

ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

Костриба Ольга Василівна

УДК 811.161.2'37'373.611]81'1:165.194

ДИСЕРТАЦІЯ
ВІДНУМЕРАТИВНІ СЛОВОТВІРНІ ГНІЗДА: СТРУКТУРНИЙ,
СЕМАНТИЧНИЙ, КОГНІТИВНИЙ ВИМІРИ

035 Філологія

03 Гуманітарні науки

Подається на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело

_____ О. В. Костриба

Науковий керівник: Грещук Василь Васильович – доктор філологічних наук, професор

Івано-Франківськ – 2023

АНОТАЦІЯ

Костриба О. В. Віднумеративні словотвірні гнізда: структурний, семантичний, когнітивний виміри. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія. Прикарпатський національний імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, 2023.

У дисертаційній роботі вперше в українському мовознавстві здійснено комплексний аналіз словотвірних гнізд із вершинами-числівниками одін, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сірок, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон, перший / розм. первий, другий.

Згідно з результатами дослідження сформульовано авторські твердження, які містять наукову новизну та виносяться на захист. Констатуємо, що денумеративні словотвірні гнізда з огляду на структурні характеристики дериваційного наповнення є складними одиницями здебільшого ансамблевого типу (словотвірні гнізда одін, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон), поодинокі неансамблевого типу (словотвірні гнізда сірок, перший / розм. первий, другий).

Структурні параметри словотвірних гнізд є різнорідними та зумовлені семантико-мотивувальною спроможністю числівникових вершин словотвірних гнізд, а також їх стилістичною варіантністю. Загалом лексичний обсяг гнізд становить 2201 одиницю, потужність – 2183 деривати, ширина – 1074 одиниць, глибина представлена від II до V ступенів словотворення, синтагматичний рівень гнізд репрезентований 1685 структурними одиницями, а парадигматичний вимір – 512 одиницями.

Встановлено, що функційно-семантична категорія кількості оперта на опозицію інваріантної та варіантної семантики, де ядерне дискретне значення опозиціонує периферійним змістам – недискретному та дискретно-недискретному: + / – / +/- . Кількісні числівники у квантитативній функції з дискретною семантикою (+) становлять реальний зміст кількісного вияву; збірні

нумеративи з недискретним значенням (–), а також дробові, неозначено-кількісні та порядкові числівники з дискретно-недискретним змістом (+/–) репрезентують ірреальне значення кількості. Організувати деривати в словотвірні гнізда здатні нумеративи з ядерною чи периферійною семою ‘дискретність’.

В україністиці вперше застосовано дивергентно-конвергентний підхід до інтерпретації особливостей семантичного проектування одно- та багатозначних нумеративних вершин словотвірних гнізд у значеннєві структури похідних із одночасним встановленням двох дихотомічних явищ мотивувальної семантики.

1. Опис специфіки входження непохідних числівників у значеннєву структуру похідних сприяв моделюванню словотвірних гнізд шляхом виявлення типової частини, мотивувальних лексико-семантичних варіантів, епідигматичних частин словотвірних гнізд, а також встановленню статусу кожного гнізда:

а) дивергентних словотвірних гнізд (гнізда з багатозначними вершинами одін, чотири, п’ять, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон, перший / розм. первий, другий),

б) словотвірних гнізд із дивергенцією сем (гнізда з полісемантичними вершинами два, три; гнізда з вершинами-моносемантами шість, сім, вісім, дев’ять, десять),

в) словотвірних гнізд, які знаходяться поза межами дивергентних та конвергентних відношень (гніздо сорок).

2. Аналіз семантичного згасання вершин словотвірних гнізд реалізується на двох рівнях:

а) на рівні безпосереднього та опосередкованого входження непохідного твірного в семантичну структуру дериватів углиб словотвірного гнізда шляхом актуалізації семного наповнення мотивувальних семем, б) на рівні інертності полісемантичних похідних у статусі твірних: у сукупності згаснуло 1451 значення, що є складниками 750 полісемантів, значеннєва структура яких сягає від двох до дванадцяти семем. Констатуємо, що дискретне значення кількості у квантитативній функції характеризується максимальним проектуванням углиб словотвірного гнізда, а згасанню лексико-семантичних варіантів здебільшого передують поступове «затихання» сем та семем мотивувальних похідних полісемантів. Природа дискретно-недискретного змісту спричинила виявлення кореляційних сем, які становлять на порядковій

площині темпоральні та позатемпоральні яруси й свідчать про міжгніздову взаємодію семантики непохідних твірних (у лексичному значенні твірного другий – ‘циклічний порядок’, ‘порядковий зв’язок’, у семантиці твірного перший / розм. первий – ‘початковий перед наступним’, ‘передовий щодо інших’).

Класифікація категорії кількості в стосунку до числівників уможливила типологізувати словотвірну семантику у внутрішньочислівниковому словотворенні. Відмежуванню функційно-семантичної категорії кількості квантитативного змісту від словотвірної семантики передувало виявлення двох різнорівневих опозицій, які також корелюють: 1) внутрішня опозиція – «квантитативна площина (*‘недискретна кількість від дискретної’, ‘гіпокористична недискретна кількість’, ‘дискретна кількість від порядкової’, ‘розташований на невизначеній дискретній кількості’*) / порядкова площина (*‘порядкове відношення до дискретної кількості’, ‘порядкове відношення до дискретно-недискретної кількості’*)»; 2) зовнішня опозиція представлена двома виявами (1) «ядерна сема кількості / периферійна сема кількості», 2) «абстрактний зміст / конкретний зміст», які перехрещуються: центральна сема кількості абстрактного змісту (*‘недискретна кількість від дискретної’, ‘порядкове відношення до дискретної кількості’, ‘порядкове відношення до дискретно-недискретної кількості’, ‘розташований на невизначеній дискретній кількості’*), периферійна сема кількості конкретного змісту (*‘гіпокористична недискретна кількість’, ‘дискретна кількість від порядкової’*). Класифікація категорії кількості важлива для виявлення ономасіологічної ознаки під час з’ясування словотвірних значень денумеративів інших класів слів.

Для встановлення словотвірної семантики, окрім виявлення ономасіологічної бази та ознаки, вагоме значення відведено структурі твірної бази, адже дериваційне наповнення словотвірних гнізд представлене здебільшого складною мотивувальною базою (56,94 %), рідше – простою (43,06 %), відтак серед типів деривації домінує синтагматичний тип словотворення.

Досліджуваний матеріал показав, що максимально різномірною є словотвірна семантика іменників – 19 позицій (35,68 % дериватів від загальної кількості утворень), рідше – прикметників – 13 позицій (42,01 %), дієслів – 12 позицій (2,61 %), числівників – 8 позицій (10,95 %), прислівників – 8 позицій (8,75 %).

З метою комплексного опису словотвірної семантики денумеративного словотворення залучено лінгвокогнітологічні теоретико-практичні засади, згідно з якими словотвірне гніздо розглянуто як фрейм-структурну одиницю, що акумулює підведені під певні рубрики людського досвіду ментальні знання, а також є придатною для опису концепту. Виявлено, що 16 словотвірних гнізд репрезентують 13 фреймів, оскільки деякі фрейм-структури «скріплені» когнітивним досвідом, наприклад, одін та перший / розм. первий, два та другий, чотири та сорок.

Задля всебічної інтерпретації словотвірної семантики вперше в українській лінгвістиці зміщено акцент із фрейму на словотвірне значення, що доповнює надбання основоцентричної дериватології, сформованої на ономаціологічних принципах. Розгляд словотвірної семантики передбачає дотримання ієрархічної структури фрейму: фрейм → субфрейм → слот → пропозиційна структура → пропозиція → актантна частина пропозиції та предикатна (за її наявності). Уперше в україністиці введено дефініцію «вербалізований слот», під якою розуміємо словотворчо спроможну сему мотивувального лексико-семантичного варіанта непохідного нумератива, яка відображає на рівні пропозиції, правобічного поширювача, конкретизовану функційність семантики вершини словотвірного гнізда, тобто вербалізований слот подібно до когнітивного слота згруповує слова за певною тематикою. Введення поняття «вербалізований слот» унормовує вербально-когнітивний дисонанс, репрезентований субфреймовою та слотною частиною в ментальному прояві, що уможлиблює доповнення здобутків семантичної дериватології її когнітивним виявом. Наприклад, числівники мутаційного та модифікаційного типів деривації, а також деривати інших лексико-граматичних класів (іменники, прикметники, числівники, прислівники,

дієслова), що постали модифікацією та транспозицією, є носіями 24 когнітивних тем, які реалізуються завдяки 25 вербалізованим слотам. Аналізований матеріал показує, що когнітивне моделювання словотвірної семантики денумеративного словотворення свідчить про тематичну розмаїтість, здатність словотвірних значень поєднуватися між собою на основі слотної частини, подекуди виражати декілька тем, функціонувати на базі єдиного слота.

З'ясовано, що встановлення ономасіологічної бази дериватів мутаційного типу ґрунтується на наявності в пропозиційній структурі значущої дії (подієвий тип пропозиції). Відсутність цієї дії властива похідним із модифікаційним та транспозиційним типами деривації, що оперті на логічність як мисленнєву категорію при встановленні ономасіологічної бази (логічний тип пропозиції).

Похідна семантика подієвих пропозицій у внутрішньочислівниковому словотворенні та логічних пропозицій подекуди характеризується семантичними прирощеннями та прирощеннями на рівні всіх елементів пропозиційної схеми.

Результати та узагальнення дисертаційного дослідження можна застосовувати під час написання праць зі словотвору, морфеміки, лексикології, семасіології, когнітивної лінгвістики, у розробці відповідних курсів («Словотвірне гніздо як комплексна системоутворювальна одиниця словотвору», «Лінгвокогнітивний вимір словотвірного гнізда»), у науковій діяльності студентів та аспірантів, емпіричний матеріал може бути лексикографічно опрацьованим («Гніздовий словник із числівниковими вершинами», «Лінгвокогнітивний словник декодування фрейм-структур») і застосовувати в комп'ютерній лінгвістиці для пошуку слів за такими параметрами, як «фрейм», «субфрейм», «вербалізований слот», «когнітивний слот», «пропозиційна структура», «пропозиція», «словотвірне значення», «словотвірна мотивація».

Ключові слова: словотвір (дериватологія), словотвірне гніздо, денумератив, категорія кількості, мотивація (семантико-словотвірна та образна), семантична дивергенція, конвергенція, семантичне згасання, словотвірне значення,

словотворчий засіб, фемінітив, когнітивний аспект, антропоцентризм, концепт, фрейм (скрипт).

ABSTRACT

Olha Kostryba. Numerative word-forming nests: structural, semantic, and cognitive dimensions. – Qualifying manuscript.

The thesis is for obtaining Doctor of Philosophy Degree, the field 03 Humanities, specialty 035 Philology. Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, 2023.

In the dissertation work, for the first time in Ukrainian linguistics, a comprehensive analysis of word-forming nests with the numeral vertices one (одін/odýn)*¹, two (дв́а/dvá), three (тр́и/trý), four (чот́ири/choťyry), five (п’ять/riát), six (ш́ість/shíst), seven (с́ім/sím), eight (в́ісім/vísim), nine (д́ев’ять/déviat), ten (д́есять/désiat), forty (со́рок/sórok), hundred (сто́/stó), thousand (т́исяча/ týsiacha), million (м́ільйон/ milión) / outdated million (м́іліон/milión), first (п́ерший/ pérshyi) / colloquial first (п́ервий/ pérvyi), second (др́угий/drúhyi).

According to the results of the research, the author formulated the following claims, which contain scientific novelty and are submitted for the dissertation defense. The author states that denumerative word-forming nests in view of the structural characteristics of the derivational content are mostly complex units of the ensemble type (word-forming nests one (одін/odýn), two (дв́а/dvá), three (тр́и/trý), four (чот́ири/choťyry), five (п’ять/riát), six (ш́ість/shíst), seven (с́ім/sím), eight (в́ісім/vísim), nine (д́ев’ять/déviat), ten (д́есять/désiat), one hundred (сто́/stó), thousand (т́исяча/ týsiacha), million (м́ільйон/ milión) / outdated million (м́іліон/milión)), or infrequently of the non-ensemble type (word-forming nests forty (со́рок/sórok), first (п́ерший/ pérshyi) / colloquial first (п́ервий/ pérvyi), second (др́угий/drúhyi)).

---

¹ Numerals are translated from Ukrainian into English followed by the parenthesis containing Ukrainian numerals written in Cyrillic and their transliteration.

The structural parameters of word-forming nests are heterogeneous and determined by the semantic motivational capacity of the numeral vertices of word-forming nests, as well as their stylistic variability. In general, the lexical volume of the nests is made of 2201 units, the power amounts to 2183 derivatives, the width is 1074 units, the depth is represented from II to V degrees of word formation, the syntagmatic level of the nests is represented by 1685 structural units, and the paradigmatic dimension is represented by 512 units.

It has been established that the functional semantic category of quantity is based on the opposition of invariant and variant semantics, where the core discrete meaning opposes the peripheral meanings – non-discrete and discrete-non-discrete: + / – / +/- –. Quantitative numerals in a quantitative function with discrete semantics (+) constitute the real content of a quantitative expression; collective numerals with a non-discrete meaning (–), as well as fractional, indefinite-quantitative and ordinal numerals with a discrete-non-discrete meaning (+/–) represent an unreal value of quantity. Numerals with a nuclear or peripheral seme ‘discreteness’ are able to organize derivatives into word-forming nests.

In Ukrainian language studies, for the first time, a divergent-convergent approach was applied to the interpretation of the features of the semantic design of one- and multi-valued numeral vertices of word-forming nests in the meaning structure of derivatives with the simultaneous establishment of two dichotomous phenomena of motivational semantics. 1. The description of the specifics of the inclusion of non-derivative numerals in the meaning structure of derivatives contributed to the modeling of word-forming nests by identifying the typical part, motivating lexical-semantic variants, paradigmatic parts of word-forming nests with figurative meaning, as well as establishing the status of each nest: a) divergent word-forming nests (nests with multi-valued vertices one (о́дін/odýn), four (чо́тири/chotyry), five (п’я́ть/piát), one hundred (сто́/stó), thousand (тíсяча/ tysyacha), million (мíльйон/ milión) / outdated million (мíліон/milión), first (пéрший/ pérshyi) / colloquial first (пéрвий/ pérvyi), second(дрúгий/drúhyi)), b) word-forming nests with the divergence of semes (nests with polysemantic vertices two (двá/dvá), three (трí/trý); nests with monosemantic

vertices six (ші́сть/shíst), seven (сі́м/sím), eight (ві́сім/vísim), nine (де́в'ять/déviat), ten (де́сять/désiat)), c) word-forming nests that are outside the boundaries of divergent and convergent relations (nest of forty (со́рок/sórok)). 2. The analysis of the semantic fading of the vertices of word-forming nests is implemented at two levels: a) at the level of the direct and indirect entry of a non-derivative formative into the semantic structure of derivatives deep into the word-forming nest by actualizing the semes filling of motivating sememes, b) at the level of the inertness of polysemantic derivatives in the status of formatives: as a whole, 1451 values are extinct, which are components of 750 polysemants, the meaning structure of which reaches from two to twelve sememes. We conclude that the discrete value of the quantity in the quantitative function is characterized by the maximum projecting deep into the word-forming nest, and the extinction of lexical-semantic variants is mostly preceded by the gradual «quieting» of semes and sememes motivating polysemantic derivatives. The nature of the discrete-non-discrete content led to the discovery of correlational semes, which constitute temporal and extratemporal tiers on the ordinal plane and testify to the interested interaction of the semantics of non-derivative construct (in the lexical meaning of the construct, the second (дрúгий/drúhyi) is 'cyclic order', 'order connection', in the semantics of the construct the first (пéрший/pérsnyi) / colloquial first (пéрвий/pérvyi) – 'initial before the next', 'leading to others').

The classification of the quantity category in relation to numerals made it possible to typologize word-forming semantics in intra-numeral word formation. The separation of the functional semantic category of the amount of quantitative content from word-formative semantics was preceded by the discovery of two different-level oppositions, which are also correlated: 1) internal opposition – «quantitative plane ('*non-discrete quantity from discrete*', '*hypocoristic non-discrete quantity*', '*discrete quantity from ordinal*', '*located on an undefined discrete quantity*') / ordinal plane ('*ordinal relation to discrete of quantities*', '*ordinal relation to a discrete-non-discrete quantity*')»; 2) the external opposition is represented by two manifestations (1) «core seme of quantity / peripheral seme of quantity», 2) «abstract content / concrete content», which intersect with each other: the central seme of quantity of abstract content ('*non-discrete quantity*

from discrete', 'ordinal relation to a discrete quantity', 'ordinal relation to a discrete-non-discrete quantity', 'located on an undefined discrete quantity'), peripheral sense of a quantity of concrete content ('hypocoristic non-discrete quantity', 'discrete quantity from ordinal'). The classification of the quantity category is important for establishing an onomasiological feature when clarifying the word-forming meanings of denumeratives of other classes of words.

In order to establish word-forming semantics, in addition to identifying the onomasiological base and features, significant importance is attached to the structure of the word-forming base, because the derivational filling of word-forming nests is mostly represented by a complex motivational base (56,94 %), less often by a simple one (43,06 %), therefore, the *syntagmatic* type of word formation dominates among the types of derivation.

The studied material showed that the word-forming semantics of nouns is the most heterogeneous – 19 positions (35,68 % of derivatives from the total number of formations), less often – adjectives – 13 positions (42,01 %), verbs – 12 positions (2,61 %), numerals – 8 positions (10,95 %), adverbs – 8 positions (8,75 %).

In order to comprehensively describe the word-forming semantics of denumerative word formation, linguistic-cognitological theoretical and practical principles are involved, according to which the word-forming nest is considered as a frame-structural unit that accumulates and brings mental knowledge under certain headings of human experience, and is also suitable for describing a concept. It was found that 16 word-forming nests represent 13 frames, since some frame structures are «fastened» by cognitive experience, for example, one (оді́н/odýn) and the first (пе́рший/ pėrshyi) / colloquial first (пе́рвий/ pėrviyi), two (два́/dvá) and the second (дру́гий/drúhyi), four (чоті́ри/chotýry) and forty (со́рок/sórok).

For the sake of a comprehensive interpretation of word-forming semantics, for the first time in Ukrainian linguistics, the emphasis was shifted from the frame to the word-forming meaning, which complements the acquisition of derivation, formed on onomasiological principles. Consideration of word-forming semantics involves observing the hierarchical structure of the frame: frame → subframe → slot →

propositional structure → proposition → actant part of the proposition and predicate (if present). For the first time in Ukrainian studies, the definition «verbalized slot» was introduced, by which we understand the word-forming capable seme of the motivating lexical-semantic variant of the non-derived numerals, which reflects at the level of the proposition, the right-hand extender, the concrete functionality of the semantics of the vertex of the word-forming nest, i.e., the verbalized slot, similar to the cognitive slot, groups words by a certain theme. The introduction of the concept of «verbalized slot» normalizes the verbal-cognitive dissonance represented by the subframe and slot part in the mental manifestation, which makes it possible to supplement the acquisition of semantic derivatology with its cognitive manifestation. For example, numerals of the mutation and modification types of derivation, as well as derivatives of other lexical-grammatical classes (nouns, adjectives, numerals, adverbs, and verbs), which appeared by modification and transposition, are carriers of 24 cognitive themes, which are realized due to 25 verbalized slots. As the analyzed material shows, the cognitive modeling of word-forming semantics of denumerative word formation testifies to thematic diversity, the ability of word-forming meanings to combine with each other on the basis of a slot part, in some places to express several themes and function on the basis of a single slot.

It was found that the establishment of the onomasiological base of mutation-type derivatives is based on the presence of a significant action in the propositional structure (event type of the proposition). The absence of this action is characteristic of derivatives with modification and transposition types of derivation based on logic as a reasonable category when establishing an onomasiological base (logical type of proposition).

The derivational semantics of event propositions in intranumeral word formation is sometimes characterized and propositions by semantic increments and increments at the level of all elements of the propositional scheme.

The results and generalizations of the dissertation research can be used when writing papers on word formation, morphemics, lexicology, semasiology, cognitive linguistics, when developing relevant courses («Word-forming nest as a complex

system-constructing unit of word formation», «Linguistic-cognitive dimension of word-forming nest»), in the scientific activities of students and postgraduates, empirical material can be lexicographically processed («Nested dictionary with numeral vertices», «Linguistic-cognitive dictionary of decoding frame structures») and used in computer linguistics to search for words according to such parameters as «frame», «subframe», «verbalized slot», «cognitive slot», «propositional structure», «proposition», «word-forming meaning», «word-forming motivation».

Key words: word formation (derivatology), word-forming nest, denumerative, quantitative category, motivation (semantic word-working and figurative), semantic divergence, convergence, semantic extinction, word-forming meaning, word-forming means, feminitive, cognitive aspect, anthropocentrism, concept, frame (script).

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці у фахових виданнях України

1. Гушпіт О. В. Денумеративні прислівники української мови. *Лінгвістичні студії Linguistic Studies* : збірник наукових праць. 2019. Вип. 38. С. 16–22. URL: <https://jlingst.donnu.edu.ua/article/view/7695/7697> (doi: 10.31558/1815-3070.2019.38.2).

2. Гушпіт О. В. Денумеративні дієслова української мови. *Лінгвістичні студії Linguistic Studies* : збірник наукових праць. 2020. Вип. 39. С. 23–34. URL: <https://jlingst.donnu.edu.ua/article/view/8643/8642> (doi: 10.31558/1815-3070.2020.39.2).

3. Костриба О. В. Словотворча семантика денумеративів у когнітологічному вимірі: логічні пропозиції. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Філологія»*. 2022. Вип. 2 (48). С. 134–141. URL: <http://visnyk-philology.uzhnu.edu.ua/article/view/274164> (doi: [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2022.2.\(48\).134-141](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2022.2.(48).134-141)).

4. Костриба О. В. Когнітивний вимір словотвірної семантики у внутрішньочислівниковому словотворенні: подієвий зміст. *Folia Philologica*. 2022. № 4. С. 43–50. URL:

<https://foliaphilologica.uni.kyiv.ua/index.php/foliaphilologica/article/view/37/33> (doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2022/4/6>).

5. Костриба О. В. Словотвірна семантика іменників у денумеративному словотворенні. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2022. Вип. 91. С. 80–85. URL: <https://periodicals.karazin.ua/philology/article/view/21549/20066> (doi: <https://doi.org/10.26565/2227-1864-2022-91-11>).

6. Костриба О. В. Словотвірна семантика прикметників у денумеративному словотворенні. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2022. № 17 (65). С. 78–86. URL: <https://www.pvntsh.nung.edu.ua/index.php/word/article/download/1818/1771> (doi: [10.31471/2304-7402-2022-17\(65\)-78-86](https://doi.org/10.31471/2304-7402-2022-17(65)-78-86)).

7. Костриба О. В. Семантичне згасання мотивувальної спроможності багатозначних нумеративів: дивергентно-конвергентний підхід. *Закарпатські філологічні студії Transcarpathian Philological Studies*. 2022. Т. 1. Вип. 25. С. 24–31. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/25/part_1/4.pdf (doi: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.1.4>).

Наукові праці в мовознавчих виданнях України

8. Гушпіт О. В. Семантико-дериваційна характеристика словотвірного гнізда з вершиною *шість*. *Серце чистеє, думка чесная...* : збірник наукових праць і матеріалів на пошану Ірини Ощипко. 2018. С. 213–230. URL: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/02/zbirnyk-.pdf>

Наукові праці в закордонних виданнях

9. Гушпіт О. В. Денумеративні числівники української мови. *Spheres of Culture*. 2019. С. 177–185. URL: https://dspu.edu.ua/biblioteka/wp-content/uploads/2021/02/Sphere_2019_V_18.pdf

10. Костриба О. В. Дивергенція полісеманта одін у статусі вершини словотвірного гнізда: семантичне згасання. *Ukrainica X. Současná ukrajinistika: problémy jazyka, literatury a kultury* : sborník příspěvků. 2023. С. 158–164.

Наукові праці в матеріалах конференцій

11. Костриба О. В. Субфреймове наповнення словотвірної семантики денумеративів із модифікаційним та транспозиційним типами деривації. *Philological sciences and translation studies: European potential*: збірник матеріалів конференції (3–4 листопада 2022 р., м. Ченстохова). 2022. С. 188–192. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/280/7665/15997-1?inline=1> (doi: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-261-6-46>).

12. Костриба О. В. Когнітивний вимір семантичної деривації (на прикладі словотвірного гнізда з багатозначною вершиною тісяча). *Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики*: матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції (24–25 листопада 2022 р., м. Дніпро). С. 104–109. URL: https://www.researchgate.net/publication/369298747_KOGNITIVNIJ_VIMIR_SEMANTICNOI_DERIVACII_NA_PRIKLADI_SLOVOTVIRNOGO_GNIZDA_Z_BAGATOZNACNOU_VERSINOU_TISACA

13. Костриба О. В. Словотвірна семантика складних слів у денумеративному словотворенні. *Слово в сучасній науковій парадигмі: євроінтеграційний контекст*: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 листопада 2022 р., м. Кропивницький). С. 79–83. URL: https://www.researchgate.net/profile/Olga-Kostriba/publication/369298776_SLOVOTVIRNA_SEMANTIKA_SKLADNIH_SLIV_U_DENUMERATIVNOMU_SLOVOTVORENNI/links/6413666aa1b72772e4023ab8/SLOVOTVIRNA-SEMANTIKA-SKLADNIH-SLIV-U-DENUMERATIVNOMU-SLOVOTVORENNI.pdf#page=80

14. Костриба О. В. Мотивувальна спроможність моносемантичних нумеративів у статусі вершин словотвірних гнізд: дивергенція сем та їхнє згасання. *Граматичні читання – XII* : матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції (11–12 травня 2023 р., м. Вінниця). С. 77–82. URL: <https://jgch.donnu.edu.ua/article/view/13778>

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ТА ПОЗНАЧЕНЬ.....	17
ВСТУП.....	20
РОЗДІЛ 1. СТРУКТУРА ДЕНУМЕРАТИВНИХ СЛОВОВІРНИХ ГНІЗД.....	28
1.1 Словотвірні гнізда з числівниковими вершинами: теоретико-практичний огляд.....	28
1.2 Нумеративні вершини словотвірних гнізд крізь призму категорії кількості.....	45
1.3 Методика та методологія аналізу словотвірних гнізд із нумеративними вершинами.....	53
РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИЧНЕ ПРОЄКТУВАННЯ ТВІРНИХ НУМЕРАТИВІВ У ЗНАЧЕННЄВУ СТРУКТУРУ ПОХІДНИХ.....	61
2.1 Полісемія твірних числівників та її відображення в денумеративних словотвірних гніздах.....	61
2.2 Дивергенція та конвергенція багатозначних нумеративів із порядковою семантикою.....	77
2.3 Дивергенція та конвергенція полісемантичних нумеративів із кількісним значенням.....	90
2.4 Входження моносемантичних нумеративів зі значенням кількості в семантичну структуру дериватів: дивергенція мотивувальних сем.....	98
РОЗДІЛ 3. СЛОВОВІРНА СЕМАНТИКА ТА СТРУКТУРА ДЕРИВАТИВ ДЕНУМЕРАТИВНИХ СЛОВОВІРНИХ ГНІЗД.....	105
3.1 Похідні слова з простою мотивувальною базою: семантико-структурна характеристика.....	107
3.2 Структура та семантика дериватів як результат актуалізації складної твірної бази в денумеративному словотворенні.....	140

РОЗДІЛ 4. ДЕНУМЕРАТИВНІ СЛОВТВІРНІ ГНІЗДА В ЛІНГВОКОГНІТОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ.....167

4.1 Когнітивна лінгвістика та дериватологія. Лінгвокогнітологічна інтерпретація словотвірного гнізда..... 167

4.2 Когнітивний вимір словотвірної семантики денумеративних словотвірних гнізд.....172

4.2.1 Подієві пропозиції.....181

4.2.2 Логічні пропозиції.....188

ВИСНОВКИ.....214

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....222

ДОДАТКИ

Додаток А. Організація денумеративних словотвірних гнізд сучасної української мови: частиномовний розподіл дериватів та структурні параметри СГ.....246

Додаток Б. Дивергенція та конвергенція денумеративних словотвірних гнізд української мови: семантичне згасання.....263

Додаток В. Словотвірна семантика слів української мови в денумеративному словотворенні, організованих за принципом гніздування: типи деривації та продуктивність словотвірних моделей.....273

Додаток Г. Маркування фреймових компонентів семантики в денумеративному словотворенні української мови.....304

Додаток Д. Словотвірні гнізда з числівниковими вершинами в сучасній українській мові.....318

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ТА ПОЗНАЧЕНЬ²

Термінологічні скорочення в тексті й таблицях

Актант 1 – лівобічний поширювач, представлений дериватом

Актант 2 – правобічний поширювач, представлений твірним словом

ВС – вербалізований слот, представлений мотивувальною семою вершинного нумератива

Еп СГ – епідигматичне словотвірне гніздо; епідигматична частина словотвірного гнізда

ЛЗ – лексичне значення (тільки в тексті)

Л-пропозиція – логічна пропозиція

ЛСВ₁ – лексико-семантичний варіант; семема

од. – одиниця (тільки в тексті)

П-пропозиція – подієва пропозиція

ПС – пропозиційна структура (схема)

СГ – словотвірне гніздо

СГ ЛСВ – словотвірне гніздо лексико-семантичного варіанта вершинного нумератива

СЗ – словотвірне значення

СЛ – словотвірний ланцюжок

СП – словотвірна парадигма

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ – субфрейм, представлений мотивувальним лексико-семантичним варіантом непохідного числівника

Т СГ – типове словотвірне гніздо; конвергентна частина словотвірного гнізда

Умовні позначення в тексті та таблицях

I–V ст. – ступені деривації

* – реконструйоване слово

---

² Умовні скорочення та позначення, застосовані безпосередньо до словотвірних гнізд, подано в праці (Розділ 1, п. 1.3).

← – безпосередня мотивація вершинними семемами / семами похідних слів; напрямок семем / сем до вершини словотвірного гнізда лексико-семантичного варіанта

→ – опосередкована мотивація вершинними семемами / семами дериваційно спроможних похідних, а також фіксація словотворчої інертності полісемантичних дериватів у поєднанні зі знаком перекресленого нуля (∅); напрямок семем / сем углиб словотвірного гнізда лексико-семантичного варіанта

∅ – семантичне «затихання» багатозначних дериватів на певному ступені деривації

цифри 1, 2 тощо вказують на кількість інертних ЛСВ полісеманта

↓ – епідигмати певного ступеня деривації (тільки в тексті)

‡ – відсутність епідигматів на певному ступені словотворення

| – словотворчо спроможні кодеривати різних ступенів словотворення; кількість вертикальних ліній вказує на ступінь деривації (| – I ступінь, || – II ступінь і т. д.) (тільки в тексті)

+ – семантичне згасання чи «затихання» твірного слова на рівні семем / семи (тільки в таблицях)

-- – відсутність семантичного «затихання» 1) семи на певному ступені деривації, 2) інертних семем багатозначних похідних (тільки в таблицях)

- – відсутність дериватів на певному ступені словотворення загалом, або похідних, типологізованих за певними параметрами (тільки в таблицях)

Num – числівник

N – іменник

Adj – прикметник

V – дієслово

Adv – прислівник

Par – дієприкметник

Prep – прийменник

Subst – субстантиват; субстантивація

Phras – фразеологізм

індекс π – правобічний актант – непохідний нумератив

індекс ν – лівобічний актант – похідна твірна основа

індекс $(\text{Num}), (N), (\text{Adj}), (V)$ – актант 2, якому не властиве синтагматичне словотвірне значення

індекси $(\text{Num-Num}), (\text{Num-N}), (\text{Phras}(\text{Prep})\text{-Num-Phras}(N))$ – актанти 2 із синтагматичним словотвірним значенням

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дисертації. Сучасний етап дериватологічних досліджень зорієнтований на систематизування словотвірної системи української мови шляхом застосування різних одиниць для її класифікації.

Придатною для типологізування мовних елементів є комплексна системоутворювальна одиниця словотвору – словотвірне гніздо (СГ) – найбільш об'ємне утворення з огляду на кількісне охоплення дериватів. Словотвірне гніздо нагромаджує та послідовно впорядковує на основі словотвірної та семантичної похідності спільнокореневі слова (включаючи й складні одиниці, у семантико-структурній організації яких виявляються аналізовані корені) [120, с. 2; 62, с. 9]. Саме від твірного слова залежать структурні характеристики словотвірного гнізда [119, с. 213], тому на його основі є можливим встановлення словопороджувальних здатностей бази творення та з'ясування на синтагматико-парадигматичному рівнях структурно-семантичних взаємозв'язків між вершинами СГ та їхніми складниками (можливість твірної основи сполучатися з певним набором формантів, специфіка входження семантики твірної основи в значеннєву структуру дериватів), урахуваючи при цьому опис безпосередніх відношень між компонентами діади «твірне – похідне», зрештою, можливим є виявлення семантико-дериваційного статусу похідних слів не тільки в межах СГ, а й у словотвірній системі загалом [50, с. 23].

За допомоги гніздового принципу в українському мовознавстві описано дериваційну спроможність ядра твірної бази української мови, представленої іменниками, дієсловами, прикметниками чи різнокласовими словами, поєднаними семантичною ідеєю коренів (Г. Василевич [23], С. Гірняк [39], М. Голянич [41], Н. Дзеньдзюра [60], О. Дияк [62], М. Лесюк [120], О. Степаненко [179], Н. Тишківська [189] (див. також: В. Верещака [28; 29], Н. Левун, О. Степаненко [116], С. Лелюх [117], В. Пономаренко, О. Дудка [156], Л. Шитик, Н. Маслюк [205] та ін.). Комплексний підхід до інтерпретації дериваційної спроможності різних класів твірних слів передбачає аналіз не тільки ядра, а й периферії твірної бази українського словотворення [139, с. 25].

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю типологізувати словотвірну систему сучасної української літературної мови з позицій різних аспектів, зокрема того, де типологізувальним чинником є твірні основи (слова), а комплексними системоутворювальними одиницями опису й інтерпретації лексичної деривації є словотвірне гніздо й словотвірна парадигма. Вони дають змогу розв'язати низку завдань дослідження словотворення, які за традиційного формантоцентричного підходу до нього випадали з поля зору дериватологів, і доповнюють сучасне вчення про словотвір важливими матеріалами, висновками та узагальненнями.

Актуальність дослідження віднумеративних словотвірних гнізд в українській мові зумовлена назрілістю й значущістю гніздологічної інтерпретації системи словотвору для розбудови теоретичної й практичної дериватології та відсутністю наукових студій словотвірних гнізд, вершинами яких є числівники.

Незважаючи на те, що структурно-семантичні та морфологічні характеристики числівникової системи української мови почасти проаналізовані [див.: 4; 125], досі не вивченою залишилася мотивувальна спроможність нумеративів; не здійснено типологізування словотвірної семантики похідних числівників, а також різнокласових утворень, які безпосередньо та опосередковано виводяться від нумеративів; в україністиці немає праць, присвячених когнітивній інтерпретації денумеративів, щоби́льше, не виявлено та не змодельовано ментального рівня словотвірних значень у відчислівниковому словотворенні з урахуванням їхньої належності до фрейм-структур, що становить перспективи встановлення когнітивного вияву словотвірної семантики не тільки в денумеративній деривації, а й похідних, утворених від інших класів твірних слів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження денумеративного словотворення в україністиці тісно пов'язане з науковими програмами кафедри української мови Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, на якій сформована

оригінальна дериватологічна школа основоцентричної деривації. Виконана робота в річці реалізації теми «Основоцентричне дослідження українського словотвору». Тему дисертації затверджено на вченій раді Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 10 від 31 жовтня 2017 р.).

Мета роботи – виявити й описати структурний, семантичний та когнітивний виміри денумеративних словотвірних гнізд із вершинами одін, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сорок, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон, перший / розм. первий, другий. Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

1) виявити деривати, мотивовані вказаними нумеративами, у сучасній українській мові та згрупувати їх за принципом гніздування;

2) визначити й описати структурні параметри словотвірних гнізд із числівниковими вершинами;

3) систематизувати відомості про лінгвістичний статус онтологічної категорії кількості, з'ясувати опозиційні відношення інваріантної семантики кількості у квантитативній функції до неінваріантної семантики в денумеративному словотворенні, розглянути крізь призму категорії кількості вершини словотвірних гнізд;

4) проаналізувати особливості семантичного проектування числівникових вершин в аспекті семантичної дивергенції та конвергенції, з'ясувати статус полі- й моносемантичних словотвірних гнізд, виявити семантичне згасання дивергентної структури денумеративних словотвірних гнізд;

5) встановити словотвірну семантику денумеративів, виявити моделі творення дериватів у межах словотвірних значень і з'ясувати типи деривації, засоби реалізації та їх вираження; розробити типологію словотвірних значень у внутрішньочислівниковому словотворенні;

6) змодельовати когнітивний вимір словотвірної семантики денумеративних словотвірних гнізд, інтерпретованих як фрейм-структури:

виявити субфреймові та слотні частини фреймів, обґрунтувати поняття «вербалізований слот»; встановити пропозиційні структури та конкретні пропозиції похідних із мутаційним типом деривації (числівники) та дериватів із модифікаційним та транспозиційним типами (іменники, числівники, прикметники, прислівники та дієслова), класифікувати їх за принципом подієвості / неподієвості значень дериватів на П-пропозиції та Л-пропозиції.

Об'єкт дослідження становлять шістнадцять словотвірних гнізд із числівниковими вершинами одін, два, трі, чотіри, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сірок, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон, перший / розм. первий, другий. Добір вершинних слів зумовлений необхідністю дослідження не тільки ядра, а й периферії твірної бази – числівників. Вузлова семантика кількісних нумеративів на позначення першого десятка (одін, два, трі, чотіри, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять), а також необхідність заповнення прогалин у площині нумеративно-кількісного ряду та паралельної до неї площини порядку зумовили розгляд числівників сірок, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон, перший / розм. первий та другий як організаційних центрів словотвірних гнізд, що уможливило комплексно та максимально проаналізувати відчислівникове словотворення української мови.

Предмет дослідження становить структура СГ, словотвірна та когнітивна семантика денумеративів, організованих за принципом гніздування, що відображають дериваційний потенціал твірних числівників.

Матеріалом дослідження слугувала спеціально укладена картотека похідних слів, утворених від числівників на позначення першого десятка, а також нумеративів сірок, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон, перший / розм. первий і другий, які зафіксовані в «Словнику української мови» в 20 томах (том 1–11, 2010–2019), у «Словнику української мови» у 11 томах (1970–1980), у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» за редакції В. Бусела (2001).

Методи дослідження. Поставлені в дисертаційній роботі завдання передбачають застосування комплексу лінгвістичних та загальнонаукових

методів дослідження. Наскрізним у розвідці є *описовий метод*, поєднаний із *прийомом міжрівневої інтерпретації*, що сприяв інвентаризації денумеративів, розгляду мотиваційних відношень між твірними та похідними словами.

Інтерпретація синтагматичного та парадигматичного рівнів словотвірних гнізд реалізована за допомоги *структурно-семантичного методу* в поєднанні з *методикою компонентного аналізу* (для встановлення дивергентних, конвергентних характеристик мотивувальних семем твірних нумеративів та виявлення їхнього згасання), *опозиційного аналізу* (для зіставлення пар «полісемантичне твірне слово – полі-, моносемантичне похідне»), *прийомом лексико-семантичних трансформацій*, чи *прийомом перифраз* (для встановлення словотвірних значень).

Когнітивне моделювання словотвірної семантики денумеративів реалізовано завдяки *методу фреймового пропозиційно-семантичного моделювання* [див: 112, с. 25–28; 142, с. 100]. *Прийом кількісних підрахунків* застосовано для встановлення статистичних даних щодо структурних параметрів СГ, частиномовного розподілу дериватів за ступенями творення, значеннєвих структур твірних та похідних утворень, маркування кількості нереалізованих похідних семем, а також фіксування даних про одиниці за такими параметрами, як словотвірне значення, тип деривації, словотвірна модель тощо.

У роботі застосовано загальнонаукові методи: *метод індукції* (збір та аналіз теоретичного матеріалу), *прийом моделювання* в поєднанні з *методом суцільної вибірки* (для формування словотвірних гнізд із максимальною кількістю денумеративних одиниць), *метод синтезу* (задля систематизування, узагальнення результатів розвідки, а також формування висновків) та *дедукції* (для виведення висновків на кожному етапі роботи).

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що в ньому уперше в українському мовознавстві проаналізовано денумеративне словотворення. Згідно з метою та завданнями дослідження вперше розглянуто числівники як твірну базу для безпосередньо та опосередковано виведених віднумеративних дериватів української мови, з'ясовано структурні параметри

словотвірних гнізд, семантичне входження мотивувальних числівників у значеннєву структуру похідних і його згасання в межах словотвірних гнізд; встановлено словотвірну семантику похідних, зокрема розроблено типологію словотвірних значень у внутрішньочислівниковому словотворенні, а також виявлено словотвірні моделі в межах кожної семантичної позиції, типи деривації, засоби реалізації та вираження; задля маркування когнітивних виявів словотвірної семантики в україністиці вперше зміщено акцент із вивчення фрейм-структур на опис словотвірної семантики, але з урахуванням фреймової ієрархії, що уможливило фіксувати різноманітні вияви актантів, зокрема правобічного поширювача, представленого кількістю здебільшого у квантитативній функції; уведено поняття «вербалізований слот».

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні знань про словотвірне гніздо як комплексну одиницю словотворення, функційно-семантичну категорію кількості та про периферію мотивувальної бази – числівників сучасної української мови, тому дисертаційні висновки сприяють заповненню лакун у типологізувальному процесі словотворчої спроможності твірних слів в аспекті основоцентричної дериватології та доповнюють здобутки семантичної дериватології встановленням словотвірних значень дериватів.

Теоретичні напрацювання деталізують дивергентно-конвергентний підхід до опису словотвірних гнізд семним виявом, а також з'ясуванням семантичного згасання мотивувальної спроможності вершин СГ на рівні сем / семем, інертних ЛСВ похідних слів.

Результати теоретичного змісту роботи становлять основу для лінгвокогнітивного інтерпретування словотвірної семантики відчислівникових дериватів із модифікаційним і транспозиційним типами деривації, а також нумеративів з мутаційним типом та відкривають перспективи при описі словотвірних значень відчислівникових похідних, що постали мутацією, а також одиниць, досліджених на базі інших класів твірних слів; уведено поняття «вербалізований слот», який виявлено в фреймовій структурі гнізда задля уніфікування дихотомії «когнітивне знання – вербалізоване знання»; для

правильної побудови пропозиційних структур та пропозицій запропоновано відображати синтагматичну семантику мотивувальних слів; теоретичні дані можуть застосуватися в комп'ютерній лінгвістиці.

Практичне значення отриманих результатів. Матеріали дослідження, узагальнення, висновки здійсненої розвідки, можуть бути застосовані при написанні праць із дериватології, морфеміки, лексикології, семасіології, лінгвокогнітології, а також при розробці спецкурсів «Словотвірне гніздо як комплексна системоутворювальна одиниця словотвору», «Лінгвокогнітивний вимір словотвірного гнізда» у вищій школі, науковій діяльності студентів та аспірантів, а також бути лексикографічно опрацьованими при укладанні «Гніздового словника із числівниковими вершинами», «Лінгвокогнітивного словника декодування фрейм-структур» чи використовуватися в комп'ютерній лінгвістиці для створення пошукової системи дериватів за заданими параметрами: «фрейм», «субфрейм», «вербалізований слот», «когнітивний слот», «пропозиційна структура», «пропозиція», «словотвірне значення», «словотвірна мотивація».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота й опубліковані статті та тези, у яких викладено основні положення наукової розвідки, виконано самостійно та належать особисто авторові.

Апробація матеріалів дисертації. Найважливіші теоретичні та практичні результати дослідження апробовано на Międzynarodowej Konferencji Młodych Ukrainistów i Badaczy Słowiańszczyzny Wschodniej (м. Варшава: Варшавський Університет, 31 травня 2021 р.), Міжнародній науковій конференції «Філологічні науки та перекладознавство: європейський потенціал» (м. Ченстохова: Полонійна академіка в Ченстохові, 3–4 листопада 2022 р.), XI Оломоуцькому симпозиумі україністів Середньої та Східної Європи (м. Оломоуц: Оломоуцький університет імені Палацького, 2 грудня 2022 р.), IX Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики» (м. Дніпро: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 24–25 листопада 2022 р.),

I Міжнародній науково-практичній конференції «Слово в сучасній науковій парадигмі: євроінтеграційний контекст» (м. Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 24–25 листопада 2022 р.), Міжнародній науково-теоретичній конференції «Граматичні читання – XII» (м. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 11–12 травня 2023 р.), а також щорічних звітних наукових конференціях викладачів, аспірантів та студентів університету (м. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021 р. – 2023 р.).

Публікації. Теоретико-практичні положення дисертаційної розвідки висвітлено в 14 одноосібних публікаціях, із яких сім – у затверджених наукових фахових виданнях України, дві – у закордонних виданнях (Польща, Чехія), одна – в іншому періодичному виданні України, чотири – тези всеукраїнської та міжнародних конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, одинадцяти пунктів та двох підпунктів, висновків, списку використаної літератури, який налічує 247 позицій, та п'яти додатків, перший із яких відображає структурну організацію денумеративних словотвірних гнізд сучасної української мови, другий – семантичне проектування вершин гнізд углиб СГ та їхнє згасання, третій – словотвірну семантику похідних, типи деривації та словотвірні моделі, четвертий – фіксацію фреймових компонентів семантики у відчислівниковому словотворенні, п'ятий – змодельовані словотвірні гнізда з числівниковими вершинами. Загальний обсяг роботи становить 413 сторінок, із яких основного тексту – 201 сторінка.

РОЗДІЛ 1

СТРУКТУРА ДЕНУМЕРАТИВНИХ СЛОВОТВІРНИХ ГНІЗД

1.1 Словотвірні гнізда з числівниковими вершинами: теоретико-практичний огляд

Однією з важливих проблем сучасної дериватології є опис словотвірної системи української мови крізь призму різних одиниць типологізування мовного матеріалу. Оптимальною одиницею з огляду на кількісне охоплення дериватів є складне комплексне утворення – словотвірне гніздо.

Вивчення проблем словотвірної гніздології в сучасному мовознавстві характеризується різноманітністю підходів. Домінує структурно-семантичний опис СГ, зорієнтований на аналіз ядра твірної бази (іменники, дієслова, прикметники) та коренів слів [139, с. 25]: Г. Василевич (СГ із дієслівними вершинами на позначення мислення) [23], М. Голянич (СГ із вершинами зі значенням мовлення (коренями *говор-*, *каз-*, *мов-*)) [41], С. Гірняк (СГ із базовими вербативами, що номінують мовлення в українській мові ХІХ–ХХ ст.) [39], Н. Дзеньдзюра (СГ параметричних прикметників) [60], О. Дияк (СГ із вершинами на позначення металів) [62], О. Степаненко (СГ із вершинами, що називають соматичні об'єкти – *голова*, *рука*, *нога*) [179; 180], М. Лесюк (СГ із вершинами-дієсловами зі значенням руху) [119; 120], Н. Тишківська (СГ, вершинами яких є дієслова, прикметники та іменники з інваріантним значенням почуттів) [189], Г. Яроцька (СГ із вершинним статонімом) [212] (див. також: В. Верещака [28; 29], Н. Левун, О. Степаненко [116], С. Лелюх [117], Б. Лесечко [118], О. Петров [151], В. Пономаренко, О. Дудка [156], Л. Шитик, Н. Маслюк [205], Л. Щигло [209]) та інші.

Сучасна лінгвістика характеризується також тенденцією до аналізу СГ крізь призму інших векторів: діахронних учень (Х. Вашковський [245], Х. Клещова [235], С. Круткий [236], Б. Мітренга [241]); синхронно-діахронного підходу в поєднанні з етимологічним (О. Ситникова [167]); функціональної дериватології (О. Грещук [46; 149]); морфонології словотвірних явищ (М. Федурко [190],

Г. Пристай [159]); семантичного аспекту СГ (О. Івасюк [74]); контрастивної дериватології (А. Зих [247]; Л. Рибачківська [160]; Н. Ярошенко [214]) тощо.

Актуальним є розгляд словотвірних гнізд у лінгвокогнітологічному аспекті, який по-новому інтерпретує явища та процеси словотворення. З огляду на інтердисциплінарність кореляції когнітивного, антропоцентричного та лінгвістичного векторів, аналіз СГ характеризується неоднорідністю інтерпретацій та потребує детального трактування, саме тому когнітивному виміру СГ присвячено окремий розділ нашого дослідження (Розділ 4).

В останні роки активізувалося лексикографічне опрацювання словотвірних гнізд. Типологізування лінгвістичних одиниць української мови представлено «Кореневим гніздовим словником української мови: гнізда слів з вершинами – омографічними коренями» Є. Карпіловської [79], «Шкільним словотвірним словником сучасної української мови: 15 600 слів у складі 127 гнізд» Н. Клименко, Є. Карпіловської, Л. Кислюк [86]. Лінгвістика польської мови репрезентована «Словником словотвірних гнізд» Т. Фогельгезанга [244] тощо.

Максимально повний опис словотвірної системи мови забезпечується послідовним дослідженням не тільки ядра, а й периферії твірної бази, «<...> тому є потреба у планомірному вивченні дериваційних потенцій інших частин мови, зокрема числівників <...>, з'ясування їх ролі в українському словотворі» [139, с. 25–26], адже мовно-мовленнєва практика свідчить про чималу кількість дериватів, складників словотвірних гнізд із нумеративними вершинами, а саме – 2183 одиниці, якими активно послуговуються носії мови, що зумовлено специфікою семантики числівників. Незважаючи на те, що систему числівника української мови крізь призму семантико-структурних та морфологічних особливостей проаналізовано в деяких монографічних працях («Числівники української мови» Г. Арполенко, К. Городенської, Г. Щербатюк [4]; «Числівники в слов'янських мовах (порівняльно-історичний нарис)» Т. Лукінової [125]), досі не було розглянуто числівники української мови як базу творення слів в аспекті словотвірної гніздології, а також не потрактовано лінгвокогнітивний аспект денумеративів.

Опираючись на інтерпретацію словотвірного гнізда М. Лесюка та на трактування О. Дияк складних слів як цілісних утворень, під словотвірним гніздом розуміємо складну комплексну системоутворювальну одиницю словотворення, яка акумулює та послідовно впорядковує спільнокореневі слова (включаючи й складні одиниці, у семантико-структурній організації яких виявляються досліджувані корені твірних слів), ґрунтуючись на відношеннях словотвірної та семантичної похідності [62, с. 9; 120, с. 2].

Системний характер СГ опертий на кілька ознак: «<...> а) спільність кореня; б) похідність (наявність живих словотвірних зв'язків); в) наявність слова-вершини (непохідної основи)» [179, с. 5–8], від якої розгортаються семантичні та формальні зв'язки до інших компонентів [62, с. 5]. Тож словотвірному гнізду як одиниці класифікації мовного матеріалу властива ієрархія конститuentів на підставі семантико-словотворчого підпорядкування одних одиниць іншим, де кожен елемент СГ «<...> займає те місце, яке передбачено мовною системою і закріплено нормою» [160, с. 8–9].

Системно організоване СГ характеризується відкритими, динамічними межами, на що вказують такі твердження.

По-перше, СГ здатне поповнюватися новими лексемами впродовж невеликого проміжку часу, та, навпаки, його елементи здатні переміщуватися «<...> з центру на периферію чи й зовсім виходять з нього», при цьому втрачається здатність витлумачити ці слова через інші в словотвірних парах внаслідок їх часткової десемантизації [62, с. 5–7; див.: 160, с. 8–9; 145, с. 96]. Враховуючи той факт, що елементи СГ постійно перебувають у русі, словниковий склад СГ може об'єднувати найрізноманітніші лексеми за характером їхнього вживання [160, с. 8–9; 62, с. 5–7; 179, с. 5–8]. У дENUMеративних СГ, окрім активної лексики, виявлено одиниці пасивного та розмовного вжитку тощо (цифри 1, 2 і т. д. маркують значення тільки полісемантів), наприклад, *одна́ко* (“*присл., діал.* Однаково // *у знач. присудк. сл.*”), *дві́йко* (“*розм.* Те саме, що двоє”), *столи́кий* (“*заст., поет.* 1. Який складається із ста різних осіб”, 2. Який виявляється в різних формах; різноманітний”),

сотѣнный (“1. *іст.* Прикм. до сотня 5 // *Стос.* до сотні”, “2. у знач. *ім. сотенний, іст.* Особа, яка очолювала сотню (у 4 знач.)”, “3. у знач. *ім. сотенний, іст.* Те саме, що сотник 1, 3”, “4. *розм.* Вартістю сто карбованців”)³.

По-друге, на відкритість системи СГ впливає варіантність вершини, адже організувати деривати в денумеративні СГ можуть твірні, представлені однією лексемою, наприклад, одін, два, трі, чотіри, п’ять, шість, сім, вісім, дев’ять, десять, сорок, сто, тисяча, другий, або варіантні щодо стилістичного диференціювання твірні слова за синонімії семантичної структури (нумеративи мільйон / заст. міліон, перший / розм. первий). Натомість фонетично близький варіант до твірного одін – еден – не очолює СГ, адже його моносемантична структура (“*діал.* Один, одна, одне”) не рівноцінна семантичному континууму вершини СГ одін, тобто десяти лексико-семантичним варіантам (ЛСВ).

По-третє, на відкритість меж СГ вказує здатність вершинних нумеративів складних за статусом СГ корелювати між собою, оскільки тривалий час традиційне опрацювання складних слів зводилося до їх розгляду в межах одного словотвірного гнізда, де препозитивний компонент мотивований вершиною СГ, та нівелювалося уявлення про інше СГ.

У цьому аспекті вважаємо доцільним інтерпретувати словотвірні гнізда за відсутністю чи наявністю складних слів у структурі СГ на 1) прості СГ та 2) складні СГ. Складні словотвірні гнізда за критерієм здатності чи нездатності числівникової вершини взаємодіяти з іншою нумеративною вершиною СГ диференціюємо на 1) ансамблеві та 2) неансамблеві.

Лінгвістичні дослідження останніх років свідчать про можливість залучення поняття міжгалузевого змісту «ансамбль» до аналізу мовознавчих явищ, процесів тощо [див.: 232]. Так, у прикладній лінгвістиці дефініцію «динамічний ансамбль» потрактовано як шаблон міркувань для вивчення іноземної мови. Суть учення перегукується з поняттям «план», але без статусу моделі [232, с. 741–

---

³ Звідси й надалі лексичні значення слів подано за «Словником української мови» в 20 томах (том 1–11, 2010–2019), «Словником української мови в 11 томах (1970–1980), «Великим тлумачним словником сучасної української мови» за редакцією В. Бусела (2001).

743]. Думка про складність формування плану вивчення другої мови [232, с. 741–743] лягла в основу нашого розуміння ансамблевих словотвірних гнізд у тому аспекті, що складна структура слів утруднює процес вивчення семантико-структурної характеристики словотвірного гнізда, яке корелює з іншим словотвірним гніздом, формуючи ансамблі. У результаті такого трактування, подібно до вчення динамічного ансамблю, «<...> впливає, що дослідник повинен прагнути отримати глибокі знання про систему та її контекст» [232, с. 746], тобто про словотвірне гніздо (системоутворювальну одиницю) та позамовні фактори (контекстуальні: соціальні, когнітивні та психологічні), які впливають на відкритість та динамічність СГ. Еквівалентом відкритості та динамічності гнізда є припущення в ученні динамічного ансамблю про постійний розвиток, змінність у часовому континуумі [232, с. 746–747]. Зауважимо також, що завдяки необхідності врахування під час аналізу часових відрізків, вищезазначену типологію СГ можна застосовувати до вивчення словотвірних гнізд на синхронному та діяхронному зрізах мови [див.: 232, с. 745].

Отже, аналізовані денумеративні СГ є складними. Нечисленними виявилися складні неансамблеві СГ, а саме: СГ *со́рок*, СГ *пе́рший* / *розм. пе́рвий*, СГ *дру́гий*). Натомість переважають складні СГ ансамблевого типу: СГ *оди́н* взаємодіє зі СГ *де́сять*, СГ *ті́сяча*, СГ *мі́льйо́н* / *заст. міліо́н* (*одина́дцять*, *одноті́сячний*, *одномі́льйо́нний*); СГ *два́* – зі СГ *де́сять*, СГ *сто́*, *ті́сяча* (*два́дцять*, *дві́сті*, *двохті́сячний*); СГ *три́* – зі СГ *де́в'ять*, СГ *де́сять*, СГ *сто́*, СГ *ті́сяча*, СГ *мі́льйо́н* / *заст. міліо́н* (*три́дев'ять*, *трина́дцять*, *три́ста*, *трьохті́сячний*, *трьохмі́льйо́нний*); СГ *чоти́ри* – зі СГ *де́сять*, СГ *сто́*, СГ *ті́сяча* (*чотирна́дцять*, *чоти́риста*, *чотирьохті́сячний*); СГ *п'я́ть* – зі СГ *сі́м*, СГ *де́сять*, СГ *сто́*, СГ *ті́сяча* (*сімдесятип'ятимі́ліметровий*, *п'ятдеся́т*, *п'ятсо́т*, *п'ятиті́сячний*); СГ *ші́сть* – зі СГ *де́сять*, СГ *сто́*, СГ *ті́сяча* (*ші́стна́дцять*, *ші́стсо́т*, *шеститі́сячний*); СГ *сі́м* – зі СГ *п'я́ть*, СГ *де́сять*, СГ *сто́*, СГ *ті́сяча* (*сімдесятип'ятирі́ччя*, *сімдеся́т*, *сімсо́т*, *семиті́сячний*); СГ *ві́сім* – зі СГ *де́сять*, СГ *сто́*, СГ *ті́сяча*, СГ *мі́льйо́н* / *заст. міліо́н* (*ві́сімна́дцять*, *ві́сімсо́т*,

восьмитісячний, восьмимільйонний); СГ дев'ять – зі СГ три, СГ десять, СГ сто (*тридев'ять, дев'ятдесят, дев'яносто*); СГ десять – зі СГ один, СГ два, СГ три, СГ чотири, СГ п'ять, СГ шість, СГ сім, СГ вісім, СГ дев'ять, СГ сто, СГ тисяча, СГ мільйон / заст. мільйон (*одинадцять, двадцять, тридцять, чотирнадцять, п'ятдесят, шістдесят, сімнадцять, вісімдесят, дев'ятнадцять, стонадцять, десяти тисячний, десяти мільйонний*); СГ сто – зі СГ два, СГ три, СГ чотири, СГ п'ять, СГ шість, СГ сім, СГ вісім, СГ дев'ять, СГ десять, СГ тисяча, СГ мільйон / заст. мільйон (*одновідсотковий, двісті, триста, чотириста, п'ятсот, шістсот, сімсот, вісімсот, дев'яносто, стонадцять, стотисячний, стомільйонний*); СГ тисяча – зі СГ один, СГ два, СГ три, СГ чотири, СГ п'ять, СГ шість, СГ сім, СГ вісім, СГ десять, СГ сто (*двотисячний, одинадцятитисячний, трохсоттисячний, чотирьохтисячний, двадцятип'ятитисячний, шеститисячний, семитисячний, десяти тисячний, стотисячний*); СГ мільйон / заст. мільйон – зі СГ один, СГ три, СГ вісім, СГ десять (*одномільйонний, трохмільйонний, вісімдесятимільйонний, десяти мільйонний*).

Кореляційна спроможність вершин передбачає «включення» до гнізд і тих дериватів, які виводяться від утворень, що відбивають словотворчі ансамблі. Так, піддаватися «включенню» можуть цілі словотвірні парадигми (СП). Наприклад, до СГ три та СГ сто належить СП *триста – трохсотий, трохсоттисячний, трохсотліття, трохсотріччя, трохсотлітній, трохсотпудовий, трохсотрічний* та інші СП (про парадигматичний вияв СГ див. далі).

Опис системної організації СГ здійснюється з урахуванням його комплексної природи, здебільшого аналізу синтагматичного та парадигматичного виміру гнізд (С. Гірняк [39], О. Дияк [62], Н. Левун, О. Степаненко [116], О. Петров [151], В. Пономаренко, О. Дудка [156], Л. Рибачківська [160], О. Ситникова [167], Г. Яроцька [212], Н. Ярошенко [214]); тільки парадигматичного аспекту (С. Лелюх [117], Л. Щигло [211]); рідко – словотвірних пар (Л. Щигло [211]). Інші структурні параметри СГ – лексичний обсяг, потужність, глибина, ширина – вибірково застосовані під час опису СГ у вищезазначених працях. Принцип системності в аналізі СГ забезпечує повноту

розкриття специфіки гнізд, тому найбільш оптимальним під час вивчення СГ вважаємо комплекс критеріїв, запропонований Н. Ярошенко [214], отожденумеративні СГ аналізуємо за такими параметрами, як лексичний обсяг, потужність, ширина, глибина місця (позиції), фіксація та опис синтагматичного та парадигматичного рівнів СГ.

Лексичний обсяг СГ детермінується кількістю всіх конститuentів гнізда, включаючи й вершину – твірне слово [213; 16]. Максимальний лексичний обсяг властивий таким денумеративним словотвірними гніздам: СГ одін (416 од.), СГ два (369 од.), СГ трі (272 од.), СГ десьять (240 од.), кількісно нижчі показники властиві СГ сто (141 од.), СГ чотіри (134 од.), СГ перший / розм. первий (110 од.), СГ вісім (102 од.), СГ п'ять (96 од.), СГ сім (91 од.), СГ шість (84 од.), СГ тисяча (47 од.), СГ дев'ять (38 од.), СГ мільйон / заст. міліон (23 од.), СГ другий (20 од.), мінімальні показники виявлені в СГ со́рок (18 од.).

Потужність словотвірного гнізда визначається сукупністю похідних утворень у його структурі [213; 16]. Дериваційне наповнення першого ступеня словотворення репрезентує здатність вершинного конститuenta СГ безпосередньо мотивувати похідні, натомість утворені слова на інших дериваційних кроках, окрім першого, свідчать про опосередковані відношення непохідного нумератива та дериватів.

У такому аспекті словосполучення «денумеративне словотворення» (відтак «денумератив») потрактовано широко, а саме – як безпосередня та опосередкована семантико-дериваційна вивідність слів від числівникових вершин словотвірних гнізд, однак вужче розуміння цього поняття визначаються як похідні, безпосередньо утворені від нумеративів (для порівняння див. про «девербатив», «десубстантив», «деад'єктив» тощо [139]).

Параметр потужності СГ представляємо як формулу, де перше число – це загальний обсяг потужності СГ, а різнотипні відношення експлікуємо через знак похилої риски (/), де перше число – деривати I ступеня словотворення, а друге число – деривати II–V ступенів: СГ одін (415:217/198 од.), СГ два (368:188/180 од.), СГ трі (271:131/140 од.), СГ десьять (239:61/178 од.), кількісно

нижчі показники властиві СГ сто́ (140:59/81 од.), СГ чо́тири (133:79/54 од.), СГ пе́рший / розм. пе́рвий (108:62/46 од.), СГ ві́сім (101:46/55 од.), СГ п'я́ть (95:49/46 од.), СГ сі́м (90:43/47 од.), СГ ші́сть (83:38/45 од.), СГ ті́сяча (46:40/6 од.), СГ де́в'ять (37:22/15 од.), СГ мі́льйо́н / заст. міліо́н (21:13/8 од.), СГ дру́гий (19:12/7 од.), мінімальні показники виявлені в СГ со́рок (17: 14/3 од.).

Ширину СГ становить сукупність словотвірних гілок, що виводяться з вершин СГ, або кількість безпосередньо мотивованих вихідним словом дериватів, які постали на першому ступені деривації [38, с. 91]. Ширина денумеративних СГ у напрямку спадання кількості складників має такий вигляд: у СГ оди́н – 217 од., у СГ два́ – 188 од., у СГ трі́ – 131 од., у СГ чо́тири – 79 од., пе́рший / розм. пе́рвий – 62 од., СГ де́сять – 61 од., СГ сто́ – 59 од., СГ п'я́ть – 49 од., СГ ві́сім – 46 од., СГ сі́м – 43 од., СГ ті́сяча – 40 од., СГ ші́сть – 38 од., СГ де́в'ять – 22 од., СГ со́рок – 14 од., СГ мі́льйо́н / заст. міліо́н – 13 од., СГ дру́гий – 12 од. I ступінь словотворення здебільшого є найчисленнішим щодо дериваційного наповнення, однак у СГ ві́сім, СГ де́сять, сто́ кількість похідних II ступеня домінує (порівняймо: СГ ві́сім – 49 од., СГ де́сять – 160 од., СГ сто́ – 70 од.), а в СГ сі́м кількісне наповнення дериватів I та II ступенів є еквівалентним та становить 43 одиниці.

Словотворчу спроможність нумеративних вершин репрезентує *глибина* СГ – кількість дериваційних тактів, представлених послідовно розташованими рядами слів, які виводяться від вершини СГ [179; 213]. Ступінь деривації визначає місце похідного слова в СГ: що більшу стадію словотворчих актів пройшло похідне слово, то даліше воно розташоване від вершини СГ [62, с. 5–7]. Дериват останнього ступеня є найскладнішою одиницею з огляду на кількість словотворчих тактів [38, с. 91]. Отож глибина денумеративних СГ у порядку спадання представлена так: V ступінь деривації іманентний СГ із вершинами два́, трі́, IV ступінь властивий СГ оди́н, СГ чо́тири, СГ ві́сім, СГ сто́, III ступінь характеризує СГ п'я́ть, СГ ші́сть, СГ сі́м, СГ де́в'ять, СГ де́сять, СГ пе́рший / розм. пе́рвий, II ступінь є максимальним у СГ со́рок, СГ ті́сяча, СГ мі́льйо́н / заст. міліо́н, дру́гий.

Отже, виведено та деталізовано статистичні формули денумеративних СГ: СГ один – 415:217-176-20-2; СГ два – 368:188-116-35-18-11; СГ три – 271:131-85-33-18-4; СГ чотири – 133:79-37-13-4; СГ п'ять – 95:49-42-4; СГ шість – 83:38-36-9; СГ сім – 90:43-43-4; СГ вісім – 101:46-49-5-1; СГ дев'ять – 37:22-14-1; СГ десять – 239:61-160-18; СГ сірок – 17:14-3; СГ сто – 140:59-70-9-2; СГ тисяча – 46:40-6; СГ мільйон / заст. міліон – 21:13-8; СГ перший / розм. первий – 108:62-40-6; СГ другий – 19:12-7 (частиномовний розподіл дериватів у структурі гнізд за ступенями словотворення представлено в додатку А, табл. 1).

На відміну від інших комплексних одиниць дериватології, словотвірному гнізду властива деревоподібна структура та можливість розгляду зв'язків між словами крізь призму синтагматичних (горизонтальних) та парадигматичних (вертикальних) відношень, а також виявлення перехрещень зв'язків слів у вузлах пересічення словотвірних ланцюжків (СЛ) та словотвірних парадигм (СП) [203, с. 77]. Одразу зауважимо, що під час опису гнізда на синтагматико-парадигматичному рівні не беремо до уваги критерій потенційного продукування похідних, тому СЛ не класифікуємо за відкритим та закритим типом, не встановлюємо нульові СП, бо вони не беруть участі в процесах словотворення, а оперуємо фактичним матеріалом, фіксованим у словниках.

Синтагматичний аспект СГ репрезентований єдністю *словотвірних ланцюжків*, під якими розуміємо ряди спільнокореневих слів, які перебувають у відношеннях послідовної мотивації [95, с. 3]. Оскільки в СЛ «кожен попередній елемент є твірним для наступного, зумовлюючи його структуру й семантику» [62, с. 5–7], то виявлення СЛ у межах гнізда уможливорює розкриття дериваційної здатності нумеративної вершини СГ, поступовість її розгортання вглиб СГ чи згасання, враховуючи й особливості «переливання» семантики моно- та полісемантичних одиниць на кожній з ланок СЛ (див. Розділ 2): «якщо слово-вершина полісемантичне, то його значення (зокрема й переносні) репрезентовані в усіх членах СЛ, проте у структурі похідних слів, які належать до різних ступенів деривації, виникають свої значення, що також можуть передаватися у словотвірному ланцюжку» [62, с. 5].

Розглядаючи СЛ як самостійні комплексні одиниці словотворення, що абстраговані від синтагматичного вияву словотвірних гнізд, їх прийнято типологізувати на конкретні, типові та категоріальні [94]: конкретні СЛ є складниками типових СЛ – найнижчого ступеня абстракції, які, зі свого боку, становлять будівельний матеріал для вищого рівня абстракції – категоріальних СЛ. Оскільки «в основу класифікації похідної лексики в сучасній дериватології можуть бути поставлені різні класифікаційні принципи побудови залежно від об'єкта, мети і завдань дослідження» [203, с. 78], проаналізовано конкретні СЛ, дистанційовані від семантичної характеристики дериватів, адже аспект словотвірної семантики досліджено в одному з розділів дисертаційного дослідження на рівні складнішої одиниці – словотвірного гнізда.

Загальна кількість конкретних СЛ у структурі денумеративних СГ становить 1685 СЛ: СГ одін – 292 СЛ, СГ два – 289 СЛ, СГ трі – 211 СЛ, СГ чотири – 109 СЛ, СГ п'ять – 76 СЛ, СГ шість – 64 СЛ, СГ сім – 73 СЛ, СГ вісім – 79 СЛ, СГ дев'ять – 27 СЛ, СГ десять – 189 СЛ, СГ сірок – 16 СЛ, СГ сто – 112 СЛ, СГ тисяча – 41 СЛ, СГ мільйон / заст. міліон – 17 СЛ, СГ перший / розм. первий – 77 СЛ, СГ другий – 13 СЛ.

Будова аналізованих СЛ різноманітна та визначається за кількома принципами.

1. За критерієм комбінацій частин мови в структурі СЛ, вершинами можуть бути різні частини мови (у нашому випадку – числівники), а «останні ланки СЛ можуть бути представлені словами всіх повнозначних частин мови», як зауважує Л. Коржик, середні ланки експліковані словами різних частин мови в їх різній послідовності [95, с. 3–4; 93]. Денумеративні СГ репрезентовані 69 комбінаціями СЛ:

- двокомпонентні СЛ представлені 5 комбінаціями, які актуалізуються в структурі 715 СЛ: Num – Adj (*другий – другочерговий*), Num – N (*дев'ять – дев'ятіни*), Num – Num (*трі – трьохмільйонний*), Num – Adv (*вісім – ввісьмох*), Num – V (*сто – настогіднути*);

- трикомпонентні СЛ виражають 16 комбінацій у межах 790 СЛ: Num – Adj – N (*другий – другорозрядний – другорозрядник*), Num – Num – Adj (*мільйон – мільйонний – мільйонноголосий*), Num – Num – N (*тисяча – восьмитисячний – восьмитисячник*), Num – Num – Num (*сім – сімдесят – сімдесятий*), Num – Adj – Adv (*вісім – восьмиразовий – восьмиразово*), Num – N – N (*перший – першорічник – першорічниця*), Num – Num – Adv (*два – двоє – вдвоє*), Num – N – Adj (*один – одинна – одинний*), Num – Adv – Adv (*перший – перше – вперше*), Num – N – Adv (*один – одинець – одицем*), Num – *Adj – Subst (*сім – *семигрівенний – семигрівенний*), Num – V – Adj (*сто – осогідити – остогіджений*), Num – Adj – Adj (*три – триклятий – триклятуций*), Num – N – V (*два – дворушник – дворушничати*), Num – Num – V (*десять – десятеро – десятерити*), Num – Adv – N (*первий – перво – первоспи*);

- чотирикомпонентні СЛ експліковані 26 комбінаціями, на які оперті 131 СЛ: Num – Num – N – N (*шість – шістдесят – шістдесятник – шістдесятниця*); Num – Num – Adj – N (*десять – двадцять – двадцятитомний – двадцятитомник*); Num – Num – N – Adj (*чотири – четвертий – чверть – чвертьвіковий*); Num – N – N – N (*сім – семиділ – семидільник – семидільниця*); Num – Adj – N – N (*один – одногрупний – одногрупник – одногрупниця*); Num – Num – N – Adv (*два – двоє – двійка – вдвійку*); Num – N – Adj – N (*вісім – осьмогласіє – осьмогласний – осьмогласник*); Num – Num – Adj – Adv (*три – тріє – потріпний – потріпно*); Num – Num – *Adj – Subst (*десять – дванадцять – *дванадцятипалый – дванадцятипала*); Num – Num – V – N (*чотири – четвертий – чвертувати – чвертування*); Num – Adj – Adj – N (*один – однакий – однаковий – однаковість*); Num – Adj – Adj – Adv (*два – дволикий – дволичний – дволично*); Num – Num – Num – Adj (*п'ять – п'ятсот – п'ятисотий – п'ятисотенний*); Num – N – N – Adj (*сто – сотня – сотник – сотників*); Num – Num – V – Adj (*чотири – четвертий – четвертувати – четвертований*); Num – N – V – N (*десять – десятник – десятникувати – десятникування*); Num – N – Adj – N (*два – дочлен – двочленний – двочленність*); Num – Adj – Adv – Adj (*два –*

двобічний – двобічно – двобічносиметричний); Num – Num – Adv – Adv (два – обидві – обидвіруч – вобидвіруч); Num – N – Adj – Adv (один – одному – одномуний – одномуно); Num – Adj – N – Adj (один – односібний – односібник – односібницький); Num – Num – V – V (чотири – четвертий – четвертувати – почетвертувати); Num – N – V – V (десять – десятка – десяткувати – десяткувати); Num – N – *V – N (десять – десятка – *деяткувати – десяткування); Num – Adv – Adv – Adv (перший – перше – найперше – найперш); Num – N – V – Adj (десять – десятка – десяткувати – десяткований);

- п'ятикомпонентні СЛ характеризуються 16 комбінаціями, на яких базовані 34 СЛ: Num – Num – N – N – N (чотири – четвертий – чверть – чвертьфінал – чвертьфіналіст), Num – Num – V – V – V (три – троє – троїти – троїтися – потроїтися I), Num – Num – V – V – N (два – двоє – двоїти – двоїтися – здвоєння), Num – Num – V – V – Adj (три – троє – троїти – стріти – стрічений²), Num – Num – N – N – Adj (чотири – четвертий – чверть – чвертьфінал – чвертьфінальний). Num – Adj – V – V – V (три – тринігий – триніжити – розтриніжити – розтриніжитися), Num – Adj – V – V – Adj (три – тринігий – триніжити – стриніжити – стриніжений), Num – Num – N – Adj – N (два – двоє – двійник – двійниковий – двійниковість), Num – Adj – Adj – Adv (один – однакий – однаковий – однаковісінський – однаковісінсько), Num – Num – N – Adj – Adj (три – третій – третина – третинний – післятретинний), Num – Adj – Adj – N – N (один – одинікий – одинічний – одинічник – одинічниця), Num – Num – Adj – Adv – N (два – двоє – двоїкий – двоїко – двоїкодихаючі), Num – Num – N – V – V (чотири – четвертий – чверть – четвертувати – почетвертувати), Num – Num – N – *Adj – Subst (вісім – восьмеро – восьмерік – *восьмерічний – восьмерічне), Num – N – N – V – N (сто – сотня – сотник – сотникувати – сотникування), Num – N – N – V – V (сто – сотня – сотник – сотникувати – посотникувати);

- шестикомпонентні СЛ представлені 6 комбінаціями, які актуалізовані в структурі 15 СЛ: Num – Num – V – V – V – V (*два – двоє – двоїти – здвоїти – здвоювати – здвоюватися*); Num – Num – V – V – V – N (*три – троє – троїти – потроїти – потроювати – потроювання*); Num – Num – V – V – Adj – N (*два – двоє – двоїти – здвоїти – здвоєний – здвоєність*); Num – Num – V – V – V – Adj (*два – двоє – двоїти – здвоїти – здвоювати – здвоюваний*); Num – Num – V – V – Adj – Adv (*два – двоє – двоїти – роздвоїти – роздвоєний – роздвоєно*); Num – Adj – V – V – V – V (*три – троє – троїти – потроїти – потроювати – потроюватися*).

2. За лексико-граматичною належністю мотивувального слова та кінцевої ланки прийнято виявляти лінійні СЛ, яким властива відмінна частиномовна належність першого та останнього конститuenta СЛ, та кільцеві СЛ, що характеризуються спільним частиномовним статусом [95, с. 3–4].

Так, у денумеративних СГ переважають СЛ, які мають лінійний характер (1526 СЛ): СГ один – 284 СЛ, два – 277 СЛ, три – 195 СЛ, чотири – 103 СЛ, п'ять – 71 СГ, шість – 59 СЛ, СГ сім – 67 СЛ, СГ вісім – 67 СЛ, СГ дев'ять – 22 СЛ, СГ десять – 146 СЛ, СГ сорок – 16 СЛ, СГ сто – 97 СЛ, СГ тисяча – 23 СЛ, мільйон / заст. міліон – 9 СЛ, СГ перший / розм. первий – 77 СЛ, другий – 13 СЛ. Натомість кільцеві СЛ нечисленні та становлять 159 СЛ: СГ один – 8 СЛ, два – 12 СЛ, три – 16 СЛ, чотири – 6 СЛ, п'ять – 5 СГ, шість – 5 СЛ, СГ сім – 6 СЛ, СГ вісім – 12 СЛ, СГ дев'ять – 5, СГ десять – 43 СЛ, СГ сто – 15 СЛ, СГ тисяча – 18 СЛ, мільйон / заст. міліон – 8 СЛ; у СГ сорок, перший / розм. первий, другий кільцеві СЛ не виявлені. Особливістю кільцевих СЛ з нумеративними вершинами є те, що середні ланки СЛ завжди представлені числівниками, а вершини згасають на I та II ступенях, адже, як зауважує О. Дияк, «СЛ, що складаються з похідних однієї частини мови, здебільшого коротші, ніж ті, що поєднують слова різних частин мови» [62, с. 5], наприклад, *десять – на́дцять – на́дцятий, сто – шістсо́т – шестисо́тий*.

3. Типологізування СЛ за структурною характеристикою передбачає поділ СЛ на бінарні (двокомпонентні) СЛ, які складаються з твірного та

похідного, що згасає на I ступені, та полінарні (багатокомпонентні) СЛ, які включають вершину та щонайменше два деривати [95, с. 3–4].

В аналізованих СГ переважають полінарні СЛ, які становлять 970 СЛ: СГ одін – 181 СЛ, два – 146 СЛ, трі – 110 СЛ, чотири – 43 СЛ, п'ять – 42 СЛ, шість – 38 СЛ, СГ сім – 44 СЛ, СГ вісім – 50 СЛ, СГ дев'ять – 14 СЛ, СГ десять – 162 СЛ, СГ сірок – 3 СЛ, СГ сто – 77 СЛ, СГ тисяча – 6 СЛ, мільйон / заст. міліон – 8 СЛ, СГ перший / розм. первий – 39 СЛ, другий – 7 СЛ. Менш частотними є бінарні СЛ, які становлять 715 СЛ: СГ одін – 111 СЛ, два – 143 СЛ, трі – 101 СЛ, чотири – 66 СЛ, п'ять – 34 СЛ, шість – 26 СЛ, СГ сім – 29 СЛ, СГ вісім – 29 СЛ, СГ дев'ять – 13 СЛ, СГ десять – 27 СЛ, СГ сірок – 13 СЛ, СГ сто – 35 СЛ, СГ тисяча – 35 СЛ, мільйон / заст. міліон – 9 СЛ, СГ перший / розм. первий – 38 СЛ, другий – 6 СЛ.

Парадигматичний аспект гнізда репрезентований сукупністю словотвірних парадигм, виявлених у структурі СГ. Під *словотвірною парадигмою*, услід за В. Грещуком, розуміємо «<...> набір похідних, мотивованих однією твірною основою, на одному ступені творення <...>» [58, с. 16]. Аналіз словотвірних парадигм як складників СГ, дає нам змогу розглянути саме конкретні СП (одиницю плану змісту та вираження) [22, с. 41], адже на їхній основі формують типові СП твірних слів, що становлять одиницю семантичного рівня словотворення [22, с. 45; див. також: 237, с. 100–107], який розглянуто крізь призму складнішої одиниці – СГ (див. Розділ 3).

«Кожна конкретна СП є дериваційною мікросистемою, взаємопов'язані та взаємозумовлені компоненти якої утворюють певну єдність і цілість» [62, с. 6]. Окрім того, усі складники СГ входять до структури конкретних словотвірних парадигм: як організувальні центри СП (вершина СГ, дериваційно спроможні похідні СГ) та як похідні від них утворення [62, с. 5–7; 179, с. 5–8]. Кількість СП такого штибу в денумеративних СГ становить 512 одиниць.

Максимальна активність за ступенями включення конкретних словотвірних парадигм у дериваційний простір словотвірного гнізда [167, с. 14] має природний характер, адже дериваційна продуктивність похідних у статусі твірних, як

правило, є нижчою, ніж у вершин СГ [62, с. 5–7; 179, с. 5–8]. Зрештою, словотворчі можливості похідних, що очолюють СП, також неоднакові, бо, наприклад, афіксальні слова мають перевагу над складними, частиномовна належність також впливає на словотворчий потенціал вершини СП тощо [62, с. 5–7]. Так, найбільш об'ємними в стосунку до кожного окремого гнізда є вершинні парадигми (16 СП). Похідні ж вершини СП у межах СГ активізують свою дериваційну спроможність так: на I ступені простежено 358 СП, на II ступені – 102 СП, на III ступені – 25 СП, на IV ступені – 11 СП. Якщо зіставити загальну кількість дериваційного наповнення вершинних СП та СП із похідними вершинами, то їхня кількість буде наближеною одна до одної за значної відмінності кількості самих парадигм: 1074 деривати в структурі 16 СП із непохідними вершинами-числівниками та 1109 похідних у межах 496 СП із похідними вершинами.

Оскільки «СП відбиває породжувальну здатність як окремого твірного слова, так і словотвірну потужність структурно-семантичних класів твірних слів» [62, с. 5–7], то С. Гірняк розглядає СП за належністю вершин до лексико-граматичних класів [39, с. 8]. Денумеративні СГ представлені здебільшого словотвірними парадигмами з прикметниковими вершинами (227 од.), рідше – іменниковими (150 од.), числівниковими (96 од.), дієслівними (32 од.), прислівниковими (7 од.). Зазначимо, що серед прикметникових та дієслівних СП виявлено 10 СП із реконструйованими вершинними конститuentами – **дванадцятипáлий* (II ст., СГ два), **дворамéнный* (I ст.), **трійний* (II ст.), **трирамéнный* (I ст.), **семигрíвенный* (I ст.), **восьмерічний* (III ст.), **дванадцятипáлий* (II ст., СГ дéсять), **десяцький* (I ст.), **тісяцький* (I ст.), **десяткува́ти* (II ст.).

Похідні слова в межах СП визначаються як семантично рівноправні величини (кодеривати) [22, с. 32], ідея семантики яких виводиться від спільного твірного слова за врахування його мотивувального семантичного континууму, тому кодеривати виражають різноманітні відтінки значення твірного, чим відрізняються від членів словотвірних пар та СЛ [62, с. 5–7].

Опис параметрів конкретної словотвірної парадигми в нашому дослідженні реалізується за допомоги встановлення протяжності СП та частиномовної належності дериватів як складників СП. Тому в структурі СП виокремлюють зони (блоки, підпарадигми, малі парадигми), оперті на спільність «<...> загальнокатегорійної семантики низки дериватів» [22, с. 39–40]. Відображення частиномовних блоків у СП репрезентуємо за допомогою формул. Кількісне наповнення дериватами кожного з блоків не враховано, адже акцентуємо саме на комбінації блоків. Отож у денумеративному словотворенні загальна кількість частиномовних комбінацій у структурі словотвірних парадигм становить 47 варіантів:

- однозонні СП представлені 19 частиномовними комбінаціями у структурі 359 СП: Adj – N (*одноколі́йний – одноколі́йка, одноколі́йність*), N – N (*другокла́сник – другокла́сниця*), N – Adj (*семипі́лка² – семипі́льний²*), Adj – Adv (*восьмикра́тний – восьмикра́тно*), Num – Num (*три́дев'ять – три́дев'ятий*), *Adj – Subst (**семигрі́венний – семигрі́венний*), V – V (*четвертува́ти – почетвертува́ти*), Num – Adv (*п'я́тий – вп'я́те, уп'я́те*), V – Adj (*осточорті́ти – осточорті́лий*), V – N (*передво́ювати – передво́ювання*), Num – N (*о́сьмий – осьма́к, осьмі́на, осьму́ха*), Adv – Adv (*пе́рше – пе́рш, впе́рш, впе́рше, найпе́рше, по-пе́рше, упе́рш, упе́рше*), Num – Adj (*мі́льйо́нний – мі́льйонно́голо́сий, мі́льйонно́літній, мі́льйонно́то́нний*), Adj – Adj (*трикля́тий – трикляту́щий*), Adv – N (*дво́яко – дво́якоді́хаючі*), N – V (*деся́тник – десяти́кува́ти*), Adv – Adj (*двобі́чно – двобі́чносиметри́чний*), N – *Adj (*восьме́рик – *восьмери́чний*), *V – N (**деся́цький – деся́цький*);

- двозонні СП характеризуються 14 комбінаціями у межах 74 СП: Adj – N, Adv (*однозвуч́ний – однозвуч́ність, однозвуч́но*), N – N, Adj (*п'ята́к – п'ятачо́к, п'ятачко́вий*), V – N, V (*тро́їти – тро́їння, тро́їтися, потро́їти, стрóїти²*), Num – N, Adv (*сьо́мий – сьомáк, всьо́ме, усьо́ме*), V – Adj, V (*стрóїти² – стрóєний², стрóювати, стрóїтися*), Num – Num, Adv (*четве́ртий – четві́рко, вче́тверо, уче́тверо*), Num – Num, Adj (*дев'ятна́дцять –*

дев'ятна́дцятий, дев'ятна́дцятирі́чний), Num – Num, N (мі́льйо́н / заст. міліо́н – міліо́нний, мі́льйо́нний, міліо́не́р, мі́льйо́не́р, мі́льйо́нник, мі́льйо́нщик, ві́сімдеся́тимі́льйо́нний, ві́сімна́дцятимі́льйо́нний, во́сьмимі́льйо́нний, десяти́мі́льйо́нний, одина́дцятимі́льйо́нний, одномо́льйо́нний, трьо́хмі́льйо́нний), N – N, Adv (оди́нець – оди́нчик, оди́нцем), N – Adj, Adv (дві́йка – дві́йко́вий, вдві́йку, вдві́йзі, вдві́йці, удві́йку, вдві́йзі, удві́йзі), Adj – Adj, Adv (одна́кий – одна́ковий, одна́ко), Adj – N, Adj (дво́ликий – дво́личний, дво́ликі́сть), Adj – N, V (трино́гий – трино́гі, трино́га, трино́ги, трино́жка, трино́жок, трино́жник, трино́жити), V – N, V (роздво́їти – роздво́єння, роздво́єний, роздво́ювати), V – V, Adj (роздво́їти – роздво́єння, роздво́єний, роздво́ювати);

- тризонні СП репрезентують 10 комбінацій у структурі 61 СП: Num – Num, N, Adj (п'ятна́дцять – п'ятна́дцятий, п'ятна́дцятєро, п'ятна́дцятилі́ття, п'ятна́дцятирі́ччя, п'ятна́дцятилі́тній, п'ятна́дцятирі́чний), Adj – N, Adj, Adv (пе́рві́сний – пе́рві́сність, пе́рві́сно, пе́рві́снообщи́нний), Adj – N, Adj, Adv (перви́на – перви́нка, перви́нний, вперви́ну, уперви́ну), N – N, Adj, V (двору́шник – двору́шниця, двору́шництво, двору́шницький, двору́шний, двору́шничати), Num – N, Adj, Adv (ше́стєро – шестєрі́к, шестєрня́¹, шестєрня́², шесті́рня, шестєрні́й (у 2 знач.), ви́ше́стєро, уше́стєро), Num – Num, N, Adj / *Adj (двана́дцять – двана́дцятий, двана́дцятєро, двана́дцятка, двана́дцятиба́льний, двана́дцятигоди́нний, двана́дцятигра́нний, двана́дцятиде́нний, двана́дцятидю́ймо́вий, двана́дцятику́тний, двана́дцятилі́тній, двана́дцятиме́тровий, *двана́дцятипа́лий, двана́дцятирі́чний), N – N, Adj, Adv (трі́йка – трі́йка́р, трі́йка́та, трі́йка́кі, трі́єчка, трі́єчник, трі́йка́стий, трі́йка́тий, втрі́йку, утрі́йку), Num – N, V, Adv (четве́ртий – чве́рть, че́тверть, четвєрта́к, четвєрти́на, четвєртува́ти, четве́рте, учевте́рте, почевте́рте), N – N, Adj, V / *V (деся́тка – деся́точка, деся́тчаний, деся́тко́вий, здеся́ткува́ти, *деся́ткува́ти), Num – N, V, Adv (де́сятєро – де́сятєрі́к, де́сятєрі́ти, вде́сятєро, наде́сятєро, уде́сятєро);

- чотиризонні СП представлені 2 комбінаціями у межах 15 СП: Num – Num, N, Adj, Adv (*п'ятеро – п'ятірко, п'ятерік, п'ятірка, п'ятерня, п'ятірня, п'ятірній, вп'ятеро*), Num – N, Adj, V, Adv (*перший / розм. первий – первак, первенець, першенство, первина, першина, первісток, першість, першенький, первісний, первувати, перше, перво, вперве та ін.*);
- п'ятизонні СП експлікують 2 комбінації у структурі 3 СП: Num – Num, N, Adj, V, Adv (*двоє – двійко, двойко́, двоєчко, двоїна, двійка, двійня, двійнік, двоякий, двоїстий, двійний, подвійний, двійчастий, двійчатий, двоїти, вдвоє, надвоє, удвоє, двоєборство, двоєженство, двоюрідний, двоєдушний*), Num – Num, N, Adj / *Adj, V, Adv (*трое – тройко́, тройк, трійка, трійця, тройкий, троїстий, троїти, трійко, трійка, трійня, трійця, *трійній, потрійний, троєженство, троєкратний, троюрідний, втрое, натрое, утрое*).

Отже, словотвірне гніздо становить складну та ієрархічно впорядковану, систематизовану комплексну одиницю типологізування мовного матеріалу з динамічними межами. Фіксація параметрів СГ дає змогу виявити, проаналізувати й описати видозміни вершинних конститuentів словотвірних гнізд у процесах деривації. У додатку А, табл. 2 відбито структурні параметри гнізд із числівниковими вершинами, а в табл. 1 репрезентовано за ступенями творення частиномовне наповнення дериватами відчислівникових СГ.

1.2 Нумеративні вершини словотвірних гнізд крізь призму категорії кількості

Лексичні значення (ЛЗ) нумеративів оперті на категорію кількості як одну з універсальних онтологічних категорій, «<...> оскільки для всіх видів і форм матерії характерна квантитативна визначеність» [178, с. 13]. Зважаючи на те, що семантичні особливості твірного слова прогнозують його дериваційну поведінку [158] і що структура СГ залежить саме від твірного слова [119, с. 213], категорія кількості в найрізноманітніших її виявах потребує трактування.

Онтологічний аспект кількості став предметом дослідження Г. Гегеля та Аристотеля. Г. Гегель, вивчаючи кількість як один зі складників буття, поруч із якістю та мірою, стверджував, що кількість та якість становлять визначеність буття. Відмінність цих категорій полягає в тому, що якість – це безпосередня визначеність буття, а кількість – його зовнішній прояв. Міра є властивістю кількості, тому її суть полягає в тому, щоби бути зовнішнім виявом самої себе та для самої себе. Якщо кількість перебільшує міру, то кількість повертається в якість, іншими словами, міра – це якісно визначена кількість [231]. Тобто «накопичення таких кількісних змін часто веде до заміни вже самої якості і, нарешті, природи або способу буття самого предмета», якість починає вимірюватися в одиницях кількості [191, с. 129], проте зміна кількісних характеристик необов'язково перетворить його на іншу річ [21, с. 20]. Сама ж міра становить єдність якості та кількості й водночас є завершеним буттям [231]. Зауважимо, що, на думку Аристотеля, відсутність якості чи кількості не призведе до відсутності буття, але воно не буде пізнане повною мірою [219]. Таким чином, категорія кількості є однією з тріади буття, що задає вектор осмислення сприйняття світу крізь її призму.

Науково обґрунтованим є також гносеологічне трактування категорії кількості. Згідно з І. Кантом, кількості належить першість з-поміж дванадцяти категорій, які формують систему пізнання людини. Під кількістю І. Кант розуміє число як уявлення, що об'єднує однорідні одиниці, які приєднуються одна до одної. «Число, таким чином, є не що інше, як єдність синтезу різноманітного [змісту] однорідного споглядання взагалі <...>» [220].

Таким чином, категорія кількості є універсально-логічною категорією, яка відбиває найбільш загальні властивості буття – його кількісну визначеність [187, с. 115] щодо «<...> просторово-часових властивостей предметів та явищ об'єктивної дійсності, що виявляються у їх взаємодії з іншими предметами та явищами» та базується на понятті діалектики – однорідності частин певного цілого [191, с. 129]; при цьому відмінностям між подібними предметами властивий кількісний характер [191, с. 129].

Онтологія кількості через ментальне осмислення об'єктивних та реальних кількісних відношень у світі матерії [44, с. 67] репрезентується в мові в статусі функційно-семантичної категорії, ґрунтуючись на інтеграції елементів мови різних рівнів [7, с. 15]; поетапне набуття кількістю категорійного змісту має вигляд трихотомії: об'єктивна кількість → логічна кількість → категорійна (мовна) кількість.

«Кількісні відношення кодуються лінгвістично за допомогою різноманітних засобів» [242, с. 232]. Здебільшого мовна категорія кількості відображається на двох рівнях – лексичному та граматичному. Лексична семантика є найбільш наближеною до онтологічного значення кількості через опертя на факт об'єктивної дійсності – денотат [21, с. 24]. «Граматичні ж одиниці кількісну семантику виражають через граматичну трансформацію онтологічного поняття кількості, тобто у граматичних кількісних значеннях безпосередній денотат відсутній. Окрім того, граматична семантика кількості представлена одиницями різного рівня і різного типу» [21, с. 24].

Мовний вияв кількості став предметом наукового зацікавлення дослідників лексики, семантики, граматики та лінгвокогнітологічного аспекту на ґрунті різних мовних систем: С. Баранова [7], І. Вакалюк [21], І. Грачова [44], Я. Гвоздановіч [229], О. Медвідь [132], М. Новосад-Бакаларчик [242], М. Степаненко, Н. Лукаш [178], О. Тіора [187], С. Швачко [199; 200] та інші.

Онтологічний прояв категорії кількості максимально реалізується в числівниковій системі мови, яка розглянута в низці монографічних та дисертаційних праць, присвячених нумеративам як окремому лексико-граматичному класу слів української мови [4], зокрема в їх стосунку до слов'янських числівників [124; 125], та на рівні художніх текстів [143] тощо.

Категорія кількості числівників є незмінною в аспекті позначуваних нею понять та закритою системою, яка обмеженим колом лексем здатна номінувати необмежену кількість понять. Так, Т. Лукінова зауважує: «специфічною рисою числової, а отже й сучасної числівникової системи мови, є те, що не можна ні зовсім вилучити з числового ряду жодного його елемента, ні доповнити цей ряд

“збоку” новим елементом» [125, с. 17]. На думку І. Павлової, «числівник належить до закритої лексичної системи слів, його вважають такою частиною мови, що має незначний вихід у прагматичну сферу власне через обмеженість семантичного значення» [143].

Кількістю в її природному розумінні, згідно з Аристотелем, є те, чому властива дискретність, те, що складається з частин, які мають визначене місце в стосунку один до одного, а все інше – це кількості, яким нічого не протистоїть. Наприклад, слова на кшталт *багато* / *мало* є недискретними, хоча протиставляються одне одному, проте межі позначуваних ними понять дуже розмиті, неконкретні, суб’єктивні, тому в аспекті кількісного значення ці слова є «пустими» [219], відтак вони відсутні в числівниковій системі української мови.

Отож центральною ланкою змісту категорії кількості, її інваріантним значенням, є дискретна кількість, що перебуває в опозиції до недискретної та дискретно-недискретної кількості. Схематичне відображення кількості має такий вигляд: + / – / +/-.

Реальне граматичне значення (+) мають власне кількісні числівники і тільки в квантитативній функції; дискретній кількості властива природна сегментація [200], до чого спричинила життєва необхідність в рахунку [87, с. 139], відтак виникла потреба у відображенні цієї кількості – абстрактно-математичного числа (його назви), що репрезентує математизоване в історичному розвитку людське пізнання та виконує нумеративну функцію [153, с. 34; 87, с. 139]. Кількість, репрезентуючись абстрактно-математичним значенням числівників, є абстрактною категорією людського мислення. Отож референтна сфера числівника непередметна, хоча в об’єктивній дійсності, у мисленнєвій практиці людей, існують кількісні відношення між предметами, що свідчить про зв’язок числівників з предметним світом [4, с. 17–18]. Власне, цим аспектом і зумовленим є той факт, що кількість у квантитативній функції максимально проєктується на V ступінь словотворення (СГ два, СГ три), натомість кількість у нумеративній функції природно згасає на I ступені деривації в усіх аналізованих словотвірних гніздах (див. Розділ 2).

Ірреальне граматичне значення (–) репрезентують збірні числівники, семантика яких представлена як єдність множини, їй не іманентна дискретність, а членування імпліковане у внутрішній семантичній структурі.

Серед дискретно-недискретної семантичної групи нумеративів (+/–) розглядаємо дробові, неозначено-кількісні, порядкові числівники. Так, дробові та неозначено-кількісні перебувають у внутрішній опозиції як членована визначена кількість та членована невизначена кількість. Дробові нумеративи сегментують не кількісний ряд, а певну одиницю, що є еквівалентом якого-небудь цілого числа, натомість неозначено-кількісні числівники членують кількісний ряд у визначених межах, тобто відбивають невизначене число позначуваних явищ, при цьому вказують на певні рамки: «<...> *кількадесят* – кількість із кількох / від трьох до дев'яти / десятків; *стонадцять* – кількість понад сто» [4, с. 32].

Порядкові ж нумеративи по-іншому сегментують кількість, адже на сучасному зрізі мови виражають відношення до кількості, а також вказують на точний, більш конкретний порядок розташування конститuenta в перелічуваному ряду, тому вони є засобом умовного членування певної кількості, що зумовлено історичним фактом вивідності сучасних власне кількісних числівників від порядкових, адже, зауважує С. Швачко, «сучасні числівники дистанціюють від предметної семантики, їх вихідне значення є ілюзорним, воно верифікується опосередковано, нагадуючи про минулий когнітивний досвід» [190, с. 6].

Комплексний підхід до аналізу вершин СГ крізь призму категорії кількості забезпечується врахуванням також ідеї про існування двох взаємозалежних площин – кількісної та порядкової [див.: 124; 125, с. 302–308]. Історичний факт про вивідність слів *сорок*, *перший* / розм. *первий*, *другий* сприяв тому, що ці одиниці «випали» із загального кількісно-числового та порядкового рядів в аспекті непохідності їхніх основ, однак сьогодні він втратив свою актуальність. На сучасному зрізі мови числівник *сорок* заповнює «прогалину» кількісної площини, витіснивши зі слововживання лексему *чотирдесят* (*чотирдесять*),

посівши місце в системі кількісно-числового ряду (за Ю. Карпенко) [125, с. 287–289]; при цьому етимологія слова відсилає нас до твірного *сорочка* (за М. Фесмер) [66, с. 356, Т. 5; 4, с. 87–88]; цим пояснюється відсутність лексеми *сорок* у межах СГ чотіри. Щодо порядкових числівників, то вони заповнюють лакуни в площині порядку та існують паралельно до кількісної площини, вираженої непохідними числівниками *одін, два*, на синхронному зрізі мови, однак, через свою історичну вивідність порядкові нумеративи не є складниками СГ одін та два: *пéрший* ← *первий* як вищий ступінь порівняння (*первий*) [66, с. 358, Т. 4], *розм. пéрвий* ← *перв* [66, с. 337–337, Т. 4]; *дрúгий* ← *друг* [124].

Встановивши за визначеними вище критеріями вершинні нумеративи, можна максимально охопити деривати з кількісною семантикою, що є конститuentами обох площин. Власне, на словотворчій здатності кількісної семантики в квантитативній функції твірних слів і базується відкритість числівникової системи мови, що спричинило до їх широкого застосування в мисленнєвій та мовленнєво-мовній практиці людей.

Незважаючи на те, що кількість не завжди є точною у своєму бутті [242, с. 233], «мовне позначення кількості – це лінгвістична техніка, що має ментальну основу. Людина у своїй свідомості до певної міри творить і перетворює оточуючий світ» [199, с. 14]. Тож формування похідних на базі твірних нумеративів зі значенням кількості почасти є також природною маніпуляцією кількості.

Отже, організувати спільнокореневі деривати в словотвірне гніздо можуть непохідні одиниці, які виражають: 1) дискретну кількість – власне кількісні числівники на позначення першого десятка (*одін, два, три, чотіри, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять*), які є одними з вузлових у числівниковій системі мови [124], адже «десятьова система числення є <...> основною системою в індоєвропейських мовах <...>» [229 с. 8–9], а також нумератив *сорок*; 2) дискретно-недискретну кількість – це порядкові числівники *пéрший / розм. пéрвий* та *дрúгий*. Недискретні (збірні) та дискретно-недискретні числівники (дробові, неозначено-кількісні та порядкові, окрім нумеративів

перший / розм. первий та другий) становлять дериваційне наповнення гнізд, поруч із похідними інших лексико-граматичних класів слів – іменників, прикметників, дієслів та прислівників.

Вивчаючи системно-функційні особливості квантитативів англійської мови, О. Медвідь слушно зауважила, що «загальним для числівників і денумеративів є те, що вони реалізують загальнокатегорійну сему кількості. Відмінними рисами числівників є їх високочастотність, неускладненість опорної семи числа, специфічна сполучуваність. Денумеративним утворенням притаманна розширена форма та ускладнена семантика. Денумеративи перебувають в субординаційній залежності, утворюють лексичний ряд, формальним центром якого є корінь числівника, а в значенні – сема числа» [132].

Формально-семантична вивідність конститuentів СГ реалізується шляхом їхньої мотивації моносемантами (шість, сім, вісім, дев'ять, десять – ЛСВ₁ ('число', 'цифра', 'кількість'), сорок – ЛСВ₁ ('кількість') та інваріантними значеннями полісемантичних вершин, оскільки будь-який лексико-семантичний варіант здатний стати твірною основою [209, с. 119]: нівелювання дериваційних здатностей варіантних семем непохідних слів призведе до не зовсім точної семантичної вивідності за очевидної формальної похідності деривата. Услід за В. Грещуком вважаємо, що «<...> словотвірну мотивацію можна констатувати лише в тих випадках, коли і значення, і формальна структура мотивованого слова зумовлені семантикою і відповідними структурними компонентами іншого спільнокореневого слова» [58, с. 21]. Отож полісемантична структурна організація властива таким нумеративним вершинам (із акцентом на мотивувальні властивості твірних):

- одін: із десяти ЛСВ мотивувальними є ЛСВ₁ ('число', 'цифра', 'кількість'), ЛСВ₂ ('самотній, одинокий', 'окремий, одинокий'), ЛСВ₄ ('той самий', 'однаковий, тотожний'), ЛСВ₅ ('цілісний, неподільний; єдиний'), ЛСВ₆ ('окремий');

- два: із чотирьох ЛСВ мотивувальним є ЛСВ₁ ('число', 'цифра', 'кількість');
- три: із двох ЛСВ мотивувальними є ЛСВ₁ ('число', 'цифра', 'кількість');
- чотири: обидва ЛСВ є мотивувальними, а саме – ЛСВ₁ ('число', 'цифра', 'кількість'), ЛСВ₂ ('оцінка');
- п'ять: три ЛСВ є мотивувальними, а саме – ЛСВ₁ ('число', 'цифра', 'кількість'), ЛСВ₂ ('оцінка'), ЛСВ₃ ('рука');
- сто: із трьох ЛСВ мотивувальними є ЛСВ₁ ('число', 'цифра', 'кількість'), ЛСВ₂ ('багато, невизначена кількість');
- тисяча: три ЛСВ є мотивувальними, а саме – ЛСВ₁ ('кількість'), ЛСВ₂ ('велика кількість', 'великі гроші, капітал'), ЛСВ₃ ('загін, ополчення');
- мільйон / заст. міліон: обидва ЛСВ є мотивувальними, а саме – ЛСВ₁ ('кількість'), ЛСВ₂ ('велика кількість', 'народні маси', 'багатство, капітал');
- перший / розм. первий: дванадцять ЛСВ є мотивувальними, враховуючи транспозиційність семантики безпосередньо мотивованих дериватів; ядерними є ЛСВ₁ ('сталий порядок'), ЛСВ₂ ('початковий перед наступним'), ЛСВ₃ ('передовий щодо інших'), ЛСВ₄ ('не існував, не було раніше', 'початковий; не пережитий раніше', 'ранній у сезоні'), ЛСВ₅ ('рання, нижча форма'), ЛСВ₈ ('найкращий', 'вагомий; головний'), ЛСВ₁₀ ('минулий');
- другий: із восьми ЛСВ мотивувальними є ЛСВ₁ ('сталий порядок', 'циклічний порядок'), ЛСВ₂ ('неякісний; відмінний', 'невагомий'), ЛСВ₅ ('порядковий зв'язок').

Таким чином, розгляд функційно-семантичної категорії кількості у квантитативній функції у взаємозв'язку з ідеєю про існування взаємозалежних кількісної та порядкової площин сприяє комплексному підходу до аналізу денумеративних СГ та становить підґрунтя для встановлення та формулювання словотвірних значень у внутрішньочислівниковому словотворенні.

1.3 Методика та методологія аналізу словотвірних гнізд із нумеративними вершинами

Мова як універсальне антропоцентрично зорієнтоване явище становить систему ієрархічно підпорядкованих елементів, які взаємозалежні та взаємодіють між собою на різних мовних підсистемах, зокрема на лексичному та граматичному рівнях, а також словотвірному ярусі з міжрівневим характером. Тому ядерною методологічною основою дисертаційного дослідження під час аналізу денумеративного словотворення української мови є *принцип системності*, що зумовлено об'єктом, предметом, метою та завданнями дисертаційної розвідки, відтак поєднанням методів та прийомів дослідження. Під час написання наукової розвідки ми враховували системність комплексної одиниці словотворення – словотвірного гнізда, семантики вершинних нумеративів та системності при семантичному та словотвірному формуванні дериваційного простору відчислівникових утворень.

Дослідження денумеративних СГ здійснено за трьохетапною схемою.

Перший етап – теоретичний: добір та опрацювання літератури з теми дисертаційної роботи; аналіз і синтез здобутків учених із проблем словотвірного гніздування, категорії кількості, явищ дивергенції та конвергенції на рівні словотвору, словотвірного значення простих і складних за структурою слів; когнітивного опису словотвірного гнізда. Підсумком теоретичної роботи стало типологізування кількісної семантики нумеративів у квантитативній функції на дискретну, недискретну, дискретно-недискретну й підведення під кожну з них груп числівників, що отримало практичне застосування при встановленні та формулюванні словотвірних значень похідних нумеративів.

Другий етап становить практичну реалізацію теоретичних засад: робота з лексикографічними джерелами та моделювання словотвірних гнізд; виявлення структурних параметрів СГ (лексичний обсяг, потужність, глибина, ширина, СЛ, СП); встановлення словотворчо спроможного семантичного континууму вершинних числівників і з'ясування їхнього семантичного згасання на рівні «затихання» входження мотивувальних сем углиб СГ та на рівні дериваційної

інертності лексико-семантичних варіантів полісемантичних дериватів; типологізування дериваційного простору за частиномовною належністю, встановлення їхньої словотвірної семантики, а також виявлення словотвірних моделей, які реалізують словотвірні значення; когнітивне моделювання словотвірної семантики денумеративних словотвірних гнізд; інтерпретація кількісних показників дериваційної спроможності вершинних нумеративів за різними параметрами.

Завершальний етап представлений експлікацією основних результатів розвідки у вигляді дисертаційної роботи.

Описовий метод у науковій розвідці має наскрізний характер та застосовується з метою інвентаризації, типологізування та інтерпретації аналізованих лінгвістичних явищ. Указаний метод корелює з *прийомом міжрівневої інтерпретації*, адже для аналізу одиниць одного рівня мови актуалізуються одиниці інших рівнів: встановлення словотвірної семантики дериватів опирається на її міжрівневий вияв – лексичний, морфолого-синтаксичний і словотвірний.

Аналіз синтагматичного та парадигматичного аспектів відчислівникових словотвірних гнізд реалізується за допомогою *структурно-семантичного методу* в поєднанні з *методикою компонентного аналізу, прийомом лексико-семантичних трансформацій* (прийом перифраз) і *опозиційного аналізу*.

Опис системи словотвірних ланцюжків за участі *методики компонентного аналізу* уможлиблює розкриття дивергентно-конвергентного вияву ролі вершини СГ і похідних слів у статусі твірних на різних ступенях деривації, встановленню мотивувального семемного та семного континууму твірних слів, дериваційне наповнення кожного з яких одержує статус СГ ЛСВ, а також виявленню семантичного згасання твірних нумеративів.

Дослідження парадигматичного рівня СГ є основою для встановлення словотвірної семантики дериватів та словотвірних моделей, які реалізують словотвірні значення. Встановлення та формулювання словотвірних значень передбачає залучення прийому *лексико-семантичних трансформацій* (прийом

перифраз), специфіка якого виявляється в перифразуванні мовних одиниць на тлі збереження їхньої семантики, адже словотвірне значення похідних не еквіполентне лексикографічній інтерпретації.

Наскрізний характер у розвідці має *опозиційний аналіз* із метою зіставлення та протиставлення одиниць мови для виявлення їхніх спільних та відмінних ознак, зокрема застосовується для зіставлення пар «полісемантичне твірне слово – полі- та моносемантичне похідне».

З метою когнітивної інтерпретації словотвірної семантики застосовано метод *фреймового пропозиційно-семантичного моделювання* [див.: 112; 142], що сприяло виявленню когнітивних структур (подієвих та логічних пропозицій, а в їхніх межах – конкретних пропозицій), на які оперта семантика похідних слів у рамках певного словотвірного значення; це уможливило встановити прирощення різного типу: семантичні, на рівні предиката та актантної частини.

Прийом кількісних підрахунків застосовано на завершальному етапі наукової розвідки для: 1) встановлення кількісних характеристик структурних параметрів відчислівникових СГ та їхнього частиномовного наповнення на різних ступенях деривації (Додаток А, табл. 1, 2); 2) виявлення кількості мотивувальних семем та сем вершинних нумеративів, формування статистичних даних щодо полісемантичного континууму дериватів, відтак з'ясування семантичного згасання непохідних числівників крізь призму інертності лексико-семантичних варіантів похідних (Додаток Б, табл. 1, 2, 3, 4); 3) встановлення статистичних даних похідних різнокласових слів за семантико-словотвірними показниками (Додаток В, табл. 1, 2, 3, 4, 5).

Серед загальнонаукових методів застосовано метод індукції, прийом моделювання (у поєднанні з лінгвістичними методами), метод синтезу та дедукції.

Індуктивний метод реалізовано на рівні теоретичного опрацювання, а саме – збір і систематизація досліджуваного матеріалу.

Теоретико-практичного змісту в дисертаційній розвідці набув *прийом моделювання* словотвірного гнізда, який немислимий без лінгвістичних методів,

переплітається з ними, зокрема з *методом суцільної вибірки*, який актуалізовано з метою формування фактичного матеріалу дослідження. Їхня єдність забезпечує дотримання наведених далі принципів, опертих здебільшого на засади укладання слів у працях «Кореневий гніздовий словник української мови: гнізда слів з вершинами – омографічними коренями» Є. Карпіловської [79], «Шкільний словотвірний словник сучасної української мови: 15 600 слів у складі 127 гнізд» Н. Клименко, Є. Карпіловської, Л. Кислюк [86].

1. Розташування похідних у словотвірному гнізді.

Порядок розташування дериватів СГ у межах парадигм кожного ступеня словотворення має таку послідовність:

- за належністю до лексико-граматичного класу слів: числівники (порядкові, збірні, власне кількісні, неозначено-кількісні), іменники, прикметники / дієприкметники, дієслова, прислівники, реконструйовані слова;
- за структурними параметрами: спершу подано прості слова, утворені флективним способом, суфіксальним, префіксальним, конфіксальним); наступними подано складні слова (передують ті деривати, у яких перша твірна основа збігається з основою твірного слова, а потім похідні, у яких збігається друга чи третя твірна основа).

У межах кожного способу словотворення простих за структурою утворень деривати розташовано за абеткою їхніх засобів словотворення. Структурно складні утворення подано за алфавітом другого чи третього конститuenta його структури, які не повторюються в структурі інших дериватів.

Якщо складні за структурою похідні одиниці мають основи, які збігаються з твірними словами інших СГ, то вони належать до кількох СГ; при цьому враховується місце розташування мотивувального слова у структурі деривата.

2. Відбиття словотвірної структури.

Словотворчий засіб від твірної основи відділяє дефіс.

Флексію іменників, прикметників та дієприкметників, яка не бере участі у словотворенні, взято в круглі дужки; у порядкових числівниках, деяких

іменниках та прикметниках словотворчо спроможну флексію взято в круглі дужки та відділено від твірної основи дефісом.

У дериватах, які утворилися безафіксним способом словотворення, нульову морфему позначено символом 0 (нуль).

3. Відбиття семантичної структури.

Необхідність фіксування семантичних особливостей дериватів у круглих дужках зумовлена:

- полісемантичністю похідних слів (подано кількісні показники семемної структури), а полікорелятиви представлено з вказівкою на значення, закріплене за твірним словом;

- наявністю субстантиватів (фіксуються їхні значення).

4. Розрізнення омонімів, вказівка на множинність мотивації слова, полікорелятиви.

Омонімічні денумеративи розрізнено тлумаченнями, поданими в круглих дужках, та нарядковими цифрами 1, 2.

Полімотивацію та полікореляцію позначено цифрами 1, 2 біля слова.

5. Лакунарність у словотвірному гнізді.

Пропущені ланки мотивувальних слів реконструйовано зі знаком зірочки (*), поданої перед словом.

6. Умовні скорочення:

субст. – субстантиват.

7. Умовні позначення:

- коротка риска відокремлює словотворчий формант від твірної основи в структурі дериватів;

() круглі дужки позначають закінчення, яке не бере участі у словотворенні; у круглих дужках подано семантику омонімів та субстантиватів;

0 символ нуля позначає матеріально невиражений суфікс при безафіксному словотворенні;

позначає основу слова або її формальний варіант, що повторюється у складних за структурою денумеративах; ця основа спершу виділена підкресленням; вживається для заощадження місця та вказівки на її серійність; якщо повторювана основа відрізняється від серійних основ наголосом, то вона подається в розгорнутому вигляді, тобто без символу #;

j позначає йотацію на стику морфем;

' символ акута позначає наголос тільки в похідних словах та вершинах;

1, 2 цифри вживаються: 1) при полімотивованих словах; 2) надрядкові цифри вказують на омоніми; 3) цифри також вживаються для вказівки на кількісний показник семемного наповнення дериватів.

Синтез наукових напрацювань дослідників із проблем, що перегукуються з дисертаційною тематикою, застосовано в окремих пунктах теоретичного змісту кожного з розділів дисертації; у висновках до кожного структурного елемента роботи та розвідки загалом виведено, синтезовано та систематизовано принципи, що розкривають семантичний, словотворчий чи когнітивний потенціал вершинних числівників.

Дедуктивний метод актуалізовано в науковій розвідці з метою виведення висновків на кожному етапі роботи та загальних умовиводів, що розкривають природу денумеративних словотвірних гнізд у семантико-словотвірному та когнітивному аспектах.

Таким чином, комплексна трьохетапна методика дослідження денумеративних СГ сприяє системному опису структурних параметрів словотвірних гнізд, семантичного входження вершинних нумеративів у значеннєву структуру похідних, словотвірної семантики дериватів і моделей їхньої реалізації та когнітивного вияву словотвірного гнізда за допомоги таких лінгвістичних методів і прийомів: описовий метод (із прийомом міжрівневої інтерпретації), структурно-семантичний метод (із методикою компонентного аналізу, прийомом лексико-семантичних трансформацій (прийом перифраз) і опозиційного аналізу), прийом кількісних підрахунків, фреймовий пропозиційно-семантичний метод. З-поміж загальнонаукових методів

застосовано метод індукції, прийом моделювання (у поєднанні з лінгвістичними методами, зокрема методом суцільної вибірки), метод синтезу та дедукції.

Отже, денумеративні словотвірні гнізда становлять 16 ієрархічно впорядкованих системних одиниць за принципом семантико-словотворчої вивідності простих та складних похідних слів. Дериваційне наповнення СГ може зазнавати змін з огляду на відкриті та динамічні межі гнізд, що зумовлено не тільки поповненням чи спрощенням лексичного складу, а й варіантністю вершин і наявністю складних словотвірних гнізд, зокрема здатністю деяких із них формувати з іншими СГ словотвірні ансамблі (СГ одін, СГ два, СГ три, СГ чотири, СГ п'ять, СГ шість, СГ сім, СГ вісім, СГ дев'ять, СГ десять, СГ сто, СГ тисяча, СГ мільйон / заст. міліон). Критерій неансамблевості відчислівникових СГ зумовлений історичною вивідністю непохідних на сучасному зрізі мови нумеративів *сорок, перший / розм. первий, другий*, а також нульовою валентністю порядкових числівників у стосунку до кількісних.

Комплексний аналіз денумеративних СГ передбачає з'ясування їхніх структурних параметрів, які представлені в додатку А, табл. 2 та є основою для виявлення закономірностей семантико-дериваційної спроможності кожної з вершин СГ зокрема й загалом у словотворенні. У сукупності аналізовані СГ характеризуються такими параметрами: лексичний обсяг – 2201 од., потужність – 2183 од., ширина – 1074 од., глибина – II–V ст., СЛ – 1685 од., СП – 512 од.

Дериваційне наповнення гнізд та їхня структура зумовлена семантичними особливостями твірних нумеративів.

1. Непохідні числівники експлікують функційно-семантичну категорію кількості. Типологізування кількісного значення у квантитативній функції на дискретну, недискретну, дискретно-недискретну передує формулюванню та встановленню словотвірних значень у внутрішньочислівниковому словотворенні. Встановлено, що формувати СГ можуть непохідні числівники зі значенням дискретної та дискретно-недискретної кількості (*перший / розм. первий, другий*).

2. Вершинним нумеративам властива моно- та полісемантична структура. СГ із вершинами-моносемантами шість, сім, вісім, дев'ять, сорок здебільшого властива незначна кількість похідних, на відміну від СГ з багатозначними вершинами (тільки моносемант десять репрезентує високу потужність, проте вона зумовлена ансамблевим типом СГ). Низька дериваційна поведінка полісемантів тисяча та мільйон зумовлена, очевидно, периферійністю вживання лексем на позначення великих чисел, а нумератив другий, випереджаючи сказане, виявляє малоактивність варіантних семем.

Реалізація поставлених завдань наукової розробки забезпечена системністю в підходах та застосуванням таких лінгвістичних методів і прийомів, як описовий метод у поєднанні з прийомом міжрівневої інтерпретації; структурно-семантичний метод, який корелює з методикою компонентного аналізу, прийомом лексико-семантичних трансформацій (прийом перифраз) та опозиційним аналізом; прийом кількісних підрахунків; фреймовий пропозиційно-семантичний метод. Актуалізовані також загальнонаукові методи: метод індукції, прийом моделювання в поєднанні з лінгвістичними методами, зокрема методом суцільної вибірки, та метод синтезу й дедукції.

РОЗДІЛ 2

СЕМАНТИЧНЕ ПРОЄКТУВАННЯ ТВІРНИХ НУМЕРАТИВІВ У ЗНАЧЕННЄВУ СТРУКТУРУ ПОХІДНИХ

2.1 Полісемія твірних числівників та її відображення в денумеративних словотвірних гніздах

Загальність мовного закону передбачає збереження новоутвореним словом уявлень, ознак того слова, що йому передує. Акумуляція семантики твірного слова похідним та її варіювання є складним мовним процесом, що зумовлено словотворчими здатностями семантичної структури мотивувального слова. Дериваційні можливості твірного спричинені не тільки його частиномовною належністю, формальною структурою (у кожному похідному матеріально репрезентоване або все твірне слово, або його основа), а й здатністю реалізувати полісемантом той чи той лексико-семантичний варіант більшою чи меншою мірою в структурі деривата, семантику якого «<...> можна пояснити через значення твірного, тобто розкрити зміст похідного слова можна, якщо включити у формулу його тлумачення твірне» [167, с. 7; див.: 209, с. 119].

Багатозначністю структури твірного слова як вершини словотвірного гнізда, її проєктуванням у лексичні значення дериватів, власне, зумовлена складність опису мотиваційних відношень у діаді «твірне – похідне», що й становить актуальність проблеми.

Явище полісемії в дериваційних актах стало предметом наукового зацікавлення В. Грещука [54], Л. Коржик [95], О. Петрів [150], І. Самойлової [164], О. Ситникової [167] та інших.

Сьогодні активізуються дослідження багатозначних твірних слів у статусі вершин СГ. Так, на ґрунті говорів української мови Т. Ястремська встановила значеннєву структуру полісемантичних адвербативів, яка репрезентована набором ієрархічно організованих субкомплексів, відповідно до яких здійснено аналіз узагальненої семантичної структури похідних, зокрема виявлено епідигматичні характеристики дериватів [217; див. також: 215; 216].

Не менш важливим та перспективним є вивчення дериваційної спроможності ЛСВ вершин-полісемантів СГ крізь призму природи понять дивергенції та конвергенції.

Дефініції «дивергенція» та «конвергенція» номінують явища міжгалузевого змісту та застосовані лінгвістами до аналізу зв'язків і відношень між різними одиницями мови [89, с. 68–69].

Під мовною дивергенцією прийнято розуміти розходження, віддалення одна від одної двох чи більше сутностей; конвергенцією ж номінують протилежний процес – зближення чи збіг двох або більше лінгвістичних сутностей [182, с. 38].

Мовна дивергенція виявляється на різних рівнях мови: фонетичному (вивчення проблем фонетичної акомодатії у працях Дж. Хіта [230]), граматичному (аналіз граматичних відмінностей діалектів споріднених мов у дослідженнях Л. Корніпса, К. Коррідан [221]), лексико-семантичному (метод вибудовування під назвою «SENSE», який застосовується в рамках штучного інтелекту та ґрунтується на інтуїтивній інтерпретації формування семантичної структури слова в працях К. Лю та інших [239]), а також на словотвірному, який домінує в україністиці та представлений роботами О. Івасюк [74], Л. Колібаби [89], С. Соколової [177] та ін.

Суть словотвірної дивергенції «<...> полягає в здатності формально тотожних, але семантично різнобіжних мотиваторів реалізувати неоднакові дериваційні можливості» [89, с. 71]. Вважаємо доцільним виокремити типи словотвірної дивергенції – формальну та семантичну. Формальна дивергенція представлена «<...> властивістю афікса (словотворчого форманта похідного утворення) вибірково поєднуватися з однією із формально тотожних одиниць-мотиваторів» [89, с. 69]. Актуальними в цьому аспекті є дослідження віддієслівних субстантивів (Л. Колібаба [89]), типів формально-семантичних опозицій префіксальних вербативів у їх залежності від типів опозицій морфем, які їх формують (С. Соколова [177]), валентності буттєвих дієслів та їхньої семантичної актуалізації в конкретному ЛСВ (Л. Лонська [123]) та інші. Семантична ж дивергенція «<...> позначає явище розходження змістової будови

похідних одиниць за певними семантичними нюансами, їхню семантичну нетотожність» [80, с. 4].

Із урахуванням понять семантичної дивергенції та конвергенції полісеманта здійснено аналіз семантичного проєктування багатозначних нумеративів у статусі вершин СГ (із кількісним значенням – один, два, три, чотири, п'ять, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон, із порядковою семантикою – перший / розм. первий, другий) у значеннєву структуру конститuentів СГ. Вагомо зауважити, що «<...> головним показником переходу полісемії в омонімію є відсутність живих семантичних зв'язків між омонімами» [188], а семми багатозначної вершини перебувають у дериваційних зв'язках, що сприяє єдності семантичної структури та не відбувається розпаду полісемії до омонімії [73, с. 78]. За такого підходу СГ з багатозначною вершиною як комплексна одиниця дериватології, становить багатовимірну конфігурацію, яка налічує похідні, мотивовані різними ЛСВ багатозначного твірного [73; 74; 75; 76; 77].

Дериваційний простір полісемантичних нумеративів як вершин СГ становлять усі мовні актуалізації семантико-словотворчого потенціалу вершинного полісеманта, які експлікуються на рівні деривації та епідигматики [74, с. 135] (образної мотивації), адже кількість та семантичні різновиди дериватів зумовлені особливостями семантичної організації твірного слова. Таким чином, складниками СГ із вершинами-полісемантами є 1616 одиниць, тобто 74,03 % від загальної кількості дериватів аналізованих СГ.

Операбельним теоретико-практичним інструментарієм, зорієнтованим на опис особливостей семантичного входження багатозначних вершин у семантичну структуру похідних, услід за О. Івасюк, є: 1) СГ семми (СГ ЛСВ) – актуалізація одного ЛСВ полісемантичної вершини СГ в значеннєвих структурах дериватів); 2) дивергентне СГ (сукупність СГ семм вершинного полісеманта); 3) типове СГ (Т СГ) (становить конвергентну частину СГ та виражається похідними, які мають однакову формальну структуру, проте мотивовані різними ЛСВ багатозначного твірного); 4) епідигматичне СГ (Еп СГ) (входять семми з переносним значенням) [73; 74; 75; 76; 77]. Статус СГ встановлюємо за

характером семантики твірного слова та дивергентною структурою СГ, складники якої можуть виражатися типовим СГ, СГ семеми, епідигматичним СГ в їхніх різноманітних поєднаннях (див. далі).

1. Деривати як конституенти дивергентної структури словотвірного гнізда

Словотвірне гніздо ЛСВ полісеманта передбачає відбиття семантичної мотивованості одного зі значень твірного багатозначного слова в семантичній структурі похідних. Оскільки СГ як комплексна одиниця словотвору акумулює як семантичну, так і структурну похідність дериватів, то в межах СГ ЛСВ полісемантів безпосередню вивідність похідних від вершинних семем / сем позначаємо знаком стрілки, що спрямована вліво ($\leftarrow$), тобто до вершини СГ ЛСВ, натомість опосередковане мотивування одиниць, що є дериваційно спроможними, виражаємо стрілкою, яка зорієнтована вправо ($\rightarrow$), тобто від вершини СГ ЛСВ. Похідні I ступеня словотворення максимально відбивають семантичне мотивування вершинним ЛСВ СГ. Якщо ж похідні I ступеня деривації набувають статусу твірних слів для одиниць наступного ступеня, то їхня семантико-дериваційна структура або прогнозує належність похідних від них одиниць до того ж СГ семеми, складником якого є дериват I ступеня, або засвідчує семантичне згасання (див. далі), при цьому кількість конститuentів СГ ЛСВ полісеманта помітно скорочується: «<...> вершини дивергентних СГ здатні задавати новий вектор розгортання власної семантики шляхом реалізації ЛСВ у семантичній структурі похідних I ступеня словотворення, а відтак нові значення можуть опосередковано варіюватися в семантиці похідних наступних ступенів» [51, с. 27].

Однак прогнозування закріпленості похідного за твірним I ступеня – явище неоднозначне, адже винятки можуть становити деякі значення: 1) полікорелятивів, 2) похідних із відображеним типом полісемії, утворених від твірних багатозначних одиниць як I ступеня, так і наступних дериваційних кроків (див. далі). Лексико-семантичні варіанти похідних-полісемантів нумеруємо з метою експлікації їхньої вивідності.

Семантичне проєктування багатозначних вершин у межах СГ передбачає встановлення дивергентних та конвергентних особливостей мотивувальної семантики з урахуванням декількох критеріїв.

1. Вершинний полісемант входить повним обсягом у значеннєву структуру похідного слова, що становить конвергентну частину СГ (так зване типове СГ тїсяча). Наприклад, лексикографічне тлумачення дериватів ← *тисячіна* (“1. Зневажл. до тисяча”), ← *тисячінка* (“1. Пестл. до тисяча”) відбивають значення твірного тїсяча (“1. *числ. кільк.* Число, що дорівнює десяти сотням; назва числа 1000 і його цифрового позначення // Кількість із тисячі одиниць”, “2. *ім., перев. мн.* Велика кількість, сила кого-, чого-небудь // *тільки мн., розм.* Велика кількість людей // *тільки мн., розм.* Великі гроші, капітал”, “3. *ім.* У Київській Русі – загін ополчення, що поділявся на сотні”) тощо.

2. Вершинний ЛСВ може мотивувати полісеманти, які паралельно виводяться в усіх своїх значеннях від твірного, при цьому належать до одного СГ ЛСВ, наприклад, до СГ ЛСВ₃ *пёрший* / *розм. пёрвий* (сема ‘передовий щодо інших’) входить конститuent ← *першопрохóдець* (“1. Той, хто першим прокладає шлях куди-небудь, першим досліджує нові території”, “2. Про того, хто першим вторгається в нову, незнану область людської діяльності, першовідкривач”). Розвиток багатозначності можливий також за опосередкованої мотивації вершинною семемою, тобто через посередництво похідних одиниць, наприклад, ← *пёрвісток* (“1. Перша дитина”) → *пёрвістка* (“1. *розм.* Перша дочка”, “2. Корова, яка телиться перший раз”) (СГ ЛСВ₁ *пёрший* / *розм. пёрвий*, ‘сталий порядок’).

3. За паралельної вивідності семем деривата від твірного полісеманта похідні значення можуть належати до різних СГ ЛСВ багатозначного твірного, відповідно за ними закріплені похідні значення, якщо вони є: ← *одногруппний* (“1. Який складається з однієї групи; має одну групу”) (СГ ЛСВ₁ *одін*, сема ‘кількість’), ← *одногруппний* (“2. Який належить до тієї самої групи, що й інші”) (СГ ЛСВ₄ *одін*, ‘той самий’); ← *п’ятка*² (“1. *діал.* П’ятірка – 1. Назва цифри і числа п’ять // *розм.* Назва предметів (перев. видів транспорту – трамвая,

тролейбуса, автобуса), позначених цією цифрою”), 3. Грошовий знак або сума в п’ять карбованців (рідше інших грошових одиниць), 4. *розм.* Група з п’яти чоловік, тварин, предметів, 5. Гральна карта, що має п’ять очок”, “2. *розм.* Купка з п’яти снопів, складених на полі”) (СГ ЛСВ₁ п’ять, ‘кількість’), ← *п’ятка*² (“1. *діал.* П’ятірка – 2. Шкільна оцінка (у п’ятибальній системі ряду країн означає: відмінно)”) (СГ ЛСВ₂ п’ять, ‘оцінка’); ← *тисячник* (“1. *розм.* Особа, відряджена куди-небудь у числі тисячі (тисяч) інших”, “2. *розм.* Передовий робітник або колгоспник, який виробляє рекордну норму в тисячах одиниць”) → *тисячниця* (“*розм.* 1. Жін. рід до тисячник 1, 2 – 1. *розм.* Особа, відряджена куди-небудь у числі тисячі (тисяч) інших, 2. *розм.* Передовий робітник або колгоспник, який виробляє рекордну норму в тисячах одиниць”) (СГ ЛСВ₁ тисяча, ‘кількість’), ← *тисячник* (“3. *заст.* Багатій, що володіє тисячним капіталом”) (СГ ЛСВ₂ тисяча, ‘великі гроші, капітал’) тощо.

4. Твірні нумеративи можуть мотивувати кількома семами одне й те ж похідне значення: ← *п’ятсот* (“*числ. кільк.* Назва числа 500 і його цифрового позначення // <...>”) (СГ ЛСВ₁ п’ять, семи ‘число’, ‘цифра’), ← *п’ятсот* (“*числ. кільк.* <...> // Кількість із п’ятисот одиниць”) (СГ ЛСВ₁ п’ять, ‘кількість’). Якщо лексикографічне тлумачення дериватів такого типу не фіксує семи ‘кількість’, то вона сприймається як імпліцитна на підставі продукування нею похідних: ← *тридев’ять* (“*числ. кільк.* У старовинній лічбі дев’ятками – число 27”) (СГ ЛСВ₁ трі, ‘число’, ‘цифра’), ← *тридев’ять* (“*числ. кільк.* У старовинній лічбі дев’ятками – число 27 // <...>”) → *тридев’ятий* (“*заст.* Числівник порядковий, відповідний до кількісного числівника тридев’ять”) (СГ ЛСВ₁ трі, ‘кількість’) та ін.

5. Вершинні нумеративи можуть кількома значеннями мотивувати одну чи кілька семем одного й того ж деривата, при цьому аналізована семема є складником різних СГ ЛСВ та / чи епідигматичної частин, за якими можуть бути закріплені похідні. Наприклад, ← *стогектарний* (“Площа якого дорівнює ста гектарам // <...> // При якому за основу береться сто гектарів”) наповнює СГ ЛСВ₁ сто (‘кількість’), натомість ← *стогектарний* (“<...> // Який простягається

на багато гектарів // <...>”) є конститuentом СГ ЛСВ₂ стó (‘багато, невизначена кількість’); ← *стокрілий* (“*поет.* Який має сто крил // <...>”) (елемент ЛСВ₁ стó, ‘кількість’), ← *стокрілий* (“<...> // *перен.* Швидкий, поривчастий”) (Еп СГ стó); ← *стоголосий* (“Який складається із ста <...> голосів // <...>”) → *стоголосо* (“Присл. до стоголосий – Який складається із ста <...> голосів // <...>”) (СГ ЛСВ₁ стó, ‘кількість’), ← *стоголосий* (“Який складається із <...> багатьох голосів // Утворений багатьма голосами, звуками // Який виконується багатьма голосами // Здатний утворювати цілу гаму звуків // Сповнений багатьма голосами, звуками // Галасливий, гомінкий // Який поширюється багатьма людьми (про чутки, плітки і т. ін.)”) → *стоголосо* (“Присл. до стоголосий”) (СГ ЛСВ₂ стó, ‘багато, невизначена кількість’) тощо.

б. Твірні нумеративи можуть бути одним із чинників формування полікорелятивів. Багатозначність семантики полікорелятивних похідних «<...> виникає як результат співвідносності лексичних значень похідного з різними твірними» [167]. Їхня відмінність від омонімів полягає у зв’язку з первинним словом [13, с. 45–46], насамперед в аспекті спільності кореня, який є носієм ідеї змісту, тому значення таких дериватів розташовані в межах СГ відповідно до їх семантичної вивідності. При цьому похідні слова з відображеним типом полісемії, що реалізуються шляхом засвоєння всіх семем твірного слова [54; 164] та виведені від полікорелятивів, закріплені за кожним значенням свого твірного в структурі СГ. Так, дериват *одночлénний* у своїх значеннях є складником різних ступенів словотворення в межах СГ полісеманта, наприклад, у СГ ЛСВ₁ одін (‘кількість’): ← *одночлénний* (“1. *лінгв.* Який складається з одного члена (у 2 знач.)”); у межах СГ ЛСВ₁ одін: ← *одночлén* (“*мат.* Алгебричний вираз, який складається з числового множника (коефіцієнта) й однієї або декількох змінних, узятих кожна з тим або іншим цілим позитивним показником степеня”) → *одночлénний* (“2. *мат.* Стос. до одночлена”). Наведемо приклад складника СГ ЛСВ₁ два, ‘кількість’): ← *двочлénний* (“2. Те саме, що двоскладний”) → *двочлénність* (“1. Абстрактний іменник до двочлénний”); ← *двочлén* (“*мат.* Сума або різниця двох алгебраїчних

виразів, що називаються членами; біном”) → *двочлénний* (“1. Прикм. до двочлен”) → *двочлénність* (“1. Абстрактний іменник до двочленний”) тощо.

7. З’ясовуючи семантичне входження полісемантичної вершини СГ в значеннєву структуру складних слів, слід врахувати особливості їх природи. Оскільки мотивування словосполученням передбачає можливість опосередкування похідної семантики варіантними значеннями твірних, то це призводить до того, що єднальне значення компонентів словосполучення може імплікувати семантику твірних. Проілюструємо: ← *другоклásний* (“2. Який має два класи (у 3 знач.)”) мотивоване сполученням слів *другий* (“1. Числівник порядковий, який відповідає кількісному числівнику два // <...>”) та *клас* (“3. Кімната в школі, гімназії, де здійснюється навчальний процес”) (СГ ЛСВ₁ дрúгий, ‘сталий порядок’). Натомість: ← *другоклásний* (“1. Який належить до другого класу (у 5 знач.) // з означ. Міра якості, ступінь, рівень чого-небудь // Не найкращий за своїми якостями, властивостями; посередній”) виводиться від словосполучення *другий клас*, де стрижневе слово *клас* вжите в значенні 5 (“5. з означ. Міра якості, ступінь, рівень чого-небудь // Ступінь підготовленості, кваліфікація”) приєднує препозитивний компонент *другий* зі значенням “2. Не головний за значенням, не основний; другорядний // <...>” (СГ ЛСВ₂ дрúгий, ‘неякісний; відмінний’) тощо.

8. Полісемантичні деривати з відображеним типом полісемії є складниками того СГ ЛСВ полісеманта, до якого належать твірні значення, за якими вони закріплені: ← *первобúтний* (“1. Який існував у найдавніші періоди історії людства”, “3. Який був з самого початку, незмінений; чистий, незайманий”) → *первобúтність* (“1. Абстр. ім. до первобутній”) (СГ ЛСВ₄ перший / розм. перший, “початковий; не пережитий раніше”); ← *первобúтний* (“2. Який існував спочатку і був замінений чим-небудь”) → *первобúтність* (“1. Абстр. ім. до первобутній”) (СГ ЛСВ₁₀ пёрший / розм. пёрвий, ‘минулий’). Таке явище простежується також у дериватах, опосередковано мотивованих вершиною СГ, наприклад, ← *сторазóвий* (“1. Збільшений у сто разів”) → *сторазóво* (“1. Присл. до сторазовий”) (СГ ЛСВ₁ сто́, ‘кількість’); ← *сторазóвий*

(“1. Збільшений у сто разів”) ↓ *сторазовий* (“2. перен. Який повторюється багато разів; багаторазовий”) → *сторазово* (“1. Присл. до сторазовий – 2. перен. Який повторюється багато разів; багаторазовий”) (Еп СГ сто) та інше.

9. Семантичне наповнення епідигматичного СГ репрезентоване: 1) семемами з переносним значенням, що сформовані шляхом різних типів семантичної мотивації [див.: 54]; 2) семемами з переосмисленням семантики твірного слова в структурі складних слів; 3) відфраземними дериватами, які характеризуються послабленням семантики твірного полісеманта, адже «<...> полісемія стосується як лексичного, так і фразеологічного рівнів мови» [97, с. 48].

Похідні ЛСВ з переносним значенням не викликають сумніву щодо їх належності до епідигматичних частин денумеративних СГ і становлять основу їхнього складу: ← *однобáрвний* (“1. Який має лише один колір (у 1 знач.)”) ↓ *однобáрвний* (“2. перен. Який не має яскраво виявлених рис; нічим не примітний; невиразний”) → *однобáрвність* (“1. Власт. за знач. однобарвний”); ← *двожільний* (“1. Який складається з двох жил або має вигляд двох спарених жил // Вигот. з двох жил”) ↓ *двожільний* (“3. перен. Напружений, тяжкий”) тощо.

Серед епідигматів розглядаємо також слова з послабленою семантикою твірного нумератива як конститuenta складного слова та похідних від них одиниць; таке явище властиве тільки твірному трій. Так, нумератив *три* вжито зі значенням “дуже”: ← ↓ *трикля́тий* (“розм. Те саме, що проклятий (з відтінком підсилення); який заслуговує прокляття”) → *трикляту́щий* (“розм. Підсил. до триклятий”); ← ↓ *трисвя́тий* (“церк. Який перевершує всіх (всі) у святості; пресвятий”) (епідигматична частина СГ трій).

Складниками епідигматичного СГ є відфраземні одиниці за умови, що твірне слово є складником фраземи. Необхідність встановлення семантичної прозорості мотиваційних відношень зумовлена тим, що похідне слово виражає деформацію ідіом, тому складно з’ясувати семантичне входження нумератива в значеннєву структуру похідних. «Як числівникам, так і денумеральним утворенням притаманний процес фразеологізації, семантизації небуквального

змісту» [208, с. 93]. «Фразеологізація свідчить про відкритість числівників та денумеративів до процесу десемантизації <...>» [208, с. 93]. Так, з-поміж усіх твірних числівників нумератив *сто́* виявився конститuentом фразем, у яких «затерте» його значення: *сто чортів* (“лайл. Уживається для вираження гніву, роздратування і т. ін.”) [192, с. 862–863] ← ↓ *насточортіти* (“док., фам. Дуже набриднути, надокучати // безос.”) → *насточортілий* (“фам. Дієприкм. акт. мин. ч. до *насточортіти*”). Синонімічність семантики слова *біс* (до слова *чорт*) дає підстави серед цієї групи розглядати й інше слово: *сто бісів* ← ↓ *настобісити* (“док., фам. Дуже набриднути, надокучити // безос.”) тощо.

Якщо фразеологічність семантики похідного зумовлена фраземою, складником якої не є числівник, то в такому разі деривати є конститuentами того СГ ЛСВ, значення якого є мотивувальним для похідних. Наприклад, твірну базу деривата *достобіса* становить поєднання фраземи *до біса* та числівника *сто*: *до біса* (“1. Багато, безліч”, “2. Дуже, занадто, надзвичайно”, “3. Уживається для вираження категоричного небажання мати справу з чим-, ким-небудь, терпіти когось, щось”, “4. Уживається, коли проганяють, відпускають або впускають кого-небудь кудись з незадоволенням, обуренням і т. ін.; геть звідси, куди завгодно”) [173, с. 32–33], *сто* (“2. розм. Багато, невизначена кількість кого-, чого-небудь”): ← *достобіса* (“1. Дуже багато”, “2. Лайливий вираз із значенням *к чорту, к бісу*”). Нумератив *сто* посилює семантику двокомпонентного фразеологізму, при цьому дериват є складником СГ ЛСВ₂ *сто́*, а не епідигматичного СГ [див.: 102; дет. про образну мотивацію див.: 48; 49].

2. Згасання семантико-мотивувальної здатності вершинних конститuentів

Виявлення дивергентно-конвергентних особливостей твірних слів є експлікацією семантичного розгортання мотивувальних семем, з одного боку, з іншого, – стало підґрунтям для встановлення семантичного згасання ЛСВ вершинних нумеративів.

Під семантичним згасанням розуміємо семантико-дериваційну неспроможність раніше реалізованого лексико-семантичного варіанта твірного за поступового «затихання» його входження в семантичну структуру похідних.

Поступовість «затихання» мотивувальної семми експлікується двома способами: 1) на рівні «затихання» глибини входження семми в напрямку від вершини СГ; при цьому дериваційна здатність похідних моносемантів визначається ступенем розташуванням кінцевої ланки; 2) на рівні дериваційної інертності одного чи кількох ЛСВ багатозначного похідного слова в статусі твірного чи потенційного мотиватора.

1. Поняття семантичного згасання та «затихання» можуть накладатися одне на одне та становити водночас обидва явища; ми ж диференціюємо їх на підставі співвіднесення загального до часткового. Так, семантичне згасання твірних семем корелює зі ступенем словотворення, однак на рівні мотивувальних сем семантичне згасання ЛСВ твірного не завжди тотожне розташуванню дериватів у межах СГ. Одразу зауважимо, що «семи як конструктивні компоненти значення не однакові за своїм характером та ієрархічним статусом, оскільки відображувані ними об'єктивні властивості предметів і явищ мають різну значущість для систематизації і розрізнення позамовних об'єктів» [95, с. 10]. Наприклад, на останній ступінь СГ можуть експлікуватися тільки семи, що мотивують слова з найвищим ступенем валентності, натомість інші семи «затихають» на попередніх ступенях словотворення. Так, ЛСВ₂ СГ одні остаточно згасає на IV ступені, шляхом реалізації семи 'окремий, одинокий': ← *одино́кий* ("1. Який міститься, розташований і т. ін. окремо, ізольовано від інших, подібних до себе // Який відбувається, протікає, сприймається і т. ін. відірвано, ізольовано") → *одино́чний* ("2. Признач. для одного; розрахований на одного" → *одино́чник* ("розм. 1. В'язень одиночної камери", "2. Спортсмен, що виступає на змаганні сам, без напарника") → *одино́чниця* ("1. Жіночий рід до одиночник"). Проте сема 'самотній, одинокий' ЛСВ₂ СГ одні свою дериваційну неспроможність виявила ще на II ступені: ← *одинéць* ("3. у знач. присл. одинцем. По одному, не гуртом // Самотою, без інших") → *оді́нцем* ("присл. Наодинці,

самотою, одинаком”). Наведемо інший приклад: СГ ЛСВ₁ сто́ остаточно згасає на IV ступені, актуалізуючи сему ‘кількість’: ← *сотня* (“4. На Україні в XVI – XVIII ст. – адміністративно-територіальна одиниця; складова частина полку”) → || *сотник* (“2. Те саме, що сотенний 2 – 2. у знач. ім. *сотенний* – іст. Особа, яка очолювала сотню (у 4 знач.)”) → *сотникувати* (“недок. 1. Виконувати обов’язки сотника; бути сотником – 2. Те саме, що сотенний 2 – 2. у знач. ім. *сотенний* – іст. Особа, яка очолювала сотню (у 4 знач.)”) → *сотникування* (“1. Дія за знач. *сотникувати* – *недок.* Виконувати обов’язки сотника; бути сотником – 2. Те саме, що сотенний 2 – 2. у знач. ім. *сотенний* – іст. Особа, яка очолювала сотню (у 4 знач.)”), *посотникувати* (“док., розм. 1. Якийсь час побути сотником – 2. Те саме, що сотенний 2 – 2. у знач. ім. *сотенний* – іст. Особа, яка очолювала сотню (у 4 знач.)”). При цьому СГ ЛСВ₁ сто́, реалізуючи семи ‘число’ та ‘цифра’, ‘затихає’ ще на I ступені: ← *дев’яносто* (“Назва числа 90 і його цифрового позначення // <...>”). Отже, поступовість семантичного згасання ЛСВ₂ СГ одін та ЛСВ₁ СГ сто́ виражається «затиханням» словотворчої спроможності вже на I ступені, а на IV семми згасають остаточно.

2. Враховуючи той факт, що в межах аналізованих СГ виявлено чимало багатозначних похідних (550 одиниць, які становлять 25,19 % полісемантів від загальної кількості дериватів СГ), семантичне «затихання» на рівні інертності ЛСВ багатозначних похідних потребує уточнення.

Кількість значень полісемантичних дериватів не завжди збігається з їхніми номерними рубриками, адже полісемія заснована «<...> на асиметричності мовного знака і відображає принцип економії формальних засобів при передачі максимального смислового об’єму» [175, с. 3].

За відображеної полісемії одне лексикографічне тлумачення може відбивати ту кількість значень, які притаманні твірному слову. Так, семантичний континуум деривата *однорідний* входить у значеннєву структуру похідних, які відбивають її повною мірою: ← *однорідний* (“1. Який належить до того самого роду, розряду, характеризується однаковими рисами, ознаками з чим-, ким-небудь”, “2. Який має однаковий склад, однакові властивості в усіх своїх

частинах”) → *однорідність* (“1. Абстр. ім. до однорідний”), *однорідно* (“1. Присл. до однорідний”) тощо. Такі деривати «<...> засвідчують переймання, засвоєння, успадкування значень відповідних мотивувальних слів у процесах семантико-дериваційної трансформації вихідної одиниці словотворення у синтаксичній деривації» [54, с. 61].

Якщо деривати мотивовані різними значеннями твірного, то мова йде також про відображену полісемію [54, с. 67]. Так, семантична структура мовної одиниці *однополюсний* представлена трьома лексикографічними тлумаченнями, однак кількість фактичних семем деривата еквіполентна поняттю «чотири», що зумовлено мотивацією деривата різними значеннями твірного слова *полюс* у першій лексикографічній рубриці: ← *однополюсний* (“1. спец. Який має один полюс (у 2, 3 знач.); однополярний”). Оскільки *полюс* у 2 та 3 значеннях співвідноситься з відмінними денотатами (*полюс* – “2. спец. Точка перетину нерухомої осі з поверхнею тіла, яке обертається”, “3. фіз. Один з двох електричних кінців електричного ланцюга або магніту”), то інваріантне значення деривата *однополюсний* є двозначним. Інші ж ЛСВ деривата представлені відсиланням до семантики слів, які їх тлумачать, при цьому між собою вони зберігають певну схожість, близьку до відтінків значень, тому такі номерні рубрики еквівалентні одному значенню: ← *однополюсний* (“2. перен. Який має єдиний центр (у 4 знач.); цілісний, неподільний (у 1, 2 знач.)”, “3. перен. Який не враховує всієї багатогранності явища, вузько обмежено сприймає або висвітлює що-небудь; одновимірний (у 2 знач.), однолінійний (у 2 знач.)”) тощо.

Відсилання до семантики пояснюваного слова, багатозначного за структурою, є ключовим під час визначення кількісних характеристик семем полісемантів, якщо лексикографічне тлумачення репрезентоване описовими фразами типу “те саме, що” або власне тим словом, семантику якого воно переймає: ← *мільйонщик* (“розм. 1. Те саме, що мільйонер – 1. Власник багатства, яке оцінюється в мільйон або в мільйони яких-небудь грошових одиниць, “розм. 2. Колгосп, який має прибуток в мільйон або в мільйони карбованців”), *п'ятка*² (“1. діал. П'ятірка – 1. Назва цифри і числа п'ять // розм. Назва предметів (перев.

видів транспорту – трамвая, тролейбуса, автобуса), позначених цією цифрою,
 2. Шкільна оцінка (у п'ятибальній системі ряду країн означає: відмінно,
 3. Грошовий знак або сума в п'ять карбованців (рідше інших грошових одиниць,
 4. *розм.* Група з п'яти чоловік, тварин, предметів, 5. Гральна карта, що має п'ять очок”, “2. *розм.* Купка з п'яти снопів, складених на полі”) та ін.

Такий підхід до розуміння семантичної структури похідних полісемантів застосовано до аналізу багатозначних одиниць усіх шістнадцяти СГ. Похідні полісеманти як складники СГ із полісемантичними вершинами становлять 550 одиниць, що у відсотковому співвідношенні з загальною кількістю дериватів усіх СГ представлені як 25,19 %. Їхня семантична структура за кількістю семем характеризується такими особливостями: двозначні деривати – 359 од., тризначні деривати – 108 од., чотиризначні деривати – 51 од., п'ятизначні деривати – 15 од., шестизначні – 14 од., семизначні – 1 од., дев'ятизначні – 1 од., дванадцятизначні – 1 од. (див. Додаток Б, табл. 4).

Дериваційна неспроможність (інертність) одного чи кількох ЛСВ багатозначного похідного слова зумовлена мотивувальними особливостями складної за структурою семантики похідного полісеманта – наявність кількох семем, що є дериваційно спроможними та / чи інертними, – що й зумовило необхідність експлікувати імпліцитні словотворчо здатні семем; інертні ж ЛСВ багатозначних похідних свідчать про семантичне «затихання» на тому ступені деривації, на якому завершується їх словотворча спроможність. Явище дериваційної неспроможності семем полісемантів позначаємо знаком перекресленого нуля ($\emptyset$). Наприклад, «затихання» семантики похідного полісеманта виявлено на III ступені: ← *першорозрядний* (“1. Який належить до першого розряду”) → *першорозрядник* (“*спорт.* Спортсмен, який має перший розряд, з якого-небудь виду спорту”) → *першорозрядниця* (“*спорт.* Жіночий рід до першорозрядник”) (СГ ЛСВ₁ перший / *розм.* первий, ‘сталий порядок’). Порівняймо із семантичним «затиханням» на I ступені: ← *першорозрядний* (“2. Дуже добрий, відмінний, найкращої якості”) → 1 $\emptyset$ (у СГ ЛСВ₈ перший / *розм.* первий, ‘найкращий’). Аналізоване явище свідчить про втрату

словотворчої здатності семемі СГ до опосередкованого мотивування, що виявляється в кількісно меншому складі похідних СГ певного ЛСВ.

Якщо визначати «затихання» семи, наприклад, ‘окреми́й, одинокий’ (СГ ЛСВ₂ оди́н) на I ступені словотворення через дериваційну інертність деривата *оди́нця*, то словотворча неспроможність семем похідного полісеманта має такий вигляд: ← *оди́нця* (“4. Окрема особа, індивідуум // *тільки мн.* Небагато, мало хто, деякі”, “5. *розм.* Те саме, що одиначка 1, 2”, “6. Окрема частина чого-небудь, що становить відносно самостійне число”) → 4 Ø тощо.

Семантичне згасання, як бачимо, явище різнорідне, йому властиве поступове «затихання», зумовлене інертністю дериватів кожного ступеня, а також відсутністю реалізації семем полісемантів. Поодинокі мотивувальні сема розвивається аж до повного згасання семемі без поступовості її «затихання». Так, у СГ ЛСВ₂ чоти́ри (“2. Те саме, що четвірка 2”) дериваційно спроможна сема ‘оці́нка’, згасає тільки на III ступені, при цьому остаточно: ← *четві́рка* (“2. Оці́нка успішності в навчанні, бал 4, що в п’ятибальній системі означає *добре*”) → *четві́рочник* (“*розм.* Учень, який одержує переважно четвірки (у 2 знач.)”) → *четві́рочниця* (“*розм. Жін.* рід до четвірочник”). Проте мотивувальним семемам властиве здебільшого «затихання» на обох рівнях.

Семантичне згасання типового та епідигматичного СГ виявляє ті ж особливості, що й у СГ семем. Так, у Т СГ ті́сяча дериват *тисячи́нка* згасає на I ступені в усіх своїх значеннях: ← *тисячи́нка* (“1. Пестл. до тисяча”) → 3 Ø.

Семантичне згасання епідигматичного СГ позначено стрілкою, спрямованою вниз (↓), а відсутність епідигматів певного ступеня – знаком перекресленої стрілки, спрямованої вниз (⊥). Наприклад, у СГ мі́льйо́н / заст. міліо́н епідигмати не виявлені на I ступені, а тільки на II ступені, де й починається розгортання СГ, однак дериваційно неспроможний епідигмат відразу «затихає» на цьому ж ступені: *мі́льйонно́тний* (“1. Який важить мі́льйон (мі́льйони) тонн”) ↓ *мі́льйонно́тний* (“2. *перен.* Дуже важкий у 1 зн.”) → 1 Ø.

Епідігматичне СГ, окрім семантичного згасання, має стосунок до розвитку СГ на підставі виявлення епідігматів на різних ступенях деривації та їх словотворчої спроможності. «Епідігмат стає частиною словотвірного гнізда, коли виступає як генератив для деривата» [196, с. 45–46]: ← *другосóртний* (“1. Другого сорту, невисокої якості”) ↓ *другосóртний* (“2. *перен.* Посередній, не найкращий”) → *другосóртність* (“1. Абстр. ім. до другосортний”) → 1 Ø. Сміслові зв’язки між першим та третім членом мотиваційних відношень такого типу є послабленими, але не втраченими, що зумовлено семантикою останнього члена – абстрактність значення у відношенні не тільки до переносної семантики твірного (епідігматична частина), а й до інваріантного значення твірного (ЛСВ₂ *дру́гий*). З одного боку, епідігмат *другосóртний* (у 2 знач.) виявляє дериваційну спроможність, беручи участь у розширенні меж СГ, і «з цього моменту словотвірне гніздо багатозначного слова втрачає свою цільність, воно стає сукупністю словотвірних гнізд, верхівками яких є лексико-семантичні варіанти вихідної лексеми-генератива <...>» [196, с. 45–46]. Проте, з іншого боку, транспозиційність семантики деривата *другосóртність* забезпечує цілісність СГ, однак не заперечує дериваційної здатності епідігмата. На рівні СГ твірного полісеманта дериват *другосóртність* вказує на згасання семантики епідігматичного СГ на II ступені.

Такий підхід до розподілу дериватів за їх семантико-дериваційною вивідністю безпосередньо від твірних нумеративів та шляхом їх опосередкованого мотивування спричинив до того, що кількісні показники наповненості СГ семем (чи сем залежно від ступеня узагальненості) становить не сукупність виявлених в їхній структурі дериватів, а частота реалізацій мотивувальної семантики твірного (рідше ці показники можуть збігатися, але не ототожнюватися). Наприклад, СГ ЛСВ₂ *сто́* характеризується реалізацією мотивувальної семи ‘багато, невизначена кількість’ у 28 випадках, при цьому кількість похідних становить 26 одиниць, що зумовлено інертністю ЛСВ двозначних полісемантів *достоли́ха*, *достоби́са*, виявлених на I ступені. У нашому дослідженні зосереджуємо увагу саме на аспекті згасання.

Отож, опис СГ полісеманта з урахуванням семантичної дивергенції та конвергенції дає змогу встановити: 1) семантико-мотивувальну природу багатозначної вершини СГ: а) дериваційно спроможні та інертні семеми, а в їхніх межах – семи твірного нумератива; б) вивідність моно- та полісемантичних дериватів, значеннєва структура яких мотивована вершинною семемою СГ з урахуванням входження мотивувальних сем, що дає уявлення про семантичне наповнення СГ семем, а також сем; в) семантичне згасання ЛСВ вершин СГ, що здебільшого супроводжене «затиханням» дериваційної здатності сем чи ЛСВ похідних полісемантів; 2) виявлення епідигматичної частини, зокрема словотворчо спроможної, яка сприяє розширенню меж СГ полісеманта; 3) статус СГ.

2.2 Дивергенція та конвергенція багатозначних нумеративів із порядковою семантикою

Статус дивергентних СГ на рівні лексеми мають гнізда з вершинами-полісемантами порядкового змісту **пéрший / розм. пéрвий, дрúгий** на підставі встановленої дивергентної структури твірного слова.

З-поміж усіх словотвірних гнізд із полісемантичними вершинами, СГ **пéрший / розм. пéрвий** має найбільш різнорідну та об'ємну дивергентну структуру, еталонну, що спричинило до його репрезентації.

У СГ полісеманта **пéрший / розм. пéрвий** простежуємо конвергентну частину (типове СГ), а також дивергенцію семи семем, опертих на ЛСВ₁, ЛСВ₂, ЛСВ₃, ЛСВ₄, ЛСВ₅, ЛСВ₈, ЛСВ₁₀, реалізація яких еквіполентна семи СГ; епідигматичне СГ є дериваційно спроможним.

Типове СГ пéрший / розм. пéрвий представлене похідним I ступеня деривації: ← *пéршенький* (“1. Пестл. до перший // у знач. ім. *першенький*. Перший синок”) → 1 Ø, семантичну структуру якого мотивує весь семантичний континуум твірного (дванадцять ЛСВ) на основі транспозиції.

СГ ЛСВ₁ пéрший / розм. пéрвий (“1. Числівник порядковий, відповідний кількісному числівнику один; який передує другому при нумерації або

підрахунку однорідних предметів, явищ і т. ін. // Уживається як частина складених порядкових числівників // Уживається в датах як назва початкового дня місяця // у знач. ім. *перша*. Уживається на позначення години, якою починається доба // у знач. ім. *перший, перша*. Уживається на позначення об'єкта, який було названо перед іншим або називають на протиставлення іншому”) екстраполює в значеннєву структуру похідних сему ‘сталий порядок’.

Сема ‘сталий порядок’ входить у значеннєву структуру дериватів, які засвідчують семантичне «затихання» на I, II, III ступенях. Наприклад, на **I ступені**: ← *пéрвенець* (“1. Перша, старша дитина”) → 1 Ø, ← *первородяца* (“книжн. Яка народжує перший раз // у знач. ім. *первородяца*. Жінка, яка народжує перший раз”), ← *першотілка* (“Корова, що вперше отелилася”), ← *перволіток* (“1. Маля тварини або дитина на першому році життя”) → 1 Ø, ← *першотравнєвий* (“1. Який буває, відбувається першого травня”) → 1 Ø, ← *першоквітнєвий* (“Який буває, відбувається першого квітня”), ← *першокурсний* (“Стос. першого курсу”), ← *перворідень* (“Перворідний син”); на **II ступені**: ← *перва́к* (“1. Перша, старша дитина”, “2. Першокласник”) → *первачо́к* (“1. Пестл. до первак”) → 2 Ø; ← *пéрвісток* (“1. Перша дитина”) → *пéрвісточок* (“1. Пестл. до первісток”) → 1 Ø; ← *першорі́чник* (“Той, хто вчиться в якому-небудь класі або на якомусь курсі перший рік і т. ін. ”) → *першорі́чниця* (“Жіночий рід до першорічник”); ← *першокла́сник* (“Учень першого класу”) → *першокла́сниця* (“Жіночий рід до першокласник”); ← *першоку́рсник* (“Студент, слухач першого курсу”) → *першоку́рсниця* (“Жіночий рід до першокурсник”); ← *першокате́горник* (“Спортсмен першої категорії (звичайно про шахістів)”) → *першокате́горниця* (“Жіночий рід до першокатегорник”); ← *першотра́вень* (“Свято Перше травня”) → *першотравнєвий* (“2. Стос. до свята Перше травня”) → 1 Ø; на **III ступені**: ← *перва́к* (“1. Перша, старша дитина”) → *перва́чка* (“розм. Перша дочка”) → *перва́чечка* (“Пестл. до первачка”); ← *пéрвісток* (“1. Перша дитина”) → *пéрвістка* (“1. розм. Перша дочка”, “2. Корова, яка телиться перший раз”) → *пéрвісточка* (“1. Пестл. до первістка”) → 2 Ø; ← *першорозря́дний* (“1. Який належить до першого розряду”) →

першорозрядник (“спорт. Спортсмен, який має перший розряд з якого-небудь виду спорту”) → *першорозрядниця* (“спорт. Жіночий рід до першорозрядник”).

Словотвірне гніздо ЛСВ₂ полісеманта *пéрший* / розм. *пéрвий* (“2. Який передує всім дальшим, наступним // *тільки мн.* Який стоїть на початку в ряді однорідних предметів, явищ і т. ін. // Який стоїть, іде, їде і т. ін. попереду інших”) експлікує сему ‘початковий перед наступним’ у значеннєву структуру похідних, відтак засвідчено її «затихання» на I, II та III ступенях. Наприклад, на **I ступені**: ← *пéрво* (“діал. Спочатку”), ← *впéрве* (“Уперше”), *упéрве* (“Уперше”), ← *пéрше* (“2. Перед чимсь, іншим, спочатку, спершу”) → 1 Ø; на **II ступені**: ← *пéрше* (“4. Вперше”) → *впéрш* (“Те саме, що уперше”), *упéрш* (“Те саме, що вперше”), *впéрше* (“присл. У перший раз, першого разу”), *упéрше* (присл. “У перший раз, першого разу”); на **III ступені**: ← *пéрше* (“3. Раніше від кого-, чого-небудь; перед ким-, чим-небудь”) → *найпéрше* (“присл. У першу чергу, перед усім іншим”) → *найпéрш* (“присл. У першу чергу, перед усім іншим”).

СГ ЛСВ₃ *пéрший* / розм. *пéрвий* (“3. Який виконує яку-небудь дію або є об’єктом дії, раніше, ніж усі інші”) експлікує сему ‘передовий щодо інших’ у семантичну структуру похідних **I ступеня**, де й «затихає» семантико-дериваційна спроможність: ← *першовідкривáч* (“книжн. Той, хто перший відкриває нові землі, країни, нові родовища чого-небудь і т. ін.”), ← *першопрохóдець* (“1. Той, хто першим прокладає шлях куди-небудь, першим досліджує нові території”, “2. Про того, хто першим вторгається в нову, незнану область людської діяльності; першовідкривач”) → 2 Ø, ← *першопосéленець* (“Той, хто першим, в числі перших поселився в якій-небудь місцевості”), ← *первонарóджений* (“Який народився першим, раніше за всіх дітей”), ← *первозвáнний* (“рел. Якого Ісус Христос покликав першим”), ← *першоекрáнний* (“Такий, в якому нові фільми демонструються в першу чергу (про кінотеатр, клуб і т. ін.)”).

СГ ЛСВ₄ *пéрший* / розм. *пéрвий* (“4. Який не існував до певного моменту, якого не було раніше // Не знаний, не звіданий, не пережитий раніше // Який з’явився найраніше в новому сезоні, році і т. ін. (про явища природи, рослини,

плоди, тварини і т. ін.)”) експлікує в семантичну структуру похідних семи ‘не існував, не було раніше’, ‘початковий; не пережитий раніше’, ‘ранній у сезоні’.

Сема ‘не існував, не було раніше’ мотивує деривати, які фіксують її «затихання» на I, II та III ступенях. Семантичне «затихання» простежується, наприклад, на **I ступені**: ← *перво́пис* (“зах. Оригінал – Те, що є основою для відтворення, копіювання, переробки і т. ін. // Текст, з якого роблять переклад на іншу мову”), *перво́твір* (“заст. Оригінал”), ← *першоджерелó* (“1. Те, що дає початок чому-небудь, є основою чогось”, “2. Безпосереднє джерело яких-небудь відомостей”, “3. Оригінальна основоположна праця в якій-небудь галузі науки, культури і т. ін.”) → 3 Ø, ← *первоо́браз* (“книжн. Первинний зв’язок, вид”), ← *першоосно́ва* (“книжн. Первісна сутність чого-небудь”), ← *перворі́дний* (“книжн. Який виник, створений раніше за все інше, є першим джерелом чого-небудь”); на **II ступені**: ← *первина́* (“Щось нове, перше // у знач. присудк. сл., також з інф., перев. із запереч. Вперше, в перший раз”) → *перві́нка* (“розм. Те саме, що первина”), *вперви́ну* (присл., діал. “Уперше”), *уперви́ну* (“присл., діал. Уперше”); ← *першина́* (“Що-небудь нове, перше в чиемусь житті; те, що робиться, трапляється вперше”) → *перши́нка* (“Те саме, що першина”); ← *першодру́к* (“1. Перший надрукований текст якого-небудь твору; перше друковане видання”) → *першодрукóваний* (“1. Який є першим друкованим виданням якого-небудь твору”) → 1 Ø; ← *першодру́к* (“2. перев. мн. Перші книжки, названі друкарськими літерами в найраніше добу історії друкарства, на початку книгодрукування”) → *першодрукáр* (“Той, хто поклав початок книгодрукуванню”), *першодрукóваний* (“2. Який належить до першодруків (у 2 знач.)”) → 1 Ø; ← *пéрві́сний* (“4. Те саме, що первинний 1, 2 – 1. Який становить перший, найпростіший етап якого-небудь // Від якого або з якого починається що-небудь; початковий, 2. Який існує, з’являється раніше чого-небудь // Найдавніший з ряду однорідних істот або предметів”) → *пéрві́сність* (“1. Абстр. ім. до первісний”) → 2 Ø; ← *перворóдний* (“книжн. Який виник, створений раніше за все інше, є першим джерелом чого-небудь”) → *перворóдство* (“книжн. Першість у чому-небудь; основа, оригінальність

чогось”); на **III ступені**: ← *первіна́* (“Щось нове, перше // у знач. присудк. сл., також інф., перев. із запереч. Вперше, в перший раз”) → *первінний* (“1. Який становить перший, найпростіший етап чого-небудь // Від якого або з якого починається що-небудь; початковий”, “2. Який існує, з’являється раніше чого-небудь // Найдавніший з ряду однорідних істот або предметів”, “3. Який є першою, початковою ланкою якоїсь структури, організації; низовий”) → *первінність* (“1. Властивість за значенням первинний”) → 3 Ø.

Сема ‘початковий; не пережитий раніше’ продукує похідні, що засвідчують її «затихання» на I, II, III ступенях. Наприклад, на **I ступені**: ← *перво́вік* (“Початок віків, найдавніший час”), ← *первонача́ло* (“книжн. Перше, головне начало, первісна суть”), ← *первопричи́на* (“книжн. Перша, початкова або головна причина чого-небудь”) ← *першопричи́на* (“книжн. Найперша, головна причина чого-небудь”), ← *первовихідни́й* (“Первинний, початковий”), ← *першопресто́льний* (“<...> // Який був найдавнішою столицею (про місто)”); на **II ступені**: ← *перві́сний* (“1. Який існував у найдавніші періоди історії людства”, “2. Те саме, що первозданний 2 – 2. Який був з самого початку, незмінений; чистий, незайманий”) → *перві́сність* (“1. Абстр. ім. до первісний”) → 2 Ø, *первіснообщі́нний* (“Стос. до першої в історії людства соціально-економічної формації – общини”); ← *первобу́тний* (“1. рідко. Те саме, що первісний 1, 3 – 1. Який існував у найдавніші періоди історії людства, 3. Який був з самого початку, незмінений; чистий, незайманий”) → *первобу́тність* (“1 Абстр. ім. до первобутній”) → 2 Ø; ← *первозда́нний* (“1. Який існує, створений раніше за все наступне”, “2. Який був з самого початку, не змінений; чистий, незайманий”) → *первозда́нність* (“1. Якість за знач. первозданний”) → 2 Ø.

Сема ‘ранній у сезоні’ входить у семантичну структуру похідних та «затихає» на I, II ступенях. Наприклад, на **I ступені**: ← *первозі́мки* (“розм. Перші зимові дні, початок зими”), ← *первозі́м’я* (“розм. Перші зимові дні, початок зими”), ← *первопу́ток* (“Перша зимова дорога по новому снігу”), ← *первопу́ття* (“розм. Перша зимова дорога по новому снігу”), ← *первоцві́т* (“1. Перша весняна

квітка”, “3. діал., поет. Підсніжник”) → 2 Ø; на **II ступені**: ← *перва́к* (“3. Наливка, квас і т. ін. першого настою”, “4. Перший рій // перший сніп і т. ін.”) → *первачо́к* (“1. Пестл. до первак”) → 2 Ø; ← *первоцві́т* (“2. бот. Назва багаторічних трав’янистих рослин родини первоцвітних, які починають цвісти рано на весні”) → *первоцві́тний* (“Прикм. до первоцвіт 2 – 2. Назва багаторічних трав’янистих рослин з різнобарвними квітами, які починають цвісти рано на весні // у знач. ім., мн. Назва родини багаторічних трав’янистих рослин з різнобарвними квітами, які починають цвісти рано на весні”); ← *першоцві́т* (“Те саме, що первоцвіт 1 – 1. Перша весняна квітка”) → *першоцві́тний* (“Прикм. до першоцвіт 1 – 1. Перша весняна квітка”).

СГ ЛСВ₅ пер́ший / розм. пер́вий (“5. Який є початковим етапом, нижчою формою чого-небудь; ранній”) експлікує сему ‘рання, нижча форма’ на **I ступінь**, де «затихає» її продуктивність: ← *перво́сти* (“1. Перший сон”).

СГ ЛСВ₈ пер́ший / розм. пер́вий (“8. Який перевершує всіх інших в якому-небудь відношенні; найбільший, найкращий, найвидатніший і т. ін. // Який має найбільше значення; найголовніший”) актуалізує семи ‘найкращий’, ‘вагомий’, ‘якісний’ у значеннєві структури похідних.

Сема ‘найкращий’ мотивує деривати, продуктивність яких «затихає» на I, II, III ступенях. Наприклад, на **I ступені**: ← *пер́шість* (“1. Перше місце в якому-небудь змаганні // Змагання за перше місце в якому-небудь виді спорту”, “2. Наявність кращих рис, якостей переваг, які ставлять кого-, що-небудь на перше місце”, “3. Становище того, хто зробив що-небудь першим, хто почав щось раніше від всіх”) → 3 Ø, ← *первосвяще́ник* (“*рел.* Духовна особа вищого сану”), ← *першорозря́дний* (“2. Дуже добрий, відмінний, найкращої якості”) → 1 Ø, ← *первува́ти* (“Бути першим, переважати інших у чому-небудь”); на **II ступені**: ← *першокла́сний* (“Дуже добрий, відмінний, найкращої якості”) → *першокла́сно* (“Присл. до першокласний”); ← *першоря́дний* (“1. Який є головним, основний у чому-небудь, для чогось; найважливіший // Найголовніший, особливий за значенням”) → *першоря́дність* (“1. Абстр. ім. до першорядний”) → 1 Ø, *першоря́дно* (“1. Присл. до першорядний”) → 1 Ø;

← *першосóртний* (“1. Який належить до першого сорту, оцінюється першим сортом”) → *першосóртність* (“1. Абстрактний ім. до першосортний”) → 1 Ø; на **III ступені**: ← *першенствó* (“1. *рідко*. Те саме, що першість – 1. Перше місце в якому-небудь змаганні // Змагання за перше місце в якому-небудь виді спорту, 2. Наявність кращих рис, якостей переваг, які ставлять кого-, що-небудь на перше місце, 3. Становище того, хто зробив що-небудь першим, хто почав щось раніше від всіх”) → *першенствувáти* (“*недок.*, *рідко*. Мати першість, першенство”) → *першенствувáння* (“*рідко*. Стан за значенням першенствувати”) → 3 Ø.

Сема ‘вагомий; головний’ реалізується в дериватах, які фіксують семантичне «затихання» на I, II ступенях. Наприклад, на **I ступені**: ← *першоелемéнт* (“*книжн.* Основна складова частина чого-небудь”); на **II ступені**: ← *першорядний* (“1. Який є головним, основний у чому-небудь, для чогось; найважливіший // Найголовніший, особливий за значенням”, “2. *розм.* Те саме, що першокласний – 1. Дуже добрий, відмінний, найкращої якості”) → *першорядність* (“1. Абстр. ім. до першорядний”) → 2 Ø, *першорядно* (“1. Присл. до першорядний”) → 2 Ø; ← *першопрестóльний* (“*заст.* В якому був головний престол // <...>”); ← *першочергóвий* (“Який має бути виконаний, здійснений у першу чергу, перед усім іншим; невідкладний // *у спол. з сл. вага, важливість і т. ін.*”) → *першочергóвість* (“Абстр. ім. до першочерговий”), *першочергóво* (“Присл. до першочерговий”).

СГ ЛСВ₁₀ *пéрший* / *розм. пéрвий* (“10. *діал.* Колишній”) репрезентує затихання семи ‘минулий’ на **II ступені**: ← *перше* (“1. До цього часу; колись, раніше”) → *пéрш* (“*присл.* Те саме, що перше 1 // <...>”); ← *пéрвісний* (“2. Який існував спочатку і був замінений чим-небудь”) → *пéрвісність* (“1. Абстр. ім. первісний”) → 1 Ø, *пéрвісно* (“1. Присл. до первісний 2 – 2. Який існував спочатку і був замінений чим-небудь”) → 1 Ø; ← *первобу́тний* (“1. *рідко*. Те саме, що первісний 2 – 2. Який існував спочатку і був замінений чим-небудь”) → *первобу́тність* (“1. Абстр. ім. до первобутний”) → 1 Ø.

Епідигматичне СГ перший / розм. первий репрезентоване епідигматами, що «затиhaють» на I та II ступенях. На I ступені виявлено дериваційно неспроможні деривати: ← *перво́літок* (“1. Маля тварини або дитини на першому році життя”) ↓ *перво́літок* (“2. перен. Юна людина”) → 1 ∅; ← *первенець* (“1. Перша, старша дитина”) ↓ *первенець* (“2 перен. Те, що з’явилося або створено першим за часом, раніше, ніж все наступне”) → 1 ∅.

На II ступені «затиhaє» переносна семантика дериватів, що виявлені на II ступені: ← *первістка* (“1. розм. Перша дочка”) ↓ *первістка* (“3. поет. Перша весняна квітка”) → 1 ∅.

Епідигмати-генеративи I ступеня свідчать, з одного боку, про розпад СГ на декілька СГ, з іншого, – транспозиційність семантики останніх ланок вказує на єдність СГ на підставі кореляції цих одиниць із СГ ЛСВ₈ перший / розм. первий (див. вище – сема ‘найкращий’): ← *первісток* (“1. Перша дитина”) ↓ *первісток* (“2. перен. Те, що з’явилося, створене або робиться першим, раніше за все наступне”) → *первісточок* (“1. Пестл. до первісток”) → 1 ∅; ← *першосортний* (“1. Який належить до першого сорту, оцінюється першим сортом”) ↓ *першосортний* (“2. розм. Дуже добрий, відмінний, найкращої якості”) → *першосортність* (“1. Абстр. ім. до першосортний”) → 1 ∅.

Такий підхід до опису всіх полісемантичних СГ, а також моносемантичних без міжсемемного розходження (див. далі), дає змогу розкрити семантико-мотивувальну природу твірних слів, її згасання та встановити статус СГ. Таким чином, дивергентна структура СГ перший / розм. первий має вигляд: Т СГ, СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, СГ ЛСВ₃, СГ ЛСВ₄, СГ ЛСВ₅, СГ ЛСВ₈, СГ ЛСВ₁₀, Еп СГ. Натомість, дивергента структура СГ другий репрезентована трьома СГ семем (ЛСВ₁, ЛСВ₂, ЛСВ₅) та Еп СГ.

Остаточне згасання мотивувальної спроможності твірних виявлено на II ступені (у СГ другий), на III ступені (у СГ перший / розм. первий). Йому передують згасання словотворчої здатності кожної семемі зі властивим їм «затиhaнням» 1) на рівні сем та 2) ЛСВ похідних полісемантів (див. Додаток Б, табл. 2).

1. Згасання глибини входження семем у напрямку від вершини СГ характеризується поступовим «затиханням» словотворчої здатності.

На I ступені «затихають» такі дивергентні компоненти: 1) типове СГ *пéрший* / розм. *пéрвий*: ← *пéршенький* (“1. Пестл. до перший // у знач. ім. *першенький*. Перший синок”); 2) сема ‘передовий щодо інших’ (ЛСВ₃ *пéрший* / розм. *пéрвий*): ← *першовідкривáч* (“книжн. Той, хто перший відкриває нові землі, країни, нові родовища чого-небудь і т. ін.”); 3) сема ‘рання, нижча форма’ (ЛСВ₅ *пéрший* / розм. *пéрвий*): ← *пéрвóсти* (“1. Перший сон”); 4) ‘порядковий зв’язок’ (ЛСВ₅ *дрúгий*): ← *по-дрúге* (“Уживається як вставне слово при переліку на позначення другого пункту”)); 5) сема ‘циклічний порядок’ (ЛСВ₁ *дрúгий*): ← *удрúге* (“У другий раз”).

На II ступені «затихають» такі елементи: 1) сема ‘початковий; не пережитий раніше’ (ЛСВ₄ *пéрший* / розм. *пéрвий*): ← *пéрві́сний* (“1. Який існував у найдавніші періоди історії людства”, “2. Те саме, що первозданний 2 – 2. Який був з самого початку, незмінений; чистий, незайманий”) → *пéрві́сність* (“1. Абстр. ім. до первісний”), *пéрвіснообщи́нний* (“Стос. до першої в історії людства соціально-економічної формації – общини”); 2) сема ‘ранній у сезоні’ (ЛСВ₄ *пéрший* / розм. *пéрвий*): ← *пéрвáк* (“3. Наливка, квас і т. ін. першого настою”, “4. Перший рій // перший сніп і т. ін.”) → *пéрвачóк* (“1. Пестл. до первак”); 3) сема ‘вагомий; головний’ (ЛСВ₈ *пéрший* / розм. *пéрвий*): ← *пéршоря́дний* (“1. Який є головним, основний у чому-небудь, для чогось; найважливіший // Найголовніший, особливий за значенням”, “2. розм. Те саме, що першокласний – 1. Дуже добрий, відмінний, найкращої якості”) → *пéршоря́дність* (“1. Абстр. ім. до першорядний”); 4) сема ‘минулий’ (ЛСВ₈ *пéрший* / розм. *пéрвий*): ← *пéрвобу́тний* (“1. рідко. Те саме, що первісний 2 – 2. Який існував спочатку і був замінений чим-небудь”) → *пéрвобу́тність* (“1. Абстр. ім. до первобутний”); 5) ‘сталий порядок’ (ЛСВ₁ *дрúгий*): ← *дрúгорі́чник* (“Той, кого залишили на другий рік у тому самому класі, на тому самому курсі”) → *дрúгорі́чниця* (“Жін. рід до другорічник”); 6) сема ‘неякісний; відмінний’ (ЛСВ₂ *дрúгий*): ← *дрúгосóртний* (“1. Другого сорту, невисокої

якості”) → *другосóртність* (“1. Абстр. ім. до другосортний – 1. Другого сорту, невисокої якості”); 7) сема ‘невагомий’ (ЛСВ₂ дрúгий); ← *другорядний* (“Не головний за значенням, не основний, менш істотний // Посередній щодо своїх якостей”) → *другорядність* (“Абстр. ім. до другорядний”); 8) епідигматичні СГ пёрший / розм. пёрвий, дрúгий репрезентовані генеративами.

На III ступені «затишають» семи: 1) ‘сталий порядок’ (ЛСВ₁ пёрший / розм. пёрвий): ← *перва́к* (“1. Перша, старша”) → *перва́чка* (“розм. Перша дочка”) → *перва́чечка* (“Пестл. до первачка”); 2) сема ‘початковий перед наступним’ (ЛСВ₂ пёрший / розм. пёрвий): ← *пёрше* (“3. Раніше від кого-, чого-небудь; перед ким-, чим-небудь”) → *найпёрше* (“присл. У першу чергу, перед усім іншим”) → *найпёрш* (присл. У першу чергу, перед усім іншим”); 3) сема ‘не існував, не було раніше’ (ЛСВ₄ пёрший / розм. пёрвий): ← *первинá* (“Щось нове, перше // у знач. присудк. сл., також інф., перев. із запереч. Вперше, в перший раз”) → *перві́нний* (“1. Який становить перший, найпростіший етап чого-небудь // Від якого або з якого починається що-небудь; початковий”, “2. Який існує, з’являється раніше чого-небудь // Найдавніший з ряду однорідних істот або предметів”, “3. Який є першою, початковою ланкою якоїсь структури, організації; низовий”) → *перві́нність* (“1. Властивість за значенням первинний”); 4) сема ‘найкращий’ (ЛСВ₈ пёрший / розм. пёрвий): ← *першенствó* (“1. рідко. Те саме, що першість – 1. Перше місце в якому-небудь змаганні // Змагання за перше місце в якому-небудь виді спорту, 2. Наявність кращих рис, якостей переваг, які ставлять кого-, що-небудь на перше місце, 3. Становище того, хто зробив що-небудь першим, хто почав щось раніше від всіх”) → *першенствувáти* (“недок., рідко. Мати першість, першенство”) → *першенствувáння* (“рідко. Стан за значенням першенствувати”).

2. Дериваційний простір обох СГ у сукупності становить 127 дериватів, а це 5,82 % від загальної кількості похідних усіх СГ, із яких 41 одиниця має полісемантичну структуру (1,88 % від загальної кількості дериватів усіх СГ): двозначні – 22 од., тризначні – 12 од., чотиризначні – 4 од., п’ятизначні – 2 од.,

дванадцятизначні – 1 од. Так, словотворча інертність твірних дериватів виявлена на всіх ступенях словотворення СГ ЛСВ та епідигматичних частин, окрім СГ перший / розм. первий (на II, III ст. – ЛСВ₂ ‘початковий перед наступним’, на I ст. – ЛСВ₄ ‘початковий; не пережитий раніше’, на I ст. – ЛСВ₅ ‘рання, нижча форма’, на I ст. – ЛСВ₈ ‘вагомий; головний’, на I ст. – ЛСВ₁₀ ‘минулий’ реалізує всі можливі значення полісемантів); у СГ другий (на II ст. – ЛСВ₁ ‘сталий порядок’, на I ст. – ЛСВ₁ ‘циклічний порядок’, на I, II ст. – ЛСВ₂ ‘невагомий’, на I ст. – ЛСВ₅ ‘порядковий зв’язок’ епідигмати I ступеня реалізують усі значення полісемантів та «затишають» на II ступені. Загалом дериваційно неспроможними виявилися 61 семема: у СГ перший / розм. первий – 56 інертних семем, у СГ другий – 5 інертних семем (див. Додаток Б, табл. 2).

Зіставивши мотивувальну семантику твірних нумеративів виявлено, що інваріантні значення полісемантів перший / розм. первий, другий, окрім номінування одиниць порядкової площини, паралельних до кількісного ряду, має темпоральні характеристики, як і деякі варіантні семеми, та позатемпоральні властивості, що виявляються в ЛСВ твірних перший / розм. первий, другий порізному.

Темпоральність становить всеохопний зміст мовних одиниць у їх семантичному стосунку до часу. Час у нашому розумінні є темпоральною віссю онтологічного часу як його плину.

Зауважимо, що не слід плутати поняття темпоральності в її семантичній експлікації (так звана неграматична темпоральність) із граматичною темпоральністю [див.: 8]. Мотивувальним семам темпорального змісту не притаманна вказівка на розгортання дії, як це іманентно граматичній темпоральності, проте темпоральні семи пов’язані з порядком, а порядок у світосприйнятті людини – це час. Тому наявність темпоральних сем у значеннєвій структурі порядкових нумеративів вважаємо явищем природним, опертим на інваріантну семантику порядкового змісту.

Дериваційно спроможна семантика нумератива перший / розм. первий становить такі характерологічні дані: 1) точку відліку сьогодення (‘сталий

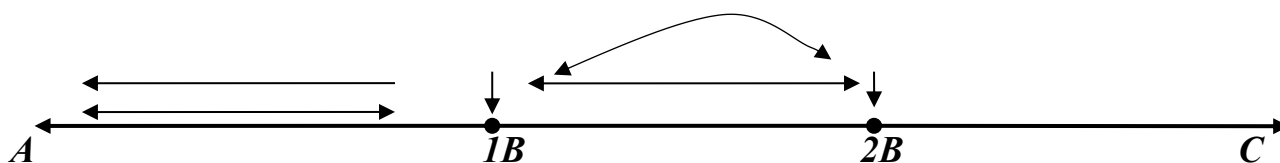
порядок' ЛСВ₁ – ← *первородяца* (“книжн. Яка народжує перший раз // у знач. ім. *первородяца*. Жінка, яка народжує перший раз”); 2) вихід у темпоральний простір минувшини (‘не існував, не було раніше’, ‘початковий; не пережитий раніше’, ‘ранній у сезоні’: ЛСВ₄ – ← *першина́* (“Що-небудь нове, перше в чіємусь житті; те, що робиться, трапляється вперше”); ← *первові́к* (“Початок віків, найдавніший час”); ← *первопу́ток* (“Перша зимова дорога по новому снігу”); ‘минулий’: ЛСВ₁₀ – ← *пе́рві́сний* (“2. Який існував спочатку і був замінений чим-небудь”)); 3) потенційне відношення до майбутнього ‘початковий перед наступним’: ЛСВ₂ – ← *пе́рше* (“2. Перед чимсь, іншим, спочатку, спершу”)); ‘передовий щодо інших’ (ЛСВ₃ – ← *першопосе́ленець* (“Той, хто першим, в числі перших поселився в якій-небудь місцевості”).

Словопороджувальна здатність семантики числівника другий виражає такі особливості: 1) точку відліку сьогодення (‘сталий порядок’ (ЛСВ₁): ← *другорозря́дний* (“Який належить до другого розряду, має другий розряд (див. розряд¹ у 2 знач. – “Ступінь виробничої, спортивної і т. ін. кваліфікації”)) ← *другорозря́дник* (“Спортсмен, який має другий розряд, з якого-небудь виду спорту”)); 2) відношення до сьогодення через минуле (‘циклічний порядок’ (ЛСВ₁): *вдру́ге* (“У другий раз”); ‘порядковий зв’язок’ (ЛСВ₅): ← *по-дру́ге* (“Уживається як вставне слово при переліку на позначення другого пункту”)).

Якщо відобразити мотивувальні семи темпорального змісту пе́рший / розм. пе́рвий, дру́гий на осі темпоральності, то можна виявити семантичний перетин мотивувальних сем між обома вершинами СГ, їх кореляцію, а також специфічні семи в стосунку до часу. Проілюструємо: А – минулий простір темпоральності; 1В, 2В – порядкові нумеративами пе́рший / розм. пе́рвий та дру́гий; С – майбутній простір темпоральності; односпрямована стрілка вниз вказує та сталість кількісної ознаки (‘сталий порядок’); односпрямована стрілка вбік виражає відношення до минулого (‘не існував, не було раніше’, ‘початковий; не пережитий раніше’, ‘ранній у сезоні’); пряма стрілка, що спрямована в обидва боки експлікує взаємозаміщення чи взаємопродовження: між точками А та 1В (‘минулий’), між точками 1В та 2В (‘циклічний порядок’,

‘порядковий зв’язок’); крива виражає потенційне відношення до майбутнього (‘початковий перед наступним’, ‘передовий щодо інших’, ‘порядковий зв’язок’).

Між семантикою багатозначних вершин існує семантичний перетин, який на осі темпоральності репрезентований простором між точками 1В та 2В, що свідчить про кореляцію значень полісемантичних вершин: ‘циклічний порядок’, ‘початковий перед наступним’, ‘передовий щодо інших’, ‘порядковий зв’язок’. Наприклад, дериват *друготілка* має значення “Корова, що вдруге отелилася”, проте мислення людини зорієнтоване також на імпліцитний порядок, значення якого можна репрезентувати так: “Корова отелялася вперше”. Наведемо інші приклади: у ланцюгу ← *пéрше* (“4. Вперше”) → *впéрше* (“*присл.* У перший раз, першого разу”) вагомою є семантика деривата *впéрше*, прихований зміст якої можна пояснити фразою “другий раз не виключений”; похідне ← *первозва́нний* (“*рел.* Якого Ісус Христос покликав першим”) імплікує той факт передбачення, що Ісус кликатиме других, тобто наступних; дериват ← *по-дру́ге* (“Уживається як вставне слово при переліку на позначення другого пункту”) сприймається як таке, що настає після першого, тощо.

Специфічними темпоральними семами СГ *пéрший* / розм. *пéрвий* є такі: ‘минулий’, ‘не існував, не було раніше’, ‘початковий; не пережитий раніше’, ‘ранній у сезоні’, які мають стосунок до простору минувшини та не взаємодіють із точкою 2В.

Сема ‘минулий’ вказує на те, що певна субстанція існувала в період минувшини та замінена сьогодні шляхом семантичного повернення до точки 1В: ← *первобу́тний* (“2. Який існував спочатку і був замінений чим-небудь”) → *первобу́тність* (“1. Абстр. ім. до первобутний”). Семи ‘не існував, не було раніше’, ‘початковий; не пережитий раніше’, ‘ранній у сезоні’ також не корелюють із точкою 2В: ← *первоо́браз* (“*книжн.* Первинний зв’язок, вид”),

← *первовік* (“Початок віків, найдавніший час”), ← *первопутьтя* (“розм. Перша зимова дорога по новому снігу”) тощо.

Позатемпоральні властивості вершинних полісемантів також характеризуються як спільними, так і відмінними особливостями. Спільними є характеристики якості (СГ *перший* / розм. *первий* – ‘рання, нижча форма’ (ЛСВ₅); СГ *другий* – ‘неякісний, відмінний’, ‘невагомий’ (ЛСВ₂)). Особливості семантичного розходження представлені наявністю характеристики вищої якості в СГ *перший* / розм. *первий* – ‘найкращий’, ‘вагомий; головний’ (ЛСВ₈)).

Отже, семантичне проектування багатозначних порядкових числівників характеризується певними особливостями. 1. СГ *перший* / розм. *первий* є дивергентним: Т СГ, СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, СГ ЛСВ₃, СГ ЛСВ₄, СГ ЛСВ₅, СГ ЛСВ₈, СГ ЛСВ₁₀, дериваційно спроможна епідигматична частина; дивергентне СГ *другий* репрезентоване СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, СГ ЛСВ₅, Еп СГ представлене похідними-генеративами. 2. Остаточне семантичне згасання ЛСВ має такий вигляд: у СГ *перший* / розм. *первий* на I ст. згасає Т СГ, ЛСВ₃, ЛСВ₅, на II ст. – ЛСВ₁₀, Еп СГ, на III ст. – ЛСВ₁, ЛСВ₂, ЛСВ₄, ЛСВ₈; у СГ *другий* на I ст. згасає ЛСВ₅, на II ст. – ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, Еп СГ. 3. Інваріантне значення твірних полісемантів мотивує деривати, що мають вихід у темпоральну площину, яка накладається на порядкову (як і деякі варіантні семемі), та позатемпоральну площину – виразника якісних характеристик твірних.

2.3 Дивергенція та конвергенція полісемантичних нумеративів із кількісним значенням

Проектування значень полісемантичних вершин СГ на позначення кількості в семантичну структуру похідних характеризується двома способами експлікації дивергентної структури (з можливим супроводженням конвергенції), на яку опирається встановлення статусу СГ: 1) дивергенція семем на рівні лексеми – розходження кількох чи всіх семем багатозначних вершин а) без конвергентної частини (СГ **одін, чотири, п'ять, сто, мільйон** / заст. **міліон**), б) із конвергентною частиною (СГ **тисяча**); при цьому дивергенція семемі може

супроводжуватися дивергентними відношеннями сем; 2) дивергенція сем на рівні семемі – реалізація дивергентних відношень на рівні сем одного з мотивувальних ЛСВ вершин (СГ **два́**, **три́**).

Змоделювавши словотвірні гнізда за зразком полісемантичних твірних нумеративів (див. вище), виявлено дивергентну структуру СГ (зразки дивергенції полісемантів кількісного змісту – одін, два́, три́, чоти́ри, п'ять, сто́, т́сяча, мільйон / заст. міліон – як вершин СГ із врахуванням семантичного згасання див. [98; 102]). На рівні лексеми структурними компонентами СГ полісеманта є: у СГ одін – СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, СГ ЛСВ₄, СГ ЛСВ₅, СГ ЛСВ₆, Еп СГ; у СГ чоти́ри – СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂; у СГ п'ять – СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, СГ ЛСВ₃, Еп СГ; у СГ сто́ – СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, Еп СГ; у СГ т́сяча – Т СГ, СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, СГ ЛСВ₃; у СГ мільйон / заст. міліон – СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, Еп СГ. Дивергентна структура на рівні семи характеризується такими особливостями: у СГ **два́**, **три́** дивергенція репрезентована розходженням сем; епідигматичні частини виявлені в обох СГ.

Зіставлення мотивувальних сем полісемантичних нумеративів дало змогу встановити спільні для СГ семи: сема 'кількість' (ЛСВ₁) є дериваційно спроможною для дериватів усіх СГ із вершинами-полісемантами; 'цифра', 'число' (ЛСВ₁) виявлена в усіх СГ із багатозначними нумеративами, окрім СГ т́сяча, СГ мільйон / заст. міліон; сема 'оцінка' (ЛСВ₂) властива СГ чоти́ри, СГ п'ять, також спільними є синонімічні семи 'великі гроші, капітал' (ЛСВ₂ СГ т́сяча) та 'багатство, капітал' (ЛСВ₂ СГ мільйон / заст. міліон); 'багато, невизначена кількість' (ЛСВ₂ СГ сто́) та 'велика кількість' (ЛСВ₂ СГ т́сяча, ЛСВ₂ СГ мільйон / заст. міліон).

Відмінні семи експлікують специфічну семантику твірних: у СГ одін – 'самотній, одинокий', 'окремий, одинокий' (ЛСВ₂), 'той самий', 'однаковий, тотожний' (ЛСВ₄), 'цілісний, неподільний; єдиний' (ЛСВ₅), 'окремий' (ЛСВ₆); у СГ п'ять – 'рука' (ЛСВ₃); у СГ т́сяча – 'загін, ополчення' (ЛСВ₃); у СГ мільйон / заст. міліон – 'народні маси' (ЛСВ₂).

Остаточне згасання семантики твірних нумеративів виявлено на II ступені (у СГ тисяча, мільйон / заст. міліон), на III ступені (у СГ п'ять), на IV ступені (у СГ один, чотири, сто), на V ступені (у СГ два, три). Згасання словотворчої здатності семем кожного СГ супроводжується поступовим «затиханням» їхньої спроможності на різних ступенях деривації (див. Додаток Б, табл. 1).

1. На **I ступені** «затихають» такі дивергентні компоненти СГ: 1) типове СГ тисяча: ← *тисячіна* (“1. Зневажл. до тисяча”); 2) семи ‘число’, ‘цифр’ (ЛСВ₁ один, два, три, чотири, п'ять, сто): ← *одина́дцять* (“числ. кільк. Назва числа 11 і його цифрового позначення // <...>”); ← *два́дцять* (“числ. кільк. Назва числа 20 і його цифрового позначення // <...>”); ← *три́ста* (“кільк. числ. Назва числа 300 і його цифрового позначення // <...>”); ← *чотирна́дцять* (“числ. кільк. Назва числа і його цифрового позначення // <...>”); ← *п'ятдеся́т* (“числ. кільк. Назва числа 50 і його цифрового позначення // <...>”); ← *сімсо́т* (“числ. кільк. Назва числа 700 і його цифрового позначення // <...>”); 3) сема ‘оцінка’ (ЛСВ₂ п'ять): ← *п'яті́рка* (“2. Шкільна оцінка (у п'ятибальній системі ряду країн означає: відмінно)”); 4) сема ‘рука’ (ЛСВ₃ п'ять): ← *п'яте́рня 1* (“розм. Долоня руки з пальцями; кисть руки”); 5) сема ‘великі гроші, капітал’ (ЛСВ₂ тисяча): ← *ті́сячник* (“3. заст. Багатій, що володіє тисячним капіталом”); 6) сема ‘велика кількість’ (ЛСВ₂ мільйон / заст. міліон): ← *мі́льйонник* (“розм. 1. Про підприємство, виробнича потужність якого дорівнює мільйону одиниць продукції, яке виробляє таку кількість одиниць продукції”, “3. Про випуск, тираж і т. ін. чого-небудь кількістю в мільйон”, “4. *рідко*. Те саме, що мільйонер – 1. Власник багатства, яке оцінюється в мільйон або в мільйони яких-небудь грошових одиниць, 2. Колгосп, який має прибуток в мільйон або в мільйони карбованців”); 7) сема ‘народні маси’ (ЛСВ₂ мільйон / заст. міліон): ← *мі́льйонник* (“2. Про місто з населенням понад мільйон жителів”) та інші.

На **II ступені** «затихають» такі дивергентні структури (семи): 1) сема ‘самотній, одинокий’ (ЛСВ₂ один): ← *одине́ць* (“3. у знач. присл. *одинцем*. По одному, не гуртом // Самотою, без інших”) → *оди́нцем* (“присл. Наодинці, самотою, одинаком”); 2) сема ‘цілісний, неподільний; єдиний’ (ЛСВ₅ один):

← *одночастинний* (“Який має лише одну частину, не поділений на частини”) → *одночастинність* (“Абстр. ім. до одночастинний”); 3) сема ‘багато, невизначена кількість’ (ЛСВ₂ сто): ← *стобарвний* (“З багатьма барвами; барвистий” // Який має різноманітне забарвлення; різнобарвий”) → *стобарвно* (“Присл. до стобарвний”); 4) сема ‘кількість’ (ЛСВ₁ тисяча): ← *тисячник* (“1. розм. Особа, відряджена куди-небудь у числі тисячі (тисяч) інших”) → *тисячниця* (“розм. 1. Жін. рід до тисячник 1 – 1. розм. Особа, відряджена куди-небудь у числі тисячі (тисяч) інших”); 5) сема ‘велика кількість’ (ЛСВ₂ тисяча): ← *тисячоустий* (“поет. Утворений <...> дуже великою кількістю уст”) → *тисячоусто* (“Присл. до тисячоустий”); 6) сема ‘загін, ополчення’ (ЛСВ₃ тисяча): ← *тисячник* (“4. іст. Начальник тисячі війська (зокрема у війську Чігнгісхана)”); 7) сема ‘кількість’ (ЛСВ₁ мільйон / заст. міліон): ← *мільйонний* (“2. Який складається з мільйона (мільйонів) яких-небудь одиниць або оцінюється в мільйон (мільйони) яких-небудь одиниць”) → *мільйонноголосий* (“Утворений мільйоном (мільйонами) або величезною кількістю голосів; із дуже великою кількістю голосів”), *мільйоннолітній* (“Який живе, існує або триває протягом мільйона (мільйонів) років”), *мільйоннотонний* (“1. Який важить мільйон (мільйони) тонн”); 8) сема ‘багатство, капітал’ (ЛСВ₂ мільйон / заст. міліон): ← *мільйонщик* (“розм. 1. Те саме, що мільйонер – 2. Колгосп, який має прибуток в мільйон або в мільйони карбованців”) → *мільйонщиця* (“1. Жін. рід до мільйонщик – 2. Колгосп, який має прибуток в мільйон або в мільйони карбованців”); 9) епідигматичні СГ п’ять, сто, мільйон / заст. міліон: ← *п’ятачок* (розм. “1. Пест. до п’ятак 1”) ↓ *п’ятачок* (“2. перен. Невеликий майданчик, обмежений чимсь простір землі”) → *п’ятачковий* (“розм. 1. Прикм. до п’ятачок”); ← *стопроцентний* (“1. Який містить сто процентів чого-небудь”) ↓ *стопроцентний* (“3. перен., розм. Те саме, що справжній – 1. Який є насправді, в дійсності; істинний; дійсний // Не штучний, не підробний // Щирий, невдаваний, 2. Який відповідає певним вимогам, який є досконалістю, взірцем, ідеалом чого-небудь, 3. Надзвичайно-подібний до кого-, чого-небудь, дуже схожий з кимсь-, чимсь, 4. Яким повинен бути, який відповідає дійсності”) → *стопроцентність* (“1. Абстр. ім. до

стопроцентний”); *мільйоннотонний* (“1. Який важить мільйон (мільйони) тонн”) ↓ *мільйоннотонний* (“2. перен. Дуже важкий (у 1 знач.)”).

На **III ступені** «затишають» такі семи дивергентні елементи СГ: 1) сема ‘кількість’ (ЛСВ₁ один): ← *одина́дцять* (“числ. кільк. <...> // Кількість із одинадцяти одиниць”) → || *одинадцятикласник* (“Учень одинадцятого класу”) → *одинадцятикласниця* (“Жін. рід до одинадцятикласник”); 2) сема ‘той самий’ (ЛСВ₄ один): ← *одноплемінний* (“1. Який належить до одного з ким-небудь племені (у 1–4 знач.), народу (у 1 знач.) // у знач. ім. одноплемінні, мн. Ті, хто належать до одного з ким-небудь племені, народу”) → *одноплемінник* (“1. Той, хто належить до одного з ким-небудь племені (у 1–4 знач.), народу (у 1 знач.)”) → *одноплемінниця* (“1. Жін. рід до одноплемінник”); 3) сема ‘окремий’ (ЛСВ₆ один): ← *одноосібний* (“2. Який здійснює одна особа; індивідуальний (у 3 знач.) // Який здійснює щось індивідуально”) → *одноосібник* (“іст. У СРСР – селянин, який не був членом сільськогосподарської артілі”) → *одноосібниця* (“1. Жін. рід до одноосібник”), *одноосібницький* (“1. Прикм. до одноосібник // Власт. одноосібникові”); 4) сема ‘оцінка’ (ЛСВ₂ чотири): ← *четвірка* (“2. Оцінка успішності в навчанні, бал 4, що в п’ятибальній системі означає добре”) → *четвірочник* (“розм. Учень, який одержує переважно четвірки (у 2 знач.)”) → *четвірочниця* (“розм. Жін. рід до четвірочник”); 5) сема ‘кількість’ (ЛСВ₁ п’ять): ← *п’ятдесят* (“числ. кільк. <...> // Кількість із п’ятдесяти одиниць”) → *п’ятидесятник* (“2. У Росії 50-х років XIX ст. – прогресивний громадський діяч”, “3. Член релігійної секти, яка примикає до секти баптистів”) → *п’ятидесятниця* (“1. Жіночий рід до п’ятидесятник 2, 3”); 6) епідигматичне СГ один та трій: *одноосібник* (“1. іст. У СРСР – селянин, який не був членом сільськогосподарської артілі”) ↓ *одноосібник* (“2. перен., розм. Той, хто робить що-небудь окремо від інших, своїми силами”) → *одноосібниця* (“1. Жін. рід до одноосібник”), *одноосібництво* (“розм. 1. Заняття власним, одноосібним господарством”) → ↓ *одноосібництво* (“2. перен., розм. Нехтування принципами колективізму; прагнення відмежуватися від колективу”); *стринóжити* (“док. 1. Спутати передні ноги коня, корови і т. ін., з’єднавши їх з однією задньою

ногою, або прив'язати голову до передніх ніг // Обкрутити, обв'язати чим-небудь тіло, ноги; зв'язати") ↓ *стрино́жити* ("док. 2. перен. Підкорити своїй волі; приборкати").

На IV ступені «затишають» семи: 1) сема 'окремий, одинокий' (ЛСВ₂ одін): ← *одино́кий* ("1. Який міститься, розташований і т. ін. окремо, ізольовано від інших, подібних до себе // Який відбувається, протікає, сприймається і т. ін. відірвано, ізольовано") → *одино́чний* ("2. Признач. для одного; розрахований на одного") → *одино́чник* ("розм. 1. В'язень одиночної камери") → *одино́чниця* ("1. Жіночий рід до одиночник"); 2) сема 'однаковий, тотожний' (ЛСВ₄ одін): ← *одна́кий* ("діал. Однаковий") → *одна́ковий* ("Який нічим не відрізняється від інших у чому-небудь; такий самий // Який ніяк не змінився; такий, як завжди // Рівний з іншими за розміром, обсягом, кількістю і т. ін.") → *однаковісінький* ("розм. Зовсім, абсолютно однаковий") → *однаковісінько* ("розм. Присл. до однаковісінький // у знач. присл. сл."); 3) сема 'кількість' (ЛСВ₁ чотири, сто): ← *четве́ртий* ("Числівник порядковий, відповідний до кількісного числівника чотири") → *чве́рть* ("1. Одна з чотирьох рівних частин, на які ділиться ціле // Четверта частина години (п'ятнадцять хвилин)") → ||| *чвертьфіна́л* ("спорт. Гра на першість, що передує півфіналу; коло змагань, в яких беруть участь тільки вісім команд або гравців – переможців попередніх змагань") → *чвертьфіна́льний* ("спорт. Стосується до чвертьфіналу"), *чвертьфіналі́ст* ("Спортсмен або спортивна команда, що завоювали право на участь у чвертьфінальній стадії змагання"); ← *со́тня* ("5. У давній Русі, в Росії, Україні – станові організації") → *со́тник* ("1. В Україні XVI–XVIII ст. – особа, яка очолювала сотню (у 5 знач.), обиралася спочатку козаками, а згодом призначалася гетьманом або царем") → *сотникува́ти* ("недок. 1. Виконувати обов'язки сотника; бути сотником – 1. В Україні XVI–XVIII ст. – особа, яка очолювала сотню (у 5 знач.), обиралася спочатку козаками, а згодом призначалася гетьманом або царем") → *сотникува́ння* ("1. Дія за знач. сотникувати – недок. Виконувати обов'язки сотника; бути сотником – 1. В Україні XVI–XVIII ст. – особа, яка очолювала сотню (у 5 знач.), обиралася спочатку козаками, а згодом призначалася

гетьманом або царем”), *посотникувати* (“*док., розм.* 1. Якийсь час побути сотником – 1. В Україні XVI–XVIII ст. – особа, яка очолювала сотню (у 5 знач.), обиралася спочатку козаками, а згодом призначалася гетьманом або царем”).

На V ступені «затишають» такі компоненти дивергентної структури СГ:

1) сема ‘кількість’ (ЛСВ₁ два, трі): ← *двоє* (“*числ. кільк.* Збірн. до два // у знач. ім.”) → *двоїти* (“*недок., перех.* 1. Ділити надвоє; роздвоювати”) → *здвоїти* (“*док., перех.* 1. Робити подвійним”, “2. Збільшувати вдвоє; подвоювати”) → ||| *здвоювати* (“*недок.* 1. Робити подвійним”, “2. Збільшувати вдвоє, подвоювати”) → *здвоювання* (“1. Дія за значенням здвоювати і стан за знач. здвоюватися 1, 2”), *здвоюваний* (“1. Дієпр. до здвоювати – 1. Робити подвійним (у 2 знач.), 2. Збільшувати вдвоє; подвоювати”, “2. у знач. прикм. Який здвоюється”), *здвоюватися* (“*недок.* 1. Ставатися, робитися подвійним (у 1 знач.)”, “2. Збільшуватися двоє, “3. *тільки недок.* Пас. до здвоювати – 1. Робити подвійним (у 1 знач.), 2. Збільшувати вдвоє; подвоювати”); ← *триногий* (“Який має три ноги, три ніжки (про предмети) // Який не має четвертої ноги або ніжки; з поламаною четвертою ногою (ніжкою) (про предмети, тварини)”) → *триножити* (“*недок.* Сплутувати коневі, корові тощо передні ноги з однією задньою або прив’язувати поводом (налигачем) голову до ноги чи спутаних ніг”) → *розтриножити* (“*док.* Звільняти від пут (коня, вола і т. ін.)”) → *розтриножувати* (“*недок.* Звільняти від пут (коня, вола, і т. ін.)”) → *розтриножуватися* (“*недок.* 1. Звільнитися від пут (про коня, вола і т. ін.”, “2. *тільки недок. пас.* до розтриножувати”); 2) епідигматичне СГ два: *роздвоювати* (“*недок.* 1. Ділити на дві частини, роз’єднувати надвоє”) ↓ *роздвоювати* (“2. *перен.* Позбавляти цілісності (почуття, ставлення, погляд); приводити достану внутрішнього розладу”) → *роздвоюватися* (“*недок.* 1. Ділитися на дві частини, роз’єднуватися надвоє”) ↓ *роздвоюватися* (“2. *перен.* Втрачати цілісність (почуття, ставлення, погляду); приходити до стану внутрішнього розладу // Розгалужуватися на два боки або надвоє (про дорогу, колію і т. ін.)”).

2. Дериваційний простір аналізованих СГ становить 1489 одиниць, які становлять 68,21 % від загальної кількості похідних усіх СГ. Серед дериватів виявлено 509 полісемантів, що у відсотковому співвідношенні з похідними шістнадцяти СГ становлять 23,32 %: двозначні – 337 од., тризначні – 96 од., чотиризначні – 47 од., п'ятизначні – 13 од., шестизначні – 14 од., семизначні – 1 од., дев'ятизначні – 1 од. Встановлено, що словотворча інертність одного чи кількох ЛСВ багатозначних дериватів виявлена на всіх ступенях словотворення СГ ЛСВ, конвергентних та епідигматичних частин, окрім СГ одін (на I ст. – ЛСВ₁ ‘цифра’, ‘число’, на II ст. – ЛСВ₂ ‘самотній, одинокий’, на III ст. – ЛСВ₂ ‘окремих, одинокий’, на IV ст. – ЛСВ₄ ‘однаковий, тотожний’, на I ст. – ЛСВ₆ ‘окремих’, Еп СГ); СГ два (на I ст. – ЛСВ₁ ‘цифра’, ‘число’); СГ три (на I ст. – ЛСВ₁ ‘цифра’, ‘число’, на II ст. Еп СГ); СГ чотири (на I ст. – ЛСВ₁ ‘цифра’, ‘число’, на I–III ст. – ЛСВ₂ ‘оцінка’); СГ п'ять (на I ст. – ЛСВ₁ ‘цифра’, ‘число’, на I ст. – ЛСВ₃ ‘рука’); СГ сто (на I ст. – ЛСВ₁ ‘цифра’, ‘число’, на II ст. – ЛСВ₂ ‘багато, невизначена кількість’); СГ тисяча (на II ст. – ЛСВ₂ ‘велика кількість’); СГ мільйон / заст. мільйон «затишає» тільки на рівні сем. Загалом словотворчо неспроможними виявилися 1015 похідних семем: у СГ одін – 305 інертних семем, у СГ два – 202 інертні семем, у СГ три – 150 інертні семем; у СГ чотири – 62 інертні семем; у СГ п'ять – 78 інертних семем, у СГ сто – 123 інертні семем, у СГ тисяча – 62 інертні семем, у СГ мільйон / заст. мільйон – 33 інертні семем (див. Додаток Б, табл. 1).

Епідигматичні частини СГ п'ять, мільйон / заст. мільйон є дериваційно неспроможними; СГ одін, два, сто представлені дериватами-генеративами, однак СГ не розпадаються на окремі гнізда через здатність полісемантичних похідних останніх ланок взаємодіяти зі СГ ЛСВ₁ (‘кількість’) кожного твірного.

СГ три – це єдине СГ, епідигматична частина якого формує окреме СГ: ← ↓ *триклятий* (“розм. Те саме, що проклятий (з відтінком підсилення); який заслуговує прокляття”) → *трикляту́чий* (“розм. Підсил. до триклятий”).

Отже, семантико-мотивувальна природа полісемантичних нумеративів характеризується певними особливостями. 1. Дивергенція сем на рівні лексеми

власиве СГ одін (ЛСВ₁, ЛСВ₂, ЛСВ₄, ЛСВ₅, ЛСВ₆, епідигматична частина), СГ чотири (ЛСВ₁, ЛСВ₂), СГ п'ять (ЛСВ₁, ЛСВ₂, ЛСВ₃, епідигматична частина), СГ сто (ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, епідигматична частина), СГ мільйон / заст. міліон (ЛСВ₁, ЛСВ₂, епідигматична частина) та СГ тисяча з конвергентною частиною (ЛСВ₁, ЛСВ₂, ЛСВ₃). Дивергенція сем на рівні інваріантної семми притаманна СГ два, три, з іманентними їм епідигматичними СГ. З-поміж усіх епідигматив-генеративів, конституент СГ три фіксує розпад СГ на сукупність гнізд. Більшість мотивувальних сем є тотожними чи синонімічними серед всіх чи кількох твірних нумеративів; специфічні семи притаманні СГ одін, СГ п'ять, СГ тисяча, СГ мільйон / заст. міліон. 2. Остаточне згасання ЛСВ твірних має такий вигляд: у СГ одін на II ст. – ЛСВ₅, на III ст. – ЛСВ₁, ЛСВ₆, Еп СГ, на IV ст. – ЛСВ₂, ЛСВ₄; у СГ два на V ст. – ЛСВ₁, Еп СГ; у СГ три на III ст. – Еп СГ, на V ст. – ЛСВ₁; у СГ чотири на III ст. – ЛСВ₂, на IV ст. – ЛСВ₁; у СГ п'ять на I ст. – ЛСВ₂, ЛСВ₃, на II ст. – Еп СГ, на III ст. – ЛСВ₁; у СГ сто на II ст. – ЛСВ₂, Еп СГ, на IV ст. – ЛСВ₁; у СГ тисяча на I ст. – Т СГ, на II ст. – ЛСВ₁, ЛСВ₂, ЛСВ₃; у СГ мільйон / заст. міліон на II ст. – ЛСВ₁, ЛСВ₂, Еп СГ.

2.4 Вхідження моносемантичних нумеративів зі значенням кількості в семантичну структуру дериватів: дивергенція мотивувальних сем

Словотвірні гнізда з моносемантичними нумеративами позбавлені статусу дивергентних: їм власиве розходження мотивувальних сем, а наявність єдиної словотворчо спроможної семи нумератива вважаємо підставою для розгляду СГ поза межами дивергенції та конвергенції. Отже, дивергентні відношення властиві СГ **шість**, **сім**, **вісім**, **дев'ять**, **десять**, а СГ **сорок** є найбільш простим репрезентантом моносемантичних твірних слів з огляду на його мотивувальну здатність. При цьому СГ з вершинами-моносемантами становлять СГ семем, а також СГ лексем водночас, на що вказує вичленування епідигматичної частини (наприклад, у СГ **десять**).

Дериваційний простір аналізованих СГ репрезентований 567 одиницями, що становлять 25,97 % від загальної кількості похідних усіх денумеративних СГ.

Вивідність дериватів від мотивувальних сем встановлюємо за аналогією до тих критеріїв, які застосовуємо до аналізу дивергентних СГ, але виключаючи аспект міжсемного розходження (див. вище).

За такого підходу актуальним залишається виявлення семантико-дериваційної вивідності одиниць від багатозначних дериватів, зокрема полікорелятивів. Дериваційний простір досліджуваних СГ репрезентований 200 багатозначними похідними, що становлять 9,16 % від загальної кількості дериватів усіх СГ. Кількість значень у структурі полісемантів характеризують їхній семемний статус: двозначні деривати – 172 од., тризначні деривати – 19 од., чотиризначні деривати – 5 од., п'ятизначні деривати – 4 од. (Додаток Б, табл. 4).

Полікорелятивна структура одиниць, виявлених у СГ шість, вісім, потребує уточнень. Наприклад, у СГ ЛСВ₁ шість ('кількість') дериват *шестерній* у своїх значеннях закріплений за різними твірними та постав на II і III ступенях. Порівняймо: ← *шестеро* ("числ. кільк., збірн. Шість (уживається з іменниками чоловічого і середнього роду, що означають назви істот і предметів, з іменниками, що вживаються в множині і можуть мати одиничне значення, а також з особовими займенниками в множині") → *шестерній* ("2. У шість разів більший, збільшений"); ← *шестеро* ("числ. кільк., збірн. Шість (уживається з іменниками чоловічого і середнього роду, що означають назви істот і предметів, з іменниками, що вживаються в множині і можуть мати одиничне значення, а також з особовими займенниками в множині") → || *шестерня*¹ ("заст. Те саме, що шестерик 1 // у знач. присл. *шестернею*. Шістьма кіньми") → *шестерній* ("заст. 1. Який має запряг із шести коней або признач. для запрягання шести коней"). Наведемо інший приклад (СГ ЛСВ₁ вісім, 'кількість'): ← *восьмипільний* ("2. Який складається з восьми полів (у 6 знач.) – 6. Основа, на яку нанесено узор, зображення, напис і т. ін.; фон, тло"); ← *восьмипілья* ("с. г. Система сівозміни, при якій орна земля поділяється на вісім ділянок, кожна з яких по черзі засівається різними культурами") → *восьмипільний* ("1. с. г. Який ґрунтується на восьмипільлі; пов'язаний з восьмипільям (у системі сівозміни)"). Як бачимо,

вивідність семантики кожного з полікорелятивів характеризується різноступеневим розташуванням.

Семантика вершинних нумеративів СГ остаточно згасає на різних ступенях: на II ст. – у СГ *сорок*, на III ст. – у СГ *шість*, *сім*, *дев'ять*, *десять*, на IV ст. – у СГ *вісім*. Йому передують поступовість «затихання» 1) на рівні «затихання» глибини входження семи в напрямку від вершини СГ; 2) на рівні дериваційної інертності одного чи кількох ЛСВ твірного багатозначного похідного слова. Оскільки рівень сем співвідноситься з рівнем семем як часткове до загального, то вивчення дериваційної продуктивності сем застосовано також і до СГ із вершинами моносемантами (Додаток Б, табл. 3).

1. В аналізованих СГ мотивувальними є ЛСВ₁ нумеративів, що експлікують семи 'число', 'цифра' для дериватів СГ *шість*, *сім*, *вісім*, *дев'ять*, *десять*, окрім СГ *сорок*; сему 'кількість' реалізують усі твірні.

Семи 'число', 'цифра' в усіх СГ «затихають» на **I ступені** (у СГ *сорок* ці семи не виявлені): ← *шістдесят* ("Назва числа 60 і його цифрового позначення // <...>"); ← *сімнадцять* ("числ. кільк. Назва числа 17 і його цифрового позначення // <...>"); ← *вісімсот* ("числ., кільк. Назва числа 800 та його цифрового позначення // <...>"); ← *тридев'ять* ("числ. кільк. У старовинній лічбі дев'ятками – число 27 // <...>"); ← *тридцять* ("числ. кільк., заст. Тридцять – Назва числа 30 і його цифрового позначення // Уживається у складі багатозначного або дробового числа // <...>") тощо.

Сема 'кількість' «затихає» на різних ступенях та співвідносна зі згасанням СГ семем, а відтак – СГ лексеми полісеманта: на **II ступені** (у СГ *сорок*): ← *сороковий* ("2. заст. Який вміщує сорок відер") → *сороківка* ("2. Пляшка (перев. з горілкою), що вміщує сорокову частину відра або четверту частину літра"); на **III ступені** (у СГ *шість*, *сім*, *дев'ять*, *десять*): ← *шістнадцять* ("числ. кільк. <...> // Кількість із 16 одиниць") → *шістнадцятилітній* ("1. Те саме, що шістнадцятирічний – 2. Віком шістнадцять років") → *шістнадцятилітка* ("розм. Дівчина шістнадцяти років"); ← *сьомий* ("Числівник порядковий, відповідний до кількісного числівника *сім* // <...>") → *сьомак* ("1. розм. Дитина семирічного

віку”) → *сьомачок* (“1. Пестл. до сьомак 1”, “2. розм. Семимісячна недоношена дитина”); ← *дév’ятеро* (“числ. кільк. Зб. до дев’ять”) → *дев’ятерік* (“Предмет, який складається з дев’яти частин”) → *дев’ятеріковий* (“Прикм. до дев’ятерик”); ← *дéсятеро* (“числ. кільк. Збірн. до десять”) → *десятерік* (“Предмет, який складається з десяти частин”) → *десятеріковий* (“Прикм. до десятерик”); на **IV ступені** (СГ вісім): ← *восьмеро* (“числ., збірн. Вісім (уживається з іменниками чоловічого роду, що означають живих істот, з іменниками середнього роду, що означають назви істот і речей, з іменниками, що вживаються в множині й можуть мати одне значення, а також з особовими займенниками в множині)”) → *восьмерік* (“1. Предмет, який складається з восьми частин // <...>”) → *восьмеричний → *восьмерічний* (субст.) (“Восьмеричне *и* – назва літери давньоруської абетки на позначення звуку і, що мала числове значення 8”) тощо.

Епідигматичне СГ виявлене в СГ дéсять та характеризується наявністю епідигматів-генеративів II ступеня, що вказує на початок розпаду СГ дéсять на сукупність гнізд: *здесяткува́ти* (“рідко. 1. іст. Здійснювати десяткування”) ↓ *здесяткува́ти* (“2. перен. Знищувати значну частину певного народу, армії і т. ін.”) → *здесяткóваний* (“1. Дієприкм. пас. до здесяткувати // *здестковано, безос. пред.*”). Однак транспозиційність семантики останньої ланки епідигматичної частини зберігає єдність гнізда завдяки зв’язку зі СГ ЛСВ₁ (‘кількість’). Порівняймо: ← *деся́тка* (“1. <...> // Назва групи людей з десяти осіб // <...>”) → || *здесяткува́ти* (“рідко. 1. іст. Здійснювати десяткування”) → *здесяткóваний* (“1. Дієприкм. пас. до здесяткувати // *здесятковано, безос. пред.*”).

2. Експлікація словотворчої неспроможності одного чи кількох ЛСВ похідного полісеманта становить 375 «затихань» семи ‘кількість’: у СГ шість – 43 інертних семема, у СГ сім – 69 інертних семем, у СГ вісім – 68 інертних семем, у СГ дév’ять – 18 інертних семем, у СГ дéсять – 195 інертних семем, у СГ sóрок – 12 інертних семем. Відсутність інертності похідних полісемантів виявлена в СГ вісім на IV ступені, СГ дév’ять – на III ступені, СГ дéсять – на II ступені

епідигматичної частини. Сема 'число', 'цифра' у СГ шість, сім, вісім, дев'ять, десять на I ступені характеризується відсутністю інертних похідних семем.

Таким чином, семантико-мотивувальна природа твірних моносемантів має такі особливості. 1. Дивергентні відношення властиві СГ шість, сім, вісім, дев'ять, десять (із епідигматичною дериваційно неспроможною частиною); СГ сорок перебуває поза межами дивергентних та конвергентних явищ. Мотивувальний ЛСВ₁ нумеративів експлікує семи 'число', 'цифра' у СГ шість, сім, вісім, дев'ять, десять, окрім СГ сорок; сему 'кількість' реалізують усі твірні нумеративи. 2. Остаточне семантичне згасання ЛСВ еквіполентне згасанню словотворчої спроможності твірного: на II ст. згасають СГ ЛСВ₁ сорок, на III ст. – СГ ЛСВ₁ шість, сім, дев'ять, десять, на IV ст. – СГ вісім [див.: 101].

Отже, аналіз проєктування семантики твірних нумеративів у значеннєву структуру похідних реалізувався крізь призму понять семантичної дивергенції та конвергенції й дав змогу встановити такі параметри.

1. Статус дивергентних належить таким СГ: один (СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, СГ ЛСВ₄, СГ ЛСВ₅, СГ ЛСВ₆), чотири (СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂), п'ять (СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, СГ ЛСВ₃), сто (СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂), тисяча (Т СГ, СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, СГ ЛСВ₃), мільйон / заст. міліон (СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂), перший / розм. первий (Т СГ, СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, СГ ЛСВ₃, СГ ЛСВ₄, СГ ЛСВ₅, СГ ЛСВ₈, СГ ЛСВ₁₀), другий (СГ ЛСВ₁, СГ ЛСВ₂, СГ ЛСВ₅). Словотвірними гніздами з дивергенцією сем на рівні інваріантної семемі є СГ два, СГ три. Дивергентні відношення на семному рівні властиві СГ, організованим моносемантами шість, сім, вісім, дев'ять, десять (ЛСВ₁); СГ сорок перебуває поза межами дивергентних і конвергентних явищ. Епідигматичні частини виявлені в структурі СГ один, два, три, п'ять, сто, мільйон / заст. міліон, перший / розм. первий, другий, десять; генеративи СГ три не зберігають зв'язку з мотивувальними семемами, що вказує на початок розпаду СГ на сукупність гнізд.

2. Семантичне згасання актуалізації твірних на рівні ЛСВ оперте на поступовість «затихання» сем і семем похідних полісемантів та має вигляд: у СГ перший / розм. первий на I ст. згасає Т СГ, ЛСВ₃, ЛСВ₄, ЛСВ₅, на II ст. – ЛСВ₁₀,

Еп СГ, на III ст. – ЛСВ₁, ЛСВ₂, ЛСВ₈; у СГ другий на I ст. – ЛСВ₅, на II ст. – ЛСВ₁, ЛСВ₂, Еп СГ; у СГ один на II ст. – ЛСВ₅, на III ст. – ЛСВ₁, ЛСВ₆, Еп СГ, на IV ст. – ЛСВ₂, ЛСВ₄; у СГ два на V ст. – ЛСВ₁ та Еп СГ; у СГ три на III ст. – Еп СГ, на V ст. – ЛСВ₁; у СГ чотири на III ст. – ЛСВ₂, на IV ст. – ЛСВ₁; у СГ п'ять на I ст. – ЛСВ₂, ЛСВ₃, на II ст. – Еп СГ, на III ст. – ЛСВ₁; у СГ сто на II ст. – ЛСВ₂, Еп СГ, на IV ст. – ЛСВ₁; у СГ тисяча на I ст. – Т СГ, на II ст. – ЛСВ₁, ЛСВ₂, ЛСВ₃; у СГ мільйон / заст. мільйон на II ст. ЛСВ₁, ЛСВ₂, Еп СГ; дивергентні семи ЛСВ₁ «затишають» на II ст. у СГ сім, на III ст. – у СГ шість, у СГ сім, у СГ дев'ять, у СГ десять, на IV ст. – у СГ вісім. У сукупності згасло 1451 значення.

Зауважимо, що причини згасання семантики вершин-нумеративів є винятковими в кожному з випадків та зумовлені такими чинниками: 1) полісемантичність і моносемантичність вершини; 2) здатність вершин СГ безпосередньо та опосередковано мотивувати деривати на різних ступенях: що більше похідних виявлено на віддаленому від вершини дериваційному кроці, то більше зростає ймовірність семантичного проектування непохідного твірного вглиб СГ і навпаки; 3) варіантність вершин уможливорює акумулювання словотворчо спроможних дериватів у СГ, мотивованих різними видами твірних, на відміну від СГ із одиничними вершинами; 4) ступінь ансамблевості СГ: що більше корелюють між собою вершини гнізд, то більше в межах СГ є похідних, які здатні проявляти словотворчу активність і навпаки; 5) згасання на семному, семемному рівнях; 6) дериваційна неспроможність похідних ЛСВ; 7) нездатність транспозитів на кшталт *роздвоєність*, *роздвоєно* брати участь у словотворенні тощо; 8) зрештою, позалінгвальні чинники регулюють процес семантичного згасання, адже складно спрогнозувати, наприклад, який ЛСВ актуалізується в мові, та чи неолексема закріпиться в мововжитку як нормативна, чи ні.

3. Семантико-мотивувальні характеристики кожної з груп числівників мають свої особливості.

1) Аналіз інваріантної семантики кількісних нумеративів (моно-, полісемантичних) виявив, що сема 'кількість' властива всім твірним; семи

‘число’, ‘цифра’ не характерні СГ із вершинами со́рок, тїсяча, мільйон / заст. мільон.

Варіантні семени вершин помісемантів репрезентовані спільними ЛСВ: ‘оцінка’ (чотири, п’ять); синонімічні семи – ‘великі гроші, капітал’ (тїсяча) та ‘багатство, капітал’ (мільйон / заст. мільон); ‘багато, невизначена кількість’ (сто), ‘велика кількість’ (тїсяча), ‘велика кількість’ (мільйон / заст. мільон). Відмінними мотивувальними семами є: ‘самотній, одинокий’, ‘окремий, одинокий’, ‘лише, зовсім один’, ‘той самий’, ‘однаковий, тотожний’, ‘цілісний, неподільний; єдиний’, ‘окремий’ (одін); ‘рука’ (п’ять); ‘загін, ополчення’ (тїсяча); ‘народні маси’ (мільйон / заст. мільон).

2) Проекційна семантика порядкових нумеративів експлікує темпоральну площину, яка накладається на порядкову, та позатемпоральну. При цьому виявлено, що між мотивувальною семантикою твірних існує семантичний перетин на рівні деяких темпоральних сем, що свідчить про міжгніздову кореляцію інваріантних та варіантних значень порядкових нумеративів: у СГ другий – ‘циклічний порядок’ (ЛСВ₁), ‘порядковий зв’язок’ (ЛСВ₅), у СГ перший / розм. первий – ‘початковий перед наступним’ (ЛСВ₂), ‘передовий щодо інших’ (ЛСВ₃).

РОЗДІЛ 3

СЛОВОТВІРНА СЕМАНТИКА ТА СТРУКТУРА ДЕРИВАТИВ ДЕНУМЕРАТИВНИХ СЛОВОТВІРНИХ ГНІЗД

Аналіз словотвірної семантики похідних одиниць віднумеративного словотворення передбачає окреслення теоретико-практичних засад встановлення та опису словотвірних значень дериватів, мотиваційних відношень між твірним та похідним, а також словотвірних моделей, які реалізують та експлікують особливості словотвірної семантики утворень. Як зауважує В. Грещук, «<...> саме результати основоцентричного вивчення словотвору, передусім у частині висвітлення спектра словотвірно виражених значень і засобів їх реалізацій, лягають у підвалини розбудови функціональної дериватології» [139, с. 27].

Обсяг досліджуваного матеріалу в денумеративних словотвірних гніздах представлений 2183 утвореннями, які належать до п'яти лексико-граматичних класів слів: прикметників, іменників, числівників, прислівників та дієслів.

Домінуювальним лексико-граматичним розрядом серед дериватів є ад'єктив. 917 одиниць у відсотковому співвідношенні становлять 42,01 % від загальної кількості аналізованих утворень. Розподіл прикметників у СГ за здатністю мотивувати ад'єктиви має такий вигляд: СГ одін – 179 од., СГ два – 196 од., СГ трі – 120 од., СГ чотири – 74 од., СГ п'ять – 35 од., СГ шість – 36 од., СГ сім – 36 од., СГ вісім – 35 од., СГ дев'ять – 12 од., СГ десять – 84 од., СГ сірок – 6 од., СГ сто – 56 од., СГ тисяча – 14 од., СГ мільйон / заст. міліон – 4 од., СГ перший / розм. первий – 25 од., СГ другий – 5 од. Максимальну кількість прикметників виявлено на I ступені словотворення – 663 одиниці, опосередковане мотивування вершинними числівниками є менш продуктивним, адже на II ступені виявлено 216 похідних, на III ступені – 27 утворень, на IV ступені – 10 дериватів, на V ступені – 1 одиниця.

Другим лексико-граматичним класом за кількістю похідних, що наповнюють денумеративні словотвірні гнізда, є іменник. 779 субстантивів еквівалентні 35,68 % загальної кількості дериватів. Словотворча спроможність

вершинних нумеративів щодо продукування іменників має відмінні кількісні показники: СГ одін – 178 од., СГ два – 105 од., СГ трі – 82 од., СГ чотири – 38 од., СГ п'ять – 43 од., СГ шість – 31 од., СГ сім – 37 од., СГ вісім – 38 од., СГ дев'ять – 9 од., СГ десять – 77 од., СГ сорок – 10 од., СГ сто – 39 од., СГ тисяча – 10 од., СГ мільйон / заст. мільйон – 8 од., СГ перший / розм. первий – 63 од., СГ другий – 11 од. Максимальна кількість субстантивів утворилася на II ступені словотворення – 432 одиниці, менша – на I ступені – 229 дериватів, на III ступені – 95 похідних, на IV ступені – 16 одиниць, на V ступені – 7 утворень.

Числівники репрезентовані 239 похідними, що становить 10,95 % від загальної кількості дериватів денумеративних СГ. Продукування числівників вершинними нумеративами характеризується різною здатністю: СГ одін – 9 од., СГ два – 17 од., СГ трі – 24 од., СГ чотири – 10 од., СГ п'ять – 11 од., СГ шість – 10 од., СГ сім – 11 од., СГ вісім – 20 од., СГ дев'ять – 10 од., СГ десять – 63 од., СГ сорок – 1 од., СГ сто – 25 од., СГ тисяча – 19 од., СГ мільйон / заст. мільйон – 9 од. Числівники виявлено на двох ступенях деривації: на I ступені – 135 утворень, на II ступені – 104 одиниці.

У відчислівниковому словотворенні виявлено 191 прислівник, що рівноцінно 8,75 % від загальної кількості похідних. Дериваційна активність вершинних нумеративів щодо продукування прислівників є відмінною: СГ одін – 48 од., СГ два – 32 од., СГ трі – 26 од., СГ чотири – 7 од., СГ п'ять – 6 од., СГ шість – 6 од., СГ сім – 6 од., СГ вісім – 8 од., СГ дев'ять – 6 од., СГ десять – 11 од., СГ сто – 11 од., СГ тисяча – 3 од., СГ перший / розм. первий – 18 од., СГ другий – 3 од. Превалюють прислівники, які опосередковано мотивовані числівниками-вершинами, а саме: на II ступені словотворення постало 130 утворень, натомість I ступінь репрезентований 39 дериватами, на III ступені утворилося 20 похідних, на IV та V ступенях виявлено по 1 одиниці.

Мінімальна кількість похідних є репрезентантами дієслівного класу слів. 57 денумеративних вербативів становлять 2,61 % від загальної кількості похідних. Вершинним числівникам характерна різна словотворча спроможність щодо формування дієслів: СГ одін – 1 од., СГ два – 18 од., СГ трі – 19 од.,

СГ чотири – 10 од., десять – 4 од., СГ сто – 9 од., СГ перший / розм. первий – 2 од. Домінувальним виявився IV ступінь словотворення, представлений 18 похідними, на III ступені виявлено 15 утворень, на II ступені – 10 дериватів, на I ступені – 8 одиниць, на V ступені – 6 утворень. Зауважимо, що кількісна характеристика частиномовного наповнення словотвірних гнізд із числівниковими вершинами в сучасній українській мові та розподіл дериватів за ступенями словотворення відбито в додатку А, табл. 1.

Вагомим є типологізування похідних крізь призму структурних особливостей мотивувальної бази з огляду на синтаксичну природу твірної бази складних утворень, що зумовлює відмінний підхід до встановлення словотвірних значень (СЗ), визначає ймовірний супроводжувальний характер типів деривації похідних, засобів реалізації та їх вираження.

На простій мотивувальній базі, за нашими підрахунками, ґрунтуються 940 утворень: СГ одін – 200 од., СГ два – 150 од., СГ трі – 123 од., СГ чотири – 48 од., СГ п'ять – 46 од., СГ шість – 39 од., СГ сім – 33 од., СГ вісім – 41 од., СГ дев'ять – 19 од., СГ десять – 100 од., СГ сорок – 5 од., СГ сто – 46 од., СГ тисяча – 11 од., СГ мільйон / заст. міліон – 11 од., СГ перший / розм. первий – 58 од., СГ другий – 10 од.

Превалювальними натомість є 1243 деривати, які утворилися з опертям на складну твірну базу: СГ одін – 215 од., СГ два – 218 од., СГ трі – 148 од., СГ чотири – 85 од., СГ п'ять – 49 од., СГ шість – 44 од., СГ сім – 57 од., СГ вісім – 60 од., СГ дев'ять – 18 од., СГ десять – 139 од., СГ сорок – 12 од., СГ сто – 94 од., СГ тисяча – 35 од., СГ мільйон / заст. міліон – 10 од., СГ перший / розм. первий – 50 од., СГ другий – 9 од.

3.1 Похідні слова з простою мотивувальною базою: семантико-структурна характеристика

Встановлення природи словотвірної семантики дериватів та її опису тривалий час характеризувалося строкатими підходами щодо їх розуміння. Сьогодні визнано ономасіологічну природу СЗ: «<...> словотвірне значення – це

усталена й типізована в мовній свідомості на базі узагальнення регулярно повторюваних відношень між однорідними похідними словами та їх твірними семантична категоріальна величина, складно структурована відповідно до внутрішніх різновидів деривації, із закріпленою за нею мовною практикою словотвірними формами, яка служить засобом субкатегоризації або перекатегоризації частиномовного значення» [58, с. 36]. Цей підхід уможливив вивчення словотвору крізь призму динамічного аспекту, «<...> який ґрунтується на можливостях синхронної реконструкції словотворчих процесів» [58, с. 32]. «Попри все, спільним для всіх інтерпретацій словотвірного значення була експліцитна чи імпліцитна вказівка на те, що в його основі лежить семантичне співвідношення між похідним і твірним словами» [68; див. також: 78, с. 33].

Саме ономасіологічний аспект вивчення словотворчих процесів «<...> розкриває механізм того, як відбувається поєднання смислів “старого” і “нового” поняття і які в результаті встановлюються у мові семантичні відношення між твірним і похідним словом у процесі словотворення» [169, с. 228]. Результатом таких відношень є сформований новий мовний знак, базований на раніше відомому знакові, що впливає з досвіду людини [169, с. 228–229].

На словотвірному рівні семантичний взаємозв'язок твірного та похідного слова представлений ономасіологічною структурою та інтерпретований через поняття «ономасіологічний базис», «ономасіологічна ознака» [58; 169; 72], які встановлюються та взаємодіють шляхом створення перифрази [71, с. 23; див.: 58]. У семантичному просторі мотивувального слова виленується певна семантична ознака, яка є наслідком виявлення асоціативних зв'язків [72, с. 23] та є основою для формування того чи того семантико-словотвірного відношення між твірним та дериватом [169, с. 228–229]. Ономасіологічна база експлікується словотворчими засобами [72, с. 23]. На думку А. Архангельської, існують підстави вбачати «<...> в ономасіологічних структурах певні риси універсальності і вважати їх оптимальними мікромоделями для вивчення структур номінантів усіх типів» [5, с. 28].

Простеживши семантико-словотворчі взаємозв'язки в діаді «твірне – похідне», М. Докуліл виокремив три типи семантичних відношень: мутаційні відношення – дериват є виразником нового лексичного значення; модифікаційні відношення – похідне набуває додаткового чи стилістично забарвленого відтінку значення за збереження семантики твірного; транспозиційні відношення – похідне слово реалізує перекатегоризацію частиномовної семантики за рівноцінності значень твірного та похідного слів [224, с. 196–200]. Якщо для похідних із мутаційним типом деривації встановлення та узгодження ономасіологічної ознаки та бази є можливим, а для модифікаційного – ономасіологічна ознака ускладнена семою кількісного, часового, просторового чи іншого детермінанта, то, враховуючи штучність перифраз та подекуди неможливість їх сформулювати зовсім, «<...> словотвірні значення дериватів транспозиційного типу не можна визначати на основі їх перифраз» [58, с. 38–39].

Виведення та формулювання СЗ, з'ясування типів деривації потребує дотримання чіткої процедури їхнього встановлення з метою уникнення збігу лексико-граматичної та словотвірної семантики. Це зумовлено проміжним статусом СЗ, адже, функціонуючи на стику лексичного та граматичного значень, словотвірне значення «<...> наближається до граматичного й поділяє його властивості <...>» [210, с. 174; див. також: 78, с. 33] та є складовою частиною семантичного континууму деривата й об'єднує всі значення похідного [210, с. 174]: «<...> лексичне значення слова – це відображення реальної дійсності, а словотвірне значення – спосіб відображення дійсності» [210, с. 177; див.: 137]. Також слід урахувати, що під час формулювання СЗ рівень абстракції СЗ не повинен бути еквівалентним лексичній семантиці мовних одиниць [58, с. 32], бо значення стає словотвірним тільки «<...> у зв'язку з його відношенням до творення похідних слів, його вираженістю словотвірними структурами» [58, с. 37]. «Отже, пошук словотвірних значень здійснюється часто при встановленні співвідношення принаймні трьох типів значень – словотвірного, лексичного та граматичного» [81, с. 45] (пор. із поняттям компаративного значення (словотвірного та лексичного) [47]).

Структурно-семантичні відношення твірного слова з похідним найбільш доцільно експлікувати, урахувавши комплексні показники словотвірного гнізда як одиниці типологізування мовного матеріалу, за допомогою словотвірної моделі як «<...> відображення у низці похідних слів певного словотвірного значення у всій складності його зв'язків, з неї починається словотвірний процес, який визначає словотвірні елементи мови (форманти і твірні основи) для подальшого утворення нових лексичних одиниць. Це моделі, за якими утворюються похідні слова, враховуючи при цьому тип твірних основ і словотворчих засобів і формування в результаті їх взаємодії узагальненої семантики однотипних слів» [71, с. 18]. Актуальність такого підходу до опису структурних характеристик СГ засвідчено працею М. Лесюка, який вивчав корені зі значенням руху в сучасній українській мові [120], а також М. Голянич, що проаналізувала внутрішню валентність утворень із коренями *говор-*, *каз-* та *мов-* [41], та ін.

Денумеративне словотворення представлене 940 похідними з простою мотивувальною базою, що належать до таких п'яти лексико-граматичних класів слів, як числівники (106 од.), іменники (507 од.), прикметники (99 од.), дієслова (50 од.) та прислівники (178 од.). Незважаючи на те, що для дериватології вагомо максимально дослідити семантичні структури похідних та виявити на їх базі типи СЗ [53, с. 216], як це реалізовано на прикладі СГ шість [53, с. 213–229], ономасіологічне трактування словотвірної семантики одиниць денумеративного словотворення здійснено, опираючись на їх інваріантну семантику, адже кількість полісемантів у структурі денумеративних СГ сягає 750 одиниць, семантичний континуум яких охоплює від двох до дванадцяти семем, що ускладнює опис словотвірної семантики, їх структури (Додаток Б, табл. 4).

Числівники. Нумератив як лексико-граматичний клас слів становить доволі закриту систему мови в аспекті семантики: завдяки актуалізації незначної кількості мовних одиниць реалізується номінування конститuentів на позначення квантитативного ряду та співвідносної з ним порядкової площини, причому за типовою схемою (схематизацію на прикладі ядерних вершин-

нумеративів див. [52, с. 179]). Тобто числівникова система мови сформована функціонуванням непохідних та похідних числівників у статусі твірних слів, що призводить до різноманітних трансформаційних процесів їхньої семантики та формування нових одиниць, натомість аналітичні найменування послуговуються уже готовими формами.

Семантико-структурні особливості нумеративів української мови проаналізовано в деяких монографічних працях [4; 125], однак проблема встановлення словотвірної семантики досі залишається актуальною.

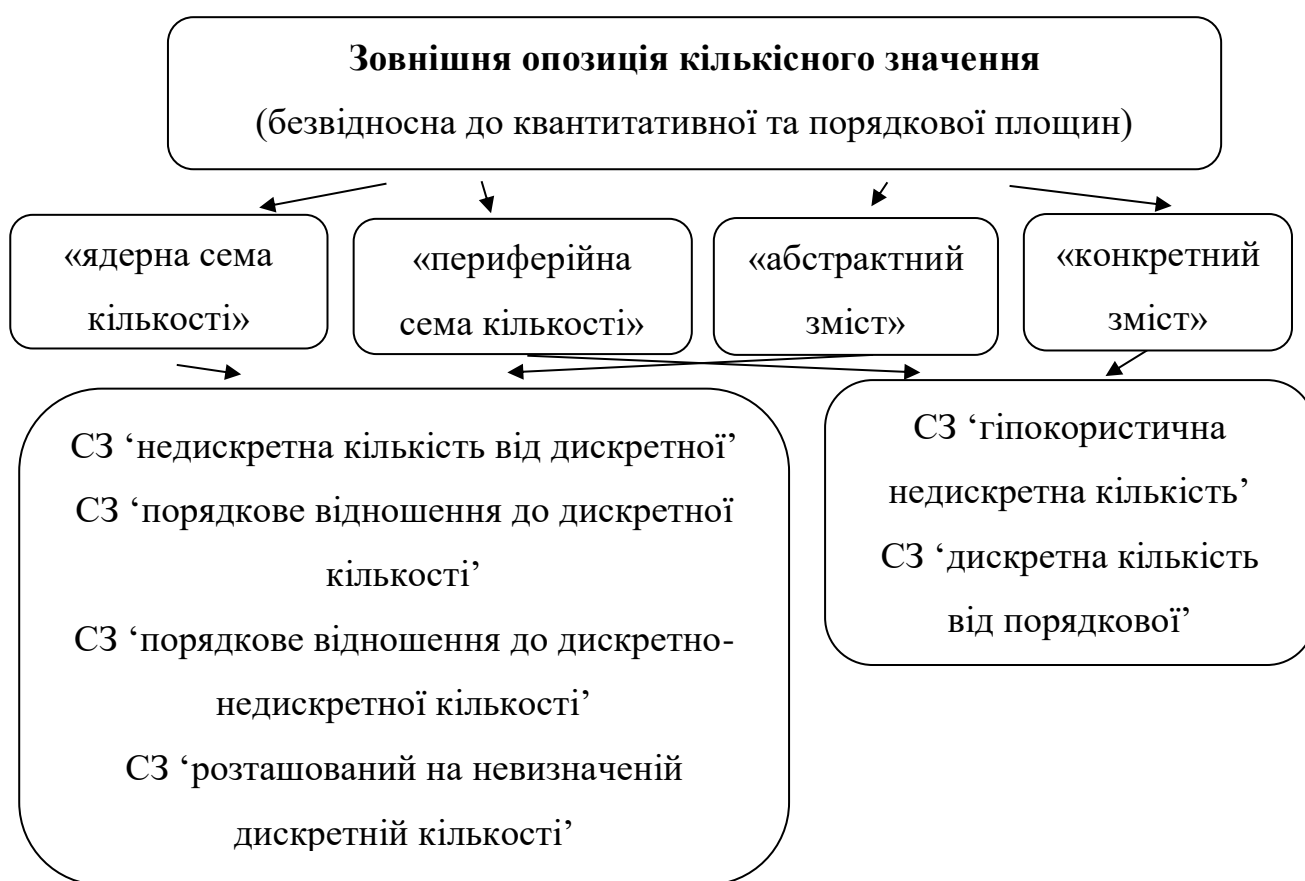
Систематичність схеми для виявлення та формулювання СЗ 106 простих за структурою нумеративів, типів відношень між твірним і похідним ґрунтується на встановленні та взаємодії зовнішньої та внутрішньої опозицій.

Зовнішня опозиція функціонує безвідносно до критерію «квантитативна / порядкова площина» та представлена двома виявами: 1) «ядерна сема кількості / периферійна сема кількості», 2) «абстрактний зміст / конкретний зміст».

Розгляд зовнішньої опозиції передбачає включення функційно-семантичної категорії кількості як однієї з домінантних ознак значеннєвої структури числівника. Категорія кількості експлікується трикомпонентною опозицією «дискретність / недискретність / дискретність-недискретність». Інваріантне значення дискретності властиве власне кількісним числівникам у квантитативній функції, недискретна семантика – збірним нумеративам, дискретно-недискретна – неозначено-кількісним, дробовим та порядковим числівникам (див. Розділ 1). Якщо СЗ оперте та онтологічне поняття кількості, то сема кількості мислиться як ядерна, а отже, СЗ характеризується абстрактним змістом, співвідносним із функційно-семантичною категорією. Якщо СЗ не встановлюється в безпосередньому стосунку до буттєвої категорії кількості, але її наявність сприймається як така, що функціонує первинно, невід’ємна від ЛЗ, то сема кількості сприймається в стосунку до СЗ як периферійна, а СЗ встановлюється безпосередньо на основі словотворчих засобів, які привносять додаткові семи в значеннєву структуру похідних числівників. Тобто сема

кількості є облігаторною складовою лексичної семантики числівників, але не завжди домінувальною та визначальною під час встановлення СЗ.

Отже, виявлено шість СЗ числівників із простою мотивувальною базою: ядерна сема кількості абстрактного змісту властива дериватам із СЗ *‘недискретна кількість від дискретної’*, *‘порядкове відношення до дискретної кількості’*, *‘порядкове відношення до дискретно-недискретної кількості’*, *‘розташований на невизначеній дискретній кількості’*; периферійна сема кількості з додатковою семою конкретного змісту властива СЗ *‘гіпокористична недискретна кількість’*, *‘дискретна кількість від порядкової’*.

Внутрішня опозиція оперта на смислове протиставлення кількісної та порядкової площин і експлікується як опозиція «одичність / сумарна множинність». Сучасні дослідження на ґрунті англійськомовного матеріалу репрезентують порядкові нумеративи як такі, які протиставляються кількісним на базі стрижневої ознаки дискретності як одичний до сумарного, адже одиниці порядкового змісту виражають значення одичності, вказуючи на точне місце розташування в числовому ряду, тоді як кількісні числівники є

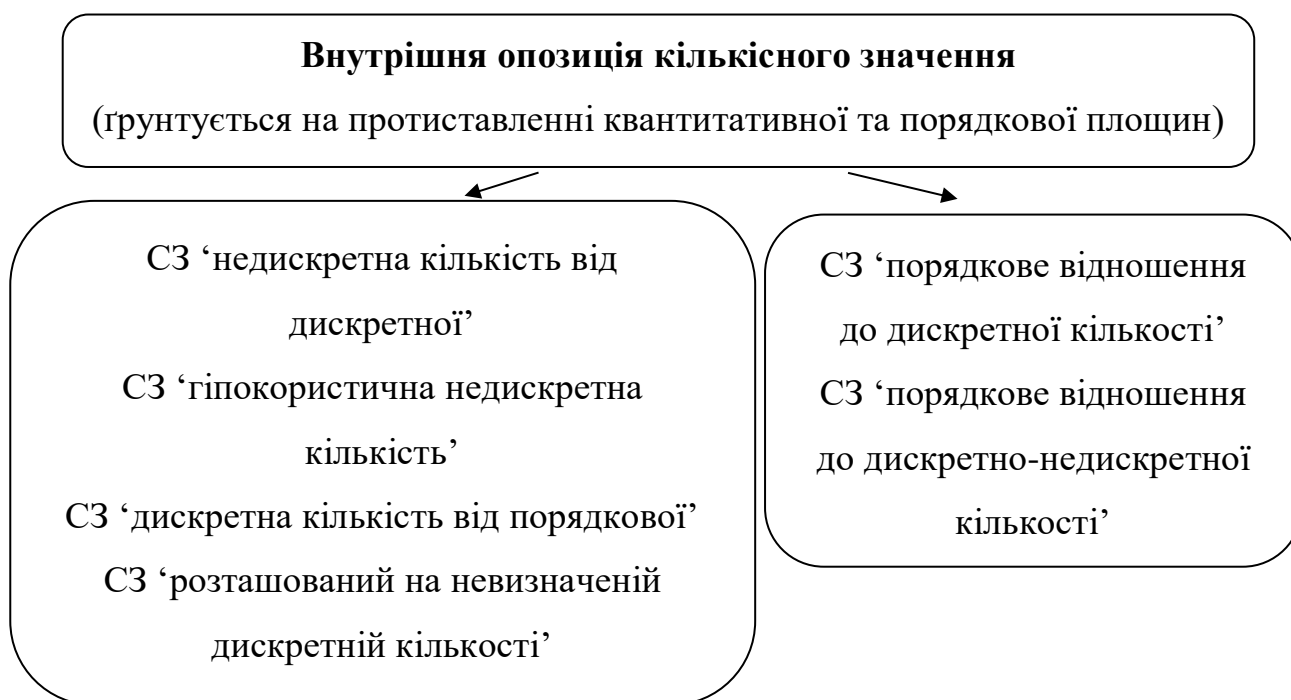

виразниками числового змісту – номінують одиницю більшу від попередньої: «порядкові слова, реалізуючи сему одиничності, імплікують відповідну порядкову представленість» [198, с. 49].

Деривати зі СЗ *‘порядкове відношення до дискретної кількості’*, *‘порядкове відношення до дискретно-недискретної кількості’* трансформують твірну семантику крізь призму взаємодії кількісної та порядкової площин, остання з яких є засобом умовного членування першої. За такого підходу словотворчі засоби привносять у семантику дериватів мутаційну сему *‘відношення’* до дискретної чи дискретно-недискретної кількості. У стосунку до значення дискретного змісту актуалізується номінація окремо кожної одиниці натурального числового ряду та одночасна вказівка на конкретний порядок її розташування, наприклад, *одина́дцятий* (СГ одін), *двадцятьмий* (СГ два), *трина́дцятий* (СГ трі) тощо, тим самим формуючи порядкову площину. Оскільки кількість є складником квантитативного ряду, але в його визначених межах, то, за аналогією до вищезазначеного, порядкова площина здатна виражати відношення до дискретно-недискретного компонента кількісної площини (*на́дцятий*, *стона́дцятий* (СГ сто) та ін.).

Сумарна множинність у внутрішній опозиції реалізується дериватами, словотвірна семантика яких не виводить їх за межі кількісної площини, зрештою може переводити з порядкової площини в кількісну. Так, словотвірному значенню *‘недискретна кількість від дискретної’* властивий мутаційний тип деривації, адже семантика кількості в збірних нумеративах репрезентована як єдність множини, їй не властива дискретність (як це притаманно твірним власне кількісним числівникам), а членування кількості імпліковане у внутрішній семантичній структурі (*дво́є*, *че́тверо*, *вісімна́дцятєро* (СГ вісім) тощо). У СЗ *‘гіпокористична недискретна кількість’* словотворчі засоби трансформують домінують ознаки твірних, привносячи додаткові семи суб’єктивної оцінки (*дво́єчко*, *тройко́*, *четві́рко* та ін.). Натомість семантичній позиції *‘дискретна кількість від порядкової’* властивий мутаційний тип деривації, адже корелювання похідних різних площини призводить до формування кількісного

числівника *півтрéтя*. Словотвірному значенню ‘розташований на невизначеній дискретній кількості’ властивий мутаційний тип деривації на підставі розширення семантичних характеристик похідного (дет. див. далі).

Отже, внутрішньочислівникове словотворення репрезентоване шістьма СЗ, носіями яких є 106 похідних нумеративів (Додаток В, табл. 3).

Словотвірне значення ‘порядкове відношення до дискретної кількості’ є найбільш об’ємним з погляду кількісних показників, оскільки виявляється на базі 64 одиниць. Деривати номінують порядкове відношення до одиниць кількісного ряду, тобто твірними є нумеративи на позначення першого, другого та третього десятка, десятків, сотень, тисячі, мільйона та трильйона. Реалізується СЗ флексійним способом (58 од.) та суфіксацією (6 од.).

Словотвірна структура похідних оперта на чотири словотвірні моделі. Превалювальною схемою, що демонструє максимальну здатність утворювати деривати зі СЗ ‘порядкове відношення до дискретної кількості’, є схема «Num + -(ий)» (58 од.), яка виявлена в СГ одін, два, трі, чотіри, п’ять, шість, сім, вісім, дев’ять, десять, сто, наприклад, *трéтий*, *шóстий*, *о́сьмий*, *дванáдцятий* (СГ два), *шістнáдцятий* (СГ десять), *дев’ятнáдцятий* (СГ дев’ять), *тридев’ятий* (СГ трі), *тридесáтий* (СГ трі), *п’ятдесáтий* (СГ десять), *вісімдесáтий* (СГ десять), *со́тий*, *чотирьохсо́тий* (СГ чотіри), *шестисо́тий* (СГ сто) тощо.

Дериваційна непродуктивність властива трьом моделям: схема «Num + -н(ий)» (4 од.) реалізується в СГ *трі́, ті́сяча, мі́льйо́н / заст. міліо́н (три́льйо́нний (СГ трі́), ті́сячний, мі́льйо́нний, міліо́нний)*; «Num + -ов(ий)» (1 од.) – у СГ *со́рок (со́рокóвий)*; «Num + -ерт(ий)» (1 од.) – у СГ *чо́тири (четве́ртий)*.

Деривати зі СЗ ‘*недискретна кількість від дискретної*’ становлять 29 одиниць та імплікують єдність множини одиниць першого та другого десятка, а також числівників *два́дцять* та *три́дцять*. Реалізація словотвірного значення забезпечується суфіксальним способом творення (29 од.).

Актуалізація СЗ ‘*недискретна кількість від дискретної*’ здійснюється за двома схемами. Центральною моделлю є «Num + -еро» (27 од.), що виявляється в СГ *оді́н, два́, трі́, чо́тири, п’я́ть, ші́сть, сі́м, ві́сім, дев’я́ть, де́сять*, наприклад, *п’я́теро, се́меро, дев’я́теро, двана́дцятро* (СГ *два́*), *сі́мна́дцятро* (СГ *сі́м*), *ві́сімна́дцятро* (СГ *ві́сім*), *два́дцятро* (СГ *де́сять*), *три́дцятро* (СГ *трі́*) та інші. Ця схема є найбільш типовою для одиниць перших двох десятків, проте СГ *дев’я́ть* не фіксує деривата *дев’ятна́дцятро*, що вказує на ненормативність слововживання [58, с. 9], зрештою, аналогія є можливістю в мові, а не необхідністю [229, с. 8]. Словотворчу непродуктивність демонструє модель «Num + -оє» (2 од.), яка реалізована в СГ *два́* та *трі́* (*дво́є, тро́є*).

Незначна кількість нумеративів є носіями СЗ ‘*гіпокористична недискретна кількість*’, а саме – 8 одиниць, що утворені на базі деяких числівників на позначення першого десятка за участі суфіксації (8 од.).

У межах досліджуваного СЗ виявлено дві моделі: схема «Num + -ко» (7 од.) реалізується в СГ *два́, трі́, чо́тири, п’я́ть, сі́м (дві́йко, дво́йко́, трі́йко, трóйко́, четві́рко, п’яті́рко, се́мерко)*; модель «Num + -ечко» (1 од.) – у СГ *два́ (дво́єчко)*. Носіями СЗ ‘*порядкове відношення до дискретно-недискретної кількості*’ є 3 одиниці, які виражають порядок відношення до твірних неозначено-кількісних числівників на базі флексації (3 од.). Так, дериваційна структура похідних експлікована моделлю «Num + -(ий)» (2 од.), що актуалізується в СГ *де́сять, сто́ (на́дцятий, стона́дцятий (СГ де́сять), стона́дцятий (СГ сто́))*.

СЗ ‘*дискретна кількість від порядкової*’ (1 од.) номінує кількість невизначеного змісту в межах першого десятка за участі конфіксальної непродуктивної моделі «пів- + Num + -(я)» (1 од.), виявленої в СГ трій (*півтрéтя*).

Встановлення та формулювання словотвірного значення ‘*розташований на невизначеній дискретній кількості*’ (1 од.) потребує лінгвістичного трактування, адже в СГ дéсять виявлено похідне *на́дцять*, семантико-словотвірні характеристики якого відбивають його діахронні особливості. Аналізований дериват із дискретно-недискретною семантикою імплікує наслідки зворотного словотворення. «Зворотне словотворення є регресивним, відбувається в напрямку спрощення формального (структурного) і семантичного планів» [90, с. 12] (дет. про регресивне словотворення, зворотне словотворення, редеривацію див. [82, с. 201; 90, с. 145; 115, с. 288]). Мотиваційною базою для редеривата *на́дцять* є синтагма, що нетипово, бо здебільшого похідні утворюються шляхом відкидання афіксів, а не основ. Структурно-семантичне спрощення нумератива відбувається шляхом «анулювання» потенційного препозитивного компонента синтагми, наприклад, від *одного* до *дев’яти* на позначення другого десятка чи слова *кілька* тощо. Точно встановити препозитивну основу твірної синтагми неможливо, але імпліцитно вона мислиться як така, що функціонує, а межі позначення на кількісному ряду неозначено-кількісного значення деривата в результаті розширилися. На сучасному мовному зрізі аналізоване СЗ експлікується за непродуктивною префіксальною схемою «на- + Num» (*на́дцять*), а здатність позначати широкий спектр невизначеної кількості зумовила до розгляду деривата серед мутаційних утворень.

Іменники. Найбільш різномірним класом слів щодо встановленої кількості СЗ дериватів із простою мотивувальною базою є субстантив, адже 507 похідних є носіями тринадцяти СЗ. Превалюють відприкметникові субстантиви (239 од.), рідше – відіменникові (132 од.), відчислівникові (121 од.) та віддієслівні (15 од.) (Додаток В, табл. 2).

Відприкметникові іменники становлять найчисленнішу групу серед похідних іменників та є носіями двох СЗ.

СЗ ‘*абстрагована ознака*’ репрезентоване 126 транспозитами, які номінують неістот. Способом реалізації аналізованого СЗ є суфіксація (122 од.) та флексація (4 од.).

Іменники жіночого роду. Модель «Adj + -ість» (118 од.) виявлена в дериватах СГ одін, два, три, сто, перший / розм. первий, другий: *одино́кість, одноба́рвність, дводі́тність, двозна́чність, триві́мірність, триві́сність, стопроце́нтність, первобу́тність, перевозда́нність, другоря́дність, другосо́ртність* та ін.

Іменники середнього роду. У СГ одін, два, чотири за флексійною схемою «Adj + -(я)» (4 од.) утворено субстантиви *одноголо́сся, одномані́ття, двого́лосся, чотириголо́сся*. Конституенти СГ одін, сто, перший / розм. первий утворені за моделлю «Adj + -ств(о)» (3 од.) (*однові́рство, со́тенство, перворо́дство*), рідше – «Adj + -цтв(о)» (1 од.) (*одино́цтво*).

Носіями словотвірного значення ‘*носій ознаки*’ є 113 одиниць, утворених мутаційним типом деривації та міжкатегорійною транспозицією. Серед утворень виявлено деад’єктивні суфіксальні універби сформовані «<...> шляхом семантичної конденсації синонімічних до них атрибутивних словосполучень із узгодженим іменником» [58, с. 40], наприклад: *семилі́ток* ← *семилі́тня дитина*, *двозерня́нка* ← *двозерна пше́ниця*, *чотириве́рстка* ← *чотириве́ртна карта*. Як бачимо, «однослівна твірна прикметникова основа в структурі деривата в латентному стані заховує зміст всієї ознаки, вираженої словосполученням, а не лише значення структурно мотивуючого прикметника» [58, с. 41]. Оскільки універбацію не варто вважати окремим способом словотвору [58, с. 40], то можна твердити, що СЗ ‘*носій ознаки*’ експлікується суфіксацією (102 од.), субстантивацією (9 од.), флексацією (2 од.).

Похідні слова з аналізованим СЗ є виразниками категорії істоти та неістоти, причому виявлено субстантиви з подвійною референційною співвіднесеністю. Семантичний континуум деривата *дволі́тка* лексикографічно тлумачиться як “розм. Дволітня дитина // Дворічна тварина чи рослина” (див. також: *однорі́чка, дворі́чка, дволі́ток, трилі́ток, п’ятилі́ток*).

Іменники чоловічого роду. Найбільш продуктивною моделлю творення субстантивів чоловічого роду є схема «Adj + -ик» (40 од.), виявлена в СГ один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, тисяча, перший / розм. первий, другий, на базі якої постали деривати на позначення а) істот (*одного́рник, першорозря́дник, другорозря́дник* тощо); б) неістот (*однолі́тник, двоти́жневік, трійні́к* (від реконструйованої одиниці, що заповнює лауну в СГ – **трійні́й*), *чотирито́мник, п'ятигра́нник, шестито́мник, семигра́нник, осьмого́лсник, дев'ятигра́нник, десяти́томник, восьмити́сячник* (у СГ тисяча) та ін.). Семантико-дериваційні характеристики дериватів у структурі СГ один, два, три, п'ять, сім, вісім детермінуються схемою «Adj + -ок» (7 од.); виявлено похідні, що номінують а) істот (*однолі́ток, семилі́ток, восьмилі́ток*); б) неістот (*трині́жок*); в) істот та неістот (*дволі́ток, трилі́ток, п'ятилі́ток*). У СГ три виявлено моделі, на базі яких постали субстантиви зі значенням неістот: «Adj + -ник» (1 од.) (*трині́жник*), «Adj + -0» (1 од.) (*трині́г*). Непродуктивною є модель «Adj + -ець» (1 од.), яка виявлена в СГ один (*однопарті́єць*).

Іменники жіночого роду. Ядерною моделлю групи субстантивів є «Adj + -к(а)» (44 од.), що експлікується в СГ один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сімдесят крізь призму утворень на позначення: а) істот (*однору́чка, шістнадцятилі́тка* (СГ шість), *шістнадцятилі́тка* (СГ десять) та ін.); б) неістот (*одноколі́йка, дворя́дка, тридю́ймівка, чотириве́рстка, п'ятилі́тка, шестиде́нка, шестидю́ймівка, семипі́лка¹, восьмирі́чка, дев'ятиповерхі́вка, десятикіломерті́вка, стокро́тка* та ін.); в) істот та неістот (*однорі́чка, дволі́тка, дворі́чка*). На непродуктивність схеми «Adj + -івк(а)» (2 од.) вказує її кількісно обмежене функціонування в СГ один, де похідні є виразниками семантики: а) істот (*однодні́вка*); б) неістот (*одноакті́вка*). Демонстрація низької здатності до формування субстантивів характеризує також моделі «Adj + -янк(а)» (1 од.), що виявлена в СГ два (*двозерня́нка*) та флексійній схемі «Adj + -(а)» (1 од.), яка простежується в СГ три (*трино́га*).

Іменники pluralia tantum. Субстантив *трино́ги* як конститuent СГ три є експлікатором непродуктивності моделі «Adj + -(и)» (1 од.).

Субстантивовані іменники чоловічого, жіночого та середнього родів. Серед іменників зі СЗ ‘носій ознаки’ засвідчено 9 субстантивованих прикметників, що постали на базі непродуктивної моделі «Subst». Умовами їхнього міжкатегорійного транспонування є «<...> перехід однієї частини мови в іншу, що здійснюється під впливом функціональних потреб» [68, с. 5]. Це свідчить про те, що «<...> в словотворі не завжди має місце поняттєвий аналіз об’єкта номінації, можливі переробки уже наявних найменувань» [58, с. 40].

Субстантивати на позначення істот менш активні та є результатом семантичної (лексичної) субстантивації із закріпленням чоловічим родом: *десяцький, тисяцький*. Лексичні субстантивати характеризуються втратою повністю чи частково прозорості зв’язку з означуваним словом та завершеністю процесу переходу прикметника в іменник із закріпленням родом [64]: *десяцький* (“У дореволюційній Росії – нижчий поліцейський служитель на селі, якого обирали селяни”); *тисяцький* (“1. У Стародавній Русі начальник тисячі військового ополчення // Помічник посадника в Новгородській феодальній республіці”). Лексичні субстантивати, як засвідчує матеріал, є одиницями застарілого лексичного пласту, фіксаторами історичного розвитку мови з властивою їм хронологічною обмеженістю вживання.

Превалюють субстантивати на позначення неістот, які є результатом еліптичної субстантивації: із закріпленням середнім родом (*дворамénне, трирамénне, трійнэ, восьмерічне*), рідше – жіночим (*дванадцятіпа́ла* (СГ два́), *дванадцятіпа́ла* (у СГ де́сять)) та чоловічим (*семигрі́венний*). За еліптичної субстантивації зв’язки з означуваним словом чітко встановлюються [64; 186; див.: 152, с. 175]. Мотивувальними для субстантивованих ад’єктивів є синтаксичні конструкції – субстантивні словосполучення з опорним іменником та залежним від нього прикметником, який транспонується [31, с. 77]. Оскільки транспонуванню підлягає ад’єктив, то дериват становить однослівне найменування, що структурно мотивоване простою базою, але є семантичним еквівалентом, синонімом двослівного стійкого словосполучення. Так, дериват із закріпленням середнім родом *дворамénне* вживається з еліпсисом *и* (“До реформи

правопису 1927 р. – назва російської літери *и* на відміну від *і*”); *трираме́нне* – з еліпсисом *т* (“Трираменне т – назва літери *т*, написаної трьома паличками”); *три́йне* – із еліпсисом *правило* (“Трійне правило – правило для розв’язання арифметичних задач, у яких величини пов’язані з прямою або оберненою пропорційною залежністю”); *восьмері́чне* – із еліпсисом *и* (“Восьмеричне и – назва літери давньоруської абетки на позначення звуку *і*, що мала числове значення 8”); деривати жіночого роду *дванадцятипа́ла* (СГ два́), *дванадцятипа́ла* (СГ де́сять) вживаються з еліпсисом *кишка* (“Дванадцятипала кишка”). Зауважимо, що з огляду на словникові статті таким похідним властивий неповний вияв субстантивації, на що вказують лексикографічно занотовані родові закінчення (*ий*), (*а*), (*е*), які могли б змінюватися залежно від опорного субстантива. З іншого боку, лексикографічне тлумачення фіксує субстантивати крізь призму сталих словосполук, у яких прикметник характеризується чітко закріпленими флексіями. Аналізовані субстантивовані прикметники характеризуються стилістичною обмеженістю їх уживання, номінуючи термінологічні поняття наукової, релігійної та медичної сфер.

Відіменникові іменники є експлікаторами сімох словотвірних значень.

СЗ ‘*особа жіночої статі, що співвідноситься з відповідною особою чоловічої статі*’ властиве 69 одиницям, що характеризуються модифікаційним типом деривації [див. 18, с. 364; дет. про фемінізацію див. 19, с. 24–40; 148]. Реалізація СЗ здійснюється шляхом актуалізування суфіксації (69 од.).

Іменники жіночого роду. Деривати сформовані на базі схеми «N + -ниц(я)» та становлять найбільш частотну групу слів (42 од.), виявлену в СГ одін, два́, трі́, чоти́ри, п’я́ть, ші́сть, сі́м, ві́сім, де́в’ять, де́сять, ті́сяча, пе́рший / розм. пе́рвий, дру́гий: *одноклу́бниця, двору́шниця, третьоро́зрядниця, четві́рочниця, п’ятидеся́тниця, шестикла́сниця, семиді́льниця, восьмикла́сниця, дев’ятикла́сниця, десятикла́сниця, ті́сячниця, першо́річниця, другоку́рсниця* та ін. Зниження дериваційної продуктивності демонструє модель «N + -к(а)» (14 од.) у СГ одін, мі́льйо́н / заст. міліо́н, пе́рший / розм. пе́рвий, сто́: *одина́чка, со́тничка, мі́льйоне́рка, перва́чка* тощо. За непродуктивною моделлю «N + -ц(я)»

(8 од.) утворені похідні в межах СГ одін, трі́, сі́м, пе́рший / розм. пе́рвий, наприклад, *одногру́пниця, трі́єчниця, першорозря́дниця* та ін. У СГ сто́ виявлено схеми «N + -івн(а)» (1 од.) (*сотникі́вна*) та архаїзовані словотвірні моделі [20, с. 203] «N + -их(а)» (1 од.) (*сотничі́ха*), у СГ мі́льйо́н / заст. міліо́н – «N + -щиц(я)» (1 од.) (*мі́льйо́ниця*) та «N + -ш(а)» (1 од.) (*мі́льйо́нє́рша*), а в СГ сі́м – «N + -ух(а)» (1 од.) (*се́миді́лу́ха*). Деякі деривати марковані одночасно привнесеними додатковими семами суб'єктивного змісту, наприклад, *се́миді́лу́ха, со́тничка, сотничі́ха, мі́льйо́нє́рша*.

Носіям словотвірного значення 'демінутивність' (26 од.) властивий модифікаційний тип деривації, актуалізація якого здійснюється суфіксальним способом словотворення (26 од.).

Іменники чоловічого роду. За моделлю «N + -ок» (12 од.) утворені деривати в структурі СГ одін, два́, трі́, чо́тири, п'я́ть, ші́сть, сі́м, де́сять, пе́рший / розм. пе́рвий зі значенням: а) істот (*одиначо́к, дволі́точок, третячо́к, сьомачо́к, пе́рвісточок, первачо́к*); б) неістот (*дволі́точок, трику́ток, трику́тничок, четвєртачо́к, п'ятачо́к, шєстеричо́к, де́сяточок*). Непродуктивною схемою в СГ одін є «N + -чик» (1 од.) (*оді́нчик*).

Іменники жіночого роду. У СГ одін, трі́, чо́тири, де́сять, сто́ утворені одиниці за схемою «N + -к(а)» (8 од.) зі значенням: а) істот (*пе́рвісточка, стоні́жка*); б) неістот (*одині́чка, трі́єчка, трі́єчка, четвєрті́нка, де́сяті́нка, де́сяточка*). Дериваційно непродуктивними є моделі, на базі яких постали похідні, що номінують неістот у СГ сто́ та чо́тири: «N + -еньк(а)» (1 од.) (*со́тєнька*), «N + -очк(а)» (1 од.) (*чвє́рточка*); а також на позначення істот у СГ пе́рший / розм. пе́рвий – «N + -ечк(а)» (1 од.) (*перва́чечка*).

Іменники середнього роду. За непродуктивною схемою «N + -к(о)» (1 од.) постав субстантивів зі значенням істоти в СГ два́ (*дві́йня́тко*).

Іменники pluralia tantum. Серед множинних субстантивів зі значенням істот [88] виявлено похідне *дві́йня́тка*, що утворене в СГ два́ за моделлю «N + -к(а)» (1 од.).

СЗ 'носії предметної ознаки' встановлене в межах 12 одиниць, утворених мутаційним типом деривації, який реалізується суфіксацією (10 од.) та флексацією (2 од.).

Іменники чоловічого роду. Словотворчо непродуктивними є моделі, виявлені в СГ два́, трі́, чо́тири, сто́, пе́рший / розм. пе́рвий, що номінують істот: «N + -ник» (3 од.) (*двобі́йник, трі́єчник, четві́рочник*); «N + -ар» (2 од.) (*трі́йка́р, першодрука́р*), «N + -енк(о)» (1 од.) (*сотниче́нко*); «N + -іст» (1 од.) (*чвертьфіналі́ст*), «N + -ик» (1 од.) (*со́тник*).

Іменники жіночого роду. Непродуктивною моделлю творення субстантива *чвэ́ртка* зі значенням неістот у СГ чо́тири є «N + -к(а)» (1 од.).

Іменники pluralia tantum. Флексійна схема «N + -(и)» (2 од.) функціонує в СГ ві́сім та де́сять, адже на неї оперті деривати, що номінують істот: *вісімдеся́тники* (СГ ві́сім), *вісімдеся́тники* (СГ де́сять). Розгляд цих похідних за окремою моделлю (пор.: *вісімдеся́тник, восьмидеся́тник*) уможливило трактування семантики дериватів як такої, що номінує єдність вісімдесятників як представників літературної генерації. Непродуктивною є модель «N + -ат(а)» (1 од.) у СГ трі́ (*трі́йча́та*).

Дериватам зі словотвірним значенням '*стилістична маркованість того, що названо твірним іменником*' (14 од.) характерний модифікаційний тип деривації на підставі актуалізації всього семантичного континууму твірного та його частиномовної належності при набутті, втраті чи збереженні особливостей стилістичного слововживання. Превалюють утворення стилістично забарвлених дериватів – синонімів мотивувальних слів, які ще можна назвати стилістичними заміниками наявних у мові одиниць [40], наприклад, *перві́нка* (розм.) ← *первина, троя́чка* (розм.) ← *трояк*. Однак денумеративне словотворення представлене й зворотним процесом, коли стилістично нейтральні утворення сформувалися на базі слів, що марковані розмовним чи нечастотним слововжитком, що свідчить про тенденцію до нейтралізації лексем та їхньої активізації в мовленні: *одноду́мець* ← *одnodум* (розм.), *дві́ньята* ← *дві́нья* (розм.), за аналогією *трі́ньята* ← *трі́нья* (розм.), *трі́йчакі́, трі́йча́тки*

← *трійчата* (рідко). Виявлено також випадки, коли твірні та деривати є складниками стилістично нейтральної лексики: *однолюбець* ← *однолюб*, *чотириокисень* ← *чотириокис*. Акумуляція домінантних ознак твірного зі збереженням стилістично забарвленої семи розмовного чи діалектного слововживання також виявляється в похідних: *семидільник* (розм.) ← *семиділ* (розм.), *восьмушка* (розм., заст.) ← *восьмуха* (розм., заст.), *осьмушка* (діал.) ← *осьмуха* (діал.). Зазначимо, що аналізоване СЗ реалізується суфіксальним способом творення (14 од.).

Іменники чоловічого роду. Виявлено модель «N + -ець» (2 од.) у дериватах зі значенням істот, які постали в СГ одін (*однодумець*, *однолюбець*), а модель «N + -ник» (1 од.) – у СГ сім (*семидільник*). Нечастотною схемою є «N + -ень» (1 од.), що виявляється в СГ чотири у дериваті зі значенням неістот (*чотириокисень*).

Іменники жіночого роду. Семантико-дериваційні характеристики похідних на позначення неістот у СГ трій, вісім, перший / розм. первий представлені моделлю «N + -к(а)» (5 од.): *тройчка*, *первінка*, *першінка*, *восьмушка*, *осьмушка*, поодинокі у СГ сім – «N + -иц(я)» (1 од.): *семеріця*.

Іменники pluralia tantum. Схема «N + -ят(а)» (2 од.) реалізована в похідних зі значенням істот у СГ два, трій (*двійнята*, *трійнята*). У СГ трій деривати, що номінують неістот, постали за двома моделями: «N + -ак(и)» (1 од.) (*трійчакі*), «N + -к(и)» (1 од.) (*трійчатки*).

Словотвірне значення ‘*особа за предметністю*’ (6 од.) репрезентоване дериватами з мутаційним типом деривації, реалізація якого забезпечується актуалізацією суфіксального способу творення (6 од.).

Іменники чоловічого роду. За схемою «N + -ець» утворені субстантиви на позначення істот у СГ два, трій, п’ять, шість, десять: *двоєборець*, *двоєжэнець*, *троєжэнець*, *п’ятиборець*, *шестиборець*, *десятиборець*.

Носії СЗ ‘*предметність за особою*’ (4 од.) на позначення неістот характеризуються мутацією твірної основи, що забезпечується актуалізацією суфіксації.

Іменники середнього роду. Непродуктивними є моделі, виявлені в СГ один, два, сто, другий: «N + -цтв(о)» (3 од.) (*дворушництво, другорічництво, одноосібництво*), «N + -івств(о)» (1 од.) (*сотниківство*).

СЗ ‘*половина того, що названо твірним іменником*’ (1 од.) есплікується модифікаційним типом деривації та реалізується префіксальним способом.

Іменники жіночого роду. За нечастотною моделлю «пів- + N» (1 од.) постав дериват зі значенням неістот (*півсотня*).

Відчислівникові іменники є носіями трьох СЗ.

СЗ ‘*носій кількісної ознаки*’ (116 од.) характеризується мутаційним типом деривації. Так, деривати постали від нумеративів зі значенням дискретної кількості (69 од.), дискретно-недискретної (25 од.), недискретної (22 од.). СЗ реалізується за найбільш різномірною кількістю моделей серед СЗ похідних іменників – двадцять дев’ять суфіксальних схем.

Іменники чоловічого роду. Превалює схема «Num + -ник» (14 од.), що виявлена в СГ два, п’ять, шість, вісім, десять, тисяча, мільйон / заст. міліон, виявлені деривати номінують істот (*двійнік, п’ятдесятник, шістдесятник, вісімдесятник, десятник, тисячник, мільйонник* тощо). Інші моделі для творення дериватів чоловічого роду непродуктивні. Так, у СГ один, три, чотири, п’ять, шість, сім, вісім, перший / розм. первий за схемою «N + -ак» (8 од.) утворилися похідні зі значенням: а) істот (*одинак, сьомак, осьмак, первак*); б) неістот (*п’ятак, четвертак, троляк, шоста́к*). За схемою «Num + -ик» (7 од.) у СГ п’ять, шість, сім, дев’ять, десять постали похідні на позначення неістот (*восьмерік, вісьмерік, п’ятерік, шестерік, семерік, дев’ятерік, десятерік*). Непродуктивною є модель «N + -ок» (5 од.) у СГ два, три, десять, на її базі сформовані деривати зі значенням: а) істот (*десяток*); б) неістот (*двадцяток, тридцяток, двадцяток* (СГ десять), *тридцяток* (СГ десять)). За схемою «N + -ер» (3 од.) постали слова в СГ чотири, мільйон / заст. міліон зі значенням: а) істот (*мільйонер, міліонер*); б) неістот (*четвер*). За схемою «N + -ець» (2 од.) у СГ сорок, один утворені деривати, що номінують: а) неістот (*сороківець*); істот (*одинець*). Словотворчу неспроможність виявляють схеми «N + -к(а)» (1 од.) у

СГ шість (*шоста́ка*) та «N + -ерик» (1 од.) у СГ чоти́ри (*четвері́к*), деривати називають групу слів із семантикою неістот. Непродуктивними є моделі, на базі яких утворені слова зі значенням істот: у СГ мільйон / заст. міліон – «N + -щик» (1 од.) (*мільйо́нщик*), у СГ перший / розм. первий – «N + -енець» (1 од.) (*первенець*), «N + -істок» (1 од.) (*первісток*), у СГ трі́ – «N + -як» (1 од.) (*третя́к*), у СГ два́ – «N + -ечник» (1 од.) (*дво́ечник*).

Іменники жіночого роду. Схема «Num + -к(а)» (31 од.) виявлена в СГ оди́н, два́, трі́, п'ять, шість, сі́м, ві́сім, дев'ять, де́сять, со́рок, сто́, ти́сяча та є активною при творенні суфіксальних універбів, наприклад, *одина́дцятка*, *сорокі́вка*, *п'ятисо́тка* (СГ сто́), *ті́сячка* та утворень без семантичної компресії (*дві́йка*, *тро́йка*, *п'ятка*², *ші́стка*, *сі́мка*, *ві́сімка*, *дев'ятка*, *деся́тка* та ін.). Іменники як складники СГ оди́н, трі́, чоти́ри, п'ять, ві́сім, перший / розм. первий утворені за моделлю «Num + -ин(а)» (11 од.) та номінують неістот (*однина́*, *треті́на*, *четверті́на*, *п'яті́на*, *вісьмі́на*, *десяті́на*, *тисячі́на*, *першинá* тощо). Інші схеми є непродуктивними. Так, за моделлю «Num + -н(я)» (8 од.) постали деривати, що номінують: а) істот (*дві́йня́*, *трі́йня́*); б) неістот (*со́тня*, *п'ятерня́ 2*, *п'яті́рня 2*, *шестерня́¹*, *шестерня́²*, *шесті́рня́*). Також утворення субстантивів зі значенням неістот реалізується в таких СГ: у СГ чоти́ри та п'ять за схемою «Num + -ірк(а)» (2 од.) (*четві́рка*, *п'яті́рка* (у 2 знач.)), «Num + -ерн(я)» (2 од.) (*четверня́*, *п'ятерня́ 1*); у СГ чоти́ри – «Num + -0» (2 од.) (*чве́рть*, *че́тверть*); у СГ ві́сім – «Num + -ух(а)» (2 од.) (*восьму́ха*, *осьму́ха*); у СГ оди́н – «Num + -ер(а)» (1 од.) (*одине́ра*), «Num + -иц(я)» (1 од.) (*одини́ця*); у СГ два – «Num + -ін(а)» (1 од.) (*двоі́на*); у СГ трі́ – «Num + -ц(я)» (2 од.) (*тро́йця*, *трі́йця*); у СГ п'ять – «Num + -ірн(я)» (1 од.) (*п'яті́рня 1*), «Num + -інк(а)» (1 од.) (*п'яті́нка*), «Num + -ниц(я)» (1 од.) (*п'ятни́ця*); у СГ ти́сяча – «Num + -инк(а)» (1 од.) (*ті́сячинка*).

Іменники pluralia tantum. За схемою «Num + -ин(и)» (3 од.) утворені субстантиви зі значенням неособи в СГ дев'ять та со́рок (*дев'яті́ни*, *сорокові́ни*, *соро́чини*).

СЗ ‘абстрагована кількість’ (3 од.) репрезентоване транспозитами, що постали від числівників із дискретно-недискретним значенням (2 од.), дискретним (1 од.) і номінують неістот. Засобом реалізації СЗ є суфіксація (3 од.).

Іменники жіночого роду. Деривати гнізд із вершинами перший / розм. перший, один утворилися за моделлю «Num + -ість» (2 од.) (*першість, одність*).

Іменники середнього роду. Похідне слово в СГ перший / розм. первий постало за схемою «Num + -енств(о)» (*першенствó*).

Деривати на позначення неістот зі СЗ ‘половина / частина того, що названо твірним числівником’ (2 од.) характеризуються мутацією твірної основи з дискретним значенням шляхом актуалізації конфіксального способу творення (2 од.).

Іменники чоловічого роду. Похідне слово, виявлене в СГ стó, утворене за моделлю «від- + Num + -ок» (1 од.) (*відсóток*).

Іменники середнього роду. Нечастотною моделлю є «пів- + Num + -(а)» (1 од.) у СГ стó (*півста́*).

Віддієслівні іменники є носіями єдиного СЗ – ‘абстрагована дія’, реалізованого 15 одиницями з транспозиційним типом деривації. Актуалізується СЗ суфіксальним способом (15 од.).

Іменники середнього роду. За схемою «V + -нн(я)» (11 од.) постали абстрактні іменники в СГ два́, трі́, чоти́ри, де́сять, стó, пер́ший / розм. пер́вий: дво́їння, здво́ювання, передво́ювання, подво́ювання, тро́їння, потро́ювання, четвeртува́ння, де́сяткува́ння, де́сятникува́ння, сотникува́ння, першенствувáння. Схема «V + -енн(я)» (4 од.) виявлена в СГ два́, трі́ (*здво́єння, подво́єння, роздво́єння, потро́єння*).

Прикметники. Похідні ад’єктиви денумеративного словотворення, як і субстантиви, є розмаїтими щодо семантичних позицій, оскільки експлікують дев’ять СЗ у структурі 99 одиниць, з яких 56 дериватів – це відіменникові утворення, 22 – відчислівникові, 14 – віддієслівні, 7 – відприкметникові (Додаток В, табл. 1).

Відіменникові прикметники реалізують два СЗ з мутаційним типом деривації та реалізуються суфіксальним способом.

СЗ *‘ознака за відношенням до того, що названо твірним іменником’* властива 55 дериватам із мутаційним типом деривації. Формування відіменникових ад’єктивів оперте на суфіксальні моделі. Домінувальною схемою творення є «N + -н(ий)» (27 од.), що виявлена в СГ одін, два, трі, чотіри, п’ять, шість, сім, вісім, десять, перший / розм. первий: *одні́нний, дво́пільний, тричлѐнний* (у 2 знач.), *чвертьфіна́льний, п’ятничний, шестерѐнний, семері́чний, осьмогласний, десяти́нний, першоцві́тний* та ін. За схемою «N + -ов(ий)» (16 од.) у СГ два, трі, чотіри, п’ять, шість, вісім, дев’ять, десять постали похідні *дві́йніко́вий, трі́йніко́вий, четверго́вий, п’ятако́вий, шестерико́вий, вісі́мко́вий, дев’ятерико́вий, десяти́ко́вий* тощо. Виявлено також непродуктивні моделі: у СГ шість та трі – схема «N + -част(ий)» (3 од.) (*шестерѐнчастий, шестері́нчастий, трі́йча́стий* тощо); у СГ одін та мі́льйо́н / заст. міліо́н – «N + -ськ(ий)» (2 од.) (*однодві́рський, мі́льйоне́рський*); у СГ два, трі – «N + -к(ий)» (2 од.) (*одноосі́бницький, двору́шницький*); у СГ перший / розм. первий – «N + -ев(ий)» (1 од.) (*першотравне́вий*), «N + -ован(ий)» (1 од.) (*першодруко́ваний*); у СГ трі – «N + -чат(ий)» (1 од.) (*трі́йча́тий*); у СГ десять – «N + -ан(ий)» (1 од.) (*десятьча́ний*); у СГ сто – «N + -енн(ий)» (1 од.) (*со́тенний*).

Словотвірне значення *‘який належить тому, хто названий твірним іменником’* представлено 1 посесивним прикметником із мутацією семантики субстантива на позначення особи. Експлікується СЗ за участю суфіксальної моделі «N + -ів» (1 од.), виявленої в СГ сто (*со́тників*).

Відчислівникові прикметники є репрезентантами трьох СЗ.

Деривати зі СЗ *‘який стосується кількості, що названа твірним числівником’* (15 од.) мутаційного типу деривації утворені від числівників із дискретною семантикою (2 од.), на базі числівників із недискретним значенням виявлено 11 одиниць, мотивувальні дискретно-недискретні нумеративи формують 2 утворення. Реалізується СЗ здебільшого суфіксацією (13 од.), рідше флексійним способом (2 од.).

Виявлені моделі характеризуються мінімальними кількісними показниками: за схемою «Num + -н(ий)» (3 од.) у СГ два, п'ять, шість постали прикметники *двійний, п'ятірний, шестерний* (у 2 знач.); за моделлю «Num + -ак(ий)» (2 од.) у СГ два, трі – *двоєкий, троякий*; за схемою «Num + -іст(ий)» (2 од.) утворено в СГ два та трі ад'єктиви *троїстий, двоїстий*; за моделлю «по- + Num + -н(ий)» (2 од.) постали деривати *подвійний, потрійний* у межах СГ два та трі; за схемою «Num + -арн(ий)» (1 од.) у СГ один виявлено похідне *одинарний*; за моделлю «Num + -ерн(ий)» (1 од.) у СГ чотири – *четверний*; за схемами «Num + -част(ий)» (1 од.) та «Num + -чат(ий)» (1 од.) у СГ два – *двійчастий, двійчатий*; на базі моделі «Num + -енн(ий)» (2 од.) у СГ п'ять та сто сформовані деривати *п'ятисотенний* (СГ п'ять), *п'ятисотенний* (СГ сто).

Словотвірне значення 'гіпокористична ознака кількості' представлено 4 дериватами, які мотивовані варіантною семантикою нумеративів прикметникового змісту, тому типом деривації похідних є мутаційно-модифікаційний. Таке трактування зумовлене втратою вагомості диференціації твірної семантики кількісного змісту на дискретну, недискретну та дискретно-недискретну; частиномовним переходом твірної числівникової основи в прикметникову; а також при мутації відбувається одночасна й модифікація твірної основи шляхом приєднання суфіксів із суб'єктивно-оцінним значенням. Наприклад, дериват *однёнький* мотивований ЛСВ₂ твірного *один* ('самотній, одинокий', 'окремий, одинокий'), похідне *пёршенький* відбиває семантичний континуум твірного *пёрший* у повному обсязі (ЛСВ₁₋₁₂) та актуалізує модель «Num + -еньк(ий)» (1 од.). Похідні ад'єктиви *однісінький* та *одніський* реалізують семантику твірного *один* (ЛСВ₁, сема 'кількість'; ЛСВ₂, семи 'самотній, одинокий', 'окремий, одинокий', ЛСВ₄, сема 'той самий', 'однаковий, тотожний'), моделями їх творення є «Num + -ісіньк(ий)» (1 од.), «Num + -іськ(ий)» (1 од.).

Носії СЗ 'означена якість' (3 од.) постали внаслідок мутаційного типу деривації суфіксальним способом творення. Типологізування кількісної семантики твірного слова за критерієм дискретності втратила свою актуальність

через вивідність дериватів від варіантних значень твірних нумеративів на базі моделей «Num + -ок(ий)», «Num + -ак(ий)» – у СГ одін «Num + -існ(ий)» – у СГ перший / розм. первий. Так, інваріантне значення деривата *одинокий* актуалізує сему ‘окремий, одинокий’ ЛСВ₂ твірного *одін*, що вжита в прикметниковому значенні; семантична структура слова *однакий* реалізує сему ‘однаковий, тотожний’ ЛСВ₄ твірного *одін*; дериват *первісний* виводиться від семи ‘колишній’ ЛСВ₁₀ твірного *первий*.

Віддієслівні прикметники репрезентовані одним словотвірним значенням, носієм якого є 14 дієприкметників. Частиномовний статус дієприкметників досі вважають дискусійним: їх розглядають серед прикметників [32; 58; 14; 150; 120], як змішану частину мови чи гібридні дієслівно-прикметникові форми [див.: 58, с. 27], як форми дієслів [163; 183].

Дієприкметникові форми, як і дієслова загалом, та прикметники семантично наближені, адже їхню основу становить вираження однієї широкої категорії ознаки. Зауважимо, що «<...> дієприкметник сформувався на основі прикметника та дієслова, поєднавши в собі як динамічні, так і статичні якісні характеристики» [133, с. 147]. Процесуальна ознака неад’єктивованих дієприкметників зумовлена віддієслівною вивідністю та призводить до того, що дієприкметник «<...> слабо рефлексує темпоральне значення <...>» [8, с. 58], тобто він характеризується динамічною ознакою. Ад’єктивовані ж прикметники характеризуються нівеляцією ознаки процесуальності при набутті статичної ознаки, що властива прикметнику [96]. Зазначимо, що «<...> дієприкметники за своїми словотворчими якостями співвідносні з прикметниками, вони виступають мотивуючими дериватів у тих же словотвірних типах, що й звичайні віддієслівні прикметники» [58, с. 27], причому не завжди ад’єктивованість дієприкметників фіксують словникові статті. Так, лексикографічне тлумачення деривата *роздвоєний* (“Дієприкм. пас. мин. ч. до *роздвоїти*”), як бачимо, не вказує на ад’єктивні характеристики семантичного континууму, однак на практиці *роздвоєний* мотивує похідні *роздвоєність*, *роздвоєно*, що типово для прикметникового класу слів (пор.: *однополярність*, *однополярно*

← *однополярний* тощо). Враховуючи домінувальний характер ад'єктивованості семантики дієприкметників та їхню тотожність зі словотворчими здатностями прикметників, ономасіологічну базу дієприкметників визначаємо як таку, що співвідносна з ономасіологічною базою прикметника, тому дієприкметники є носіями СЗ '*ознака за дією, що названа твірним дієсловом*' (14 од.). Мутація твірної основи забезпечується актуалізацією суфіксального способу творення (14 од.).

Словотвірні схеми, за якими утворені дієприкметники, є непродуктивними. Домінувальною моделлю є «V + -ен(ий)» (8 од.), що виявлена в СГ два, три та сто (*здво́єний, подво́єний, роздво́єний, потро́єний, стро́єний², розтрино́жений, стрино́жений, остогі́джений*). У СГ сто реалізується схема «V + -л(ий)» (3 од.) (*насточорті́лий, остогі́длий, осточорті́лий*). За моделлю «V + -ован(ий)» (2 од.) утворені деривати СГ чотири та десять (*четверто́ваний, здесятко́ваний*). Непродуктивною також є суфіксальна модель «V + -н(ий)» (1 од.) у структурі СГ два (*здво́юваний*).

Відприкметникові ад'єктиви є репрезентантами трьох СЗ.

Деривати зі СЗ '*співвідносний із ознакою чи характеризується ознакою, що названа твірним прикметником*' (4 од.) мутаційного типу деривації актуалізуються за суфіксальною моделлю «Adj + -н(ий)» (3 од.) у СГ один, два (*одино́чний, однору́чний, дволи́чний*). Нетиповою є значеннєва структура деривата *дволи́чний*, що є результатом метафоричного переосмислення інваріантної семантики твірного слова та становить так званий немотивований дериват, тобто лексична семантика не перефразовується «<...> співвідносними за основою словами і пояснюються виключно іншими словами <...>» [141, с. 79]: *дволи́чний* (“1. Те саме, що лицемірний – 1. Який лицемірить, здатний лицемірити // Сповнений лицемірства; нецирий”) ← *дволи́кий* (“1. Який має два обличчя”). За схемою «Adj + -ов(ий)» (1 од.) у СГ один утворений ад'єктив *одна́ковий*.

Ад'єктиви зі СЗ '*сильний вияв ознаки*' (2 од.) характеризуються модифікаційним типом деривації, адже відбувається привнесення в семантику

дериватів сем із суб'єктивною оцінкою шляхом актуалізації суфіксального способу творення. Встановлені моделі є нечастотними: «Adj + -ісіньк(ий)» (1 од.) виявлено в СГ одін (*однаковісінький*); «Adj + -ущ(ий)» (1 од.) – у СГ трі (*триклятущий*).

Носієм словотвірного значення 'який відбувся після того, що названо твірним прикметником' (1 од.) є дериват *післятретінний*, виявлений в СГ трі та утворений за прикметниковою моделлю «після- + Adj» (1 од.).

Характерною рисою ад'єктивного класу слів є несамотійність щодо експлікації ознаковості семантики, яку «<...> формують не поняття про самотійно існуючі одиниці оточуючого світу (як, напр., у іменників), а поняття лише про якості самотійно існуючих одиниць (предметів), у мові вони вживаються обов'язково при іменниках, причому в залежній від них граматичній позиції, тобто якість, ознака не існують без його носія і на значення носія завжди проєктується значення носія ознаки» [70, с. 86]. На думку В. Грещука, валентність прикметника з різними означуваними субстантивами є виразником їх полісемантичності, а диференціація іменного члена синтагми за критерієм особи / неособи має вагоме значення для класифікації ознак ад'єктива на такі групи: 1) прикметники, які виражають ознаки лише осіб, 2) прикметники, які виражають ознаки конкретних предметів, явищ, подій, фактів тощо, за винятком осіб, 3) прикметники, що виражають ознаки, якими можуть характеризуватися як особи, так і неособи [див.: 58, с. 57–58]. Приклади до кожної групи дібрано з лексикографічних джерел вибірково шляхом з метою експлікації валентності ад'єктивів із субстантивами, диференційованих за ознакою особи та неособи, та з особовими займенниками [див.: 58, с. 57–58].

Максимальну групу становлять прикметники, які виражають ознаки конкретних предметів, явищ, подій, фактів тощо, за винятком осіб. До неї належать: 1) усі відчислівникові ад'єктиви, наприклад, *двійчастий* (“двійчаста колія”); 2) усі віддієслівні прикметники, окрім тих, що належать до першої групи, наприклад, *здвоєний* (“здвоєний альманах”), *розтринóжений* (“розтриножені коні”), *остогіджений* (“остогіджене шиття”) тощо; 3) усі відприкметникові

ад'єктиви, за винятком тих, що належать до третьої групи, наприклад, *оди́но́чний* (“одиначний постріл”), *однору́чний* (“одноручна пилка”), *однаковісі́нький* (“однаковісінька хата”), *трикляту́щий* (“триклятущий осколок”), *післятреті́нний* (“післятретинний період”) та інші; 4) усі відіменникові прикметники, крім тих, що належать до першої та третьої груп, наприклад, *дві́йнико́вий* (“двійникові кристали гіпсу”), *осьмогла́сний* (“осьмогласна система”), *десяти́нний* (“десятинна ділянка”) тощо.

Прикметники, що виражають ознаки, якими можуть характеризуватися як особи, так і неособи, є малочисельними та представлені: 1) відіменниковими дериватами: *одноду́мний* (“одnodумний співець”, “одnodумний гурток”), *со́тенний* (“сотенний хорунжий”, “сотенне управління”); 2) відприкметниковим утворенням *дволи́чний* (“дволичний видавець”, “буржуазія дволична”), 3) віддієслівним дериватам (*стро́єний*² (“Дієприсл. пас. до строїти”)).

Поодиноким є виявлення прикметників, що виражають ознаки лише осіб серед 1) відприкметникових утворень (*двору́шний* (“ми дворушні”)).

Дієслова. Похідні вербативи в денумеративному словотворенні представлені 50 одиницями, які сформовані на базі дієслів (37 од.), іменників (7 од.), числівників (5 од.) та прикметників (1 од.).

Встановлення типів деривації у *віддієслівному словотворенні* ґрунтується на підході, який розглядає похідні дієслова як такі, що постали на базі модифікаційного та мутаційного типів деривації: а) якщо в семантиці дієслів превалує аспектуальне значення, то воно є результатом модифікаційних відношень; б) якщо в семантиці вербативів домінує локативне (просторове значення), то воно є наслідком мутаційних відношень [12, с. 67; 176; 158, с. 110].

Лінгвістичного уточнення потребують деривати з аспектуальною семантикою, адже категорія аспектуальності базується на видовій парадигмі дієслова [8, с. 128]. Ґрунтовний аналіз виду дієслова крізь призму категорії аспектуальності, у її відмежуванні від акціональної семантики, здійснив В. Барчук. Категорії виду властива статичність, а її інваріантним значенням є результативність без вказівки на темпоральність, яка характерна акціональній

семантиці. Результативність становить реальне граматичне значення та властива дієсловом доконаного виду, натомість вербативи недоконаного виду марковані відсутністю результативності [8, с. 112; див.: 131].

«Основним засобом внутрішньодієслівного словотворення є префікс, приєднання якого зумовлює набуття вербативом доконаного виду, тобто відбувається перфективація» [150, с. 5]. Форми недоконаного виду за взаємодії з семантично тотожними формами доконаного виду «<...> утворені за допомогою суфіксів імперфективації, які в основному й репрезентують цю групу видотворчих засобів» [197, с. 106–107].

За нашими спостереженнями, перфективованим дієсловом у денумеративному словотворенні властиві СЗ із модифікаційною семою ‘результативність’ (10 од.), а також мутацією твірної основи (4 од.), а імперфективованим – СЗ із модифікаційною семою ‘тривання дії’ (8 од.).

Перфективовані вербативи з модифікаційною семою результативності є носіями чотирьох СЗ.

СЗ ‘*доведення до результату дії, що названа твірним дієсловом*’ (5 од.) реалізується за трьома префіксальними моделями, які є непродуктивними: схема «по- + V» (3 од.) виявляється в СГ трі та чотири, наприклад, полімотивований дериват *потроїтися I* [див.: 50, с. 30], *почетвертувати*, *почвертувати*; модель «роз- + V» (1 од.) виявлено в СГ два (*роздвоїти*) та схема «с- + V» (1 од.) актуалізована в СГ трі (*стриножити*).

Деривати зі СЗ ‘*зробити / стати таким, як названо твірним дієсловом*’ (3 од.) оперті на три схеми. У СГ трі виявлено модель «по- + V» (1 од.) (*потроїти*) та «с- + V» (1 од.) (*строїти*²), а в СГ два – «з- + V» (1 од.) (*здвоїтися I*). Усі похідні виводяться від варіантної семантики твірних, наприклад, *троїти* (“2. Збільшувати втрьох; потроювати”) → *потроїти* (“док., Збільшувати втрьох // Дуже збільшувати, значно посилювати”).

СЗ ‘*якийсь час побути тим, що названо твірним дієсловом*’ (1 од.) встановлюється за структурно-семантичною вивідністю деривата, що є складником СГ сто та актуалізує модель «по- + V» (1 од.) (*посотникувати*). У

такого типу із префіксом *по-* виявляються фазисно-часові параметри однієї дії зі значенням починальності [9], що відбито в семантичному континуумі похідного *посотникувати* (“розм. Якийсь час побути сотником”).

Похідне утворення зі СЗ ‘*повторна реалізація дії, що названа твірним дієсловом*’ (1 од.) актуалізується на базі єдиної моделі «пере- + V» (1 од.) та виявляється в СГ два (*передвоїти*).

Серед дієслів, що постали перфективацією, виявлено деривати з поодинокую для внутрішньодієслівного словотворення мутаційною семою.

СЗ ‘*протилежна дія до тієї, що названа твірним дієсловом*’ (4 од.) реалізується за трьома непродуктивними моделями. У СГ трі виявлено схему «роз- + V» (2 од.) (*розтриножити, розтриножитися I*), у межах СГ два – моделі «з- + V» (1 од.) (*здвоїти*) та «по- + V» (1 од.) (*подвоїти*). Проілюструємо мотиваційне відношення в діаді «твірне – похідне»: *здвоїти* (“1. док., перех. Робити подвійним”, “2. Збільшувати вдвоє; подвоювати”) ← *двоїти* (“1. перех. Ділити надвоє; роздвоювати”) [про функційність дієслівних префіксів див. також: 147, с. 212].

Імперфективовані вербативи є виразниками єдиного СЗ із модифікаційною семою ‘*тривання дії*’ – СЗ ‘*тривання дії, названої твірним дієсловом*’ (8 од.) актуалізується за двома моделями. Ядерною є схема «V + -увати» (7 од.) у структурі дериватів СГ два та трі (*здвоювати, стрюювати* та ін.). Модель «V + -овувати» (1 од.) функціонує в СГ десять (*здесяткóвувати*). О. Петрів розглядає такі деривати як словотвірні синоніми на підставі аналізу лексикографічного фіксування здатності чи нездатності дієслів доконаного виду розвивати на своїй основі корелят недоконаного виду шляхом імперфективації [150, с. 125–126; про словотвірну синонімію в організації словотвору також див.: 27, с. 162–172; 111, с. 200–212].

Корелювання опозиції «*перехідні дієслова / неперехідні дієслова*» є вагомою для виявлення СЗ вербативів неперехідних дієслів із постфіксом, який поєднується з перехідними дієсловами та переводить їх у ряд неперехідних [120, с. 56]. Такі вербативи актуалізують єдине СЗ мутаційного типу деривації, а

саме – СЗ ‘перенаправлення дії, що названа твірним дієсловом’ (15 од.), яке реалізується за схемою «V + -ся» (15 од.), де похідні вербативи «<...> творяться від дієслів доконаного та недоконаного виду» [50, с. 27], що є найпродуктивнішою моделлю творення дієслів у денумеративному словотворенні. Схема виявлена в СГ два та три: *двоїтися, здвоїтися 2, роздвоїтися, стріється², потріється 2* та ін.

Відіменникові дієслова є носіями двох словотвірних значень із мутаційною семантикою, «<...> оскільки іменні основи переходять до дієслівних, змінюючи при цьому своє лексичне значення <...>» [207].

Похідні вербативи зі СЗ ‘робити / бути таким, як названо твірним іменником’ (6 од.) актуалізуються за двома суфіксальними моделями. Домінує схема «N + -увати» (5 од.) у СГ один, чотири, десять, сто, перший / розм. первий: *одинакувати, чвертувати, десятникувати, сотникувати, першенствувати*. У СГ два виявлено непродуктивну модель «N + -ати» (1 од.) (*дворушничати*).

СЗ ‘зробити таким, як названо твірним іменником’ (1 од.) експлікується за конфіксальною схемою «з- + N + -увати» у СГ десять (*здесяткувати*).

Відчислівникові дієслова є носіями єдиного СЗ з мутаційним типом деривації – СЗ ‘робити таким, як названо твірним числівником’ (5 од.), що реалізується суфіксацією. Твірні слова характеризуються недискретним змістом (3 од.), дискретно-недискретним (2 од.).

Моделі творення похідних є непродуктивними: за схемою «Num + -іти» (3 од.) у СГ два та три утворені слова *двоїти, тріти*; за схемою «Num + увати» (2 од.) сформовані дієслова у СГ чотири та перший / розм. первий (*четвертувати, первувати*); за моделлю «Num + -ити» (1 од.) постав дериват у СГ десять (*десятерити*).

Відприкметникові дієслова виражають єдине СЗ мутаційного типу деривації – СЗ ‘дія за ознакою’ (1 од.), яка реалізується за непродуктивною суфіксальною моделлю «Adj + -ити» (1 од.) у структурі СГ три (*триножити*). Тракткування вербативів як відад’єктивних утворень інтерпретовано Є. Карпіловською в «Кореневому гніздовому словнику української мови : гнізда

слів з вершинами – омографічними коренями»: *тринóжити* ← *тринóгий* [79, с. 851], хоча більш усталеною вважається відіменникова вивідність дієслова (пор., *тринóжити* ← *тринóги*). Як зазначає О. Кушлик, «відад’єктивні дієслова української мови мають складнішу ієрархічну будову порівняно з відсубстантивними, оскільки їхні словотвірні значення, сформовані тією чи тією лексико-семантичною групою твірних прикметників і словотворчим засобом, підпорядковані ширшій за обсягом класифікаційній одиниці – структурно-семантичному типові» [113, с. 20].

Прислівники. Адвербативи в денумеративному словотворенні з простою мотивувальною базою становлять 178 дериватів, із яких 77 одиниць мотивовані прикметниками та співвідносними з ними за дериваційними здатностями дієприкметниками [див.: 58, с. 27], 76 дериватів виводяться від числівників, 14 похідних – від прислівників, 11 одиниць – від іменників.

Прислівник як частина мови не характеризується властивим тільки йому лексичним значенням, адже семантика адвербативів співвідносна з тими лексико-граматичними класами слів, до яких належать твірні, на базі яких вони постали [31, с. 217].

Відприкметникові, відчислівникові та відіменникові прислівники використовують «<...> старий морфологічний “багаж” вихідних частин мови, проте з нівеляцією всіх граматичних категорій, відривом від вихідної словозмінної парадигми і набуттям морфологічної незмінності» [31, с. 217].

І. Пасічник зазначає, що «<...> на відміну від інших міжчастининомовних переходів, транспозиція частин мови у прислівник являє собою двоступеневий процес, що реалізується лише на синтаксичному та морфологічному мовних рівнях» [146, с. 65]. Деривати морфологічного рівня адвербіалізації [див.: 128, с. 122–123] у денумеративному словотворенні є носіями трьох СЗ транспозиційного типу деривації: ‘адвербіалізація ознаки’ (77 од.), ‘адвербіалізація кількості’ (76 од.), ‘адвербіалізація предметної ознаки’ (11 од.).

Відприкметникові прислівники (77 од.) реалізують єдине СЗ, а саме – ‘адвербіалізація ознаки’ (77 од.), що є найбільш частотним серед

відприкметникових адвербативів згідно з нашими спостереженнями [див.: 58, с. 317]. Деривати постали за трьома суфіксальними моделями. Центральною схемою є «Adj / Par + -о» (71 од.), яка репрезентується в СГ одін, два, три, вісім, сто, тисяча, перший / розм. первий: *одна́ко, двозна́чно, трикρά́тно, восьмиразо́во, стоба́рвно, тисячоголо́со, перві́сно* та ін. За схемою «Adj + -о» (4 од.) сформовані похідні в межах СГ одін, три, сто, перший / розм. первий: *однору́ч, троєкра́т, стокра́т, найперш*. За моделлю «Adj + -е» (2 од.) постали адвербативи в СГ одін, які «<...> співвідносяться з прикметниками середнього роду називного-знахідного відмінка однини <...>» [32, с. 317]: *односта́йне, одното́нне*.

Відчислівникові прислівники репрезентують єдине СЗ ‘адвербіалізація кількості’ (76 од.). Превалюють деривати, утворені від числівників із дискретним значенням (28 од.), дискретно-недискретним (27 од.), рідше – недискретним (21 од.). Засобом реалізації СЗ ‘адвербіалізація кількості’ є конфіксальний спосіб творення (51 од.), рідше – префіксація (21 од.), суфіксація (4 од.).

Центральною є схема «в-/у- + Num + -е/-є» (26 од.), яка виявлена в СГ два, три, чотири, п’ять, шість, сім, вісім, дев’ять, десять, сто, перший / розм. первий, другий. Аналізована модель оперта на прийменникові форми нумеративів у знахідному відмінку: *удвади́яте* (СГ два), *втрéтє, учетвéрте, вп’я́те, ушóсте, всьóме, увóсьме, вдев’я́те, удеся́те, вдвади́яте* (СГ десять), *всо́те, впéрве, удру́ге* тощо). Менш активною є модель «в-/у- + Num + -ох» (22 од.), яка виявлена в межах СГ два, три, чотири, п’ять, шість, сім, вісім, дев’ять, десять та базується на прийменникових формах місцевого відмінка числівників: *удво́х, втрьо́х, вчотирьо́х, уп’ятьо́х, вшістьо́х, усімо́х, увісьмо́х, вдев’ятьо́х, вдвадцятьо́х* (СГ десять) тощо. Менша кількість утворень постала в СГ три, чотири, другий за схемою «по- Num -е/-є» (3 од.) (*по-трéтє, по-четвéрте, по-дру́ге*), де префікс *по-* є носієм підсилювального значення [174, с. 283].

Ядро префіксальних схем становлять адвербіалізовані прийменникові форми знахідного відмінка нумеративів зі збірним значенням [32, с. 319].

Домінувальною є модель «в-/у- + Num» (18 од.), що виявлена в СГ два, трі, чотіри, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять: *удвоє, утрое, вчетверо, упятеро, шестеро, усмеро, ввосьмеро, удев'ятеро, вдесятеро* тощо. У СГ два, трі, десять за моделлю «на- + Num» (3 од.) постали деривати *надвоє, наптрое, наддесятеро*. Нечастотними є такі суфіксальні схеми: у СГ два – «Num + -ічі» (1 од.) (*двічі*); у СГ трі – «Num + -ічі» (1 од.) (*трічі*). У СГ перший / розм. первий за схемою «Num + -е» (1 од.) утворився адвербатив *перше*, співвідносний з ад'єктивами середнього роду називного-знахідного відмінка однини [32, с. 317]. Здатність твірного перший / розм. первий формувати дериват *перво* на базі моделі «Num + -о» (1 од.) вказує на оякіснення мотивувальної варіантної семми твірного порядкового нумератива та подібності його дериваційної поведінки до прикметникової.

Відіменникові прислівники (11 од.) також поповнюють склад прислівників «<...> внаслідок адвербіалізації іменникових відмінкових форм <...>» [84, с. 196] та реалізують єдине СЗ 'адвербіалізація предметної ознаки' (11 од.) (про формулювання СЗ див. Р. Бачкур [139, с. 53]). Транспозити постали за трьома моделями, серед яких домінувальною є схема «в-/у- + N + -у» (6 од.) у СГ два, трі, перший / розм. первий (*вдвійку, утрію, впервину* тощо). У СГ два виявлено модель «в-/у- + N + -і» (4 од.): *удвійзі, вдвійці* та ін. Неактивною є схема «N + -ем» (1 од.), виявлена в СГ один (*одінцем*). Як зазначає М. Лесюк, «більшість українських прислівників, утворених за цією моделлю, уже не мають (або взагалі не мали) співвідносних іменників, але тим не менш, інтерпретуються як субстантивні форми в орудному відмінку» [120, с. 108].

Відприслівниковим адвербативам із семантичними позиціями 'спосіб реалізації дії, що названо твірним прислівником' (13 од.) та 'надмірний ступінь адвербіальної ознаки' (1 од.) властива модифікація твірної основи на підставі збереження частиномовної належності та уточнення чи підсилення лексичної семантики твірних.

СЗ 'спосіб реалізації дії, що названо твірним прислівником' (13 од.) реалізується за чотирма продуктивними моделями, три з яких представлені

колишніми прийменниками *в / у* та *по* [32, с. 318] у структурі префіксальних та конфіксальних схем. Центральною схемою є «*в-/у- + Adv*» (10 од.), актуалізована в СГ два́, три́, пе́рший / розм. пе́рвий (*вобидвіру́ч, утри́чі, упе́рше* та ін.). Непродуктивними є схеми, виявлені в СГ пе́рший / розм. пе́рвий. Так, у префіксальній моделі «*по- + Adv*» (1 од.) префікс *по-* приєднався до прислівника, який співвідносний з прикметником у формі знахідного відмінка [32, с. 318] (*по-пе́рше*). Також непродуктивні конфіксальні схеми виявлено в СГ пе́рший / розм. пе́рвий: конфіксальна модель «*в-/у- + Adv + -0*» (2 од.) (*впе́рш, упе́рш*) та суфіксальна схема «*Adv + -0*» (1 од.) (*пе́рш*).

Встановлене СЗ ‘*надмірний ступінь адвербіальної ознаки*’ (1 од.) актуалізується за єдиною префіксальною моделлю «*най- + Adv*» (1 од.) у СГ пе́рший / розм. пе́рвий (*на́йпе́рше*).

Таким чином, формування типології словотвірних значень 106 нумеративів у внутрішньочислівниковому словотворенні оперте на внутрішню та зовнішню опозицію в їхньому стосунку до кількісної та порядкової площини. Встановлено шість СЗ, реалізація яких забезпечується домінуючими флексійними схемами (61 од.) та суфіксальними (43 од.), рідше – префіксальною (1 од.) та конфіксальною (1 од.).

Похідні іменники (507 од.) репрезентують тринадцять СЗ, які експліковані суфіксальними моделями (491 од.), рідко – субстантивацією (9 од.), флексійними схемами (4 од.), конфіксальними (2 од.), префіксальною (1 од.).

Прикметникові утворення (99 од.) є носіями дев’яти СЗ, виявлених на базі суфіксальних моделей (96 од.), поодинокі – на конфіксальних (2 од.) та префіксальній (1 од.).

Дієслова (50 од.) є виразниками дванадцяти СЗ, які реалізуються за участю суфіксальних схем (20 од.), постфіксальних (15 од.), префіксальних (14 од.) та нечастотної конфіксальної моделі (1 од.).

Мінімальне розмаїття словотвірних значень властиве 178 прислівникам (п’ять СЗ), актуалізованих у денумеративних СГ суфіксальними схемами (83 од.), конфіксальними (63 од.), рідше – префіксальними моделями (32 од.).

Формування похідних репрезентовано домінуванням мутаційного типу деривації (456 од.), рідше – транспозиційного (305 од.) та модифікаційного (166 од.), виявлено також міжкатегорійну транспозицію (9 од.) та мутаційно-модифікаційний тип деривації (4 од.).

3.2 Структура та семантика дериватів як результат актуалізації складної твірної бази в денумеративному словотворенні

Процес утворення слів на основі складної мотивувальної бази та їхнього функціонування в українській мові є доволі складним і тривалим, що зумовлено інтенсифікацією життя людини в усіх його проявах, зокрема необхідністю «<...> по-новому опредметнити поняття – результати мислительної, пізнавальної діяльності людини <...>» [41, с. 79], що «<...> свідчить про поглиблення інтелектуалізації української літературної мови» [85, с. 151]. Закономірно, що складні утворення в денумеративному словотворенні превалюють над структурно простими дериватами: виявлено 1243 одиниці, що належать до таких п'яти лексико-граматичних класів слів, як числівники (133 од.), іменники (272 од.), прикметники (818 од.), дієслова (7 од.) та прислівники (13 од.).

В україністиці функціонує кілька векторів щодо вивчення складних слів. Дещо новими є два підходи: 1) розгляд складних слів крізь призму семантичного синтаксису, де утворення складних одиниць обґрунтовано мотивацією семантично елементарних речень (К. Городенська) [43]; 2) положення теорії гармонійної побудови багатокомпонентних складних слів (три- та чотирикомпонентних), розроблене на основі концепції «золотої пропорції» Л. Азаровою та здійснене на основі лінгво-інформаційного підходу [2].

Традиційний аспект вивчення складних утворень представлений трактуванням слів як кількоасновних одиниць, що постали внаслідок поєднання підрядних чи сурядних словосполучень в єдину лексему-номінант за допомогою інтерфіксів чи без них, при цьому семантичний континуум може ускладнюватися семантикою словотворчих засобів. Інтерпретацію складних утворень такого

штибу знаходимо: у ранніх працях Л. Азарової та Н. П'яст (опис складних іменників, зокрема в порівнянні зі слов'янськими мовами) [3; 1]), у дослідженнях Н. Клименко, Є. Карпіловської, Л. Кислюк (аналіз новотворів різнокласових слів [85; 83, с. 602]), В. Ліпич, Н. Правди (вивчення композитно-суфіксальних субстантивів [121; 122]), О. Олексенко, О. Мізіної (опис складносуфіксальних ад'єктивів [141]), О. Рудь (проаналізовано складні ад'єктиви [162]), І. Мисливої-Бунько (інтерпретовано складні іменники, прикметники, дієслова, прислівники [135, с. 5; 136]) та інші (див. М. Голянич [41], Т. Беценко [10], Г. Віняр [35], О. Дияк [61], Р. Коца [108], О. Стишов [181], Н. Хрустик [195] тощо). Традиційний аспект опису структурно-семантичних типів складних іменників здійснено також на базі польської мови (Г. Грохола-Щепанек [228]), німецької мови (О. Вовченко [36]), англійської, французької та української (Н. Швець [201, с. 123–132]) і т. д. Отож «науковці значну увагу приділяють існуванню складних утворень у мові, функціонуванню і виникненню їх у мовленні, унормуванню наукової термінології» [162, с. 28], адже цього вимагає мовна тенденція.

Аналіз семантичних та структурних характеристик складних утворень у денумеративному словотворенні здійснено з позиції традиційного підходу в поєднанні з ономасіологічним аспектом. Реалізовано опис здебільшого на засадах методик, запропонованих О. Олексенко та О. Мізіною під час вивчення структурно-семантичних та функціонально-стильових особливостей складно-суфіксальних ад'єктивів з препозитивним прикметниковим, числівниковим та іменниковим конститuentами [141] (витоки такого підходу слід шукати в працях Н. Клименко [81] та А. Дем'янюк [59]). Опертя передовсім стосується двох початкових етапів логічної схеми опису складних утворень (див. далі). Проте відмінність опису полягає у вужчому предметі нашого дослідження, а саме – виявленні семантико-структурних особливостей дериватів. Також зауважимо, що під час встановлення та формулювання словотвірних значень складних утворень О. Олексенко та О. Мізіна оперують поняттям еквівалентного словотвірного значення, «<...> в якому похідне утворення дублює значення неоднослівного дериванта», та виявляють семантику нееквіваленту

мотивувальному словосполученню [141, с. 32]. Ми ж опираємося на більш абстрактні мисленнєві категорії, де акцентується на превалювальному змісті єднального значення, а семантика словотворчих засобів може функціонувати як супроводжувальна в стосунку до синтагматичного змісту [68, с. 6]. Отож у дослідженні застосовано чотирьохетапну схему логічних операцій для опису словотвірної семантики складних утворень.

Початковий етап передбачає трансформацію деривата в синтаксичне словосполучення, так виявляється його формальна вивідність та зіставлення кожного конститuenta складного утворення з його частиномовною належністю [141, с. 80].

На наступному етапі аналізуємо семантико-структурні характеристики складних слів шляхом актуалізації методу перифраз з метою виявлення «<...> додаткових семантичних компонентів, що безпосередньо не співвідносяться з основами складних слів» [36, с. 221]. На базі методу перифразування можливо реалізувати два наступні етапи.

Третій етап репрезентовано встановленням та формулюванням СЗ складних утворень та типів деривації. Характер словотвірної семантики складних слів «<...> визначається семантико-синтаксичними зв'язками, наявними між компонентами мотивувальних структур» [68, с. 15], тому таким одиницям властиве синтагматичне СЗ, яке ґрунтується на корелятивних відношеннях між основами твірних слів, акумуляції семантики основ, які поєднуються в його межах та співвідносяться з певним семантичним еквівалентом [83, с. 602]. Неускладнене синтагматичне СЗ властиве чистим складанням (зрощенням). Синтагматичне СЗ може ускладнюватися референційною чи транспозиційною семантикою словотворчих засобів [див.: 157, с. 133]. Цілісне оформлення кількоосновного деривата з ускладненим єднальним СЗ реалізується за допомоги словотворчого засобу з урахуванням морфологічного вираження постпозитивної основи певної словотвірної моделі [122, с. 28–29], адже основне смислове навантаження формується постпозитивним конститuentом, а першому елементу складного слова завжди властивий пояснювальний характер [42, с. 60–61].

На завершальному етапі описуємо словотвірну структуру дериватів, що експлікується словотвірними моделями, у яких відбито мотивувальні частини, представлені здебільшого двома основами, рідше – трьома, та формувальні, які виражаються словотворчими афіксами та флексіями [141, с. 80; див.: 36].

Отож типологізування синтагматичного СЗ за частиномовною належністю має такий вигляд: неускладнене синтагматичне СЗ властиве 134 дериватам, що розподілені між чотирма розрядами слів (числівники (64 од.), іменники (42 од.), прикметники (24 од.), прислівники (4 од.)); ускладнене синтагматичне СЗ домінує, адже актуалізоване в структурі 1105 одиниць (прикметники (794 од.), іменники (230 од.), числівники (69 од.), прислівники (9 од.), дієслова (7 од.)).

Числівники. Мотиваційну базу похідних нумеративів становлять здебільшого підрядні словосполучення (133 од.), на основі сурядного зв'язку постало 3 деривати (*обі́два* (СГ два́), *обі́дві* (СГ два́), *обидво́є* (СГ два́) [125, с. 99–101].

Неускладнене синтагматичне СЗ властиве 64 одиницям та реалізується за трьома двокомпонентними словотвірними моделями, які експлікують зрощення твірних основ (1 схема у структурі 41 одиниці), основоскладання з інтерфіксацією (2 схеми у структурі 23 одиниць).

Найбільш типовою схемою для похідних нумеративів є модель «Num + Num» (41 од.), на основі якої виявляються деривати в СГ два́, трі́, чоти́ри, п'я́ть, ші́сть, сі́м, ві́сім, де́в'ять, де́сять, сто́.

Ядерними похідними аналізованої схеми є нумеративи з дискретною семантикою на позначення сотень. При формуванні одиниць зі значенням сотень препозитивний компонент мотивувальної бази вказує на точну кількість тієї, що представлена постпозитивним словом *сто* в називному відмінку двоїни, множини та родовому множини, при цьому обидва конститuentи зрослися в єдину словоформу [4, с. 105]: *дві́сті* (СГ два́), *три́ста* (СГ трі́), *чоти́риста* (СГ чоти́ри), *п'ятсо́т* (СГ п'я́ть), *ші́тсо́т* (СГ ші́сть), *сі́мсо́т* (СГ сі́м), *ві́сімсо́т* (СГ ві́сім), *дев'ятсо́т* (СГ де́в'ять), *дві́сті* (СГ сто́) та ін. Серед похідних із дискретною семантикою виявлено одиниці, що номінують десятки. Так, за

аналогією до слів *одина́дцять*, *двана́дцять* тощо постпозитивна частина *де́сять* зазнала змін в аспекті діакронії [4, с. 100]: *два́дцять* (СГ два́), *три́дцять* (СГ три́), *два́дцять* (СГ де́сять), *три́дцять* (СГ де́сять). До нумератива *де́сять* у родовому відмінку множини приєднані препозитивні складники, що виражають кількість десятків [4, с. 101]: *п'ятдеся́т* (СГ п'я́ть), *ші́стдеся́т* (СГ ші́сть), *сі́мдеся́т* (СГ сі́м), *ві́сімдеся́т* (СГ ві́сім), *дев'ятдеся́т* (СГ дев'я́ть), *п'ятдеся́т* (СГ де́сять) тощо. Функціонують також давні форми на позначення дискретної кількості без історичних змін у твірних основах при збереженні народно-поетичної семантики: деривати *три́десять* (СГ три́), *три́десять* (СГ де́сять) називають число 30, *три́дев'ять* (СГ три́), *три́дев'ять* (СГ дев'я́ть) – число 27; перефазовуючись у синтагму *три́дев'я́те ца́рство*, *три́деся́те ца́рство*, реалізуються в мовленні як «дуже віддалена країна, частина країни, земля». З-поміж похідних із дискретним змістом виявлено похідне *трильйо́н* (СГ три́), утворене на базі препозитивної числівникової основи *три* в поєднанні з редериватом *льо́н* у постпозиції, що є результатом відкидання початкових запозичених конститuentів слів на кшталт *мі́льйо́н*, *бі́льйо́н*, *квадри́льо́н* тощо.

Одиниці з дискретно-недискретним змістом є нечастотними, вони утворені за аналогією до дериватів, що номінують сотні (*кі́лькасо́т* (СГ сто́), *півторáста* (СГ сто́)) та десятки (*кі́лькадеся́т* (СГ де́сять)).

Збірні числівники з недискретним змістом *обі́два* (СГ два́), *обі́дві* (СГ два́), *обидво́є* (СГ два́) вживаються на позначення парності. Синтагматичні відношення між основами слів зумовлені зближенням та поєднанням повнозначних слів *оба* і *два* (*обі́два* (СГ два́), *обі́дві* (СГ два́)) та *оба* і *двоє* (*обидво́є* (СГ два́)), які підсилюють одна одну [125, с. 99]. Досліджувані числівники зі значенням парності є еквівалентними займенниковим висловам “і той і цей”, “і та і ця” (“і те і це”), “і один і другий”, “і одна і друга”, “і одне і друге” [125, с. 117]. «Подібно до займенників, вони вказують на вже згадувані предмети, істоти тощо» [4, с. 29].

Менш активною в утворенні складних числівників є схема, що виявлена в СГ оди́н, два́, три́, чоти́ри, п'я́ть, ші́сть, сі́м, ві́сім, дев'я́ть, де́сять, сто́, а саме –

«Num + -(на)- + Num» (22 од.). Деривати номінують одиниці другого десятка, характеризуючись дискретним змістом. Історично препозитивний компонент номінує певне число, яке «розташоване» на десятці, наприклад, *один на десять*, а постпозитивний конститuent перестав нести на собі наголос і зазнав фонетичної редукації у зв'язку з частим вживанням у мові [4, с. 95–97]. На синхронному мовному зрізі аналізовані утворення трактуємо як результат основоскладання з інтерфіксацією, яка представлена колишнім прийменником *на*, наприклад, *одина́дцять* (СГ оді́н), *двана́дцять* (СГ два́), *трина́дцять* (СГ трі́), *чотирна́дцять* (СГ чоти́ри), *п'ятна́дцять* (СГ п'я́ть), *ші́стна́дцять* (СГ ші́сть), *сі́мна́дцять* (СГ сі́м), *ві́сімна́дцять* (СГ ві́сім), *дев'ятна́дцять* (СГ дев'я́ть), *одина́дцять* (СГ де́сять) тощо. За аналогією формуються числівники з дискретно-недискретним значенням, виявлені в СГ де́сять та сто́ [4, с. 97]: *кі́лькана́дцять* (СГ де́сять), *стона́дцять* (СГ де́сять), *стона́дцять* (СГ сто́) та власне кількісний дериват *дев'яно́сто* (СГ дев'я́ть), який постав за схемою «Num + -(но)- + Num» (1 од.) [див.: 4, с. 97, с. 101–104].

Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ 'порядкове відношення до дискретної кількості' (69 од.) з мутаційним типом деривації. Реалізація СЗ представлена чотирма двокомпонентними словотвірними моделями, які виражають інтерфіксальне основоскладання з суфіксацією (3 схеми в структурі 63 одиниць) та чисте основоскладання без з'єднувального голосного (1 схема в структурі 6 одиниць).

Найбільш продуктивною є схема «Num + -(и)- + Num + -н(ий)» (44 од.), яка виявлена в СГ оді́н, трі́, чоти́ри, п'я́ть, ші́сть, сі́м, ві́сім, де́сять, ті́сяча, мі́льйон / заст. мілі́он. Постпозитивні частини визначають «глибину» кількісного ряду і представлені числівниками *тися́ча*, *мі́льйон*, *мі́льярд*. Наведемо приклади: *одина́дцятимі́льярдний* (СГ оді́н), *триті́сячний* (СГ трі́), *чотириті́сячний* (СГ чоти́ри), *п'ятиті́сячний* (СГ п'я́ть), *шеститі́сячний* (СГ ші́сть), *семиті́сячний* (СГ сі́м), *ві́сімдесятимі́льйонний* (СГ ві́сім), *ві́сімна́дцятимі́льярдний* (СГ ві́сім), *ві́сімдесятимі́льйонний* (СГ де́сять), *восьмиті́сячний* (СГ ті́сяча), *ві́сімна́дцятимі́льйонний* (СГ мі́льйон / заст. мілі́он) тощо.

Непродуктивною є схема «Num + -(о)- + Num + -н(ий)» (10 од.), виявлена в СГ один, два, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон. Постпозитивними є нумеративи *тисяча, мільйон, мільярд: одномільярдний* (СГ один), *двотисячний* (СГ два), *стомільйонний* (СГ сто), *однотисячний* (СГ тисяча), *одномільйонний* (СГ мільйон / заст. міліон) та ін.

У СГ два, три, чотири, тисяча, мільйон / заст. міліон виявлена модель «Num + -(ох)- + Num + -н(ий)» (9 од.) з постпозитивними числівниками *тисяча, мільйон, мільярд: двохтисячний* (СГ два), *трьохмільярдний* (СГ три), *чотирьохтисячний* (СГ чотири), *двохтисячний* (СГ тисяча), *трьохтисячний* (СГ тисяча), *трьохмільйонний* (СГ мільйон / заст. міліон) тощо.

Непродуктивною є схема «Num + Num + -н(ий)» (6 од.), виявлена в СГ три, вісім, сто, тисяча. Останні компоненти моделі експліковані нумеративом *тисяча: трьохсоттисячний* (СГ три), *трьохсоттисячний* (СГ сто), *трьохсоттисячний* (СГ тисяча), *восьмисоттисячний* (СГ вісім), *восьмисоттисячний* (СГ сто), *восьмисоттисячний* (СГ тисяча).

Іменники. Складні субстантиви репрезентовані 272 похідними, з яких 271 одиниця постали на базі підрядного зв'язку, 1 дериват (*мати-одиначка*) опертий на сурядний тип зв'язку (*мати* та *одиначка*).

Встановлення словотвірної семантики та типів деривації складних субстантивів тісно переплітається з проблемою полімотивації, адже, виводячись від основ, що належать до різних класів слів, деривати є носіями відмінних СЗ. «На жаль, методики аналізу полімотивованих слів не розроблено ні на рівні літературної мови, ані на рівні діалектів, що свідчить водночас про складність проблеми і її недостатнє дослідження» [217, с. 126]. Водночас, підсумовуючи аналіз відприкметникових дериватів в аспекті полімотивації, В. Грещук підкреслює, що в багатьох випадках не існує семантико-структурних підстав надавати перевагу якій-небудь мотивації [58, с. 22]. Подібну думку знаходимо в Т. Ястремської, яка вважає, що «<...> семантика твірних і похідних слів є важливою умовою для визначення моделі похідності, тому інколи пропонувані моделі деривації видаються суперечливими» [217, с. 121].

У дENUMERATивному словотворенні полімотивовані утворення складних за структурою одиниць становлять доволі об'ємну за кількісним складом групу слів із числівниковим компонентом у характерологічній кількісній чи якісній функції та дієслівним чи іменниковим складником. Наведемо приклади полімотиватів: *трибóрство* ← *три боротьби, боротися в трьох* [видах спорту] (див. також: *однóбóрство, двоєбóрство, чотирибóрство, п'ятибóрство, шестибóрство, семибóрство, восьмибóрство, десятибóрство*); *одножóнство* ← *одна жона, женитися на одній* [жінці] (див. також: *двоєжéнство, троєжéнство*); *однодóмство* ← *одна думка, думати про одні* [думки, ідеї]; *однолю́бство* ← *одна любов, любити одну* [людину]; *двові́р'я* ← *дві віри, вірити у дві* [релігії – язичництво і християнство]. Мотивування синтагмою зі стрижневим субстантивним компонентом дає підстави вважати, що синтагматичне СЗ супроводжується СЗ 'абстрагована предметність' із мутаційним типом деривації, натомість мотивування синтагмою з опорним дієслівним конститuentом – СЗ 'опредметнена дія' транспозиційного типу деривації. Зауважимо, що дериват *двобóр'я* у значенні "діал. Двобій у 1 знач." за аналогією до структури слова *двові́р'я* і семантики слів типу *трибóрство* видається полімотивованим, однак субстантив утворений від моделі з дієслівним компонентом та представлений перифразою *боротися в двох* [із супротивником], що не суперечить семантиці твірного – "1. Бій, боротьба двох супротивників за викликом одного з них; поєдинок"; як бачимо, похідне *двобóр'я* не містить семи 'вид спорту', тому єднальна семантика супроводжена СЗ 'опредметнена дія'.

Дериват *первоо́пис*, який виводиться від мотивувальної бази *перший опис*, є носієм *неускладненого синтагматичного СЗ*, натомість, виводячись від бази *описувати перший* [текст], є репрезентантом *ускладненого синтагматичного СЗ*, що супроводжується СЗ 'опредметнена дія' (див. *першодру́к* ← *перший друк, друкувати першим* [твір], *двоо́кис* ← *два окиси, окислювати два* [атоми кисню] (див. *трио́кис, чотирио́кис*); *одно́хідь* ← *одним ходом, ходити одними* [ногами]).

Похідне *триєдність*, яке мотивоване синтагмою *три єдності* є носієм *чистого синтагматичного СЗ*, натомість утворення від *єднати три* [частини, ознаки] – експлікує ускладнене синтагматичне СЗ ‘*опредметнена дія*’.

Серед полімотиватів виявлено субстантиви на позначення істот чоловічого роду та множинні іменники: *одножéнець* ← *одна жона, женитися один* [раз]; *однодúм* ← *одна думка, думати про одну* [думку, ідею]; *однолю́б* ← *одна любов, любити одну* [жінку]; *одномо́вець* ← *одна мова, мовити однією* [мовою], *однові́рець* ← *одна віра, вірити в одну* [релігію]; *першопрохо́дець* ← *перший прохід, проходить першим* [шлях, нові території]; *першопосéленець* ← *перше поселення, поселитися першим* [у якій-небудь місцевості]; *дводі́шні* ← *два дихання, дихати двома* [способами – зябрами і легенями]. Виводячись від субстантивних конститuentів, єднальна семантика дериватів супроводжується СЗ ‘*носій предметної ознаки*’ з мутацією постпозитивної основи; якщо ж вивідність встановлювати від дієслів, то синтагматика основ супроводжується СЗ ‘*носій процесуальної ознаки*’.

Оскільки проблема полімотивації в денумеративному словотворенні доволі обширна, то складні субстантиви з подвійною вивідністю розглянемо серед одиниць, мотивованих дієслівним компонентом, бо, на наш погляд, такий підхід уможлиблює деталізацію семантичної вивідності дериватів, враховуючи валентні властивості дієслова (див. вище). Таким чином, похідні субстантиви зі складною мотивувальною базою є носіями кількох словотвірних значень.

Неускладнене синтагматичне СЗ властиве 42 одиницям, у яких основне смислове навантаження несуть постпозитивні конститuentи, а інтерпретація їхньої семантики зумовлена внутрішньою валентністю складних утворень: препозитивні нумеративи та субстантив *чверть* характеризують опорні слова в кількісному чи якісному вияві. При цьому стрижневі іменники належать до таких семантичних груп: явища, предмети культурно-освітньої сфери: спорт (*фінал, бій*), лінгвістика та література (*звук, вірш, крапка*), хімія (*оксид, елемент*), музика (*то́н²*); основа чого-небудь (*образ* (“вигляд в уяві, пам’яті”), *твір* (“основа”), *причина, основа, джерело* (“початок”), *начало*); частини тіла людини (*вуста,*

уста, нога); назви осіб (священник, одиначка); явища природи (цвіт, травень); складові частини предметів чи явищ (кут, член); абстрактні поняття (діло, пуд (“страх”)); родові поняття одягу (стрій (“наряд”)); назва земельної ділянки (рілля); проміжок часу (вік); частина тіла тварини (ріг).

Семантико-дериваційні відношення між складниками мотивувальних синтагм у структурі дериватів експлікується чотирма двокомпонентними моделями, що виражають основоскладання з інтерфіксацією (2 схеми в структурі 37 одиниць), зрощення (1 схема в структурі 3 одиниць), складання основ (1 схема в структурі 1 одиниці), безінтерфіксальне основоскладання (1 схема в структурі 1 одиниці).

Іменники чоловічого роду. Домінувальною є схема «Num + -(о)- + N» (20 од.), що виявляється в СГ один, два, сорок, перший / розм. первий, другий. На базі аналізованої моделі постали слова зі значенням а) істот (первосвященник), б) неістот (однозвук, одноріг, однострій, одночлен, двобій, двооксід, двочлен, сороковуст, сорокопуд, сорокоуст, первовік, первообраз, первотвір, первоцвіт, першоелемент, першотвір, першотравень, першоцвіт, двовіри). Менша продуктивною є модель «Num + -(и)- + N» (10 од.), що виявляється в СГ три, чотири, сім, вісім, дев’ять, десять, на її базі постали похідні за значенням а) неістот (третій², тричлен, триух, трихорд, чотиривіри, восьмивіри, дев’ятивіри, десятивіри); б) істот (семиділ, восьминіг). Неактивною є схема «Num + N» (3 од.) у СГ три, чотири, на базі якої утворені субстантиви на позначення неістот шляхом зрощення основ (тризвук, трикут, тривіри). За схемою «N + N» (1 од.) утворений дериват шляхом безінтерфіксального основоскладання у СГ чотири (чвертьфінал).

Іменники жіночого роду. Дериваційну непродуктивність демонструє модель «Num + -(о)- + N» (5 од.), що виявляється в СГ два, перший / розм. первий, за якою постали субстантиви на позначення неістот (однорілля, двокрапка, первопричина, першооснова, першопричина). За схемою «N + N» (1 од.) у СГ один утворений іменник *мати-одиначка* внаслідок словоскладання, при якому відбувається поєднання значень, наявних в основах мотивувальних слів, в

одне складне: «<...> загальна ознака, що становить суму ознак, названих основами-складниками» [140, с. 128].

Іменники середнього роду. За моделлю «Num + -(о)- + N» (2 од.) у СГ перший / розм. первий постали іменники на позначення неістот (*першооджерелó, первоначáло*).

Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘*абстрагована предметність*’ із мутаційним типом деривації, який властивий 106 дериватам зі значенням неістот. Перекатегоризації частиномовного значення підлягають субстантиви в постпозиції, що належать до таких семантичних груп: проміжок часу (*літо* (“*рік*”), *рік, день*); явища природи (*путь* (“*дорога*”), *зима, зірка*); явища та поняття релігійної сфери (*глас* (“*мотив у церковній музиці*”), *книга*); частини тіла людини (*перст, серце* (“*здатність розуміти*”)); абстрактні поняття (*хід, влада*); назва земельної ділянки (*поле*).

Похідні субстантиви мотивовані синтагмами з підрядним зв’язком та реалізовані за дев’ятьма словотвірними моделями, що виражають основоскладання з інтерфіксацією та флексацією (3 двокомпонентних схеми в структурі 66 одиниць, 1 трикомпонентна – у структурі 6 одиниць); безінтерфіксальне основоскладання з флексійним способом творення (1 модель у структурі 32 одиниць); основоскладання з інтерфіксацією та суфіксацією (2 двокомпонентні моделі в структурі 2 одиниць).

Іменники середнього роду. Домінантною є схема «Num + -(и)- + N + -(я)» (53 од.) у СГ два́, три́, чоти́ри, п’ять, шість, сі́м, ві́сім, де́сять: *двадцятирі́ччя* (СГ два́), *трип’я́ття*¹, *чотирити́ття*, *п’ятикни́жжя*, *шістдесятилі́ття* (СГ шість), *семип’я́ття*, *вісімнадцятирі́ччя* (СГ ві́сім), *десятилі́ття* тощо. Менш активною є модель «Num + N + -(я)» (32 од.), що виявляється в СГ два́, три́, чоти́ри, п’ять, шість, сі́м, ві́сім, сто́, наприклад, *двохсотлі́ття* (СГ два́), *трьохсотрі́ччя* (СГ три́), *чотирьохсотлі́ття* (СГ чоти́ри), *п’ятисотрі́ччя* (СГ п’ять), *шестисотлі́ття* (СГ шість), *сімсотлі́ття* (СГ сі́м), *восьмисотрі́ччя* (СГ ві́сім), *семисотрі́ччя* (СГ сто́) та ін. У СГ оди́н, два́, сто́, ти́сяча, перший / розм. первий постали деривати за схемою «Num + -(о)- + N + -(я)» (11 од.):

односéрдя, двовлáддя, дволі́ття, двопі́лля, двопе́рстя, двори́ччя, столі́ття, сторі́ччя, тисячолі́ття, тисячори́ччя, первопу́ття. Трикомпонентна модель «Num + -(и)- + Num + -(и)- + Num + -(я)» (6 од.) є непродуктивною, вона виявляється в СГ п'ять, сім, десять, наприклад, *сімдесятип'ятилі́ття* (СГ п'ять), *сімдесятип'ятилі́ття* (у СГ сім), *сімдесятип'ятилі́ття* (СГ десять) тощо. Дериваційну непродуктивність демонструє схема, виявлена в СГ сорок, а саме – «Num + -(а) + N + -(я)» (2 од.) (*сорокалі́ття, сорокари́ччя*) та моделі в СГ сім «Num + -(о)- + N + -j(a)» (1 од.) (*семизі́р'я*) та «Num + -(и)- + N + -j(a)» (1 од.) у СГ перший / розм. первий (*первозі́м'я*).

Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ 'носії предметної ознаки' з мутаційним типом деривації властиве 86 одиницям. Субкатегоризуються значення постпозитивних основ складних іменників, що зазнають мутації, та належать до таких семантичних груп: назви родинних та суспільних зв'язків (*прізвище, фамілія, плем'я, рід, громада, полк, двір* ("поміщик і його оточення")); сфера ботаніки (*щетина* ("щось колюче"), *листок, зерно, кістка* ("у плоді"), *сім'я* ("насіння")); частини тіла тварини (*зябра, хвіст, копито, рука, нога*); предмети та їх форми (*колесо, грань, кут, зуб* ("гострий виступ"), *угол*); одиниці міри (*тонна, дюйм, верста*); назви грошових одиниць (*злотий* (субст. "грошова одиниця"), *гривня, шаг* ("дрібна монета")); проміжок часу (*літо* ("рік"), *год* ("рік"), *рік* ("навчальний")); поняття спортивної сфери (*розряд* ("ступінь спортивної кваліфікації"), *категорія* ("група, розряд"), *клуб*); явища природи (*путь* ("дорога"), *дерево*); кількісні поняття (*тисяча* ("велика кількість"), *п'ять*); родові назви населених пунктів (*станіця, село*); явища, що вказують на цикл навчання (*клас, курс*); назви предметів домашнього вжитку (*свічка*); назва земельної ділянки (*поле*).

Складні іменники утворені на базі словосполучень із підрядним типом зв'язку та базуються на 29 словотвірних моделях, які виражають основоскладання з інтерфіксацією та суфіксацією (23 двокомпонентних моделей у структурі 79 одиниць); основоскладання з флексацією (5 двокомпонентних схем у структурі 6 одиниць, 1 трикомпонентна у структурі 1 од.).

Іменники чоловічого роду. Центральною в утворенні субстантивів чоловічого роду аналізованого СЗ є схема «Num + -(и)- + N / Subst + -ник» (23 од.), що виявляється в СГ одін, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сірок, деривати номінують: а) істот (одинадцятикласник (СГ одін), п'ятикласник, шестикласник, шестикутник, семикласник, дев'ятикласник, восьмикласник, десятикласник, одинадцятикласник (СГ десять)); б) неістот (двадцятигранник (СГ два), трикутник, трилісник, трисвічник, трищетинник, чотирикутник, п'ятизлотник, п'ятикутник, семикутник, семисвічник, восьмикутник, десятикутник, двадцятигранник (СГ десять), столітник. У СГ одін, три, чотири, перший / розм. первий, другий за моделлю «Num + -(о)- + N + -ник» (20 од.) постали похідні на позначення істот (одногомадник, однакашник, однакласник, однаклубник, однакурсник, однопрізвищник, одностаничник, однофамільник, третьокласник, третьокурсник, третьорозрядник, четверокласник, четверокурсник, першокласник, першокурсник, першокатегорник, першорічник, другокласник, другокурсник, другорічник). Чимало виявлено непродуктивних моделей, що номінують тільки істот: у СГ одін, перший / розм. первий виявлено схему «Num + -(о)- + N + -ець» (3 од.) (однодворець, односелець, однофамілець) та «Num + -(о)- + N + -ок» (2 од.) (одногодок, перволіток); у СГ одін – «Num + -(о) + N + -анин» (3 од.) (однополчанин, односельчанин, односельчанин), «Num + -(о)- + N + -енець» (1 од.) (одноплем'янець), «Num + -(о)- + N + -інець» (1 од.) (одноплемінець), «Num + -(о)- + N + -інник» (1 од.) (одноплемінник); у СГ перший / розм. первий – «Num + -(о)- + N + -ень» (1 од.) (перворідень). Непродуктивними є схеми в СГ перший / розм. первий – «Num + -(о)- + N + -ок» (1 од.) (первопуток), у СГ три – «Num + -(и)- + N + -ець» (1 од.) (тризубець); у СГ шість – «Num + -(и)- + N + -овик» (1 од.) (шестишаговік); у СГ сім, вісім – «Num + -(и)- + N + -ик» (2 од.) (семигривеник, восьмигривеник). Непродуктивною є модель «Num + -(и)- + Num + -(и)- + Num + -ник» (4 од.), за якою утворені субстантиви зі значенням істот у СГ два, п'ять, тисяча (двадцятип'ятитисячник

(СГ два), *двадцятип'ятитисячник* (СГ п'ять), *двадцятип'ятитисячник* (СГ десять), *двадцятип'ятитисячник* (СГ тисяча)).

Іменники жіночого роду. Переважають субстантиви зі значенням неістот, утворені за моделями: у СГ одін, два – «Num + -(о)- + N + -к(а)» (4 од.) (*однодерівка, однокółка, двовёрстка, двокółка*); у СГ п'ять та сім – «Num + -(и)- + N + -к(а)» (2 од.) (*п'ятитóнка, семипілка*² (“те саме, що семипілля”)); у СГ одін – «Num + -(о)- + N + -янк(а)» (2 од.) (*однозернянка, однокістянка*); у СГ два – «Num + -(о)- + N + -івк(а)» (1 од.) (*дводюймівка*); у СГ трі – «Num + -(е)- + N + -к(а)» (1 од.) (*треуголка*); у СГ sóрок – «Num + -(а)- + Num + -к(а)» (1 од.) (*сорокап'ятка* (СГ sóрок)). Модель «Num + -(о)- + N + -(а)» (2 од.) виявлена в СГ сто та два, де постали деривати зі значенням: а) істоти (*стонóга*); у СГ два – б) неістоти (*двосім'янка*). У СГ трі виявлена модель «Num + -(и)- + N + -івк(а)» (1 од.) (*триднівка*).

Іменники середнього роду. Словотворчо непродуктивною в СГ вісім є модель «Num + -(о) + N + -(е)» (1 од.) (*осьмогласіє*).

Іменники pluralia tantum. Множинні субстантиви номінують здебільшого істот та утворені за непродуктивними схемами: у СГ два виявлена модель «Num + -(о)- + N + -ов(і)» (1 од.) (*двозя́брові*), «Num + -(о)- + N + -к(и)» (1 од.) (*двохві́стки*), «Num + -(о)- + N + -(і)» (1 од.) (*двокопíті*), а також «Num + -(о)- + N + -(о)- + N + -(і)» (1 од.). (*двопарноно́гі*); у СГ чо́тири – «Num + -(и)- + N + -ов(і)» (1 од.) (*чотиризя́брові*); у СГ вісім виявлено схему «Num + -(и)- + N + -(і)» (1 од.) (*восьмиру́кі*). У СГ пёрший / розм. пёрвий виявлено модель «Num + -(о) + N + -(и)» (1 од.), на базі якої утворився дериват на позначення неістот (*первозі́мки*).

Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘опредметнена дія’ характерне 24 одиницям. Транспонування зазнають вербативи *боротися, женитися, любити, думати, вірити, єднати, ходити, окислювати, описувати, друкувати, спати*, які є опорними в складі мотивувального словосполучення із підрядним типом зв'язку.

Деривати аналізованого СЗ постали за двокомпонентними моделями, які виражають інтерфіксальне основоскладання з суфіксацією (6 моделей у структурі 21 одиниці), основоскладання з інтерфіксацією та флексацією (1 схема в структурі 2 одиниць), безінтерфіксального основоскладання з флексацією (1 модель у структурі 1 одиниці).

Іменники чоловічого роду. У СГ одін, два, трі, чотири, перший / розм. первий виявлено схему «Num + -(о)- + V + -0» (4 од.) (*однохідь, двоокис, первоокис, першодрук*) та модель «Num + -(и)- + V + -0» (2 од.) (*триокис, чотириокис*).

Іменники середнього роду. Похідні аналізованого СЗ середнього роду встановлюються на базі непродуктивних моделей: «Num + -(и)- + V + -ств(о)» (7 од.) виявлена в СГ трі, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, десять (*триборство, чотириборство, п'ятиборство, шестиборство, семиборство, восьмиборство, десятиборство*); «Num + -(о)- + V + -ств(о)» (4 од.) – у СГ одін (*однодумство, однолюбство, одножонство, одноборство*), «Num + -(е)- + V + -ств(о)» (3 од.) – у СГ два, трі (*двоборство, двоєженство, троєженство*); «Num + -(о)- + V + -(а)» (2 од.) – у СГ два (*двобор'я, двовір'я*); «Num + -(и)- + V + -ість» (1 од.) – у СГ трі (*триєдність*).

Іменники pluralia tantum. За схемою «Adv + V + -(и)» (1 од.) у СГ перший / розм. первий постав дериват *первості*.

Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ 'носій процесуальної ознаки' мутаційного типу деривації властиве 13 дериватам, базованих на словосполученнях із підрядним типом зв'язку та опорними дієсловами *женилися, вірити, мовити, поселяти, проходити, думати, любити, рушити, відкривати, телитися, родити*. Усі похідні становлять результат інтерфіксального основоскладання з суфіксацією.

Іменники чоловічого роду. Субстантиви, що оперті на словосполучення з опорним дієсловом, номінують істот: у СГ одін, перший / розм. первий – «Num + -(о)- + V + -ець» (5 од.) (*одножэнець, одновірець, одномовець, першопосэленець, першопроходець*), у СГ одін – «Num + -(о) + V + -0» (2 од.) (*однодум, однолюб*),

у СГ два – «Num + -(о)- + V + -ник» (1 од.) (*дворушник*), у СГ перший / розм. первий – «Num + -(о)- + V + -ач» (1 од.) (*першовідкривач*).

Іменники жіночого роду. За схемою «Num + -(о)- + V + -к(а)» (3 од.) утворені субстантиви жіночого роду зі значенням істот у СГ перший / розм. первий та другий (*першотілка, первородяща, друготілка*).

Іменники pluralia tantum. Множинний субстантив виявлений у СГ два на базі моделі «Num + -(о)- + V + -н(і)» (1 од.) (*дводішні*).

Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘носій ознаки’ (1 од.) характеризується дериватом групи *pluralia tantum* (*двожкодіхаючі*), який опертий на підрядний тип зв’язку з опорним дієприкметником *дихаючий*. Похідне слово утворене за двокомпонентною моделлю «Adv + Par + -(і)» (1 од.) у СГ два, що виражає безінтерфіксальне основокладання з інтерфіксацією.

Прикметники. Ад’єктивна група дериватів зі складною мотивувальною базою є найбільш об’ємною серед груп простих та складних утворень різнокласових слів і налічує 818 одиниць, що є носіями трьох словотвірних значень. Мотивувальна база складних прикметників оперта здебільшого на підрядний тип зв’язку між основами (816 од.), поодинокі – на сурядний (2 од.), наприклад, *трисвятій* (*три та святій*), *триклятий* (*три та клятий*).

Неускладнене синтагматичне СЗ властиве 24 дериватам. Числівникові препозитивні основи, а також основа прислівника способу дії *двобічно* поєднуються з прикметниками та дієприкметниками, які експлікують: ознаки форм предметів (*ввігнутий, вгнутий, єдиний, симетричний, опуклий*); ознаки певного напрямку руху (*відвальний, направлений, спрямований*); ознаки внутрішніх якостей особи (*святій, клятий*); ознаки повторюваності (*кратний* (“разовість” чи “багаторазовість”)); ознаки буття кого-небудь (*народжений*).

Похідні слова утворені за п’ятьма двокомпонентними словотвірними моделями, які виражають чисте основокладання з інтерфіксацією (3 схеми в структурі 21 одиниці), зрощення (1 схема в структурі 2 одиниць), складання основ (1 схема в структурі 1 одиниці).

Домінантною є модель «Num + -(о)- + Adj / Par» (12 од.), що виявлена в СГ одін, два, сто, тисяча, перший / розм. первий: *однонаправлений, односпрямований, двовідвальный, двоопуклий, двовігнутий, двовгнутий, первонароджений, однократний, двократний, стократний, тисячократний, двоєдиний*. Менш продуктивною схемою є «Num + -(и)- + Adj» (8 од.), яка виявлена в СГ три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, десять: *трикратний, чотирикратний, п'ятикратний, шестикратний, семикратний, восьмикратний, десятикратний, триєдиний*). Непродуктивні схеми виявлено в СГ три – «Num + Adj» (2 од.) (*трисвятий, триклятий*), «Num + -(е)- + Adj / Par» (1 од.) (*троскратний*) та в СГ два – «Adv + Adj» (1 од.) (*двобічносиметричний*).

Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ 'ознака за відношенням до того, що названо твірним іменником' характеризується 789 складними прикметниками.

Семантика постпозитивних іменникових основ та основи субстантивата складних ад'єктивів відображає різноманітні номінації, що характеризуються кількісними або якісними показниками семантики числівників та іменника *чверть* у початковій позиції.

Назви предметів, їх складників та форм: *баня* ("купол"), *барабан* ("деталь механізму"), *ярус, бік, верх* ("купол"), *весло, вікно, вісь* ("стрижень"), *вітрило, гвинт, гострі* (еліпсис – "леза"), *грань, диск, дно, доріжка* ("смуга магнітної стрічки"), *жила* ("кабель"), *зубець, камера* ("порожниста частина предмета"), *канал, картридж, касета, квартира, ківш* ("металева посудина"), *кімната, клітка* ("чотирикутник, утворений перехресними лініями"), *колесо, коля, коло, контур, корпус, кут, корпус, кулак* ("деталь"), *кулачок* ("деталь"), *купол, кут, лампа, леміш, лінія* ("риска на поверхні"), *лопать, мотор, нога* ("частина предмета"), *палуба, поверх, порожнина, прогін* ("отвір"), *промінь* ("прямі лінії"), *рейка, ручка* ("частина предмета"), *ряд, спальня, стіна, сторона, стулка, ступінь* ("частина ракети"), *схил* ("похила поверхня"), *тавро* ("переріз, мітка на виробі"), *труба, тумба, циліндр* ("деталь або пристрій"), *шар* ("ряд"), *щогла, язик* ("витягнута форма"), *ярус* ("горизонтальні ряди").

Явища та предмети освітньо-культурної сфери: музичний напрям (*голос* (“*партія в музиці*”), *доля, струна, такт, тон* (“*звук*”)), освіта (*клас, курс, профіль*)), мовно-літературне спрямування (*вид* (“*дієслова*”), *звук* (“*елемент усної мови*”), *значення* (“*зміст*”), *жанр, корінь* (“*частина слова*”), *мова, склад, слово, стопа, том, член* (“*частина цілого*”), *язик* (“*мова, звук*”)), хімія (*атом, валентність, метал, основа* (“*хімічна сполука*”)), фізика (*електрод, полюс, полярність, сила* (“*напруженість, інтенсивність*”), *фаза, хвиля*), математика (*знак, цифра* (“*знак*”)), кінематограф (*екран, програма, серія*), театральне мистецтво (*акт*).

Родо-видові номінації людей, частин тіла, зовнішні характеристики: *вухо, голова, горб* (“*випуклість на спині*”), *горбик* (“*невелика випуклість*”), *дитина, доля* (“*частина*”), *клітина, копито, крило, кров, лик, лице* (“*ознака зовнішнього вигляду*”), *нога, око, особа, палець, ріг, рука, стать, суглоб, уста, утроба, хвіст, яйце* (“*клітина*”).

Одиниці виміру, міри та напрямів: *аршин, бал, біт, вектор, верста, вимір, відро* (“*міра, що дорівнює вмісту відра*”), *відсоток, гектар, градус, грам, дюйм, кілограм, кілометр, координат, куб, лінія* (“*1/10 дюйма*”), *літр, метр, миля, міліметр, міра, процент, пуд, п'ядь, сажень, свічка* (“*одиниця виміру*”), *тонна*.

Родо-видові номінації проміжків часу, періодів, етапів тощо: *вік, година, день, декада, етап, літо* (“*рік*”), *місяць, момент* (“*одноразовість*”), *раз* (“*багатократність*”), *рік, ряд* (“*черга*”), *тиждень, ступінь* (“*етап*”), *фаза* (“*період, етап*”), *хвилина, хід* (“*етап*”), *час, черга* (“*послідовність*”).

Назви ботанічної сфери: *дім* (“*розміщення*”), *зерно, качан, квітка, корінь* (“*частина рослини*”), *лист* (“*листя*”), *насіння, паросток, пелюстка, росток* (“*стебло*”), *сім'я* (“*насіння*”), *сім'ядоля, спора, стебло, стовбур, частка* (“*частина листка*”), *ядро* (“*частина плоду*”).

Родове поняття частин чого-небудь: *елемент* (“*частина*”), *компонент, секція, склад* (“*сукупність частин*”), *ступінь* (“*частина*”), *частина, член*.

Внутрішні якості та вподобання особи: *віра, душа, згода* (“спільність поглядів, думок, інтересів тощо”), *план* (“точка зору”), *серце* (“здатність розуміти інших”), *характер*.

Поняття суспільно-політичного життя, форм організації праці: *зміна, мандат, палата, партія, престол*.

Форми родинних та суспільних зв'язків: *група, община, плем'я, рід, шлюб*.

Родо-видові номінації тварин, частини тіла, зовнішні характеристики: *кінь, масть, порода, прохід* (“клоака”).

Назви частин зброї: *заряд* (“патрон”), *калібр, розряд, ствол*.

Предмети одягу та його складників: *борт* (“край одягу”), *пілка* (“спідниця”), *пілка* (“полотно”), *сторона* (“бік тканини”).

Номінації на позначення якості, ступеня кваліфікації: *клас* (“міра якості, ступінь, рівень чого-небудь”), *рівень* (“ступінь якості”), *розряд* (“ступінь кваліфікації”), *сорт* (“категорія якості”).

Назви простору, пов'язаного із сільським господарством: *вал, поле, рядок* (“борозна”).

Назви грошових одиниць: *валюта, гривня, копійка*.

Назви місяців: *квітень, травень*.

Номінування явищ природи: *вода, світло*.

Родові поняття кольору: *барва, колір*.

Поняття, пов'язані з комп'ютерними технологіями: *програма, процесор*.

Інші поняття: *адреса* (“унікальний ідентифікатор”), *ймення, маніття* (редериват у значенні “розмаїття”), *масть* (“один із розрядів карт”), *місце* (“площина, щоб на ній розміститися”), *рід* (“той самий рід, розряд тощо”), *січка* (“нагадує соломую”), *тип, укіс, цілість, швидкість*.

Характер зв'язку препозитивних основ (числівникових та іменникових із кількісним значенням) і постпозитивних субстантивних основ, що супроводжуються мутацією останньої, експліковано двадцятьма шістьма словотвірними схемами, які виражають основоскладання з інтерфіксацією та суфіксацією (22 моделі в структурі 700 одиниць), основоскладання з

інтерфіксацією та флексацією (2 моделі у структурі 83 одиниць), безінтерфіксальне основокладання з суфіксацією (2 моделі у структурі 6 одиниць).

Функціонування ад'єктивів забезпечується ядерними схемами: у СГ одін, два, трі, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять виявлено модель «Num + -(и)- + N + -н(ий)/(ій)» (237 од.) (*одинадцятилітній* (СГ одін), *двадцятитомний* (СГ два), *тривалентний*, *чотирибарвний*, *п'ятитомний*, *шестирядний*, *семигодинний*, *восьмизарядний*, *дев'ятимісячний*, *десятиградусний* тощо); у СГ одін, два, трі, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон, перший / розм. первий, другий – «Num + -(о)- + N + -н(ий)/(ій)» (208 од.) (*одноатомний*, *двовекторний*, *третьокласний*, *стоградусний*, *тисячорічний*, *мільйоннолітній*, *першоекранний*, *другосортний* та ін.).

Менш дериваційно спроможними є такі моделі: «Num + -(и)- + N + -ов(ий)» (78 од.) у СГ одін, два, трі, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять (*одинадцятиметровий*, *двадцятипудовий*, *трикубовий*, *чотириверстовий*, *п'ятиголовий*, *шестидюймовий*, *семиразовий*, *восьмиповерховий*, *дев'ятиметровий*, *десятипудовий* тощо); «Num + -(о)- + N + -ов(ий)» (72 од.) – у СГ одін, два, сто, тисяча, перший / розм. первий, другий (*одножанровий*, *двоквітковий*, *стоклітковий*, *тисячоголовий*, *першочерговий*, *другочерговий* та ін.); «Num + -(о)- + N / Subst + -(ий)» (55 од.) – у СГ одін, два, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон (*одновухий*, *двозерний*, *стоголовий*, *тисячообкий*, *мільйоннотонний* та ін.); «Num + N + -н(ий)/(ій)» (30 од.) – у СГ два, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, сто (*двохсотлітній* (СГ два), *чотирьохсотрічний* (СГ чотири), *п'ятисотлітній* (СГ п'ять), *шестисотрічний* (СГ шість), *семисотлітній* (СГ сім), *восьмисотрічний* (СГ вісім), *двохсотрічний* (СГ сто) тощо); «Num + -(и)- + N + -(ий)» (28 од.) – у СГ трі, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, десять (*трилістий*, *чотириглавий*, *п'ятипалий*, *шестикрилий*, *семитонний*, *восьминогий*, *десятиверстий* та інші); «Num + -(ох)- + N + -н(ий)/(ій)» (21 од.) – у СГ два, трі (*двохадресний*, *трьохаршинний* тощо); «Num + -(о)- + N + -ев(ий)» (19 од.) – у СГ одін, два, перший / розм. первий

(однокореневий, двометалевий, першотравневий (у 1 знач.)); «Num + N + -ов(ий)» (5 од.) – у СГ два, сто (двохсоткілограмовий, двохсоткілометровий, двохсоткілограмовий (СГ сто), двохсоткілометровий (СГ сто), трьохсотпудовий (СГ сто)).

Кількісно незначними при утворенні ад'єктивів є схеми: «Num + -(и)- + N + -ев(ий)» (7 од.) виявлена в СГ три, сім, вісім, десять (треступеневий, семитижневий, восьмипроменевий, десятигрівневий тощо); Num + -(и)- + Num + -(и)- + -н(ий)/(ій)» (6 од.) – у СГ п'ять, сім, десять (сімдесятип'ятилітній (СГ п'ять), сімдесятип'ятирічний (СГ сім), сімдесятип'ятилітній (СГ десять) та ін.); у СГ сорок – «Num + -(а)- + N + -н(ий)/(ій)» (4 од.) (сорокагодинний, сорокаградусний, сорокалітній, сорокарічний), «Num + -(и)- + N + -ерн(ий)» (1 од.) (сорокавідерний), «Num + -(а)- + N + -ов(ий)» (1 од.) (сорокаметровий); у СГ два, три, чотири – «Num + -(ох)- + N + -ов(ий)» (3 од.) (двохосьовий, трьохосьовий, чотирьохосьовий); у СГ п'ять, сім, десять – «Num + -(и)- + Num + -(и)- + -ов(ий)/(ій)» (3 од.) (сімдесятип'ятиміліметровий (СГ п'ять), сімдесятип'ятиміліметровий (СГ сім), сімдесятип'ятиміліметровий (СГ десять)); у СГ два, три – «Num + -(о)- + N + -част(ий)» (2 од.) (одноступінчастий, двоступінчастий), «Num + -(у)- + N + -н(ий)» (2 од.) (двоюрідний, троюрідний); у СГ три – «Num + -(ох)- + N + -ов(ий)» (1 од.) (трьохпудовий), «Num + -(и)- + N + -част(ий)» (1 од.) (треступінчастий), «Num + -(и)- + N + -чат(ий)» (1 од.) (треступінчатий); у СГ один – «Num + -(о)- + N + -чат(ий)» (1 од.) (одноступінчатий); у СГ два – «Num + -(е)- + N + -н(ий)» (1 од.) (двоєдушний); у СГ п'ять – «Num + -(и)- + N + -ан(ий)» (1 од.) (п'ятикопійчаний); у СГ чотири – «N + N + -ов(ий)» (1 од.) (чвертьвіковий).

Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ 'ознака за дією, що названа твірним дієсловом' з мутаційним типом деривації властиве 5 одиницям. Мотивувальні синтагми репрезентовані залежними нумеративами, які виражають кількісні чи якісні характеристики опорних дієслів *бути*, *виходити*, *звати*, *стояти*, *створювати*. Модель творення дериватів «Num + -(о)- + V + -н(ий)» (5 од.) є непродуктивною та виявлена в СГ перший / розм. первий, один: *первобутний*,

первовихідній, перевозанній, перевозданній, одностайній. Формування похідного *первозданній* супроводжує редериваційний процес, адже простежено відкидання префіксальної морфеми *со-* від дієслова-старослов'янізму.

Дієслова. Складні за структурою вербативи є одиницями I ступеня словотворення в СГ стó. Деривати ґрунтуються на базі підрядних словосполучень із фразеологічним компонентом та реалізують *ускладнене синтагматичне СЗ* зі СЗ *'стати таким, як названо фразеологізмом'* (7 од.) із мутаційним типом деривації. Такі похідні одиниці «<...> є результатом переосмислення змісту фразеологічних одиниць, що маніфестують не індивідуальні, а колективні, стереотипні уявлення, раніше сформовані у лінгвокультурі» [126, с. 76]. Конституенти мотивувальних словосполучень оперті на виразну фразеологічність семантики похідних слів *настобісіти, насточотріти, остобісіти, осточотріти*, яка експлікована фразеомою *сто чортів* (“лайл. 1. Уживається для вираження гніву, роздратування і т. ін.”) [192, с. 862–863]). Твірні словосполучення також базовані на синонімічності семантики фразем *сто бісів* та *сто чортів*, де слово *чорт* є найбільш давнім евфемізмом до табуйованого слова *біс*, на чому наполягає О. Марчук [130, с. 58]. За аналогією до вищезазначених слів постали деривати *настогіднути, остогідіти, остогіднути*, де твірне *сто* у варіантному значенні (“розм. Багато, невизначено велика кількість кого-, чого-небудь”) вжито в поєднанні з твірним *гід* (“розм., рідко. 1. Нечисть, бруд”, “2. перен. Погана, мерзенна людина”, “3. у знач. присл. гідко”). У таких побудовах тільки суб’єкт залишається поза дієсловом, а в його межах – об’єкт (*сто чортів, сто бісів, сто гідів*), а також основа (сенс ‘обридло’) і показник (дієслівна форма) [130, с. 58].

Аналізоване СЗ репрезентовано чотирма доволі нетиповими словотвірними моделями, у яких конфіксальні морфеми оформлюють синтагми фразеологічного змісту, експліковані інтерфіксацією: «о- + Phras (Num + -(о) + N) + -іти» (3 од.) (*остобісіти, осточотріти, остогідіти*); «на + Phras (Num + -(о)- + N) + -іти» (2 од.) (*настобісіти, насточотріти*); «на- + Phras (Num + -(о)- +

N) + -ути» (1 од.) (*настогіднути*); «о- + Phras (Num + -(о)- + N) + -ути» (1 од.) (*остогіднути*).

Прислівники. Похідні адвербативи представлені 13 одиницями та є репрезентантами трьох СЗ.

Неускладнене синтагматичне СЗ властиве 4 одиницям, які оперті на підрядний зв'язок та постали за непродуктивною моделлю «Prep + Num + Adv» (4 од.), де «зрощення зазнали ті прислівники, в яких злито застигли прийменникові форми числівника й іменника в непрямому відмінку <...>» [135, с. 9]: *втридешева, утридешева* (в / у три [рази] дешевше), *втридорога, утридорога* (в / у три [рази] дорожче).

Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘адвербіалізація предметної ознаки’ з транспозиційним типом деривації представлене 7 адвербативами. СЗ експлікується п'ятьма непродуктивними моделями, які оперті на підрядний зв'язок. Основоскладання з інтерфіксацією та суфіксацією виражають схеми, що виявлені в СГ одін, а саме: «Num + -(о)- + N + -0» (3 од.) (*однокінь, одночас, одноруч*), «Num + -(о)- + N + -е» (1 од.) (*односéрдне*), «Num + -(о)- + N + -о» (1 од.) (*односéрдно*); а також у СГ трій – «Num + -(и)- + N + -0» (1 од.) (*трико́нь*). Чисте основоскладання з суфіксацією експліковано моделлю, виявленою в СГ два – «Num + N + -0» (1 од.) (*обідвіруч*).

Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘адвербіалізація фразеологізму’ властиве 2 одиницям. Нетиповою є актуалізація схеми «Phras (до-) + Num + -(о)- + Phras (N) + -(а)» (2 од.), що експлікує основоскладання з інтерфіксацією та флексацією. На її основі постали фразеологічно зумовлені деривати *достобіса, достоліха*. Мотивувальна база оперта на сурядний зв'язок фраземи та нумератива. Проаналізуємо семантико-дериваційні передумови утворення похідного *достоліха* (“1. розм. Те саме, що достобіса – 1. Дуже багато”, “2. Лайливий вираз із значенням *к чорту, к бісу*”: семантичний континуум фраземи *до лиха*, що поєднується з нумеративом *сто*, лексикографічно тлумачиться так: “1. Велика кількість; багато, чимало”, “2. *перев. з дієсл.* Уживається для підсилення висловлюваної думки; неодмінно, обов'язково”, “3. з

прикм. дуже, надзвичайно” [173, с. 337]). Розглянемо особливості формування прислівника *достобіса* (“1. Дуже багато”, “2. Лайливий вираз із значенням *к чорту, к бісу*”): значеннєва структура твірної фрази *до біса*, що поєднується зі словом *сто*, має таке визначення: “1. Багато, безліч”, “2. Дуже, надто, надзвичайно”, “3. Уживається для вираження категоричного небажання мати справу з ким-, чим-небудь, терпіти когось, щось”. “4. Уживається, коли проганяють, відпускають або спускають кого-небудь кудись з невдоволенням, обуренням і т. ін.; геть звідси, куди завгодно” [173, с. 32–33]).

З-поміж 1243 дериватів зі складною мотивувальною базою неускладнене синтагматичне СЗ властиве 134 одиницям, натомість ускладнене – 1109 одиницям (1100 дериватів із мутаційною семантикою, 9 похідних – із транспозиційною) [див.: 105].

Числівники (133 од.) є носіями неускладненого й ускладненого СЗ, їх реалізація забезпечується інтерфіксальним основокладанням із суфіксацією (69 од.), зрощенням (41 од.), чистим основокладанням з інтерфіксацією (23 од.).

Іменникові утворення (272 од.) репрезентують неускладнене СЗ і п’ять ускладнених СЗ, функціонування яких уможлиблюється шляхом актуалізації інтерфіксального основокладання з суфіксацією (115 од.), інтерфіксального основокладання з флексацією (81 од.), чистого інтерфіксального основокладання (37 од.), безінтерфіксального основокладання з флексацією (34 од.), зрощення (3 од.), словоскладання (1 од.), безінтерфіксального чистого основокладання (1 од.).

Прикметниковий клас слів (818 од.) є носієм неускладненого СЗ і двох ускладнених СЗ, які реалізуються інтерфіксальним основокладанням із суфіксацією (675 од.), інтерфіксальним основокладанням з флексацією (118 од.), чистим основокладанням з інтерфіксацією (21 од.), зрощенням (2 од.), складанням основ (1 од.), безінтерфіксальним основокладанням з суфіксацією (1 од.).

Носіями єдиного СЗ є дієслова (7 од.), що оперті на інтерфіксальні схеми, які поєднують фразеологічний компонент мотивувальної синтагми, та оформлені конфіксацією.

Прислівники (13 од.) репрезентують неускладнене і два ускладнених СЗ, які актуалізуються інтерфіксальним основоскладанням з суфіксацією (6 од.) чи флексацією (2 од.), зрощенням (4 од.), чистим основоскладанням з суфіксацією (1 од.).

Отже, аналіз словотвірної семантики похідних прикметників (42,01 %), іменників (35,68 %), числівників (10,95 %), прислівників (8,75 %) та дієслів (2,61 %) у денумеративному словотворенні реалізовано, опираючись на ономасіологічну природу структури дериватів. Необхідність розроблення типології СЗ похідних нумеративів призвела до врахування опозиції «квантитативна / порядкова площина», яка репрезентована виявами: 1) «ядерна сема кількості / периферійна сема кількості», 2) «абстрактний зміст / конкретний зміст», що дозволило відмежувати властиву числівникам функційно-семантичну категорію кількості від словотвірної семантики.

Неоднорідність мотивувальної бази дериватів з огляду на її структуру зумовила класифікувати одиниці на дві групи, що також вагомо для з'ясування СЗ утворень: 1) похідні з простою твірною базою (43,06 %) та похідні зі складною мотивувальною базою (56,94 %).

З огляду на зазначені критерії, у денумеративному словотворенні похідні є носіями таких СЗ.

1. Числівники: *‘порядкове відношення до дискретної кількості’, ‘недискретна кількість від дискретної’, ‘гіпокористична недискретна кількість’, ‘порядкове відношення до дискретно-недискретної кількості’, ‘дискретна кількість від порядкової’, ‘розташований на невизначеній дискретній кількості’*; неускладнене синтагматичне СЗ, ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ *‘порядкове відношення до дискретної кількості’*.

2. Прикметники: *‘ознака за відношенням до того, що названо твірним іменником’, ‘який належить тому, хто названий твірним іменником’, ‘який*

стосується кількості, що названа твірним числівником', 'гіпокористична ознака кількості', 'означена якість', 'ознака за дією, що названа твірним дієсловом', 'співвідносний із ознакою чи характеризується ознакою, що названа твірним прикметником', 'сильний вияв ознаки', 'який відбувся після того, що названо твірним прикметником'; неускладнене синтагматичне СЗ, ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ 'ознака за відношенням до того, що названо твірним іменником' та 'ознака за дією, що названа твірним дієсловом' [104].

3. Іменники: 'абстрагована ознака', 'носій ознаки', 'особа жіночої статі, що співвідноситься з відповідною особою чоловічої статі', 'демінутивність', 'носій предметної ознаки', 'стилістична маркованість того, що названо твірним іменником', 'особа за предметністю', 'предметність за особою', 'половина того, що названо твірним іменником', 'носій кількісної ознаки', 'половина / частина того, що названо твірним числівником', 'абстрагована кількість', 'абстрагована дія'; неускладнене синтагматичне СЗ, ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ 'абстрагована предметність', 'носій предметної ознаки', 'опредметнена дія', 'носій процесуальної ознаки', 'носій ознаки' [103].

4. Прислівники: 'адвербіалізація ознаки', 'адвербіалізація кількості', 'спосіб реалізації дії, що названо твірним прислівником', 'надмірний ступінь адвербіальної ознаки', 'адвербіалізація предметної ознаки'; неускладнене синтагматичне СЗ, ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ 'адвербіалізація предметної ознаки', 'адвербіалізація фразеологізму'.

5. Дієслова: 'перенаправлення дії, що названа твірним дієсловом', 'тривання дії, названої твірним дієсловом', 'доведення до результату дії, що названа твірним дієсловом', 'протилежна дія до тієї, що названа твірним дієсловом', 'зробити / стати таким, як названо твірним дієсловом', 'повторна реалізація дії, що названа твірним дієсловом', 'якийсь час побути тим, що названо твірним дієсловом', 'робити / бути таким, як названо твірним іменником', 'зробити таким, як названо твірним іменником', 'робити таким, як

названо твірним числівником, *‘дія за ознакою’*; *ускладнене синтагматичне СЗ* зі СЗ *‘стати таким, як названо фразеологізмом’*.

Узагальнення кількісних даних, що характеризують СЗ дериватів п’яти лексико-граматичних класів слів за продуктивністю словотвірних моделей у межах кожного СГ, представлено в табл. 1, 2, 3, 4, 5 додатку В «Словотвірна семантика слів української мови в денумеративному словотворенні, організованих за принципом гніздування: типи деривації та продуктивність словотворчих моделей».

РОЗДІЛ 4

ДЕНУМЕРАТИВНІ СЛОВОТВІРНІ ГНІЗДА В ЛІНГВОКОГНІТОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

4.1 Когнітивна лінгвістика та дериватологія. Лінгвокогнітологічна інтерпретація словотвірного гнізда

Сучасні дослідження україністики характеризуються поліпарадигмальністю напрямів, серед яких чільне місце відводять інтердисциплінарним векторам [194, с. 170]. Спільним та беззаперечним у вияві міждисциплінарної кореляції є лінгвістичне спрямування та антропоцентричність. Сучасна лінгвістика окремішньо не є придатною для розв'язання проблем, зорієнтованих на «<...> визначення таких фундаментальних категорій, як інтелект (розум, знання, інтерпретація, інтуїція, дослідження механізму прийняття рішень, розуміння, структурування континууму дійсності, вичленування з неї окремих ситуацій, встановлення різновидів їх взаємодії, порядку послідовності та багатьох інших процесів, пов'язаних з мовою» [155, с. 13]). Орієнтація на антропоцентричну парадигму сприяє тому, що «<...> увага дослідників перейшла з питання “як влаштована мова” на запитання “як функціонує мова”» [114, с. 92]; при цьому важливим є «<...> прояв людини у всіх сторонах її буття – психологічного та соціального, індивідуального та типового, учбового та професіонального і т. д.» [184, с. 208], тобто осмислення світорозуміння та світобачення людини [11, с. 10]. Доповнюють формування так званих тріад знання з галузей психології, соціології, філософії, логістики, когнітології, культурології тощо. Квінтесенцію перспективних сучасних мовознавчих досліджень можна інтерпретувати як триєдину, а саме: «лінгвістика – антропоцентричність – когнітологія».

Становлення когнітологічного напрямку у світі відбувається в другій половині ХХ ст., чому передувала комп'ютеризація фактично всіх сфер людського існування [166, с. 32–33]. Інтеграційні процеси антропоцентрично зорієнтованих когнітології та лінгвістики припадають на кінець 90-их років ХХ століття передусім серед зарубіжних мовознавчих учень [33, с. 66]. В україністиці ж початок застосування когнітивного підходу до аналізу мовних

одиниць сягає середини XIX ст. та представлений ученням О. Потебні про ближнє та дальнє значення слова, де останнє становить зміст поняття «концепт», та розгляд мови як засобу пізнання [див: 144, с. 46–51; 155, с. 100–105].

Дефініція «когнітивний» першочергово трактувалася через поняття «пізнавальний» чи «такий, який стосується пізнання», проте сьогодні «<...> усе більше набуває значення “внутрішній”, “ментальний”, “інтеріоризований” і, нарешті, “пов’язаний із когніцією”, причому в це поняття все частіше вкладається новий зміст» [25]. Включення елементу внутрішньої свідомості, осмислення в підході до аналізу шляхів формування мовних явищ, а також інтердисциплінарний характер мовознавчих векторів неоднорідно відобразилися на підходах до їхньої інтерпретації, зрештою, типологізування напрямів не тільки когнітології, а й вужче – лінгвокогнітології (маємо на увазі неоднозначність трактування статусу, наприклад, лінгвокультурології, лінгвоконцептології тощо), що свідчить про тривалість процесу внормування лінгвістичних галузей знань. Так, О. Селіванова вважає провідними напрямками когнітивного мовознавства лінгвістичну семантику та лінгвоконцептологію, а лінгвокультурології відводить окреме місце, поруч із когнітивною лінгвістикою [166, с. 255–262, с. 382–389, с. 403–409]. На думку Т. Вільчинської, науковці часто не розмежовують також зв’язки лінгвокогнітології та лінгвокультурології як однорівневих у когнітивній лінгвістиці з лінгвоконцептологією, яка виникла на їхньому стику та має міждисциплінарний характер [33, с. 67]. В аспекті типологізаційного процесу векторів когнітології та когнітивної лінгвістики для нас було вагомо окреслити місце та статус останньої.

Екстраполяція лінгвістичних проблем на антропозорієнтований когнітологічний напрям призводить до того, що він «<...> розглядає мову як складову людського розуму, що тісно пов’язана із мисленням, сприйманням, засвоєнням, увагою, пам’яттю і передбачає вивчення породження мовлення <...>» [55, с. 26]. Тобто людина в мові розглядається як суб’єкт реалізації дії, який сприймає та формує інформацію, і при цьому в своїй мислительній діяльності послуговується необхідними для цього схемами

(планами, стратегіями чи програмами) [25]. На думку Н. Венжинович, «мова навіть більшою мірою, ніж культура й суспільство, дає когнівістам ключ до розуміння поведінки людини» [25]. Отже, «когнітивна лінгвістика досліджує механізми знання мови і механізми вияву знань у мові, проблеми співвідношення мови і свідомості, роль мови в концептуалізації і категоризації світу, у втіленні пізнавальних процесів й узагальненні людського досвіду, зв'язок окремих когнітивних здібностей людини з мовою і форми їхньої взаємодії» [69, с. 139–140, Т. 2].

Лінгвокогнітологічне осмислення мовних явищ простежується на всіх рівнях мови. На наш погляд, перспективним є когнітивний вектор у дослідженні словотвору, який ставить перед ним необхідність розв'язання нових когнітологічних завдань, зокрема, вивчення квінтесенції пізнання та розуміння людиною навколишньої дійсності, концептуалізації та категоризації уявлення про Всесвіт на глибинному рівні мови. У цьому аспекті «<...> словотвірні одиниці визначаються як такі, що виконують не одну, а дві основні функції: вони трактуються не лише як одиниці, що містять інформацію в упорядкованому вигляді, об'єктивують дані про світ, а й як такі, що породжують концептуальні та мовний світ знань [243, с. 424].

Реалізація поставлених завдань уможлиблюється за умови вивчення дериватології на основоцентричних засадах [57, с. 17; 165, с. 20–24]. В. Грещук наголошує на двох аспектах словотвору, інтерпретованого крізь призму когнітологічних учень. По-перше, зацентровано на категоризаційних і концептуалізаційних властивостях словотвору: «через ономасіологічні категорії, що виступають як семантичні класифікації, словотвір своєрідно впорядковує і структурує ментальні репрезентанти, створює відомі стереотипи для позначення реалій, які підводяться під ту чи іншу наявну семантичну категорію. Оскільки словотвірні моделі організовані за принципом вираження певного типу відношень між величинами, які лягли в основу позначення, то словотвір також дає змогу поєднати новий досвід із старим <...>» [55, с. 27]. По-друге, дериватологію розглянуто як «<...> складний динамічний процес номіналізації

вербалізованого мотиваційного судження» (на базі тексту чи його фрагменту) [57, с. 17–18].

Ізольованість похідних одиниць мови від текстового дискурсу превалює при когнітивному вивченні дериватологічних явищ та зорієнтована на три вияви.

Перший аспект репрезентований встановленням когнітивного навантаження окремого способу словотворення. Так, розглядаючи в діячності суфіксальну семантику як віддзеркалення ментального освоєння дійсності, Г. Кочерга підкреслює здатність суфіксальних морфем не тільки звужувати та розширювати семантику слів, але й експлікувати ідіоетнічну картину світу шляхом освоєння ономапопеї мовною системою за участю суфіксації [109].

Другий аспект представлений встановленням та аналізом когнітивних семантико-структурних характеристик похідних слів. У цьому ключі домінує когнітивне моделювання дериватів у працях О. Шишліної [206]. Орієнтація на встановлення когнітивно-семантичного аспекту дериватів виявлена в роботі У. Рис-Вікерс [161] та інших.

Третій аспект становить когнітивний вектор вивчення комплексних одиниць словотвору та є доволі перспективним [243]. Так, поодинокую є когнітивна інтерпретація словотвірних парадигм (Б. Грещук [45], О. Коляденко [92; 93] та ін.), проте найбільш частотним об'єктом лінгвокогнітологічного опису є СГ чи їхні частини. Українська лінгвістика представлена початковими етапами щодо застосування спектру когнітивних явищ до опису СГ, що розкриває широкі можливості, зрештою, необхідність вивчення ще не заповнених лакун лінгвокогнітологічного аспекту СГ української мови, та словотвору загалом і представлена описом СГ, вершинами яких є іменники (В. Грещук [56], О. Коляденко [91], Т. Крижановська [110], О. Олексенко [142]).

Лінгвокогнітологічний простір словотвірного гнізда може експлікуватися різноманітними структурами репрезентації знань, що «<...> утворюють ієрархічну систему і містять інформацію різного типу узагальнення» [127, с. 180]. Дослідники класичної теорії застосовують відмінні поняття на позначення структур репрезентації знань, однак їхньою спільною рисою є

актуалізація в мові певного знання за найбільш ідеальним та часто повторюваним зразком, хоча, як зазначає М. Гамс, часто вони називаються по-різному [226]: «ментальні моделі» (Ф. Джонсон-Лерд [234]), «сценарії» (К. Годдард, А. Вежбицька [227]) (про «схеми», «гештальти» тощо див. [194, с. 172], про «скрипти» див. [223], «фрейми» як моделі створення й інтерпретації текстів (М. Мінський [240], Ч. Філлмор [225], Т. ван Дейк [222]; див. також: 63, с. 24–35) [дет. про структури репрезентації знань див.: 185, с. 236–241]).

Згідно з останніми дослідженнями перспективним та виправданим є розгляд СГ як фрейм-структури [91, с. 91] – найвищого щабля структурування когнітивних знань [226].

Трактування СГ як фрейму сягає витоків традиційного розуміння дефініції «фрейм» у працях М. Мінського. Фрейм становить структуру даних (образ) людської пам'яті, придатний для репрезентації певної стереотипної ситуації з метою пізнання нової ситуації чи нового погляду на ситуацію, щоб «<...> шляхом зміни в ній окремих деталей зробити її придатною для розуміння більш широкого класу явищ чи процесів», при чому деякі дані можуть бути очікуваними, а деякі можуть не підтвердитися [240, с. 1]. Графічне зображення структури фрейму можна репрезентувати як мережу, компонентами якої є вузли та зв'язки між ними: верхній рівень фрейму чітко визначений, адже сформований поняттями, які відповідають ситуації, що припускається; нижнім рівням притаманні термінали, які мають бути заповнені характерними прикладами чи даними, залежними від певної мовленнєвої ситуації [240, с. 2]. Отож фрейм слід розглядати як «<...> процедурне знання, тобто “знання як” і послідовність дій, що описують його функціональний аспект» [65, с. 135].

Вагомою є думкою Т. ван Дейка про те, що «фрейми не становлять довільно виділені “куски” знань. По-перше, вони є одиницями, організованими “довкола” деякого концепту. Але і на противагу простому набору асоціацій ці одиниці містять основну, типову, потенційно можливу інформацію, яка асоційована з тим чи іншим концептом» [222, с. 214–215]. Тому в лінгвоконцептології поняття «фрейм» застосовують як модель побудови певного концепту, адже «<...> згідно

із сучасним науковим поглядом на міждисциплінарність когнітивної науки теорія фреймів у її класичному розумінні охоплює не всі виміри концепту, оскільки являє собою концептуальну модель стереотипних предметних ситуацій і не має нічого спільного з концептуальним аналізом, який звертається до знань про світ, у якому концепт функціонує в пізнавальній та комунікативній діяльності індивіда та реалізується у певному мовленнєвому акті, а отже, має бути в полі зору останнього разом з усіма зовнішніми зв'язками» [138, с. 304; див. також: [15; 26]. «Представляючи концепти, які належать до основних понятійних категорій, фрейми тим самим упорядковують мовну картину світу і вміщують у собі не лише інформацію про лінгвістичне буття досліджуваного концепту, а й певний соціальний сюжет» [138, с. 305]. Отож фрейм є структурно придатним для розкриття певного концепту, тому вагомим є когнітивне моделювання СГ як фрейм-структури.

У такому ключі єдність аналізованих шістнадцяти денумеративних СГ структурує фрагмент концепту «КІЛЬКІСТЬ», а оперування поняттям «фрейм» у лінгвоконцептології свідчить про її тісний взаємозв'язок з лінгвокогнітологією.

Отже, когнітивний антропозорієнтований лінгвістичний напрям дослідження становить підґрунтя розглядати словотвірне гніздо як фрейм-структурну одиницю акумуляції, категоризації, репрезентації певного знання, опертого на ментальний досвід людини, крізь призму словотвірної системи мови, адже уможлиблюється встановлення когнітивного смислового навантаження деривата через семантико-словотвірні зв'язки з вершиною СГ, яка є носієм ідеї змісту, відправною точкою людського знання, та є придатною для опису структури концептів.

4.2 Когнітивний вимір словотвірної семантики денумеративних словотвірних гнізд

Когнітивне моделювання словотвірного гнізда як фрейм-структури реалізується за допомогою методу фреймового пропозиційно-семантичного моделювання [див.: 112, с. 25–28; 142, с. 96–100]. У нашому дослідженні аналіз

зміщено з комплексної фрейм-структури гнізда на когнітивний вияв словотвірних значень при дотриманні фреймової організації похідних слів у межах СГ. Перевагою в такому підході є охоплення дериватів різних СГ та аналіз похідних за типами деривації, що сприяє поглибленому вивченню СЗ, виявлених на ономасіологічних засадах (словотвірна семантика п'яти лексико-граматичних класів денумеративів проаналізована крізь призму структурних особливостей і представлена в додатку В (табл. 1–5, або див. Розділ 3).

Фреймове моделювання словотвірної семантики денумеративів здійснене за кількома етапами, які відображають ієрархічну будову фрейм-структур: фрейми → субфрейми → слоти → пропозиційні структури → пропозиції → актантна частина пропозиції та предикатна (за наявності останньої). Зазначимо, що міждисциплінарний характер завдань, розмаїття методик, понять, адаптованих до опису СГ, та їх потрактувань, тяжіння до стислого викладу інформації ускладнює лінійність поданого матеріалу. Розгляньмо детальніше етапи нашої роботи.

1. У денумеративному словотворенні кожне зі СГ становить фрейм-структуру, однак не всі аналізовані СГ є окремими фреймами. «Фрейми перетворюють розсипану на відрізки та фрагменти (strips) реальність у конкретно визначену ситуацію» [65, с. 136]. «Фрейми можуть як взаємодіяти, так і поєднуватися між собою, утворюючи фреймову систему. Особливістю цього угруповання є те, що вони можуть надавати характеристику одному предмету чи явищу, але з різних сторін» [65, с. 137]. Отож відчислівникове словотворення, репрезентоване шістнадцятьма СГ, експлікує тринадцять фреймів (одін, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон): фрейм одін реалізують два емпірично пов'язані СГ із вершинами одін та перший / розм. первий, фрейм два представлений СГ два та другий, фрейм чотири – СГ чотири та сорок; їм властивий комплексний характер з огляду на різнобічну характеристику одного фрейму.

2. Субфрейми – це лексико-семантичні варіанти мотивувального слова (вершини СГ) із усіма дериватами, які співвідносяться з кожним із них [134, с. 67–74]. Аналізуючи дивергентно-конвергентне розходження семантики вершин СГ, ми встановили мотивувальні семемі твірних нумеративів, а також їх входження в структуру дериватів, часткову чи повну втрату семантичних зв'язків похідних із вершинами СГ (див. Додаток Б, табл. 1–3, або Розділ 2; зразок див. [99]). Отож субфреймове наповнення кожного фрейму має такі кількісні показники: фрейм один (СГ один, перший / розм. первий) – 10 субфреймів, два (СГ два, другий) – 6 субфреймів, три – 2 субфрейми, чотири (СГ чотири, сорок) – 3 субфрейми, п'ять – 4 субфрейми, шість – 1 субфрейм, сім – 1 субфрейм, вісім – 1 субфрейм, дев'ять – 1 субфрейм, десять – 2 субфрейми, сто – 3 субфрейми, тисяча – 4 субфрейми, мільйон / заст. міліон – 3 субфрейми. Незважаючи на комплексний характер окремих фреймів, опис субфреймового наповнення кожного з фреймів чи компонентів фреймів фіксуватиме вершину СГ, що зумовлено неспівмірністю семантики твірних нумеративів.

Аналіз глибинних структур словотвірної семантики денумеративів передбачає залучення дериватів, які є складниками різних фреймів, відтак для дотримання ієрархічності фреймової організації та зручності опису розмежуємо субфрейми на дві групи: 1) одиничні субфрейми – тобто такі, які властиві одному фрейму; 2) міжгніздові субфрейми, які становлять єдність субфреймів кількох фреймів; умовою існування когнітивного міжфреймового корелювання є семантична тотожність мінімум двох субфреймів, а в їхніх межах – слотів, наприклад, СЗ *‘особа жіночої статі, що співвідноситься з відповідною особою чоловічої статі’* оперте на міжгніздовий субфрейм, представлений ЛСВ₁ один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять та спільним слотом *‘кількість’*.

3. Слот (у вченні М. Мінського – термінал) – це елемент фрейму, зорієнтований на конкретизацію якого-небудь аспекту фрейму шляхом заповнення характерними прикладами чи даними – змінними, чи «міркуваннями

шляхом прикладу» [240, с. 2], тобто слот становить специфічну ситуацію фрейму [112, с. 27] та є придатним для групування дериватів.

Слотна частина фрейму є знанням, виявленим на глибинному рівні мови. Враховуючи той факт, що когнітивне знання вербалізується в мові (хоч і не цілком [238, с. 1361]), а лексико-семантичний варіант вершини СГ беззаперечно становить вербалізований субфрейм, то мотивувальна сема становить вербалізований слот (ВС) фрейму (про перехід когнітивної структури у вербальну див. [93, с. 141], про ВС див. [106]). Якщо розглядати семантичне наповнення слота як знання з певної теми, що задає ситуацію, тоді постає необхідність розв'язання проблеми, як потрактувати невербалізований субфрейм із метою уніфікації дихотомії «когнітивне знання (невербальне) – вербалізоване знання (мовний рівень)». Очевидно, семми становлять елемент концептуального знання, однак дослідники, описуючи когнітивні вияви, усе ж послуговуються його вербалізованою актуалізацією, а «<...> при когнітивному підході до мови на перший план виступають знання людини про світ, їх накопичення у процесі пізнання вербального й невербального досвіду» [155, с. 130]. Саме тому вважаємо недоцільним скасовувати поділ на лінгвістичне знання та знання про світ на користь загального конвенціоналізованого досвіду та культурного знання [див.: 246, с. 78].

Інтерпретація слота залежить від узагальненості змісту, який необхідно виявити, проте головними умовами для його встановлення є: 1) нижчий ступінь абстракції від субфрейму в межах фрейму, 2) групування похідних за певними темами, які сприятимуть розкриттю фрейму. Отож дефініція «вербалізований слот» (ВС) відображає мотивувальні семми кожного словотворчо спроможного ЛСВ твірного нумератива [106], адже твірна сема породжує конкретні судження про семантику похідних утворень, виражаючи певну ознаку, яка об'єднує похідні в межах одного субфрейму, а вербалізований слот на ментальному рівні деталізуємо слотом у його конкретному когнітивному вияві – деталізована специфічна ситуація, тема субфрейму в межах фрейму, проте, на відміну від ВС,

його встановлення та формулювання зберігає елемент суб'єктивності й різноступеневого узагальнення.

Розглядаючи вербалізовані знання – слоти – як дериваційно спроможні семи вершинних нумеративів, а субфрейми як мотивувальні ЛСВ непохідних твірних, – ми зможемо доповнити здобутки семантичної дериватології, зокрема в денумеративному словотворенні, когнітивним виявом. Таке розуміння сприятиме виявленню спільних глибинних структур у процесі номінації (семантичної та словотворчої).

4. З'ясування когнітивного аспекту значень похідних слів оперте на синтаксичну природу деривата, семантика якого становить згорнуте судження та базована на структурно-логічній схемі – пропозиційній структурі, або схемі [див.: 112, с. 25–28]. Зауважимо, що в теорії речення пропозиційна структура становить так званий лінгвістичний ген, який фіксує «генетичну інформацію» про способи розкриття висловлення [34, с. 52], за аналогією похідне слово можна розгорнути в схему, яка на рівні семантики та структури зберігає людський досвід через «ген» мотивувального слова, адже «представлене у розчленованій формі, похідне слово допомагає асоціювати позначуваний ним предмет, дію або ознаку з тим, що відомо з попереднього досвіду» [155, с. 134].

5. Деталізований вияв пропозиційних структур становить пропозиція – схема елементарної ситуації, що є одиницею когнітивного моделювання похідного слова [92, с. 321], адже «<...> з позицій когнітивізму лексичне значення розглядається як відображення визначених, зафіксованих у мові пластів знань та досвіду, тісно пов'язаних з діяльністю людини [202, с. 90].

Дефініцію «пропозиція» запозичено з логіки та застосовано в теорії речення для позначення змістової відповідності між реченням та ймовірним його перифразуванням [34, с. 51] та інтерпретовано як «семантичний інваріант», який репрезентує «<...> стабільне семантичне ядро, об'єктивну семантичну константу речення, яка відображає структуру ситуації події» [30, с. 121–122]. Подібно до речення похідне слово піддається перифразуванню з метою встановлення ономасіологічної бази та ознаки [58], при цьому воно експлікує центральну

ситуацію певного знання, на якій базується семантико-структурний аспект формування деривата. Оскільки пропозиція є ситуативною, то в основі як пропозиційної структури, так і пропозиції перебуває здебільшого предикат, виражений дієсловом, та його поширювачі – актанти [див. 112, с. 26]. При встановленні пропозиції важливо зафіксувати наявність мотивувальної одиниці в когнітивній структурі деривата, що «<...> дозволяє ніби поділити похідне у нашій свідомості на словотворчу пару «мотивуюче – мотивоване» і, таким чином, дає можливість включити похідне слово разом з вихідною одиницею до дериваційного поля» [155, с. 133]. Кожен пропозиційний елемент повинен бути виявлений та вербалізований за критеріями об'єктивності та несуперечливості відомої інформації [193, с. 42], а відмінність у формулюванні ПС і П полягає в ступені абстракції позначуваного ними знання.

Отож актантна частина пропозиції представлена мотивованим словом (актант 1, або лівобічний поширювач) та мотивувальним словом (актант 2, або правобічний поширювач). Проілюструємо на елементі фреймового пропозиційно-структурного типу лексико-словотвірного гнізда «orzo – ячмінь» (див. таблицю), де пропозиція представлена предикатом із прирощенням 'продавати *вироби з*', актантом 1 'особа' та актантом 2 'orzo', а пропозиційна схема – 'суб'єкт – предикат – об'єкт' [див.: 112, с. 26].

Пропозиційно-семантичні типи дериватів ЛСГ «orzo – ячмінь»			
1. Суб'єкт – предикат – об'єкт			
особа	продавати вироби з	orzo	orzarolo – продавець мучних продуктів

Пропозиційні структури доцільно типологізувати за критерієм здатності вершини СГ до безпосереднього чи опосередкованого заповнення позиції актанта 2. Тому ПС розглядаємо як первинні (з індексом *n*) та вторинні (з індексом *v*). Первинні ПС мотивовані вершиною гнізда, натомість у вторинних СП роль актанта 2 представлена дериватами у функції твірних слів. Для деталізації актантного значення застосовано аналогічний підхід до

розмежування значення ‘кількості’ у позиції актанта 2: для первинних ПС – кількість_п (первинна), для вторинних ПС – кількість_в (вторинна); такі ж індексації застосовуємо до поширювачів із кількісним виявом у конкретних пропозиціях.

На типологізування пропозиційних структур дериватів має вплив учення в галузі семантичного синтаксису [див.: 34, с. 51–58]. «Подієва пропозиція пов’язана зі сферою буття, руху, діяльності (фізичної чи соціальної); логічна пропозиція – з відбиттям відношень, установлюваних у процесі мисленнєвої діяльності, логічних міркувань (відношення ідентифікації, тотожності тощо)» [69, с. 73, Т. 3]. За критерієм наявності / відсутності подієвості у семантиці дериватів (саме подієвості, а не ситуативності, під якою розуміємо ситуацію як явище, на яку оперті ПС та П) пропозиційні структури поділяються на два типи. Так, П-пропозиції (подієві) відображають дійсність (події та пов’язані з ними учасники) та представлені лексемами з подієвим змістом. Л-пропозиції (логічні) становлять своєрідні логічно-розумові операції щодо вже відомої інформації [див.: 34, с. 52].

Власне, цей критерій є наскрізним у виявленні пропозиційних структур, адже, встановлюючи когнітивний вимір словотвірної семантики, щонайважливіше – глибинних структур кожного деривата, вагомо врахувати, що з’ясування пропозиційних схем похідних має виразну ономасіологічну природу, бо перед дослідником постає завдання розгорнути значення слова на компоненти, які послідовно розкривають процедуру називання предмета, дії, ознаки, кількості тощо, враховуючи ментальний досвід людини, та змодельовати структуру цієї процедури.

Виявлення таких типових, стереотипних схем (ПС) дає змогу мовцю застосовувати їх для називання інших ситуацій такого ж зразка. Власне, на типових схемах базовані розгорнуті ситуації, або ж конкретні пропозиції. Носій мови, розуміючи ідею змісту твірного слова та вмів оперуючи словотвірними моделями, здатний підвести під цю ж рубрику досвіду інше слово, сформоване за цим зразком. Для того, щоб конкретна пропозиція функціонувала правильно, вона оперта на ономасіологічну базу (актант 1) та ономасіологічну ознаку

(актант 2), часто – предикат, тобто на ті складники, які забезпечують тотожність пропозиції зі значенням деривата. Як зауважує В. Ґрещук, встановлення ономасіологічної ознаки для дериватів мутаційного типу не становить труднощів, однак «поняттєвий аналіз об’єктів номінації при модифікації має свої особливості <...>», як і при транспозиції, враховуючи штучність виявлення ономасіологічної бази [58, с. 38–39]. Розгляд основоцентричної дериватології крізь призму її лінгвокогнітологічного вияву, а саме – встановлення когнітивного моделювання словотвірної семантики (у нашому дослідженні на базі фрейм-структур із числівниковими вершинами) дасть змогу комплексно, усебічно проаналізувати денумеративне словотворення української мови.

Встановлення знань про формування дериватів на глибинному рівні мови передбачає аналіз семантичного наповнення пропозицій, на яких базуються лексичні значення похідних, що можуть набувати додаткового змісту [67]. Природа «прирощених значень» може бути семантично прозорою або ж ідіоматизованою [67]. Відповідність лексичної семантики компонентам пропозиції свідчить про прозору вивідність деривата, тобто лексичне значення є еквівалентом когнітивної ситуації. Ідіоматизоване прирощене значення характеризується нерівноправністю семантики, «<...> яка полягає у “складанні” значень компонентів і додаткового компонента, який виникає в семантичній структурі цього слова <...>» [67; див. також: 17; 37].

Ідіоматичність семантики може бути представлена двома типами: 1) семантичним прирощенням (слово «<...> набуває додаткової приховано вмотивованої ознаки лексичного значення») [6, с. 5]; 2) синтаксичним прирощенням, яке становить смислове прирощення на рівні предикативної частини пропозиції. Якщо ж пропозиція ґрунтується на предикаті, який можна упустити при тлумаченні слова без втрати розуміння його семантики, то тут йде мова про прирощення на рівні пропозиційної моделі. Прирощення будь-якого типу відокремлюємо квадратними дужками та виділяємо курсивом.

У внутрішньочислівниковому словотворенні прирощуватися на рівні пропозиції можуть також лівобічні актанти, якщо лексикографічне тлумачення

деривата номінує яке-небудь число без вказівки на кількісне значення. Оскільки число є логічним продуктом мисленнєвої діяльності людини, то воно повинно передбачати його первинну суть – кількість (див. Розділ 1). Наприклад:

ПС ‘кількість – предикат – кількість / число_п (Num–Num)’ (62 од.):

П [‘дискретна кількість’] / число дорівнює, складається з / називає [‘дискретну кількість_n’] / число, схарактеризована дискретною кількістю на позначення числа три’: *трильйон*.

Прирощення лівобічних актантів на рівні пропозиції властиві також фемінітивам зі СЗ ‘*особа жіночої статі, що співвідноситься з відповідною особою чоловічої статі*’, які належать до зазначеного СЗ через первинність співвідношення фемінітива з маскулінативом, вони маркують статус жінки, вказуючи на ієрархічність сімейних відносин, що становить логічну зв’язку: *сотник* (“1. В Україні XVI–XVIII ст. – особа, яка очолювала сотню (у 5 знач.), обиралася спочатку козаками, а згодом призначалася гетьманом або царем”) → *сотничіха* (“розм. Дружина сотника”), *сотниківна* (“Дочка сотника”) (див. також: *сотничка, первістка, первачка, мільйонерша, одиначка*); див. також: СЗ ‘*перенаправлення дії, що названа твірним дієсловом*’, ‘*абстрагована ознака*’.

Поодинокі прирощення на рівні пропозиції властиві актанту 2 та зумовлені його раціональним виявленням у структурі твірного слова зі збереженням у структурі деривата зі СЗ ‘*демінутивність*’: *десятка* (“1. Назва цифри (напр., римської) і числа 10 // Назва групи людей з десяти осіб // Назва того чи іншого виду транспорту, нумерованого числом 10 (автобуса, трамвая і т. ін.) // розм. Автомобіль “Лада” моделі ВАЗ-2110”) → *десяточка* (“1. Зменш. до десятка”):

ПС ‘об’єкт – об’єкт_в’:

П ‘зменшена номінація об’єкта, який називає число, цифру, [кількість], групу людей, вид транспорту, марку автомобіля’ (1 од.): *десяточка*.

У дисертаційному дослідженні зроблено акцент на виявленні Л-пропозицій у межах словотвірної семантики денумеративів, яка представлена модифікаційним та транспозиційним типом деривації. Утворення з мутаційною природою похідності не беремо до уваги, за винятком моделювання глибинних

подієвих структур у внутрішньочислівниковому словотворенні, де обидва поширювачі представлені певним виявом кількості. Іншим СЗ, на які оперті іменники, прикметники, дієслова та прислівники з мутаційною семантикою (див. Додаток В, табл. 1–3, 5), слід присвятити окрему розвідку. Отож вибірковість проаналізованих в когнітивному аспекті словотвірних значень пояснюємо тим, що кількість дериватів у структурі шістнадцяти денумеративних СГ є численною (2183 од.), а когнітивному моделюванню СЗ відводимо один із чотирьох розділів роботи. Отже, описано 728 похідних, із яких 231 дериват ґрунтується на П-пропозиціях, а також 172 модифікати та 317 транспозитів, які оперті на Л-пропозиції. Зазначимо, що інтерпретуємо тільки інваріантну семантику дериватів, окрім транспозитів, які за своєю природою відбивають полісемантичність твірного слова.

Моделюючи та вербалізуючи конкретні пропозиції, враховуємо синтагматичність семантики актанта 2, відповідно індексуємо актант 2 у ПС за частиномовною належністю основ, які корелюють між собою на кшталт:

ПС ‘кількість – предикат – кількість_В (Num–Num)’:

П ‘кількість дискретно-недискретна відноситься до дискретної кількості_В, схарактеризованої дискретною кількістю на позначення першого десятка’: *однотисячний* (СГ одін).

Маркування такого типу вказує на необхідність зафіксувати в пропозиції функційність препозитивної та домінантної основ і представлена формулюваннями на кшталт ‘кількість, схарактеризована кількістю’. Таке маркування видається нам доцільним, адже всі мотивувальні елементи концептуальної семантики кількісного змісту формують та заповнюють однаковою мірою правобічну актантну частину пропозиції.

4.2.1 Подієві пропозиції

Когнітивні структури словотвірної семантики похідних із мутаційним типом деривації характеризуються предикативною структурою із функціонально значущою внутрішньою дією [див. 34, с. 52].

Для «прочитання» ЛЗ деривата з мутаційним типом деривації крізь призму пропозиційної семантики необхідна семантична єдність предикативної та актантної частин, при цьому предикат може бути складовою частиною лексичного значення похідного, становити синтаксичне прирощення або ж прирощення на рівні пропозиційної структури (див. вище). Така подієвість не властива модифікаторам та транспозиторам, саме тому їхня семантика сформована як логічна двокомпонентна операція. Здатність деривата до міжкатегорійної транспозиції на кшталт *третій* (// у знач. ім. [той (та), що йде, займає місце після другого (другої)]), *двадцятій* (// [у знач. ім.]) (СГ два), *двадцятій* (// [у знач. ім.]) (СГ десять), *тринадцяті* (// [у знач. ім.]) (СГ три), *тринадцяті* (// [у знач. ім.]) (СГ десять), *двоє* ([// у знач. ім.]), *трьоє* ([у знач. ім.]) становить Л-пропозицію та потребує формулювання словотвірних значень типу ‘особа за...’, однак такі СЗ ми не брали до уваги. Інші семантичні прирощення маркуємо в П-пропозиціях, проте вони функціонують у межах інших СЗ (наприклад, *сьомий* (// [година після шостої])), або є логічними складниками семантики (*п'ятсот* (// [одиниць])).

Отож на рівні ПС та пропозицій функціонально значуща дія представлена:

1) як центральний предикат у пропозиційній схемі:

ПС ‘кількість – предикат – кількість_{В (Num)}’:

П ‘недискретна кількість [складається з / називає] дискретну кількість_В, що називає одне з чисел другого десятка’: *тринадцяті*;

2) може виконувати водночас функцію лівобічного поширювача та експлікуватися як актант 1-предикат:

ПС ‘предикат – об’єкт-кон’юнктор_{В (N)}’:

П ‘мати першенство_В’: *першенствувати*.

У внутрішньочислівниковому словотворенні П-пропозиції представлені 231 одиницею, що є носіями семи СЗ.

- СЗ ‘порядкове відношення до дискретної кількості’ (64 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ один, два, три, чотири, п’ять, шість, сім, вісім, дев’ять, десять, сорок, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘відношення’:

ПС ‘кількість – предикат – кількість_п (Num)’ (14 од.):

П ‘дискретно-недискретна кількість відноситься до дискретної кількості_п, що називає порядковість чисел першого десятка, четвертого десятка, сотні, тисячі та мільйона’ (14 од.): *третій* (1. // [який надходить, настає за чимось другим // який перевищує два, наближається до (третьої) години] //), *четвѳртий*, *п’ятий*, *шостий*, *сьомий* (// [година після шостої]), *восьмий*, *осьмий*, *дев’ятий*, *десятий*, *сороковий*, *сотий*, *тисячний*, *мільйонний*, *мільйонний*;

ПС ‘кількість – предикат – кількість_в (Num)’ (50 од.):

П ‘дискретно-недискретна кількість відноситься до дискретної кількості_в, що називає порядковість другого десятка, десятків, сотень’ (50 од.): *одинадцятий* (СГ одін); *двадцятий*, *дванадцятий*, *двохсотий* (СГ два); *тридев’ятий*, *тридесятий*, *тридцятий*, *тринадцятий*, *трьохсотий*, *трильйонний* (СГ трі); *чотирнадцятий*, *чотирьохсотий* (СГ чотіри); *п’ятдесятий*, *п’ятнадцятий*, *п’ятисотий* (СГ п’ять); *шістдесятий*, *шістнадцятий*, *шестисотий* (СГ шість); *сімдесятий*, *сімнадцятий*, *семисотий* (СГ сім); *вісімдесятий*, *вісімнадцятий* (// [який має номер (вісімнадцять) згідно з певним розкладом]), *восьмисотий* (СГ вісім); *дев’ятнадцятий*, *дев’яностий*, *тридев’ятий* (СГ дев’ять); *двадцятий*, *тридцятий*, *п’ятдесятий*, *шістдесятий*, *сімдесятий*, *вісімдесятий*, *одинадцятий*, *дванадцятий*, *тринадцятий*, *чотирнадцятий*, *п’ятнадцятий*, *шістнадцятий*, *сімнадцятий*, *вісімнадцятий* (// [який має номер (вісімнадцять) згідно з певним розкладом]), *дев’ятнадцятий*, *тридесятий* (СГ десять); *восьмисотий*, *двохсотий*, *п’ятисотий*, *семисотий*, *трьохсотий*, *чотирьохсотий*, *шестисотий* (СГ сто).

- СЗ ‘недискретна кількість від дискретної’ (29 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ одін, два, трі, чотіри, п’ять, шість, сім, вісім, дев’ять, десять:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘недискретна кількість’:

ПС ‘кількість – предикат – кількість_п (Num)’ (9 од.):

П ‘недискретна кількість [складається з / називає] дискретну кількість_п, що називає одне з чисел першого десятка’ (9 од.): *двоє, троє, четверо, п’ятеро, шістьеро, семеро, восьмеро, дев’ятеро, десятеро*;

ПС ‘кількість – предикат – кількість_{в (Num)}’ (20 од.):

П ‘недискретна кількість [складається з / називає] дискретну кількість_в, що називає одне з чисел другого десятка, третій десяток’ (20 од.): *одинадцятро (СГ одін); дванадцятро, двадцятро (СГ два); тринадцятро, тридцятро (СГ трі); чотирнадцятро (СГ чотіри); п’ятнадцятро (СГ п’ять); шістнадцятро (СГ шість); сімнадцятро (СГ сім); вісімнадцятро (СГ вісім); двадцятро, тридцятро, одинадцятро, дванадцятро, тринадцятро, чотирнадцятро, п’ятнадцятро, шістнадцятро, сімнадцятро, вісімнадцятро (СГ десять).*

- СЗ ‘порядкове відношення до дискретно-недискретної кількості’ (3 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ десять, сто:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘відношення’:

ПС ‘кількість – предикат – кількість_{в (Num)}’ (3 од.):

П ‘дискретно-недискретна кількість відноситься до недискретної кількості_в, що називає число в межах другого десятка та сотень’ (3 од.): *надцяттий, стонадцяттий (СГ десять), стонадцяттий (СГ сто).*

- СЗ ‘дискретна кількість від порядкової’ (1 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ трі:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘дискретна кількість’:

ПС ‘кількість – предикат – кількість_{в (Num)}’ (1 од.):

П ‘дискретна кількість [ε] недискретна кількість_в, що називає відношення до кількості, що становить три одиниці’ (1 од.): *півтретя ([два] з половиною).*

- СЗ ‘розташований на невизначеній дискретній кількості’ (1 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ десять:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘дискретно-недискретна кількість’:

ПС ‘кількість – предикат – кількість_п (Num)’ (1 од.):

П ‘дискретно-недискретна кількість [знаходиться в межах] дискретної кількості_п, що називає кількість другого десятка’ (1 од.): *на́дцять*.

- *Ускладнене СЗ зі СЗ ‘порядкове відношення до дискретної кількості’ (69 од.).*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ одін, два, три, чотири, п’ять, шість, сім, вісім, дев’ять, десять, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘відношення’:

ПС ‘кількість – предикат – кількість_п (Num-Num)’ (47 од.):

П ‘кількість дискретно-недискретна відноситься до дискретної кількості_п, схарактеризованої дискретною кількістю на позначення першого десятка, другого десятка, десятків, сотень’ (47 од.): *однотісячний, одномільйонний, одномільйадний* (СГ одін); *двотісячний, двохтісячний* (СГ два); *трьохмільйонний, трьохмільярдний, трьохтісячний, третісячний* (СГ три); *чотиритісячний, чотирьохтісячний* (СГ чотири); *п’ятитісячний* (СГ п’ять); *шеститісячний* (СГ шість); *семитісячний* (СГ сім); *восьмимільйонний, восьмимільярдний, восьмитісячний* (СГ вісім); *десятимільйонний, десятистісячний, десятиміліярдний* (СГ десять); *стомільйонний, стотісячний* (СГ сто); *вісімдесятитісячний, вісімнадцятитісячний, восьмисотитісячний, восьмитісячний, двотісячний, двохтісячний, десятистісячний, одинадцятитісячний, однотісячний, п’ятитісячний, стотісячний, третісячний, трьохсоттісячний, трьохтісячний, чотиритісячний, чотирьохтісячний, шеститісячний, семитісячний* (СГ тисяча); *вісімдесятимільйонний, вісімнадцятимільйонний, восьмимільйонний, десятистісячний, одинадцятимільйонний, одномільйонний, трьохмільйонний* (СГ мільйон / міліон);

ПС ‘кількість – предикат – кількість_в (Num-Num)’ (22 од.):

П ‘кількість дискретно-недискретна відноситься до дискретної кількості_в, схарактеризованої дискретною кількістю на позначення першого десятка, другого десятка, десятків, сотень’: *одинадцятимільйонний,*

одинадцятимільярдний, одинадцятитисячний (СГ один); трьохсоттисячний (СГ три); вісімдесятимільйонний, вісімдесятимільярдний, вісімдесятитисячний, вісімнадцятимільйонний, вісімнадцятимільярдний, вісімнадцятитисячний, восьмисоттисячний (СГ вісім); вісімдесятимільйонний, вісімдесятимільярдний, вісімдесятитисячний, одинадцятимільйонний, одинадцятимільярдний, одинадцятитисячний, вісімнадцятимільйонний, вісімнадцятимільярдний, вісімнадцятитисячний (СГ десять); трьохсоттисячний, восьмисоттисячний (СГ сто).

- Неускладнене синтагматичне СЗ (64 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сто:

ВС 'кількість / цифра / число' – СЛОТ 'дискретна кількість':

ПС 'кількість – предикат – кількість / число_п (Num-Num)' (62 од.):

П 'дискретна кількість / число [складається з] / називає дискретну кількість_п, схарактеризовану дискретною кількістю на позначення першого десятка' (54 од): *одина́дцять* (// [одиниць]) (СГ один); *два́дцять* (// [осіб]), *двана́дцять* (// [осіб]), *дві́сті* (// [одиниць]) (СГ два); *три́дцять* (// [складова частина багатозначного або дробового] числа // [одиниць] // [приблизна (кількість із тридцяти) одиниць]), *трина́дцять* (// [одиниць]), *три́ста* ([одиниць]), *три́десять* (// [складова частина багатозначного або дробового] числа // [одиниць] // [приблизна (кількість із тридцяти) одиниць]) (СГ три); *чотирна́дцять* (// [одиниць]), *чоти́риста* (// [одиниць]) (СГ чотири); *п'ятдеся́т* (// [одиниць]), *п'ятна́дцять* (// [одиниць]), *п'ятсо́т* (// [одиниць]) (СГ п'ять); *ші́стдеся́т* (// [одиниць]), *ші́стна́дцять* (// [одиниць]), *ші́тсо́т* (// [одиниць]) (СГ шість); *сі́мдеся́т* (// [одиниць]), *сі́мна́дцять* (// [одиниць]), *сі́мсо́т* (// [одиниць]) (СГ сім); *ві́сімдеся́т* (// [одиниць]), *ві́сімна́дцять* (// [одиниць]), *ві́сімсо́т* (// [одиниць]) (СГ вісім); *дев'ятдеся́т* (// [одиниць]), *дев'ятна́дцять* (// [одиниць]), *дев'яно́сто* (// [одиниць]), *дев'ятсо́т* (// [одиниць]) (СГ дев'ять); *два́дцять* (// [осіб]), *три́дцять* (// [складова частина багатозначного або дробового] числа // [одиниць] // [приблизна (кількість із тридцяти) одиниць]), *п'ятдеся́т*

(// [одиниць]), *шістдесят* (// [одиниць]), *сімдесят* (// [одиниць]), *вісімдесят* (// [одиниць]), *дев'ятдесят* (// [одиниць]), *одинадцять* (// [одиниць]), *тринадцять* (// [одиниць]), *чотирнадцять* (// [одиниць]), *п'ятнадцять* (// [одиниць]), *шістнадцять* (// [одиниць]), *сімнадцять* (// [одиниць]), *вісімнадцять* (// [одиниць]), *дев'ятнадцять* (// [одиниць]), *дванадцять* (// [осіб]), *тридцять* (// [складова частина багатозначного або дробового] числа // [одиниць] // [приблизна (кількість із тридцяти) одиниць]) (СГ *дэсять*); *двісті* (// [одиниць]), *вісімсот* (// [одиниць]), *дев'яносто* (// [одиниць]), *дев'ятсот* (// [одиниць]), *п'ятсот* (// [одиниць]), *сімсот* (// [одиниць]), *триста* (// [одиниць]), *чотіриста* (// [одиниць]), *шістсот* (// [одиниць]) (СГ *сто*);

П 'дискретно-недискретна кількість [знаходиться в межах] дискретної кількості_п, схарактеризованої дискретно-недискретною кількістю на позначення числа від трьох до десяти, або дискретною кількістю зі значенням сотні' (5 од.): *кількадэсят* ([від одинадцяти до дев'ятнадцяти]), *кільканадцять* ([від одинадцяти до дев'ятнадцяти]), *стонадцять* ([велика (кількість) чого-небудь]) (СГ *дэсять*); *стонадцять* ([велика] (кількість) чого-небудь), *кількасот* [від сто до дев'ятсот] (СГ *сто*);

П '[дискретна кількість] / число дорівнює, складається з / називає [дискретну кількість_п] / число, схарактеризована дискретною кількістю на позначення числа три' (3 од.): *трильйон*, *тридев'ять* (число [27]) (СГ *трі*); *тридев'ять* (число [27]) (СГ *дэв'ять*);

П 'недискретна кількість означає недискретну кількість_п, схарактеризовану синонімічною недискретною семантикою' (3 од.): *обідва* ([кожний із (двох) названих або відомих предметів]), *обідві* ([кожний із (двох) названих або відомих предметів]), *обидвоє* (дві [названі або відомі особи різної статі, роду; і він, і вона] // дві [названі або відомі недорослі істоти, малята (діти, звірята і т. ін.)] // два [однакових предмети, назва яких має форму середнього роду або лише множини] // дві [названі або відомі особи однієї статі]);

П ‘дискретно-недискретна кількість [складається] з дискретної кількості_п, схарактеризованої дискретно-недискретною кількістю на позначення її половини’ (1 од.): *півторáста* (сто [п’ятдесять] одиниць).

Отже, аналізуючи когнітивний вияв поверхневих структур мутаційних дериватів у внутрішньочислівниковому словотворенні, виявлено такі показники. Кожне з семи СЗ ґрунтується на єдиному субфреймі (ЛСВ₁) у межах фреймів. Наповнення слотів кожного фрейму представлено єдиною вербалізованою темою ‘кількість’, а також ‘кількість / цифра / число’, де числово-цифрове значення є логічним виявом кількості, тому не становить окремих слот; слот у когнітивному вияві репрезентований чотирма темами: ‘відношення’, ‘недискретна кількість’, ‘дискретна кількість’, ‘дискретно-недискретна кількість’ [див.: 100]. Детальне маркування тематики фреймів, а також глибинних структур подієвих пропозицій відбито в додатку Г (табл.1, 2).

Опрацьований матеріал може слугувати основою для виявлення когнітивного моделювання дериватів із актантною частиною пропозиції, представленої значенням ‘кількість’.

4.2.2 Логічні пропозиції

Розумові операції мисленнєвої діяльності людини щодо творення похідного слова характеризуються відмінним типом ономасіологічної ознаки від дериватів із подієвим змістом та експлікуються шляхом доповнення відомої інформації (модифікати), або ж набуття ними іншої синтаксичної функції (транспозити).

МОДИФІКАТИ. Ономасіологічна ознака модифікатів представлена ускладненістю певними квантитативними, часовими, просторовими та іншими характеристиками [див.: 58, с. 38–38], тому формування їхньої семантики оперте на Л-пропозиційні типи. Отож деривати модифікаційного типу взаємодіють із інформацією, що закодована в мові, саме тому когнітивний вияв слотної частини фрейму повинен виражати характер відношень між словами, який існує в колективному досвіді людей.

Серед аналізованих 2183 дериватів модифікаційна семантика властива 171 денумеративному похідному: іменники (110 од.), дієслова (33 од.), прислівники (13 од.), числівники (8 од.), прикметники (7 од.).

Іменники

- СЗ ‘особа жіночої статі, що співвідноситься з відповідною особою чоловічої статі’ (69 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ одін, два, три, чотири, п’ять, шість, сім, вісім, дев’ять, десять, сто, тисяча:

ВС ‘кількість’ – СЛЮТ ‘жіночність’:

ПС ‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_{В(N)}’ (36 од.):

П ‘жінка, що співвідноситься з чоловіком, названим за періодом його навчання’ (12 од.): *одинадцятикласниця* (СГ одін), *третьокласниця*, *третьокурсниця*; *четвертокласниця*, *четвертокурсниця*, *п’ятикласниця*, *шестикласниця*, *семикласниця*, *восьмикласниця*, *дев’ятикласниця*, *десятикласниця*, *одинадцятикласниця* (СГ десять);

П ‘жінка, [дочка], [дружина], що співвідноситься з чоловіком, названим за родом його діяльності’ (13 од.): *однопартійка*; *п’ятидесятниця* (СГ п’ять); *шістдесятниця*, *шестидесятниця* (СГ шість); *вісімдесятниця* (СГ вісім); *п’ятидесятниця*, *шістдесятниця*, *шестидесятниця*, *вісімдесятниця* (СГ десять); *сотниківна*, *сотничка*, *сотничіха* (СГ сто); *тисячниця* (СГ тисяча);

П ‘жінка, що співвідноситься з чоловіком, названим за його досягненнями’ (3 од.): *двоєчниця*; *третьорозрядниця*, *трієчниця*;

П ‘жінка, що співвідноситься з чоловіком, названим за його внутрішніми якостями’ (5 од.): *однолюбка*, *однодумниця*; *дворушниця*; *семидільниця*, *семиділуха*;

П ‘жінка, що співвідноситься з чоловіком, названим за місцем його перебування’ (2 од.): *однокімнатниця*, *однопалатниця*;

П ‘жінка, що співвідноситься з чоловіком, названим за його віковими особливостями’ (1 од.): *однолітка*.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₄ одін:

ВС ‘той самий’ – СЛОТ ‘жіночість’:

ПС ‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_В(N)’ (14 од.):

П ‘жінка, що співвідноситься з чоловіком, названим за спільною належністю до певної групи’ (14 од.): *однока́шниця, однокла́сниця, одноклубниця, одноку́рсниця, одногру́пниця, однопле́мниця, однопрі́звищниця, однофа́мільниця, однопле́мниця, однові́рка, однополча́нка, односельча́нка, односі́льча́нка, односе́лиця;*

ВС ‘однаковий, тотожний’ – СЛОТ ‘жіночість’:

ПС ‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_В(N)’ (1 од.):

П ‘жінка, що співвідноситься з чоловіком, названим за віковими особливостями’ (1 од.): *одногóдка.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ перший / розм. пєрвий, дрúгий:

ВС ‘сталий порядок’ – СЛОТ ‘жіночість’:

ПС ‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_В(N)’ (10 од.):

П ‘жінка, що співвідноситься з чоловіком, названим за його періодом навчання’ (6 од.): *першоку́рсниця, першокла́сниця, першорі́чниця, друго́класниця, другоку́рсниця, другорі́чниця;*

П ‘жінка, що співвідноситься з чоловіком, схарактеризованим за певними досягненнями’ (2 од.): *першокате́горниця, першорозря́дниця;*

П ‘жінка, [дочка], що співвідноситься з чоловіком, названим за порядком народжуваності дитини в сім’ї’ (2 од.): *пєрві́стка, пєрва́чка.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ мільйон / заст. міліон:

ВС ‘багатство, капітал’ – СЛОТ ‘жіночість’:

ПС ‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_В(N)’ (4 од.):

П ‘жінка, [дружина], що співвідноситься з чоловіком, названим за наявністю в нього грошових одиниць’ (4 од.): *мільйоне́рша, мільйо́ниця, мільйоне́рка, міліоне́рка.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ один:

ВС ‘окремий, одинокий’ – СЛОТ ‘жіночість’:

ПС ‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_В(N)’ (2 од.):

П ‘жінка, [дочка], що співвідноситься з чоловіком, названим за внутрішнім станом’ (2 од.): *одина́чка, динóчниця*.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ чоти́ри:

ВС ‘оцінка’ – СЛОТ ‘жіночість’:

ПС ‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_{в(N)}’ (1 од.):

П ‘жінка, що співвідноситься з чоловіком, названим за його досягненнями’ (1 од.): *четві́рочниця*.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₆ оди́н:

ВС ‘окремий’ – СЛОТ ‘жіночість’:

ПС ‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_{в(N)}’ (1 од.):

П ‘жінка, що співвідноситься з чоловіком, названим за відокремленим родом його діяльності’ (1 од.): *одноосі́бниця*.

- СЗ ‘демінутивність’ (26 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ оди́н, два́, трі́, чоти́ри, п’я́ть, сі́м, де́сять, сто́:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘зменшеність та пестливість’:

ПС ‘об’єкт – об’єкт_{в(N)}’ (9 од.):

П ‘зменшено-пестлива номінація об’єкта, що називає грошову одиницю’ (2 од.): *четвертачо́к, п’ятачо́к*;

П ‘зменшено-пестлива номінація об’єкта, який називає число, цифру, кількість, вид транспорту’ (1 од.): *трі́єчка*;

П ‘зменшено-пестлива номінація об’єкта, який називає число, цифру, кількість’ (1 од.): *одині́чка*;

П ‘зменшено-пестлива номінація об’єкта, що називає запряжених коней як засіб пересування’ (1 од.): *тро́єчка*;

П ‘зменшено-пестлива номінація об’єкта, що називає геометричні фігури’ (1 од.): *трику́тничок*;

П ‘зменшено-пестлива номінація об’єкта, що називає місце для зберігання напою’ (1 од.): *чве́рточка*;

П ‘зменшено-пестлива номінація об’єкта, що називає міру’ (1 од.): *шесте́риччо́к*;

П ‘зменшено-пестлива назва об’єкта, що називає частину чого-небудь’ (1 од.):
четверті́нка;

ПС ‘суб’єкт-тварина – суб’єкт-тварина_{в(N)}’ (2 од.):

П ‘зменшено-пестлива номінація тварини, яка названа за кількістю соматичних об’єктів’ (1 од.): *сто́ніжка;*

П ‘зменшено-пестлива номінація тварини, яка названа за віковими особливостями’ (2 од.): *тре́тячо́к;*

ПС ‘сукупний суб’єкт-особа – сукупний суб’єкт-особа_{в(N)}’ (2 од.):

П ‘зменшено-пестлива номінація сукупності осіб, яка названа за кількістю одночасно народжених дітей’ (2 од.): *дві́йня́тко, дві́йня́тка;*

ВС ‘кількість’ – СЛЮТ ‘зменшеність’:

ПС ‘об’єкт – об’єкт_{в(N)}’ (5 од.):

П ‘зменшена номінація об’єкта, що називає одиницю рахунку’ (2 од.): *де́сяточок, со́тенька;*

П ‘зменшена номінація об’єкта, який називає число, цифру, [кількість], групу людей, вид транспорту, марку автомобіля’ (1 од.): *де́сяточка;*

П ‘зменшена номінація об’єкта, що називає геометричні фігури’ (1 од.):
три́куток;

П ‘зменшена назва об’єкта, що називає одиницю земельної площі’ (1 од.):
де́сяті́нка;

ПС ‘об’єкт – об’єкт_{в(N)}’ (1 од.):

П ‘пестлива назва рослини, що виявляє вікові особливості’ (1 од.): *дво́лі́точок;*

ПС ‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_{в(N)}’ (2 од.):

П ‘пестлива номінація особи, яка названа за віковими особливостями’ (2 од.):
дво́лі́точок, сьо́мачо́к;

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ пёрший / розм. пёрвий:

ВС ‘сталий порядок’ – СЛЮТ ‘пестливість’:

ПС ‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_{в(N)}’ (4 од.):

П ‘пестлива номінація особи, що називає статус дитини в сім’ї’ (4 од.)
пёрві́сточок, пёрві́сточка, пervaчо́к, пervaчечка.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ одін:

ВС ‘окреми́й, одинокий’ – СЛОТ ‘пестли́вість’:

ПС ‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_{в(N)}’ (2 од.):

П ‘пестлива номінація особи, що називає порядковість народжуваності дитини в сім’ї’: *одиначо́к, оди́нчик*.

- СЗ ‘стилістична маркованість того, що названо, твірним іменником’ (14 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ одін, два́, трі́, чоти́ри, сі́м, ві́сім:

ВС ‘кількі́сть’ – СЛОТ ‘тотожні́сть’:

ПС ‘об’єкт – об’єкт_{в(N)}’ (7 од.):

П ‘нейтральна номінація об’єкта за нейтральним номеном об’єкта, який називає кількісні показники хімічної сполуки’ (1 од.): *чотирио́кисень*;

П ‘нейтральна номінація об’єкта за рідко вживаним номеном об’єкта, що називає засіб праці’ (1 од.): *три́йчаки́, три́йча́тки*;

П ‘розмовна номінація об’єкта за нейтральним номеном об’єкта, що називає грошові одиниці’ (1 од.): *тро́ячка*;

П ‘розмовна номінація об’єкта за застарілим об’єктом, що називає грошові одиниці’ (1 од.): *осьму́шка*;

П ‘розмовна застаріла номінація об’єкта за розмовним застарілим номеном об’єкта, що називає грошові одиниці’ (1 од.): *восьму́шка*;

П ‘застаріла номінація об’єкта за нейтральним номеном об’єкта, що називає грошові одиниці’ (1 од.): *семері́ця*;

ПС ‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_{в(N)}’ (2 од.):

П ‘нейтральна номінація особи за нейтральним номеном особи, яка названа за внутрішніми якостями’: *однолю́бець*;

П ‘розмовна номінація особи за розмовним номеном особи, яка названа за внутрішніми якостями’: *семиді́льник*;

ПС ‘сукупний суб’єкт-особа – сукупний суб’єкт-особа_{в(N)}’ (2 од.):

П ‘нейтральна номінація сукупності осіб за розмовним номеном сукупності осіб, які названі за кількістю одночасно народжених дітей’: *дві́йнята, трі́йнята*.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₄ перший / розм. перший:

ВС ‘не існував, не було раніше’ – СЛОТ ‘тотожність’:

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – об’єкт-кон’юнктор_{в(N)}’ (2 од.):

П ‘розмовна номінація об’єкта за нейтральним номеном об’єкта, що називає певну ситуацію з темпоральним змістом мунувшини’ (1 од.): *перві́нка*;

П ‘нейтральна номінація об’єкта за нейтральним номеном об’єкта, що називає певну ситуацію’ (1 од.): *перші́нка*.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₄ одін:

ВС ‘той самий’ – СЛОТ ‘тотожність’:

ПС ‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_{в(N)}’ (1 од.):

П ‘нейтральна номінація особи за розмовним номеном особи, що названа за внутрішніми якостями’: *одноду́мець*.

- СЗ ‘половина того, що названо твірним іменником’ (1 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ сто́:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘частковість’:

ПС ‘об’єкт – об’єкт_{в(N)}’ (1 од.):

П ‘половина об’єкта, що називає кількість (сотня)’ (1 од.): *півсо́тня*.

Дієслова

- СЗ ‘перенаправлення дії, що названа твірним дієсловом’ (15 од.).

Вказівку на зворотне направлення дії, яка притаманна суб’єкту чи об’єкту, маркуємо лексемою ‘набувати’, що передбачає різноманітні семантичні позиції лівобічного актанта: ‘ставати’, ‘бути’, ‘робитися’, ‘виявлятися’, ‘ділитися’, ‘розташовуватися’, ‘з’єднуватися’, ‘перешикуватися’. Значеннєве наповнення актанта 1 зумовлене вивідністю інваріантної семантики дериватів від ЛСВ₁ та ЛСВ₂ твірних слів.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ два́, трі́:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘перенаправлення дії’:

ПС ‘предикат-суб’єкт / предикат-об’єкт – предикат_{в(V)}’ (15 од.):

П ‘набути суб’єктом / об’єктом дію, що називає тривалий поділ чого-небудь у певну кількість разів’ (3 од.): *двоїтися* (1. // ставати, бути подвійним, [суперечливим; спрямовуватися одночасно на (два) предмети, (дві) сторони чого-небудь (про думки, почуття)]), *роздвоюватися*, *троїтися* ([1. // (виявлятися в трьох) [частинах]);

П ‘набути суб’єктом / об’єктом дію, що називає тривале збільшення чого-небудь у певну кількість разів’ (3 од.): *здвоюватися*, *подвоюватися* (1. // [значно (збільшуватися) проти звичайного; посилюватися]), *потроюватися* (1. // [дуже (збільшуватися), значно посилювати]);

П ‘набути суб’єктом / об’єктом дію, що називає збільшення чого-небудь у певну кількість разів’ (3 од.): *здвоїтися 2* (1. // (перешикуватись у два) [ряди]), *подвоїтися*, *потроїтися 2* ([// дуже (збільшитися), значно посилитися]);

П ‘набути суб’єктом дію, що називає тривалість процесу звільнення тварини шляхом розплутування певної кількості ніг’ (2 од.): *тринóжитися*, *розтринóжуватися*;

П ‘набути суб’єктом / об’єктом дію, що називає поділ чого-небудь у певну кількість разів’ (1 од.): *роздвоїтися*;

П ‘набути суб’єктом / об’єктом дію, що називає звільнення тварини шляхом розплутування певної кількості ніг’ (1 од.): *розтринóжитися 2*;

П ‘набути суб’єктом / об’єктом дію, що називає тривале розташування, з’єднання чого-небудь у певній кількості’ (1 од.): *стрóюватися*;

П ‘набути суб’єктом / об’єктом дію, що називає розташування, з’єднання чого-небудь у певній кількості’ (1 од.): *стрóїтися*².

- СЗ ‘тривання дії, названої твірним дієсловом’ (8 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ два, три, десять:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘тривання дії’:

ПС ‘предикат – предикат_{В (V)}’ (8 од.):

П ‘тривало реалізувати дію, що називає збільшення чого-небудь у певну кількість разів’ (3 од.): *здвоювати*, *подвоювати*, *потроювати*;

П ‘тривало реалізувати дію, що називає розташування, з’єднування чого-небудь у певну кількість’ (2 од.): *строювати*;

П ‘тривало реалізувати дію, що називає поділ чого небудь у певну кількість разів’ (1 од.): *роздвоювати*;

П ‘тривало реалізувати дію, що називає повторний поділ землі’ (1 од.): *передвоювати*;

П ‘тривало реалізувати дію, що називає звільнення тварини шляхом розплутування певної кількості ніг’ (1 од.): *розтриножувати*;

П ‘тривало реалізувати дію, що називає порядковий номер особи, яку необхідно покарати’ (1 од.): *здесятковувати*.

- СЗ ‘доведення до результату дії, що названа твірним дієсловом’ (5 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ два, трі, чотири:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘завершеність дії’:

ПС ‘предикат – предикат_{в (V)}’ (5 од.):

П ‘завершити реалізацію дії, що названа за поділом тіла на певну кількість частин’ (2 од.): *почетвертувати* (четвертувати (у 1 знач.) [всіх або багатьох]), *почвертувати* (четвертувати (у 1 знач.) [всіх або багатьох]);

П ‘завершити реалізацію дії, що названа за кількісними характеристиками її поділу’ (1 од.): *роздвоїти* (1. Поділити на дві [частини]);

П ‘завершити реалізацію дії, що названа за кількісними характеристиками її збільшення’ (1 од.): *потроїтися 1*;

П ‘завершити реалізацію дії, що названа за сплутуванням певної кількості ніг тварини’ (1 од.): *стриножити*.

- СЗ ‘зробити / стати таким, як названо твірним дієсловом’ (3 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ два, трі:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘актуалізація дії’:

ПС ‘предикат – предикат_{в (V)}’ (3 од.):

П ‘завершити дію збільшення, що названа за кількісними характеристиками її реалізації’ (1 од.): *потроїти* [// дуже (збільшувати), значно посилювати];

П ‘стати, зробитися таким, як номіновано дією збільшення, що названа за кількісними характеристиками її реалізації’ (1 од.): *здвоїтися І* (1. // [Перешиковуватись у два ряди]);

П ‘[розташувати, з’єднати] так, як номіновано дією збільшення, що названа за кількісними характеристиками її реалізації’ (1 од.): *строїти²*.

- СЗ ‘повторна реалізація дії, що названа твірним дієсловом’ (1 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ два:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘повторність дії’:

ПС ‘предикат – предикат_{в (V)}’ (1 од.):

П ‘повторно реалізувати дію поділу, що названа за кількісними характеристиками її реалізації’ (1 од.): *передвоїти* (1. [Переорювати ріллю (ще раз, повторно), або заново, по-іншому]).

- СЗ ‘якийсь час побути тим, що названо твірним дієсловом’ (1 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ сто:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘визначеність тривання дії’:

ПС ‘предикат – предикат_{в (V)}’ (1 од.):

П ‘визначена тривалість дії, що названа за родовою діяльністю особи’ (1 од.): *посотникувати*.

Прислівники

- СЗ ‘спосіб реалізації дії, що названо твірним прислівником’ (13 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ два, три:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘тотожність’:

ПС ‘модус – модус_{в (Adv)}’ (7 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за способом реалізації дії, який названий за його кількісним виявом’ (4 од.): *вдвічі, удвічі, втричі, утричі*;

П ‘спосіб реалізації дії за способом реалізації дії, який названий за кількісним виявом’ (3 од.): *вобидвіруч, втриконь, утриконь*.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ перший / розм. первий:

ВС ‘початковий перед наступним’ – СЛОТ ‘тотожність’:

ПС ‘модус – модус_{В (Adv)}’ (5 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за способом реалізації дії, який названий за черговістю її виконання’ (4 од.): *вперше, уперше, вперш, уперш, по-перше*.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁₀ перший / розм. первий:

ВС ‘минулий’ – СЛОТ ‘тотожність’:

ПС ‘модус – модус_{В (Adv)}’ (1 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за способом реалізації дії, який названий за періодом її існування’: *перш*.

- СЗ ‘надмірний ступінь адвербіальної ознаки’ (1 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ перший / розм. первий:

ВС ‘початковий перед наступним’ – СЛОТ ‘вагомість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус – модус_{В (Adv)}’ (1 од.):

П ‘вагомість способу реалізації дії за способом реалізації дії, який названий за черговістю її виконання’: *найперше*.

Числівники

- СЗ ‘гіпокористична недискретна кількість’ (8 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ два, три, чотири, п’ять, сім:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘пестливість’:

ПС ‘кількість – кількість_{В (Num)}’ (8 од.):

П ‘пестливість недискретної кількості_В, що представлена єдністю двох, трьох, чотирьох, п’ятьох, сімох позицій’ (8 од.): *двойко, двоєчко, двійко, трійко, тройко, четвірко, п’ятірко, семерко*.

Прикметники

- СЗ ‘гіпокористична ознака кількості’ (4 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₄ один:

ВС ‘той самий’ – СЛОТ ‘пестливість’:

ПС ‘ознака – кількість_{П (Num)}’ (3 од.):

П ‘пестливість ознаки за кількістю_П, яка виражає якісні ознаки кількості’ (3 од.): *однісінький, одніський*.

ВС ‘однаковий, тотожний’ – СЛОТ ‘пестливість’:

ПС ‘ознака – кількість_п (Num)’ (3 од.):

П ‘пестливість ознаки за кількістю_п, яка виражає якісні ознаки кількості’ (3 од.):
однісінький, одніський.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ одін:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘пестливість’:

ПС ‘ознака – кількість_п (Num)’ (2 од.):

П ‘пестливість ознаки за дискретною кількістю_п, яка названа за першим числом у першому десятку’ (2 од.): *однісінький, одніський.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ одін:

ВС ‘самотній, одинокий’ – СЛОТ ‘пестливість’:

ПС ‘ознака – кількість_п (Num)’ (3 од.):

П ‘пестливість ознаки за кількістю_п, яка виражає якісні ознаки кількості’ (3 од.):
однісінький, одніський, одніський.

ВС ‘окремий, одинокий’ – СЛОТ ‘пестливість’:

ПС ‘ознака – кількість_п (Num)’ (2 од.):

П ‘пестливість ознаки за кількістю_п, що виражає якісні ознаки кількості’ (3 од.):
однісінький, одніський, одніський.

СУБФРЕЙМ Типова частина фрейму перший / розм. первий:

ВС ‘актуалізація всіх слотів фрейму’ – СЛОТ ‘пестливість’:

ПС ‘ознака – кількість_п (Num)’ (1 од.):

П ‘пестливість ознаки за кількістю, що називає єдність кількості_п (якісні ознаки) та дискретно-недискретної кількості_п’ (1 од.): *першенький.*

- СЗ ‘сильний вияв ознаки’ (2 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₄ одін:

ВС ‘однаковий, тотожний’ – СЛОТ ‘підсилення’:

ПС ‘ознака – ознака_в (Adj)’ (1 од.):

П ‘підсилення ознаки, яка вказує на тотожність чого-небудь’ (1 од.):
однаковісний.

СУБФРЕЙМ Епідигматична частина фрейму трій:

ВС ‘послаблення семантики слотів фрейму’ – СЛОТ ‘підсилення’:

ПС ‘ознака – ознака_{В (Adj)}’ (1 од.):

П ‘підсилення кількісної ознаки, яка вказує на якість дії – проклинання’ (1 од.):
трикляту́щий.

- СЗ ‘який відбувся після того, що названо твірним прикметником’ (1 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ трі:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘темпоральність’:

ПС ‘ознака – ознака_{В (Adj)}’ (1 од.):

П ‘темпоральність ознаки, що вказує на період кайнозойської ери’ (1 од.):
післятреті́нний.

ТРАНСПОЗИТИ. Розгляд транспозиційних дериватів серед логічних пропозицій пояснюємо двома аспектами. По-перше, транспозитам властива наявність зовнішньої подієвої семантики, що зумовлена перекатегоризацією частиномовного значення, адже здатність деривата функціонувати в іншій синтактичній позиції є результатом логічної операції людського мислення. По-друге, такі деривати характеризуються відсутністю в їхній пропозиційній структурі внутрішнього подієвого змісту. Саме останній аспект слугує поясненням того, чому при ономасіологічному підході прийнято вважати, що транспозити не піддаються адекватному перифразуванню та характеризуються штучністю формулювання [див.: 58, с. 38–39], наприклад, *першість* – ‘буття першим’, адже транспозит символізує існування ситуації загалом. Для позначення такого типу ситуацій без вказівки на її учасника, але називання загалом, застосовують умовну одиницю – кон’юнктор [92, с. 321].

Денумеративне словотворення характеризується 318 транспозитами, які є складниками здебільшого адвербативів (174 од.), рідше – субстантивів (144 од.).

Прислівники

- СЗ ‘адвербіалізація ознаки’ (77 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ один, два, вісім, сто, тисяча:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (52 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за ознакою, яка названа за кількісною ознакою’ (52 од.):

однобічно, однобоко, одновімірно, одноголосно, одноденно, однозначно, однократно, однолінійно, одномірно, однонаправлено, однопланово, однополюсно, однополярно, одноразово, односкладово, однослівно, односпрямовано, односторонньо, одноступенєво, одноступінчасто, одноступінчато, однотонно, однотонне, роздвоєно, двобічно, двовімірно, двоголосно, двозначно, двократно, дворазово, двосторонньо, двояко, двоїсто, двоєдушно, дволично, троєкрат, трикратно, триразово, трояко, потрійно, троєкратно, одноруч, восьмикратно, восьмиразово, тисячоголосо, тисячообо, тисячоусто, стоголосо, сторазово, сторуко, стократно, стократ.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₄ одін:

ВС ‘той самий’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (11 од.):

П ‘спосіб реалізації дії, названий за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості’ (11 од.): *однозвучно, однотіпно, одноймєнно, одноколірно, одноманітно, одномомєнтно, однорідно, одnodу́мно, одноразово, однотонно, однотонне.*

ВС ‘однаковий, тотожний’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (7 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості’ (7 од.): *одна́ко, однозвучно, однотіпно, одноча́сно, одна́ково, однаковісінько, однозна́чно.*

СУБФРЕЙМ Епідигматична частина фрейму одін, сто:

ВС ‘послаблення семантики слотів фрейму’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (10 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості’ (10 од.): *однобі́чно, однові́мірно, однолі́нійно, одномі́рно, одноплáново, однопо́люсно, однопо́лярно, односторо́нньо, сторазо́во, стору́ко.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₅ одін:

ВС ‘цілісний, неподільний; єдиний’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (3 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості’ (3 од.): *одноду́шно, одностáйно, одностáйне.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ сто́:

ВС ‘багато, невизначена кількість’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (4 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості’ (4 од.): *стоголо́со, стоголо́сно, стору́ко, стобáрвно.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₆ оди́н:

ВС ‘окремий’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (2 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості’ (2 од.): *одноосі́бно, одноособо́во.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ ти́сяча:

ВС ‘велика кількість’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (2 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості’ (2 од.): *тисячоголо́со, тисячоу́сто.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₈ пе́рший / розм. пе́рвий:

ВС ‘найкращий’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (2 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості’ (2 од.): *першокла́сно, першоря́дно.*

ВС ‘вагомий; головний’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (2 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості’ (2 од.): *першочергово, першорядно.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ одін:

ВС ‘окремий, одинокий’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (1 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за ознакою, що названа за якісною ознакою кількості’ (1 од.): *одиноко.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ перший / розм. первий:

ВС ‘початковий перед наступним’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (1 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за ознакою, яка названа за почерговістю виконання певної дії’ (1 од.): *найперш.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁₀ перший / розм. первий:

ВС ‘минулий’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (1 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за ознакою, яка названа за темпоральним змістом минувшини’ (1 од.): *первісно.*

- СЗ ‘адвербіалізація кількості’ (76 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ два, три, чотири, п’ять, шість, сім, вісім, дев’ять, десять, сто:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘кількість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – кількість_{в (Num)}’ (48 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за недискретною кількістю_в, що називає числа від двох до десяти’ (21 од.): *вдвоє, надвоє, удвоє, втроє, натроє, утроє, вчетверо, учетверо, вп’ятеро, уп’ятеро, вишестеро, ушестеро, всімеро, усімеро, ввосьмеро, увосьмеро, вдів’ятеро, удів’ятеро, вдісятеро, надісятеро, удісятеро;*

П ‘спосіб реалізації дії за дискретно-недискретною кількістю_в, що називає числа від трьох до десяти та сто’ (19 од.): *втретє, по-третє, утретє, вчетверте, учетверте, вп’яте, уп’яте, вишосте, ушосте, всіоме, усіоме, ввосьме, увосьме, вдев’яте, удев’яте, вдісяте, удісяте, всіоте, усіоте;*

П ‘спосіб реалізації дії за дискретною кількістю_в, що називає другий десяток’ (8 од.): *вдвадцятьте, вдвадцятьо́х, удвадцятьте, удвадцятьо́х* (СГ два); *вдвадцятьте, вдвадцятьо́х, удвадцятьте, удвадцятьо́х* (СГ де́сять);

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘черговість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – кількість_{в (Num)}’ (1 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за дискретно-недискретною кількістю_в, що називає четвертий порядковий номер’ (1 од.): *по-четвёрте*.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ дру́гий:

ВС ‘циклічний порядок’ – СЛОТ ‘черговість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – кількість_{в (Num)}’ (2 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за дискретно-недискретною кількістю_в, що називає другий порядковий номер’ (2 од.): *вдру́ге, удру́ге*.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ пе́рший / розм. пе́рвий:

ВС ‘початковий перед наступним’ – СЛОТ ‘черговість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – кількість_{в (Num)}’ (4 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за дискретно-недискретною кількістю_в, що називає перший порядковий номер’ (4 од.): *пе́рше, пе́рво, впе́рве, упе́рве*.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₅ дру́гий:

ВС ‘порядковий зв’язок’ – СЛОТ ‘черговість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – кількість_{в (Num)}’ (1 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за дискретно-недискретною кількістю_в, що називає другий порядковий номер’ (1 од.): *по-дру́ге*.

ПС ‘модус-кон’юнктор – кількість_{п (Num)}’ (29 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за дискретною кількістю_п, що називає числа від двох до десяти’ (20 од.): *дві́чі, вдво́х, удво́х, три́чі, втрьо́х, утрьо́х, вчотирьо́х, учотирьо́х, вп’ятьо́х, уп’ятьо́х, ви́істьо́х, уші́стьо́х, всі́мо́х, усі́мо́х, вві́сьмо́х, уві́сьмо́х, вдев’ятьо́х, удев’ятьо́х, вдесятьо́х, удесятьо́х*.

СУБФРЕЙМ Епідігматична частина фрейму два:

ВС ‘послаблення семантики слотів фрейму’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – кількість_{В (Num)}’ (1 од.):

П ‘спосіб реалізації дії за недискретною кількістю_В’ (1 од.): *надвоє*.

- СЗ ‘адвербіалізація предметної ознаки’ (11 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ два, три:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘кількість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – об’єкт_{В (N)}’ (8 од.):

П ‘спосіб реалізації дії, який названий за об’єктом, що називає цифри, число, кількість, вид транспорту’ (8 од.): *вдвійку, удвійку, втрійку, утрійку, вдвійзі, удвійзі, вдвійці, удвійці*;

СУБФРЕЙМ ЛСВ₄ перший / розм. первий:

ВС ‘не існував, не було раніше’ – СЛОТ ‘кількість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – об’єкт_{В (N)}’ (2 од.):

П ‘спосіб реалізації дії в / у кількості, яка названа об’єктом із темпоральним змістом минувшини’ (2 од.): *впервину, упервину*.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ один:

ВС ‘окремий, одинокий’ – СЛОТ ‘способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – суб’єкт_{В (N)}’ (1 од.):

П ‘спосіб реалізації дії суб’єктом-особою, який названий за внутрішнім станом’ (1 од.): *одінцем*.

- Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘адвербіалізація предметної ознаки’ (7 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ один, два, три:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘кількість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – об’єкт_{В (Num-N)}’ (4 од.):

П ‘спосіб реалізації дії об’єктом, який схарактеризований кількістю’ (3 од.): *однóкíнь, однóруч, обíдвіруч, трико́нь*.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₄ один:

ВС ‘той самий’ – СЛОТ ‘кількість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – об’єкт_{В (Num-N)}’ (3 од.):

П ‘спосіб реалізації дії об’єктом, який схарактеризований якісною ознакою кількості’ (3 од.): *одно́час, односе́рдне, односе́рдно.*

- Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘адвербіалізація фразеологізму’ (2 од.).

Як зауважує Т. Гуцуляк, «мовними репрезентантами образності можуть бути як розгорнуті вислови – фразеологізми, стійкі порівняння, так і окремі лексичні одиниці, які набули переносного значення внаслідок семантичної чи морфологічної деривації. Когнітивним підґрунтям усіх цих мовних засобів слугують компаративні відношення» [48, с. 103]. Отож пропозиційні структури з фразеологічним змістом відображають не істинне за своєю природою знання [165, с. 24], «фразеологізація відбувається іноді за рахунок метафоризації значення словосполучень: спостерігається так звана метафорична багатослівна номінація <...>» [204, с. 4]. Так, у пропозиційній структурі правобічний актант експлікований фраземою, яка схарактеризована на рівні синтагматики кількісною ознакою. Семантика фраземи не деталізована, адже вона характеризується непропозиційністю змісту. В її основі лежить афект, який складається з найменших когнітивних ефектів – емоцій [233, с. 229–300].

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ стó:

ВС ‘багато, невизначена кількість’ – СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’:

ПС ‘модус-кон’юнктор – кількість_п (Phras (Prep)–Num-Phras(N))’ (2 од.):

П ‘спосіб реалізації дії в тій кількості_п, що названа за фразеологізмом, який підсилений якісним змістом нумеративної ознаки’ (2 од.): *достобі́са, достоли́ха.*

Іменники

- СЗ ‘абстрагована ознака’ (126 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ одін, два́, трі́, чоти́ри, стó:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘кількісний вияв ситуації’:

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – ознака_в (Adj)’ (94 од.):

П ‘абстрактність як ситуація за ознакою, яка названа за кількісним виявом’ (63 од.): *однобо́ртність, однові́мірність, однові́сність, одноголо́сність,*

однодénність, однодóмність, одноелемéнтність, однока́мерність,
 одноклітíнність, одноколíйність, однокомпонéнтність, однолі́кість,
 однолінійність, одномандáтність, однокрáтність, одномі́рність,
 одномóвність, однонап́равленість, однонасíнність, одноно́гість, одноо́кість,
 одноосьóвість, однапáлтність, однапáлість, однапарті́йність,
 однопáновість, одноповерхóвість, однопóлюсність, однополярність,
 однопрóфільність, однорáзóвість, однорівне́вість, однору́кість,
 односкладóвість, односо́ртність, односпрямо́ваність, одностатéвість,
 одностóпність, одноступенéвість, одноступі́нчастість, одноступі́нчатість,
 одноцилі́ндрóвість, одночлéнність, одноядерність, одноя́русність,
 двовéкторність, двові́мірність, двоєдíнність, двозна́чність, двока́мерність,
 двокóнтурність, двомóвність, двопарті́йність, потрíйність, двопóлюсність,
 двополярність, двота́ктність, двофа́зність, двочлéнність (у 1 знач),
 двоєду́шність, двочлéнність (у 2 знач.), дволі́чність, стопроцéнтність;

П 'властивість як ситуація за ознакою, яка названа за кількісним виявом' (17 од.):
 одноба́рвність, однобі́чність, однобо́кість, одновалéнтність, однозна́чність,
 односторóнність, одині́чність, двобі́чність, двовалéнтність, дводóмність,
 дволі́кість, двоповерхóвість, двостатéвість, двосторóнність, двої́стість,
 триві́сність, двійникóвість;

П 'стан і властивість як ситуація за ознакою, яка названа за кількісним виявом'
 (3 од.): двоя́кість, здво́єність, роздво́єність;

П 'наявність чого-небудь як ситуація за ознакою, яка названа за кількісним
 виявом' (3 од.): трої́стість, триві́мірність, дводі́тність;

П '[звучання] як ситуація за ознакою, яка названа за кількісним виявом' (3 од.):
 одногóлосся, двогóлосся, чотириголóсся;

П '[перебування] як ситуація за ознакою, яка названа за кількісним виявом'
 (2 од.): одношлю́бність, двошлю́бність;

П 'стан як ситуація за ознакою, яка названа за кількісним виявом' (2 од.):
 подво́єність, со́тенство;

П '[визнання] як ситуація за ознакою, яка названа за кількісним виявом' (1 од.):
однові́рство.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₄ одін:

ВС 'той самий' – СЛОТ 'якісний вияв ситуації':

ПС 'об'єкт-кон'юнктор – ознака_{в (Adj)}' (14 од.):

П 'абстрактність як ситуація за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості' (10 од.): *однозвучність, однойменність, однокривність, одномоментність, одноразовість, однорівневість, однорідність, однотипність, одночасність, однодумність;*

П 'якість, властивість як ситуація за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості' (2 од.): *одноколірність, однотонність;*

П 'властивість, стан як ситуація за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості' (2 од.): *одноманітність, одноманіття;*

ВС 'однаковий, тотожний' – СЛОТ 'якісний вияв ситуації':

ПС 'об'єкт-кон'юнктор – ознака_{в (Adj)}' (5 од.):

П 'абстрактність як ситуація за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості' (3 од.): *однозвучність, однокаліберність, однотипність;*

П 'властивість як ситуація за ознакою' (2 од.): *однозначність, однаковість.*

СУБФРЕЙМ Епідигматична частина фрейму одін, другий:

ВС 'послаблення семантики слотів фрейму' – СЛОТ 'якісний вияв ситуації':

ПС 'об'єкт-кон'юнктор – ознака_{в (Adj)}' (9 од.):

П 'абстрактність як ситуація за ознакою, що називає якісні ознаки кількості' (7 од.): *однобарвність, одновімірність, однолінійність, одномірність, одноплановість, однополярність, другосортність;*

П 'властивість як ситуація за ознакою, яка називає якісні ознаки кількості' (2 од.): *однобічність, односторонність.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₅ одін:

ВС 'цілісний, неподільний; єдиний' – СЛОТ 'якісний вияв ситуації':

ПС 'об'єкт-кон'юнктор – ознака_{в (Adj)}' (5 од.):

П ‘абстрактність як ситуація за ознакою, що називає якісні ознаки кількості’ (3 од.): *одноелементність, одностайність, одночастинність;*

П ‘властивість та стан як ситуація за ознакою, яка називає якісні ознаки кількості’ (2 од.): *однодушність, одноцільність.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₄ перший / розм. первий:

ВС ‘початковий; не пережитий раніше’ – СЛОТ ‘темпоральність ситуації’:

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – ознака_в (Adj)’ (3 од.):

П ‘абстрактність як ситуація за ознакою, яка названа за темпоральним змістом минувшини’ (3 од.): *первісність, первобутність, первозданність;*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ одін:

ВС ‘окремий, одинокий’ – СЛОТ ‘якісний вияв ситуації’:

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – ознака_в (Adj)’ (2 од.):

П ‘стан як ситуація за ознакою, яка названа якісною ознакою кількості’ (2 од.): *одинокість, одиноцтво.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₆ одін:

ВС ‘окремий’ – СЛОТ ‘якісний вияв ситуації’:

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – ознака_в (Adj)’:

П ‘абстрактність як ситуація за ознакою, що названа за якісною ознакою кількості’ (2 од.): *односібність, одноособовість.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁₀ перший / розм. первий:

ВС ‘минулий’ – СЛОТ ‘темпоральність ситуації’:

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – ознака_в (Adj)’ (2 од.):

П ‘абстрактність як ситуація за ознакою, яка названа за темпоральним змістом минувшини’ (2 од.): *первісність, первобутність.*

ВС ‘не існував, не було раніше’ – СЛОТ ‘темпоральність ситуації’:

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – ознака_в (Adj)’ (3 од.):

П ‘властивість як ситуація за ознакою, яка названа за темпоральними характеристиками’ (3 од.): *первінність, первородство ([основа, оригінальність чогось]), первісність.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₈ перший / розм. первий:

ВС ‘найкращий’ – СЛОТ ‘якісний вияв ситуації’:

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (3 од.):

П ‘абстрактність як ситуація за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості’ (2 од.): *першорядність, першосортність.*

ВС ‘вагомий; головний’ – СЛОТ ‘якісний вияв ситуації’:

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (1 од.):

П ‘абстрактність як ситуація за ознакою, яка названа за якісною ознакою кількості’ (1 од.): *першочерговість.*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ другий:

ВС ‘неякісний; відмінний’ – СЛОТ ‘якісний вияв ситуації’:

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – ознака_{в (Adj)}’ (2 од.):

П ‘абстрактність як ситуація за ознакою, яка названа за відсутністю якісної ознаки кількості’ (2 од.): *другорядність, другосортність.*

- СЗ ‘абстрагована дія’ (15 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ два, три, чотири, десять, сто:

ВС ‘кількість’ – СЛОТ ‘кількісний вияв ситуації’:

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – предикат_{в (V)}’ (14 од.):

П ‘ситуативна дія за значенням дії, яка названа за кількісними характеристиками’ (10 од.): *передвоювання, подвоювання, троїння, потроювання, четвертування, десятикування, здвоєння, подвоєння, роздвоєння, потроєння;*

П ‘ситуативна дія за значенням потенційної дії, яка названа за кількісними характеристиками’ (2 од.): *десяткування, сотникування;*

П ‘ситуативна дія та стан за значенням дії, яка названа за кількісними характеристиками’ (2 од.): *двоїння, здвоювання;*

СУБФРЕЙМ ЛСВ₈ перший / розм. первий:

ВС ‘найкращий’ – СЛОТ ‘якісний вияв ситуації’

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – предикат_{в (V)}’ (1 од.):

П ‘ситуативний стан за значенням дії, яка названа за кількісними характеристиками’ (1 од.): *першенствування.*

- СЗ ‘абстрагована кількість’ (3 од.).

СУБФРЕЙМ ЛСВ₅ одін:

ВС ‘цілісний, неподільний; єдиний’ – СЛОТ ‘якісний вияв ситуації’:

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – кількість_п (Num)’ (1 од.):

П ‘ситуація єдності за дискретною кількістю_п, яка названа за першим числом першого десятка’ (1 од.): *одність*.

СУБФРЕЙМ ЛСВ₈ перший / розм. первий:

ВС ‘найкращий’ – СЛОТ ‘якісний вияв ситуації’:

ПС ‘об’єкт-кон’юнктор – кількість_п (Num)’ (2 од.):

П ‘ситуація переваги в чому-небудь за дискретно-недискретною кількістю_п’ (2 од.): *першість* (1. Перше [місце у змаганні // виді спорту]), *першенство* (1. Перше [місце у змаганні // виді спорту]).

Отож модифікати та транспозити оперті на Л-пропозиції, які відображають мисленнєву кореляцію когнітивних знань між словами.

Кожне СЗ характеризується відмінними тематичними аспектами фрейму, тому співвідношення тематики субфреймів, вербалізованих слотів та когнітивних слотів відбито в додатку Г (табл. 1). Когнітивний вияв слотних частин сукупно становлять такі теми: ‘відношення’, ‘недискретна кількість’, ‘дискретна кількість’, ‘жіночність’, ‘зменшеність та пестливість’, ‘зменшеність’, ‘тотожність’, ‘частковість’, ‘перенаправлення дії’, ‘тривання дії’, ‘завершеність дії’, ‘актуалізація дії’, ‘повторність дії’, ‘визначеність тривання дії’, ‘пестливість’, ‘якість способу реалізації дії’, ‘кількість способу реалізації дії’, ‘черговість способу реалізації дії’, ‘кількісний вияв ситуації’, ‘якісний вияв ситуації’, ‘підсилення’, ‘темпоральність ситуації’, ‘вагомість способу реалізації дії’ [див.: 106; 107].

У додатку Г (табл. 2, 3) зафіксовано пропозиційні структури та семантичні позиції актантів конкретних пропозицій дериватів денумеративних словотвірних гнізд української мови з вказівкою на субфреймову належність.

Таким чином, когнітивний антропозорієнтований лінгвістичний підхід до опису денумеративних одиниць, організованих за принципом гніздування, дав змогу виявити такі характеристики.

1. Словотвірне гніздо в лінгвокогнітологічному вимірі становить фреймову структуру нагромаджених та підведених під певну рубрику досвіду ментальних знань людини, вербалізованих у ЛЗ дериватів, які зберігають семантико-структурні зв'язки з вершиною СГ як носія ідеї первинного знання. Шістнадцять аналізованих СГ еквівалентні тринадцяти фрейм-структурам, серед яких три фрейми є комплексними («одін», «два», «чотири»).

2. Фреймовий пропозиційно-семантичний аналіз словотвірної семантики денумеративних СГ сприяв комплексності опису СЗ 728 дериватів. Когнітивна природа інваріантної семантики мутаційних утворень (числівників) оперта на стрижневу значущу дію семантики та представлена трикомпонентним змістом, натомість модифікати й транспозити становлять логічні двоконпонентні мисленнєві операції. Превалюють вторинні ПС (2 у П-пропозиціях, 18 у Л-пропозиціях), менш активними є перинні ПС (2 у П-пропозиціях, 4 у Л-пропозиціях). Субфреймове наповнення кожного СЗ певного фрейму має здебільшого міжгніздовий характер, а одиничні суфбрейми виражають нетипові для інших фреймів особливості, або специфічні для цього ж фрейму. Субфрейм потрактовано як вербалізований компонент когнітивного знання, тому обґрунтовано введено поняття вербалізованого слота, якому відповідає мотивувальна сема, а когнітивний слот становить тематику, за якою ментально об'єднуються деривати, що становить доповнення здобутків семантичної дериватології: кількість ВС еквівалентна 25 семам, а когнітивні слоти представлені 24 темами. Прирошення на рівні предикатної частини властиві дериватам мутаційного типу деривації, натомість модифікати та транспозити, як і мутаційні утворення, характеризуються природженнями на рівні актантних частин, будучи логічними компонентами семантики (Додаток Г, табл. 1, 2). Семантичні природження виявлено в П- та Л-пропозиціях.

3. Когнітивне моделювання похідних числівників дало змогу фіксувати актантні вияви кількісного значення, що може слугувати підґрунтям для встановлення поширювачів із семантикою кількості в структурі денумеративів як складників інших частин мови (іменників, прикметників, дієслів). Когнітивні параметри фрейм-структур можуть бути основою для створення комп'ютерної системи з пошуку дериватів за цими даними.

ВИСНОВКИ

Комплексне дослідження відчислівникових словотвірних гнізд сучасної української мови дало змогу зробити такі висновки та узагальнення.

1. Словотвірне гніздо становить комплексну системоутворювальну одиницю словотвору з відкритими та динамічними межами, яка максимально нагромаджує та семантично й структурно впорядковує спільнокореневі слова, зокрема складні утворення, відображаючи безпосередню та опосередковану дериваційну спроможність кожної вершини СГ – непохідного слова.

Денумеративні СГ з вершинами одін, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сорок, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон, перший / розм. первий, другий сформовано в результаті ідентифікації твірних одиниць із урахуванням взаємозалежних кількісної та порядкової площин, а також теоретичної інтерпретації онтологічної категорії кількості, експлікованої на мовний рівень як функційно-семантична категорія, що властива числівниковій системі мови. Схематичне відображення категорійної кількості має вигляд: + / – / +/- . Ядерна ланка мовної категорії кількості, її інваріантне значення властиве дискретній кількості (+) (власне кількісні числівники у квантитативному вияві), що опозиціонує ірреальним граматичним значенням – недискретній кількості (–) (збірні нумеративи) та дискретно-недискретній кількості (+/–) (дробові, неозначено-кількісні та порядкові числівники). Формувати СГ можуть непохідні нумеративи з дискретним змістом кількісного ряду (одін, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сорок, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон) та з дискретно-недискретною семантикою (перший / розм. первий, другий), які заповнюють лакуни порядкової площини.

2. Здатність до міжгніздової кореляції кореневих складових денумеративних СГ уможливила відобразити повноту словотворчої спроможності твірних нумеративів та виявити, що аналізовані гнізда є складними утвореннями, які функціонують у двох видах: 1) як ансамблевий тип (СГ одін, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон); 2) як неансамблевий тип (СГ сорок, перший / розм.

первий, другий). Саме ансамблевий характер СГ із полісемантичною вершиною десьять призвів до значної словотворчої потужності непохідного контитуента, а не багатозначність його структури, як наприклад, у СГ одін та перший / розм. первий, або превалювання ментального аспекту в номінуванні дискретних малих чисел у квантитативному вияві (СГ із полісемантами два, трі).

3. Структурні параметри відчислівникових СГ з полі- та моносемантичними нумеративами залежать від вершинного твірного та загалом мають такий вигляд: лексичний обсяг (2201 од.), потужність (2183 од.), ширина (1074 од.), глибина (II–V ст.), СЛ (1685 од.), СП (512 од.).

4. Аналіз семантичного проектування значенневої структури вершинних нумеративів крізь призму семантичної дивергенції та конвергенції уможливив встановити такі типи відчислівникових СГ: 1) дивергентні гнізда (СГ одін, чотири, п'ять, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон, перший / розм. первий, другий); 2) СГ із дивергенцією сем на рівні ЛСВ виявлено двох типів: а) із вершиною-полісемантом (СГ два, трі), б) із вершиною моносемантом (СГ шість, сім, вісім, дев'ять, десьять); 3) СГ, які перебувають поза межами дивергентних і конвергентних явищ, тобто гніздо найпростішого типу (СГ сорок).

Зіставлення мотивувальної семантики твірних числівників дало змогу встановити спільні та відмінні семи кожної з груп. Інваріантне значення усіх вершин із дискретним змістом характеризується семою 'кількість', натомість 'цифра', 'число' не виявлені в ЛЗ твірних сорок, тисяча, мільйон / заст. міліон; варіантний зміст сем виражений їхньою абсолютною синонімічністю чи наближеною тотожністю змісту ('оцінка' (ЛЗ чотири, п'ять); 'великі гроші, капітал' (ЛЗ тисяча) / 'багатство, капітал' (ЛЗ мільйон / заст. міліон); 'багато, невизначена кількість' (ЛЗ сто) / 'велика кількість' (ЛЗ тисяча) / 'велика кількість' (ЛЗ мільйон / заст. міліон), або унікальністю сем ('самотній, одинокий', 'окремий, одинокий', 'лише, зовсім один', 'той самий', 'однаковий, тотожний', 'цілісний, неподільний; єдиний', 'окремий' (ЛЗ одін); 'рука' (ЛЗ п'ять); 'загін, ополчення' (ЛЗ тисяча); 'народні маси' (ЛЗ мільйон / заст. міліон)). Вершини СГ із дискретно-недискретною семантикою експлікують накладання

на порядкову площину темпоральної та позатемпоральної площин; при цьому інваріантна та варіантна семантика на темпоральній площині обох твірних перетинається шляхом актуалізації сем ‘циклічний порядок’, ‘порядковий зв’язок’ (ЛЗ другий), ‘початковий перед наступним’, ‘передовий щодо інших’ (ЛЗ перший / розм. первий); це свідчить про міжгніздову кореляцію семантики твірних нумеративів.

5. Розгляд семантичного входження вершин СГ сприяв виявленню особливостей дихотомічного процесу, який його супроводжує, – семантичне згасання, яке інтерпретуємо як семантико-дериваційну неспроможність раніше актуалізованого лексико-семантичного варіанта твірного слова при поступовому «затиханні» його входження в семантичну структуру дериватів. Поетапність «затихання» становить двоярусний процес: 1) на рівні «затихання» глибини проєктування семи в напрямку від вершини СГ: у СГ перший / розм. первий на I ст. згасає Т СГ, ЛСВ₃, ЛСВ₄, ЛСВ₅, на II ст. – ЛСВ₁₀, Еп СГ, на III ст. – ЛСВ₁, ЛСВ₂, ЛСВ₈; у СГ другий на I ст. – ЛСВ₅, на II ст. – ЛСВ₁, ЛСВ₂, Еп СГ; у СГ один на II ст. – ЛСВ₅, на III ст. – ЛСВ₁, ЛСВ₆, Еп СГ, на IV ст. – ЛСВ₂, ЛСВ₄; у СГ два на V ст. – ЛСВ₁ та Еп СГ; у СГ три на III ст. – Еп СГ, на V ст. – ЛСВ₁; у СГ чотири на III ст. – ЛСВ₂, на IV ст. – ЛСВ₁; у СГ п’ять на I ст. – ЛСВ₂, ЛСВ₃, на II ст. – Еп СГ, на III ст. – ЛСВ₁; у СГ сто на II ст. – ЛСВ₂, Еп СГ, на IV ст. – ЛСВ₁; у СГ тисяча на I ст. – Т СГ, на II ст. – ЛСВ₁, ЛСВ₂, ЛСВ₃; у СГ мільйон / заст. міліон на II ст. ЛСВ₁, ЛСВ₂, Еп СГ; дивергентні семи ЛСВ₁ «затихають» на II ст. у СГ сорок, на III ст. – у СГ шість, у СГ сім, у СГ дев’ять, у СГ десять, на IV ст. – у СГ вісім; 2) на рівні дериваційної інертності одного чи кількох ЛСВ багатозначного похідного слова в статусі твірного (загалом згаснуло 1451 значення).

6. Денумеративне словотворення представлене 2183 одиницями, які належать до таких лексико-граматичних класів, як прикметники (42,01 %), іменники (35,68 %), числівники (10,95 %), прислівники (8,75 %), дієслова (2,61 %). Похідні з простою мотивувальною базою становлять 43,06 %, деривати зі складною твірною базою – 56,94 %.

7. Типологія СЗ похідних числівників оперта на класифікацію квантитативного вияву кількісного значення на дискретну, недискретну, дискретно-недискретну, що вагомо й для виявлення ономасіологічної ознаки при встановленні СЗ дериватів інших лексико-граматичних класів, виведених безпосередньо від числівників. Встановлення СЗ у внутрішньочислівниковому словотворенні ґрунтується на опозиційності: внутрішня опозиція – «квантитативна / порядкова площини» та зовнішня опозиція, яка репрезентована двома експлікаціями: 1) «ядерна сема / периферійна сема кількості», 2) «абстрактний / конкретний зміст». Це уможливило відмежування функційно-семантичної категорії кількості від словотвірної семантики нумеративів, яка репрезентована 8 СЗ: *‘порядкове відношення до дискретної кількості’, ‘недискретна кількість від дискретної’, ‘гіпокористична недискретна кількість’, ‘порядкове відношення до дискретно-недискретної кількості’, ‘дискретна кількість від порядкової’, ‘розташований на невизначеній дискретній кількості’, неускладнене синтагматичне СЗ, ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘порядкове відношення до дискретної кількості’.*

8. Іменники представлені 19 СЗ: *‘абстрагована ознака’, ‘носій ознаки’, ‘особа жіночої статі, що співвідноситься з відповідною особою чоловічої статі’, ‘демінутивність’, ‘носій предметної ознаки’, ‘стилістична маркованість того, що названо твірним іменником’, ‘особа за предметністю’, ‘предметність за особою’, ‘половина того, що названо твірним іменником’, ‘носій кількісної ознаки’, ‘половина / частина того, що названо твірним числівником’, ‘абстрагована кількість’, ‘абстрагована дія’, неускладнене синтагматичне СЗ, ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘абстрагована предметність’, ‘носій предметної ознаки’, ‘опредметнена дія’, ‘носій процесуальної ознаки’, ‘носій ознаки’.*

9. Прикметники є носіями 12 СЗ: *‘ознака за відношенням до того, що названо твірним іменником’, ‘який належить тому, хто названий твірним іменником’, ‘який стосується кількості, що названа твірним числівником’, ‘гіпокористична ознака кількості’, ‘означена якість’, ‘ознака за дією, що*

названа твірним дієсловом’, ‘співвідносний із ознакою чи характеризується ознакою, що названа твірним прикметником’, ‘сильний вияв ознаки’, ‘який відбувся після того, що названо твірним прикметником’, неускладнене синтагматичне СЗ, ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘ознака за відношенням до того, що названо твірним іменником’ та ‘ознака за дією, що названа твірним дієсловом’.

10. Дієсловам властиві 12 СЗ: ‘перенаправлення дії, що названа твірним дієсловом’, ‘тривання дії, названої твірним дієсловом’, ‘доведення до результату дії, що названа твірним дієсловом’, ‘протилежна дія до тієї, що названа твірним дієсловом’, ‘зробити / стати таким, як названо твірним дієсловом’, ‘повторна реалізація дії, що названа твірним дієсловом’, ‘якийсь час побути тим, що названо твірним дієсловом’, ‘робити / бути таким, як названо твірним іменником’, ‘зробити таким, як названо твірним іменником’, ‘робити таким, як названо твірним числівником’, ‘дія за ознакою’, ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘стати таким, як названо фразеологізмом’.

11. Прислівники є носіями 8 СЗ: ‘адвербіалізація ознаки’, ‘адвербіалізація кількості’, ‘спосіб реалізації дії, що названо твірним прислівником’, ‘надмірний ступінь адвербіальної ознаки’, ‘адвербіалізація предметної ознаки’, неускладнене синтагматичне СЗ, ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘адвербіалізація предметної ознаки’, ‘адвербіалізація фразеологізму’.

12. Словотвірна семантика денумеративів репрезентована такими типами деривації: синтагматична деривація, ускладнена мутаційним типом – 50,39 %, мутація – 20,89 %, транспозиція – 13,97 %, модифікація – 7,6 %, неускладнений синтагматичний тип – 6,14 %, синтагматична деривація, ускладнена транспозицією – 0,41 %, міжкатегорійна транспозиція – 0,41 %, мутаційно-модифікаційний тип – 0,18 %.

13. Когнітивне моделювання денумеративного словотворення має свої особливості. У розвідці вперше в україністиці зміщено акцент з вивчення фрейму, представленого СГ (одиниці нагромадження та категоризації знання, опертого на людський досвід, та придатного для структурування певного

концепту), на словотвірну семантику з урахуванням фреймової ієрархії: фрейми → субфрейми → слоти → пропозиційні структури → пропозиції → актантна частина пропозиції та предикатна (за наявності значущої дії).

14. Мотивувальну сему непохідного нумератива, яка безпосередньо та опосередковано входить у значеннєву структуру дериватів, розглянуто як вербалізоване ментальне знання, що становить когнітивне доповнення набутків семантичної дериватології, тому доцільним було введення поняття «вербалізований слот»: 24 когнітивні теми ('відношення', 'дискретна кількість', 'недискретна кількість', 'дискретно-недискретна кількість', 'жіночність', 'зменшеність та пестливість', 'зменшеність', 'тотожність', 'частковість', 'перенаправлення дії', 'тривання дії', 'завершеність дії', 'актуалізація дії', 'повторність дії', 'визначеність тривання дії', 'пестливість', 'якість способу реалізації дії', 'кількість способу реалізації дії', 'черговість способу реалізації дії', 'кількісний вияв ситуації', 'підсилення', 'якісний вияв ситуації', 'темпоральність ситуації', 'вагомість способу реалізації дії') реалізуються посередництвом 25 ВС у межах субфреймів певних фреймів (ВС 'кількість / цифра / число' (СУФРЕЙМ ЛСВ₁ одін, два, трі, чотіри, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сто), ВС 'кількість' (СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ одін, два, трі, чотіри, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сорок, сто, тисяча, мільйон / заст. міліон), ВС 'той самий' (СУБФРЕЙМ ЛСВ₄ одін), ВС 'однаковий, тотожний' (СУБРЕЙМ ЛСВ₄ одін), ВС 'окремий, одинокий' (СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ одін), ВС 'окремий' (СУБФРЕЙМ ЛСВ₆ одін), ВС 'не існував, не було раніше' (СУБФРЕЙМ ЛСВ₄ перший / розм. первий), ВС 'початковий перед наступним' (ЛСВ₂ перший / розм. первий), ВС 'минулий' (СУБФРЕЙМ ЛСВ₁₀ перший / розм. первий), ВС 'послаблення семантики слотів фрейму' (СУБФРЕЙМ Епідигматична частина фрейму одін, два, трі, сто), ВС 'сталий порядок' (СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ перший / розм. первий, другий), ВС 'цілісний, неподільний; єдиний' (СУБФРЕЙМ ЛСВ₅ одін), ВС 'найкращий' (СУБФРЕЙМ ЛСВ₈ перший / розм. первий), ВС 'вагомий; головний' (СУБФРЕЙМ ЛСВ₈ перший / розм. первий), ВС 'багатство, капітал' (СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ мільйон / заст. міліон),

ВС ‘оцінка’ (СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ чотіри), ВС ‘самотній, одинокий’ (СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ одін), ВС ‘багато, невизначена кількості’ (СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ сто), ВС ‘велика кількість’ (ЛСВ₂ тисяча), ВС ‘порядковий зв’язок’ (СУБФРЕЙМ ЛСВ₅ другий), ВС ‘початковий; не пережитий раніше’ (СУБФРЕЙМ ЛСВ₄ перший / розм. первий), ВС ‘неякісний; відмінний’ (СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ другий), ВС ‘цілісний, неподільний; єдиний’ (СУБФРЕЙМ ЛСВ₅ одін), ВС ‘циклічний порядок’ (СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ другий), ВС ‘актуалізація всіх слотів фрейму’ (СУБФРЕЙМ Типова частина фрейму перший / розм. первий).

15. Результати когнітивної інтерпретації словотвірної семантики свідчать про розмаїтість слотної частини та здатність ментальної тематики згрупувати СЗ: СЛОТ ‘дискретна кількість’ (*‘дискретна кількість від порядкової’, неускладнене синтагматичне СЗ*), СЛОТ ‘відношення’ (*‘порядкове відношення до дискретної кількості’, ‘порядкове відношення до дискретно-недискретної кількості’, ‘ускладнене СЗ зі СЗ ‘порядкове відношення до дискретної кількості’, СЛОТ ‘пестливість’* (*‘демінітивність’ / ‘гіпокористична недискретна кількість’ / ‘гіпокористична ознака кількості’*), СЛОТ ‘тотожність’ (*‘стилістична маркованість того, що названо твірним іменником’ / ‘спосіб реалізації дії, що названо твірним прислівника’*), СЛОТ ‘кількісний вияв ситуації’ (*‘абстрагована дія’ / ‘абстрагована ознака’*), СЛОТ ‘кількість способу реалізації дії’ (*‘адвербіалізація предметної ознаки’ / ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘адвербіалізація предметної ознаки’*), СЛОТ ‘якісний вияв ситуації’ (*‘абстрагована ознака’ / ‘абстрагована дія’*), СЛОТ ‘якість способу реалізації дії’ (*‘адвербіалізація ознаки’ / ‘адвербіалізація кількості’ / ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘адвербіалізація фразеологізму’*); інші теми в єдиному вияві функціонують у межах одного СЗ, окрім: СЛОТ ‘зменшеність та пестливість’, СЛОТ ‘зменшеність’ (*‘демінітивність’*).

16. Виявлення значущої дії в похідній семантиці дериватів сприяло обґрунтуванню словотвірної семантики мутаційного типу як трикомпонентної структури, а модифікаційного та транспозиційного типів – як двокомпонентних. Подієві та логічні пропозиції характеризуються прирощеннями на рівні

пропозиційної структури в межах СЗ: а) на рівні предиката (*‘недискретна кількість від дискретної’*, *‘дискретна кількість від порядкової’*, *‘розташований на невизначеній дискретній кількості’*, *неускладнене синтагматичне СЗ*); б) на рівні правобічного поширювача (*неускладнене синтагматичне СЗ*, *‘демінутивність’*); в) на рівні лівобічного поширювача (*‘зробити / стати таким, як названо твірним дієсловом’*, *‘абстрагована ознака’*, *‘особа жіночої статі, що співвідноситься з відповідною особою чоловічої статі’*, *неускладнене синтагматичне СЗ*). Семантичні прирощення властиві П-пропозиціям (*‘порядкове відношення до дискретної кількості’*, *‘дискретна кількість від порядкової’*, *неускладнене синтагматичне СЗ*) та Л-пропозиціям (*‘перенаправлення дії, що названа твірним дієсловом’*, *‘доведення до результату дії, що названа твірним дієсловом’*, *‘повторна реалізація дії, що названа твірним дієсловом’*, *‘абстрагована кількість’*).

17. Теоретичні та практичні результати розвідки доповнюють здобутки семантичної, ономасіологічної дериватології та лінгвокогнітології. Перспективи дослідження полягають у можливості застосування типології правобічного поширювача пропозиційної структури та пропозиції, що експлікований значенням *‘кількість’*, до встановлення подієвої семантики денумеративів: іменників, прикметників, дієслів та прислівників. Виявлені параметри досліджуваних фреймів (субфрейми, вербалізований слот, слот у когнітивному вияві, ПС, пропозиція, словотвірне значення, словотвірна мотивація) можуть бути базою для створення комп’ютерної системи з пошуку дериватів за цими даними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова Л. Є. Іменники-компози́ти у східнослов'янських мовах. *Граматичні студії*. 2001. С. 112–118.
2. Азарова Л. Є. Структурна організація складних слів («концепція золоті́ї пропорції»): автореф. дис. ... док. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2002. 28 с.
3. Азарова Л. Є., П'яст Н. Й. Складання як один із способів словотвору : монографія. Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005. 123 с.
4. Арполенко Г. П., Городенська К. Г., Щербатюк Г. Х. Числівник української мови : монографія. Київ : Наукова думка, 1980. 241 с.
5. Архангельська А. М. До питання про засади побудови загальної онома́сіологічної моделі номінації. *Мовознавство*. 2007. № 4–5. С. 20–35.
6. Бабич Т. В. Інноваційні зміни семантики слів як наслідок імпліцитних прирощень смислу. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Серия «Филология. Социальные коммуникации». 2013. Т. 26 (65). № 1. С. 3–6.
7. Баранова С. В. До історії питання про квантитативність та квалітативність. *Наукові записки*. 2009. Вип. 81 (1). С. 15–18.
8. Барчук В. М. Граматична темпоральність: Інтервал. Час. Таксис : монографія. Івано-Франківськ : Сімик. 2011. 416 с.
9. Барчук В. М. Фазові дієслова в темпоральному континуумі тексту (на матеріалі оповідання Ольги Кобилянської «Valse melankolique»). *Науковий вісник Чернівецького університету*. Слов'янська філологія. 2011. Вип. 545–546. С. 197–203.
10. Беценко Т. П. Складні іменники в думках: структура, семантика, поетика. *Проблеми українського словотвору : збірник статей*. 2002. С. 575–583.
11. Билиця У. Я., Дойчик О. Я., Павлюк І. Б. Концепт «Psycho-emotional states and feelings» в англійськомовній компаративній фразеології. *Мова. Література. Фольклор*. 2021. № 2. С. 7–16.
12. Битківська Я. В. Словотвір англіцизмів у підсистемі українського дієслова. *Українознавчі студії*. 2019. С. 64–70.

13. Білка О. Л. Явище полісемії та лексичної омонімії в біологічній термінології української мови. *Філологічні студії*. 2013. Вип. 9. С. 43–46.
14. Божко Ю. О. Особливості дієприкметника в сучасній українській мові. *Лінгвістика*. 2013. № 2 (29). С. 175–185.
15. Боровик Я. Ю. Словотвірний аналіз лексем-вербалізаторів концепту «Таємниця» (на матеріалі сучасної української мови). *Studia Linguistica*. 2012. Вип. 6. С. 77–81.
16. Боюн А. М. Ієрархія семантичної структури вершини словотвірного гнізда (на матеріалі СГ зі словом-вершиною вода) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Київ, 1996. 21 с.
17. Брікнер Т. В. Мовний образ природи в художній прозі Франка : автореф. дис. ... наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2020. 22 с.
18. Брус М. П. Втілення літературних і діалектних особливостей фемінітивотворення у новелах Василя Стефаника. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. Івано-Франківськ, 2022. № 16 (63). С. 360–367.
19. Брус М. П. Діахронні та синхронні вияви фемінітивотворення в українській медичній термінології. *Українська мова*. 2022. № 4. С. 24–40.
20. Брус М. П. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування : монографія. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 440 с.
21. Вакалюк І. В. Функціонально-семантична категорія дієслівної квантитативності в сучасній українській літературній мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2019. 217 с.
22. Валюх З. О. Словотвірна парадигматика іменника в українській мові : монографія. Київ – Полтава : «АСМІ», 2005. 356 с.
23. Василевич А. Я. Словообразовательные гнезда корней слов со значением мышления в современном украинском языке : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Киев, 1985. 24 с.
24. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В.Т. Бусела. Київ; Ірпінь, 2002. 1440 с.

25. Венжинович Н. Ф. Когнітивізм, когніція та їх термінологічна база. *Нова філологія* : збірник наукових праць. 2006. Вип. 24. С. 56–64.
26. Венжинович Н. Ф. Концептуальна й мовна картини світу як похідні етнічних менталітетів. *Лінгвістичні студії* : збірник наукових праць. 2006, Вип. 14. С. 8–13.
27. Вербовська І. Т. Словотвірна синонімія у структурно-системній організації словотвору. *Актуальні проблеми українського словотвору*. 2002. С. 162–172.
28. Верещака В. І. Семантико-словотвірна структура гнізда кореня іменника *короб* у сучасній українській мові. *Дослідження зі словотвору та дериватології*. 1985. С. 10–14.
29. Верещака В. І. Словотворче поле кореня *мороз* у сучасній українській мові. *Мовознавство*. 1975. № 3. С. 74–80.
30. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови : монографія. Київ : Наукова думка, 1992. 222 с.
31. Вихованець І. Р. Частина мови в семантико-граматичному аспекті : монографія. Київ : Наукова думка, 1988. 256 с.
32. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: монографія / за ред. І. Вихованця. Київ : Пульсари, 2004. 398 с.
33. Вільчинська Т. П. Лінгвоконцептологія як нова наукова дисципліна поліпарадигмального типу. *Наукові записки ТНПУ*. 2014. Вип. II (24). С. 65–69.
34. Вінтонів М. О. Пропозиційний аспект висловлення. *Вісник Донецького національного університету. Серія «Б: Гуманітарні науки»*. 2014. Вип. 1–2. С. 51–58.
35. Віняр Г. М. Творення нових іменників багатоосновними способами (на матеріалі газети «Україна молода»). *Філологічні студії*. 2009. Вип. 3. С. 14–20.
36. Вовченко О. О. Словотвірне значення складних іменників з скомпресованим компонентом. 2008. С. 220–225. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/25054/1/Vovchenko.pdf> (дата звернення: 27.03.2023).

37. Гармаш О. Л. Фрейми і концепти як базові одиниці ментальної репрезентації інформації в сучасній англійській мові. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Вип. 19. С. 221–228.

38. Гасько О. Л. Візуалізація лексемної наповненості вузлів у векторному графі та структурні параметри словотвірного гнізда (на матеріалі лексико-семантичного поля «strong – weak»). URL: http://vlp.com.ua/files/24_27.pdf (дата звернення: 27.03.2023).

39. Гірняк С. П. Структурно-семантична організація словотворчих гнізд з базовими дієсловами мовлення в українській мові ХІХ–ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 1999. 23 с.

40. Глуховська М. С. Асоціативно-порівняльна мотивація українських словотвірних інновацій у сфері іменника : дис. .... наук. ступеня канд. наук : 10.02.01. Харків, 2019. 208 с.

41. Голянич М. І. Словотвірні поля коренів зі значенням мовлення в сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Київ, 1979. 255 с.

42. Голянич М. І., Батюк Л. І. Складні утворення з компонентом -мов- у сучасній українській мові. *Культура слова : республіканський міжвідомчий збірник*. 1983. Вип. 24. С. 59–62.

43. Городенська К. Г. Структура складних іменників у контексті семантичного синтаксису. *Мовознавство*, 1988. № 3. С. 27–34.

44. Грачова І. Є. Квантитативність як мовна картина світу. *Теоретична і дидактична філологія*. 2017. Вип. 25. С. 65–62.

45. Грещук Б. В. Словотвірні категорії і когнітивна категоризація дійсності. *Вісник Прикарпатського національного університету*. 2012. Вип. 36–37. С. 33–39.

46. Грещук О. Б. Словотвір у процесі породження тексту : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 1996. 24 с.

47. Гуцуляк Т. Є. Словотвірне значення «подібності»: принципи встановлення і фіксування в словникових дефініціях. *Наукові записки*

Національного університету «Острозька академія» : Серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2021. Вип. 12 (80). С. 88–92.

48. Гуцуляк Т. Є. Мовно-виражальні засоби «Енеїди» І. П. Котляревського в контексті фіксування та збереження стійких образних уявлень у фразео- та словотворенні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2020. Вип. 2 (44). С. 102–112.

49. Гуцуляк Т. Є. Фразеологізована морфемна структура образних дериватів та умови встановлення мотиваційних відношень. *Лінгвістика : збірник наукових праць*. Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. № 2 (44). С. 63–76.

50. Гушпіт О. В. Денумеративні дієслова української мови. *Лінгвістичні студії Linguistic Studies : збірник наукових праць*. 2020. Вип. 39. С. 23–34.

51. Гушпіт О. В. Денумеративні прислівники української мови. *Лінгвістичні студії Linguistic Studies : збірник наукових праць*. 2019. Вип. 38. С. 16–22.

52. Гушпіт О. В. Денумеративні числівники української мови. *Spheres of Culture*. 2019. С. 177–185.

53. Гушпіт О. В. Семантико-дериваційна характеристика словотвірного гнізда з вершиною *шість*. *Серце чистеє, думка чесная...* : збірник наукових праць і матеріалів на пошану Ірини Ощипко. 2018. С. 213–230.

54. Грещук В. В. Словотвір і полісемія слова. *Студії з українського мовознавства : вибрані праці / упор. Р. Бачкур*. Івано-Франківськ : 2009. С. 58–68.

55. Грещук В. В. Словотвір у сучасній науковій парадигмі. *Студії з українського мовознавства : вибрані праці / упор. Р. Бачкур*. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. С. 19–28.

56. Грещук В. В. Словотвірне гніздо з вершиною Христос у мовній картині світу українців. *Studia Ucrainica Varsoviensia*. 2020. № 8. С. 11–21.

57. Грещук В. В. Сучасна дериватологія: деякі підсумки й перспективи. *Студії з українського мовознавства : вибрані праці* / упор. Р. Бачкур. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. С. 8–18.

58. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір : монографія. Івано-Франківськ : Плай, 1995. 208 с.

59. Дем'янюк А. А. Композити в староукраїнській літературній мові кінця XVI–XVII ст.: структурно-семантичний і функціонально-стилістичний аспекти (на матеріалі поетичних текстів) : автореф. дис. ... канд філол. наук : 10.02.01. Київ. 2004. 18 с.

60. Дзеньдзюра Н. І. Словотвірні гнізда параметричних прикметників : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2010. 17 с.

61. Дяк О. В. Особливості структури і семантики складних слів із коренем *мідн-* у сучасній українській мові. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 7. С. 39–45.

62. Дяк О. В. Структурно-семантична організація словотвірних гнізд із коренями на позначення металів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2006. 21 с.

63. Дойчик О. Я., Томаш Я. З. Метафорична об'єктивація концептів CRIME та INVESTIGATION у детективних оповіданнях. *«Південний архів» (філологічні науки) «South Archive» (Philological Sciences)*. 2019. С. 24–35. Вип. LXXXVIII.

64. Думчак І. М. Універбація в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 1998. 16 с.

65. Дячук Н. В., Криворучко Т. В. Важливість теорії фреймів у лінгвістичній парадигмі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2021. Т. 32 (71). № 4. Ч. 1. С. 135–139.

66. Етимологічний словник української мови : у 7 томах / ред. кол. О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. Київ : Наукова думка, 1983. Т. 4 : Н–П, 2003. 656 с. Т. 5 : Р–Т. 2006. 705 с.

67. Єнікеєва С. М. Лексикалізація синтаксичних конструкцій у сучасній англійській мові. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/11132/1/25.docx> (дата звернення: 27.03.2023).

68. Жарко С. Ю. Типологія словотвірних значень відсубстантивних похідних : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2008. 32 с.

69. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 2. К–О. 350 с.; Т. 3. П–С. 462 с.

70. Зайченко О. В. Прикметник: семантичний і структурний аспекти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2011. Вип. 6. С. 84–90.

71. Зайченко О. В. Словотвірні моделі суфіксальних прикметників на позначення якості (на матеріалі прикметників сучасної німецької мови). *НТУУ «КПІ»*. 2013. Вип. 1. С. 16–24.

72. Зверев А. Д. Словотвірне значення в семантичній структурі похідних. *Мовознавство*. 1988. № 1. С. 21–27.

73. Ивасюк О. В. Дивергентные процессы в словообразовательном гнезде глагола физического восприятия осязать. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. 2019. Вип. 8. Ч. 1. С. 135–144.

74. Ивасюк О. В. Деривационное пространство полисемичной лексемы (на материале глаголов восприятия в русском языке): дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02. Харьков, 2020. 293 с.

75. Ивасюк О. В. Дивергентное словообразовательное гнездо как объект исследования функциональной дериватологии. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2013. Вип. 19. С. 32–34.

76. Ивасюк О. В. Дивергентные тенденции в словообразовательном гнезде русского глагола физического восприятия нюхать. URL: <https://docplayer.com/59250015-Udk-o-v-ivasyuk-divergentenyie-tendencii-v-slovoobrazovatelnom-gnezde-russkogo-glagola-fizicheskogo-vozpriyatiya-nyuhat.html> (дата звернення: 27.03.2023).

77. Ивасюк О. В. Структурирование словообразовательного гнезда многозначного слова. *Вестник Харьковского национального педагогического университета имени Г. С. Сковороды*. 2016. № 3 (58). С. 21–24.

78. Іщенко Н.Г. Словотворне значення похідних іменників сучасної німецької мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*, 2013. С. 29–34.

79. Карпіловська Є. А. Кореневий гніздовий словник української мови : Гнізда слів з вершинами – омографічними коренями. Київ : «Українська енциклопедія» ім. П. Бажана, 2002. 911 с.

80. Карпіловська Є. А., Кочерга О. Д., Мейнарович Є. В. Семантична дивергенція українських термінотворчих моделей у природничих науках. *Вісник національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2006. № 559. С. 3–6.

81. Клименко Н. Ф. Взаємозв'язки словотвірної і лексичної семантики слів. Вибрані праці / упоряд. Є. А. Карпіловська, О. Д. Пономарів, А. О. Савенко. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. С. 44–53.

82. Клименко Н. Ф. Зворотна деривація. *Українська мова. Енциклопедія / за ред. В. М. Русанівського та ін.; 2-ге вид., випр. і допов.* Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана. 2004. С. 201.

83. Клименко Н. Ф. Складне слово. *Українська мова. Енциклопедія / за ред. В. М. Русанівського та ін.; 2-ге вид., випр. і допов.* Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана. 2004. С. 602.

84. Клименко Н. Ф. Суфіксальний спосіб і транспозиція в творенні прикметників та прислівників з часовими ознаками (зіставний аспект). *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2013. Вип. 23. С. 191–205.

85. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.

86. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Шкільний словотвірний словник сучасної української мови : 15 600 слів у складі 127 гнізд. Київ : Наукова думка, 2005. 264 с.

87. Кобякова И. К., Швачко С. А. Лингвистические атрибуты английских числительных и денумеративов. *Записки з романо-германської філології*. 2019. Вип. 2 (43). С. 136–148.

88. Козіна Ю. В. З історії категорії істот у формах множини (на матеріалі пам'яток XI–XII ст.). *Вісник Запорізького національного університету*. 2009. № 2. С. 125–130.

89. Колібаба Л. М. Явище дивергенції у сфері віддієслівного словотвору сучасної української мови. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. 2007. Т. 20 (59). № 1. С. 68–72.

90. Колоїз Ж. В. Неузуальне словотворення : монографія. Кривий Ріг : НПП Астерікс, 2015. 156 с.

91. Коляденко О. О. Лексико-семантична репрезентація концепту «страх» в українській наївній та науковій картинах світу : автореф. дис. .... наук. ступеня філол. наук : 10.02.01. Київ. 2018. 219 с.

92. Коляденко О. О. Пропозиційно-фреймовий аналіз словотвірної парадигми лексеми репрезентанта концепту страх. *Наукові записки*. 2010. Вип. 13. С. 317–323.

93. Коляденко О. О. Термін *фрейм* у лінгвістиці. *Термінологічний вісник*. 2013. Вип. 2 (1). С. 139–144.

94. Коржик Л. І. Структурні особливості словотвірних ланцюжків. *Вісник Прикарпатського університету*. Філологія. 2000. Вип. V. С. 100–116.

95. Коржик Л. І. Структурно-семантична типологія відприкметникових словотвірних ланцюжків у сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10. 02. 02. Івано-Франківськ, 1999. 24 с.

96. Коржик Л. І. Структурно-семантична типологія п'ятикомпонентних відприкметникових словотвірних ланцюжків української мови. *Лінгвістичні студії* : збірник наукових праць. 2007. Вип. 7. С. 172–178.

97. Корнієнко Л. М. Лексикографування полісемії в українській фразеографії початку ХІХ ст. *Наукові записки. Серія «Філологія (мовознавство)»*. 2014. Вип. 20. С. 47–54.

98. Костриба О. В. Дивергенція полісеманта одін у статусі вершини словотвірного гнізда: семантичне згасання. *Ukrainica X. Současná ukrajínistika: problémy jazyka, literatury a kultury : sborník příspěvků*. 2023. С. 158–164.

99. Костриба О. В. Когнітивний вимір семантичної деривації (на прикладі словотвірного гнізда з багатозначною вершиною тісяча). *Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики: матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції (24–25 листопада 2022 р., м. Дніпро)*. С. 104–109.

100. Костриба О. В. Когнітивний вимір словотвірної семантики у внутрішньочислівниковому словотворенні: подієвий зміст. *Folia Philologica*. 2022. № 4. С. 43–50.

101. Костриба О. В. Мотивувальна спроможність моносемантичних нумеративів у статусі вершин словотвірних гнізд: дивергенція сем та їхнє згасання. *Граматичні читання – ХІІ* : матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції (11–12 травня 2023 р., м. Вінниця). С. 77–82. URL: <https://jgch.donnu.edu.ua/article/view/13778>

102. Костриба О. В. Семантичне згасання мотивувальної спроможності багатозначних нумеративів: дивергентно-конвергентний підхід. *Закарпатські філологічні студії Transcarpathian Philological Studies*. 2022. Т. 1. Вип. 25. С. 24–31.

103. Костриба О. В. Словотвірна семантика іменників у денумеративному словотворенні. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2022. Вип. 91. С. 80–85.

104. Костриба О. В. Словотвірна семантика прикметників у денумеративному словотворенні. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2022. № 17 (65). С. 78–86.

105. Костриба О. В. Словотвірна семантика складних слів у денумеративному словотворенні. *Слово в сучасній науковій парадигмі: євроінтеграційний контекст*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 листопада 2022 р., м. Кропивницький). С. 79–83.

106. Костриба О. В. Словотворча семантика денумеративів у когнітологічному вимірі: логічні пропозиції. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Філологія»*. 2022. Вип. 2 (48). С. 134–141.

107. Костриба О. В. Субфреймове наповнення словотвірної семантики денумеративів із модифікаційним та транспозиційним типами деривації. *Philological sciences and translation studies: European potential*: збірник матеріалів конференції (3–4 листопада 2022 р., м. Ченстохова). 2022. С. 188–192.

108. Коца Р. О. Складні прикметники з числівниковою основою в давньоукраїнській мові. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2016. № 8. С. 102–109.

109. Кочерга Г. В. Історична дериватологія української мови в когнітивному вимірі. *Слов'янський збірник* : збірник наукових праць. 2012. Вип. 17. Ч. 2. С. 90–95.

110. Крижановська Т. Б. Словотвірне гніздо концепту *мудрість* в українській мові. *Наукові записки*. Вип. 67. С. 136–141.

111. Кузьма І. Т. Формування словотвірної варіантності прикметників в українській мові. *Серце чистеє, думка чесная...* : збірник наукових праць і матеріалів на пошану Ірини Ощипко. 2018. С. 200–212.

112. Куранда В. В. Лексико-словотвірне гніздо з вершиною «ogzo – ячмінь» у біблійних текстах та його дериваційна семантика. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Філологія»*. 2016. Вип. 1 (35). С. 25–28.

113. Кушлик О. П. Засади систематизування відвігукових дієслів української мови як вершини словотвірних парадигм. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія : Філологічні науки (мовознавство)* : збірник наукових праць. 2022. Вип. 18. С. 16–24.

114. Левандовська І. З. Поняття антропоцентризму у сучасній лінгвістиці. *Сучасні тенденції у сфері лінгвістики, мовної комунікації та методики викладання іноземних мов* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (18–19 травня 2016 р., м. Тернопіль). Тернопіль : Астон, 2016. С. 91–93.
115. Левун Н. В. Редеривація в українській мові. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 1. С. 286–291.
116. Левун Н. В., Степаненко О.К. Словотвірне гніздо з вершиною *серце* в українській мові. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*. 2011. Т. 24 (63). № 2. Ч. 2. С. 423–427.
117. Лелюх С. Семантико-словотвірна структура словотвірних гнізд з омонімічною вершиною *клуб*. С. 111–115. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1483/1/Lelyh.pdf> (дата звернення: 27.03.2023).
118. Лесечко Б. В. Лакунарність у словотвірних гніздах. *Мовознавство*. 2014. Вип. 127. Ч. 1. С. 13–18.
119. Лесюк М. П. Дослідження словотвору на рівні словотвірних гнізд. *Вісник Прикарпатського національного університету*. 2007. Вип. XV–XVIII. С. 212–215.
120. Лесюк Н. П. Словообразовательные гнезда корней со значением движения в современном украинском языке : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02. Киев, 1982. 300 с.
121. Ліпич В. М. Специфіка суфіксації в композитно-суфіксальному способі творення іменників. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2019. Вип. XVIII. С. 127–134.
122. Ліпич В. М., Правда Н. М. Нариси з історії українського словотворення (композитно-суфіксальна деривація іменників) : монографія. Бердянськ, 2014. 240 с.
123. Лонська Л. І. Префіксальний словотвір буттєвих дієслів української мови. *Мовознавчий вісник*. 2013. Вип. 16–17. С. 93–102.

124. Лукінова Т. Б. Генезис і еволюція квантитативних імен у слов'янських мовах (порівняльно-історичний аспект) : автореф. дис. ... док. філол. наук : 10.02.03. Київ, 2001. 35 с.

125. Лукінова Т. Б. Числівники в слов'янських мовах (порівняльно-історичний нарис) : монографія. Київ : Наукова думка, 2000. 370 с.

126. Лящук А. М. Особливості відфразеологічного словотворення як способу поповнення лексичного складу мови. *Наукові записки*. Вип. 105 (1). С. 76–79.

127. Магас Н. М. Ментальні моделі як конструкти реальності та ірреальності. *Studia methodologica*. 2014. № 37. С. 179–183.

128. Мариненко І. О. Відсубстантивні адвербіативи у формі орудного безприйменникового в українській мові. *Наукові записки*. 2005. Вип. 59. С. 118–127.

129. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.

130. Марчук О. І. Словотвірні компаративні структури у творах М. М. Коцюбинського. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2021. Т. 32 (71). № 1. Ч. 1. С. 55–59.

131. Матанцева А. О. Префікс *від-* як засіб утворення дієслів доконаного виду. *Наукові записки*. 2012. С. 182–184.

132. Медвідь О. М. Системно-функціональні особливості квантитативних одиниць (на матеріалі сучасної англійської мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2001. 14 с.

133. Мединська Н. М. Дієприкметник у функції предиката. *Studia Linguistica* : збірник наукових праць. 2012. Вип. 6. Ч. 1. С. 146–152.

134. Мельник С. С., Лобзова С. Л., Новіков О.В. Засоби вербалізації концепту *soul* у сучасній англійській мові. *Naukowa i praktyczna nauka światowa: problemy i innowacje literatura, socjologica i kulturoznawstwo*. Sopot (Pl). 2017. С. 67–74.

135. Мислива-Бунько І. Я. Складні слова в мові сучасної української преси: структура та стилістичні функції : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Луцьк, 2014. 21 с.

136. Мислива-Бунько І. Я. Теоретичні аспекти вивчення складних слів в українській лінгвістиці. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2013. № 10 (48). Вип. 67. С. 1–8.

137. Мірченко М. В. Слововірне значення та графемна структура словотвірних категорій. *Актуальні проблеми українського словотвору*. Івано-Франківськ, 2002. С. 117–124.

138. Молгамова Л. О. Фреймова модель імені концепту *death*. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2020. № 1 (19). С. 304–308.

139. Нариси з основоцентричної дериватології : монографія / Грещук В. В., Бачкур Р. О., Джочка І. Ф., Пославська Н. М. ; за ред. В. В. Грещука. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2007. 348 с.

140. Новікова Є. Б. Складні слова як особливе явище словотвірної системи сучасної української мови (на матеріалі складносуфіксальних ад'єктивів без інтерфікса). *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2015. Вип. 9. С. 125–130.

141. Олексенко О. А., Мізіна О. І. Структурно-семантичні та функціональні властивості нульсуфіксальних атрибутів : монографія. Полтава – Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2014. 232 с.

142. Олексенко О. О. Пропозиційний аналіз як метод моделювання словотвірного гнізда. *Граматичні студії*. 2016. Вип. 2. С. 96–100.

143. Павлова І. А. Числівник у художньому тексті поетів-шістдесятників: Структура, семантика, функції : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2011. 19 с.

144. Палатовская Е. В. Сопряжение когнитивных и языковых способностей человека в концепции А. А. Потебни. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2016. Вип. 74. С. 46–51.

145. Папідзе Н. В. Сутність дослідження дериваційного потенціалу слів у межах словотвірних парадигм та словотвірних гнізд: теоретичний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2014. Вип. 49. С. 95–98.

146. Пасічник І. А. Проблема транспозиції в лінгвістичній літературі. *Культура народів Причорномор'я*. 2006. С. 64–66.

147. Пена Л. І. Василь Сімович про словотвір. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 5 (11). С. 205–215.

148. Пена Л. І. Словотвір у «Нарисі сучасної української літературної мови» Ю. Шевельова. *Нова філологія* : збірник наукових праць. 2023. № 89. С. 186–189.

149. Пена Л. І. Словотвір у структуруванні тексту. Рец. : Грещук В. В., Грещук О. Б. Словотвір і текст : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпатський нац. університет імені Василя Стефаника, 2022. 223 с. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 27. Т. 3. С. 223–225.

150. Петрів О. І. Словотворча спроможність дієслів на позначення внутрішнього стану істоти в сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2019. 302 с.

151. Петров О. В. Розвиток словотвірного гнізда з вершиною «аромат» у російській мові. Мовні і концептуальні картини світу. 2014. Вип. 48. С. 345–254.

152. Пігур М. В. Теоретичне обґрунтування вивчення словотворення у взаємозв'язку із синтаксисом. *Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгво-дидактики* : колективна монографія. Тернопіль : Підручники і посібники. 2021. С. 173–182.

153. Плющ М. Я. Функції числівників як ознакових слів. 2017. С. 33–38.

URL:

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24674/Plyushch.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 27.03.2023).

154. Полюга Л. М. Словник українських морфем : близько 40 000 слів. Львів, 2001. 446 с.

155. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення. Ужгород : Видавництво «Закарпаття», 1999. 235 с.

156. Пономаренко В. Д., Дудка О. О. Структурно-семантична характеристика словотвірного гнізда з вершиною «зима». *Лінгвістичні дослідження*. 2018. Вип. 28. С. 126–137.

157. Пономаренко С. Сучасна українська мова. Морфеміка. Дериватологія. Морфонологія. Миколаїв : Вид-во ЧНУ і. П. Могили. 2017. 300 с.

158. Пославська Н. М. Структура і семантика словотвірних парадигм дієслів із семою руйнування об'єкта : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2006. 266 с.

159. Пристай Г. В. Динамічні морфонологічні моделі відприкметникового словотворення : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2011. 20 с.

160. Рибачківська Л. Є. Словотвірні гнізда з вершинами-омонімами в українській та англійській мовах: контрастивний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Київ, 2017. 23 с.

161. Рис-Вікерс У. Г. Когнітивно-семантичний потенціал похідного слова (на матеріалі дієслів-інтенсивів польської мови). *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. Івано-Франківськ, 2012. № 2 (18). С. 42–49.

162. Рудь О. М. Складні прикметники поетичної мови ХХ століття : монографія. Суми, 2020. 248 с.

163. Русанівський В. М., Жовтобрюх М. А. Структура українського дієслова. Київ : Наукова думка, 1971. 313 с.

164. Самойлова І. А. Деякі підходи до інтерпретації дериваційних відношень між значеннями полісемічного слова. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*. 2010. Вип. 12. С. 169–174.

165. Селиванова Е. А. Когнітивно-ономасиологический аспект изучения производной лексики. *Ономасиологическая когнитология*. Киев. 2002. С. 20–24.

166. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава – Довкілля К, 2008. 712 с.

167. Ситникова О. В. Словотвірне гніздо з вершиною «єсть» у російській мові: становлення і сучасний стан : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Дніпропетровськ, 2004. 24 с.

168. Сікорська З. С. Українсько-російський словотворчий словник. Київ, 1995. 256 с.

169. Скварок О. А. Типи регулярних семантико-словотвірних відношень локативних іменників з їхніми похідними. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2012. С. 227–236.

170. Словник афіксальних морфем української мови / Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Карпіловський В. С., Недозим Т. І. Київ, 1998. Т. 1. 440 с.

171. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ, 1970–1980.

172. Словник української мови : в 20 т. / за ред. В. М. Русанівського. Київ, 2010–2019. Т. 1–11.

173. Словник фразеологізмів української мови / за ред. В. О. Винника. Київ : Наукова думка, 2003. 788 с.

174. Словотвір сучасної української мови : монографія / за заг. ред. М. А. Жовтобрюха. Київ : Наукова думка, 1979. 315 с.

175. Сога Л. В. Полісемія як мовна універсалія в системі європейських мов. *Науковий огляд*. 2016. № 4 (25). С. 1–14.

176. Соколова С. О. Аспектуальні ланцюжки в українській мові порівняно з російською та німецькою. *Українська мова*. 2010. № 1. С. 16–31.

177. Соколова С. О. Дивергенція та конвергенція у сфері префіксального словотвору дієслова. *Актуальні проблеми українського словотвору*. 2002. С. 125–131.

178. Степаненко М. І., Лукаш Н. М. Лексична і граматична реалізація предикатів кількості в українській мові : монографія. Полтава : Дивосвіт, 2018. С. 13–23.

179. Степаненко О. К. Семантика і структура словотвірних гнізд із вершинним соматичним компонентом : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2010. 23 с.

180. Степаненко О. К. Субстантивні блоки словотвірного гнізда з вершинним соматизмом *рук-а*. *Дослідження з лексикології і граматики української мови*. 2014. Вип. 15. С. 67–78.

181. Стишов О. А. Субстантивні композити-неологізми в мові сучасних українських ЗМІ. 2013. *Філологічні студії*. Вип. 9. Ч. 2. С. 154–164.

182. Супрун Л. В. Індивідуально-авторська двомовність, як лінгвокогнітивна проблема. *Мовознавство*. 2007. № 6. С. 37–43.

183. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ, 1969.

184. Таценко Н. В. Теоретичні засади антропоцентризму мовних інновацій. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2006. Вип. 28. С. 208–211.

185. Тишко О. В. Когнітивні структури репрезентації знань. *Наукові записки*. 2010. С. 236–241.

186. Тищенко О. О. Еліптичні субстантиви в новогрецькій мові. *Лінгвістичні студії* : збірник наукових праць. 2016. Вип. 32. С. 33–36.

187. Тіора О. С. Категорія кількості в теоретичному вимірі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 15 (1). С. 115–118.

188. Тропинина Н. П. Семантическая деривация как способ пополнения словаря и лингвистический концепт. *Семантична деривація лексики в типологічному висвітленні*. С. 48–60.

189. Тышквивская Н. Я. Семантико-словообразовательная структура гнезд слов со значением чувств в современном украинском языке : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Киев, 1987. 24 с.

190. Федурко М. Ю. Морфонологія відіменникового словотворення в сучасній українській мові : автореф. дис. ... док. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2005. 36 с.

191. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко. Київ : КВІЦ, 2020. 274 с.

192. Фразеологічний словник української мови / Уклад.: В. М. Білоноженко та ін. Київ : Наукова думка, 1993. Кн. 2. 984 с.

193. Ханикіна Н. В. Мотиваційна основа дієслів на позначення фізичного і психічного станів суб'єкта в українській та угорській мовах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Київ, 2017. 218 с.

194. Хоменська І. Формування основних сегментів терміносистеми когнітивної лінгвістики (діахронічний та синхронічний аспекти). *Вісник національного університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології*. 2014. С. 169–174.

195. Хрустик Н. М. Активні процеси словотворення в сучасній українській мові: складні слова. *Слов'янський збірник*. 2016. С. 123–135.

196. Царьова І. В. Сучасний український юридичний текст: лексико-дериваційна структура : монографія. Дніпро : ЛІРА, 2020. 446 с.

197. Чубань Т. В. Суфіксація та суплетивізм як видотворчі засоби у системі дієслів. *Теоретична і дидактична філологія. Серія «Філологія»*. 2019. Вип. 30. С. 104–113.

198. Швачко С. О. Ад'єктивні характеристики порядкових денумеративів. *Засоби квантифікації: лінгвокогнітивні аспекти*. 2007. С. 46–55.

199. Швачко С. О. Екстеріоризація пізнавального процесу. *Засоби квантифікації: лінгвокогнітивні аспекти*. 2007. С. 14–22.

200. Швачко С. О. Семантична полівекторність квантитативних слів: лінгвокогнітивні аспекти (замість передмови). *Засоби квантифікації: лінгвокогнітивні аспекти*. 2007. С. 4–13.

201. Швець Н. В. Структурні типи іхтіонімів в англійській, французькій та українській мовах. *Психолінгвістика*. 2016. Вип. 20 (2). С. 123–132.

202. Шепель Ю. А. Основные тенденции развития современной дериватологии с позиции когнитивизма. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2015. № 11. Вип. 21 (1). С. 87–92.

203. Шепель Ю. А. Различие в структуре словообразовательных гнезд и рядов, их функции. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. 2011. Т. 24 (63). № 4. Ч. 2. С. 72–80.

204. Шиленко О. А. Фразеологізація та метафоризація в терміносистемах: відмінності та подібності. *Українська термінологія і сучасність*. Вип. 7. С. 1–5. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/9137> (дата звернення: 27.03.2023).

205. Шитик Л. В., Маслюк Н. В. Гніздовий принцип класифікації ахроматичних колірних дериватів (на матеріалі психобіографічних романів Степана Процюка). URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/4399/1/shitik.pdf> (дата звернення: 27.03.2023).

206. Шишліна О. А. Поняття словотвірного концепта. *Філологічні науки* : збірник наукових праць. Полтава, 2011. № 8. С. 110–115.

207. Штанденко У. М. Особливості словотвірних відношень у відіменній деривації дієслів. *Лінгвістичні студії* : збірник наукових праць. 2009. Вип. 18.

208. Шуменко О. А. Епідигматичні особливості нумеральних номінацій в англomовному дискурсі. *Філологічні трактати*. 2012. Т. 4. № 3. С. 89–94.

209. Щигло Л. В. Аспекти вивчення дериваційного потенціалу слова. *Вісник ХНУ*. 2013. № 1052. С. 117–121.

210. Щигло Л. В. Реалізація форм словотвірного значення у дієслівних субстантивах з категоріальним значенням активного руху (на матеріалі сучасної німецької мови). *Вісник СумДУ*. 2007. № 1. Т. 1. С. 173–177.

211. Щигло Л. В. Словотвірне гніздо як макродиниця дериваційної системи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 11. Т. 2. С. 99–101.

212. Яроцька Г. С. Словотвірне гніздо з вихідним словом-статонімом у сучасній російській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Одеса, 1996. 20 с.

213. Ярошенко Н. О. Статична формула словотвірного гнізда в зіставному аспекті (на матеріалі російської, української, польської та англійської мов). *Лінгвістичні студії* : збірник наукових праць. Вип 15.

214. Ярошенко Н. О. Структурно-семантичні особливості сучасних словотвірних гнізд з вершинами *сажать*, *садити* і *sadziж* у російській, українській і польській мовах у зіставленні з англійською мовою : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Донецьк, 2006. 23 с.

215. Ястремська Т. О. Моделювання українського діалектного простору: концепти *верх* / *низ* : монографія. Львів, 2021. 804 с.

216. Ястремська Т. О. Семантична опозиція «верх – низ»: прислівники в говорах української мови (епідигматичний аспект). *Gwary Dzdiś*. 2018.Vol. 10. S. 59–78.

217. Ястремська Т. О. Словотвірне гніздо: проблема множинної мотивації. *Вісник Львівського університету*. 2017. Вип. 64. Ч. I. С. 119–129.

218. Яценко І. Т. Морфемний аналіз: Словник-довідник : у 2 т. / за ред. Н. Ф. Клименко. Т. 1. Київ, 1980. 356 с.; Т. 2. Київ, 1981. 352 с.

219. Aristotle. *Categories*. Jonathan Barnes. Princeton University Press, Princeton, N. J. 1991. 1757 p.

220. *Collected Works of Immanuel Kant*. Hastings: Delphi Classics. Series seven. 2016. 1733 p.

221. Cornips L., Corrigan K. Convergence and divergence in grammar. *The convergence and divergence of dialects in contemporary societies* (P. Auer, F. Hinskens & P. Kerswill eds). Cambridge University Press. 2005. PP. 2–41.

222. Dijk van T. A. Context and Cognition: Knowledge Frames and Sprech Act Comprehension. PP. 211–231. URL: <https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/07/Teun-A.-van-Dijk-1977-Context-and-cognition.pdf> (дата звернення: 27.03.2023).

223. Doichyk O., Ivanotchak N. Event concept of EMPATHY in English juvenile fantasy prose. *Когніція, комунікація, дискурс. Серія «Філологія»*. 2020. № 21. С. 13–24.

224. Dokulil M. Tvoření slov v češtině: Teorie odvozování slov. Praha, 1962.

225. Fillmor J. Frames and the Semantic of Understanding. *Quaderni di semantica*. December, 1985. Vol. VII. № 2. PP. 222–254.

226. Gams M. In memory of Marvin Minsky. *Informatica*. 2016. Vol. 40. №. 3. PP. 371–372.

227. Goddard C., Wierzbicka A. Cultural scripts: What are they and what are they good for? *Intercultural Pragmatics*. 2004. T. 1. Vol. 2. PP. 153–166.

228. Grochola-Szczepanek H. Główne typy strukturalno-semantyczne rzeczowników złożonych w dialektach polskich. *Jezikoslovni Zapiski*. 2008. Vol. 14 (1). PP. 61–74.

229. Gvozdanović J. Remarks of numeral system. *Indo-European Numerals*, Berlin – New York. 1992. PP. 1–10.

230. Heath J. Convergence through divergence: compensatory changes in phonetic accommodation. *LSA Annual Meeting*, Portland, January 8–11, 2015.

231. Hegel G. Encyclopaedia of the Philosophical Sciences. 2001. Part One. PP. 153.

232. Hiver Ph., Al-Hoorie A. H. A Dynamic Ensemble for Second Language Research: Putting Complexity Theory Into Practice. *The Modern Language Journal*. 2016. Vol. 100. PP. 741–756.

233. Ifantidou E., Piata A. Metaphor and mental shortcuts. The rolle of non-propositional effects. *Pragmatigs & Cognition*. 2021. T. 28. Voll. 2. PP. 299–320.

234. Johnson-Laird P. N. Mental Models: Towards a Cognitive Science of Language, Inference, and Consciousness. Harvard University Press. Cambridge, Massachusetts. 407 p.

235. Kleszczowa K. Tajemnice dynamiki języka : monografia. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012. 310 s.

236. Krótki Z. Gniazda słowotwórcze polskiego rdzenia -czą/-kon- w perspektywie historycznej. *Linguarum Silva*. 2015. № 4. S. 15–38.

237. Kushlyk O., Kishyk N. Componential structure of the typical word formation paradigm of adjectival essive verbs in -y-ty with the semantics of mental

state of the subject. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія : Філологічні науки (мовознавство) : збірник наукових праць*. 2020. Вип. 13. С. 100–107.

238. Kushlyk O., Yaremko Y., Luzhetska N., Matskiv P., & Senkiv S. Structural and contextual model of a concept. *Linguistics and Culture Review*. 2021. № 5 (S 4). P. 1352–1364.

239. Liu Q., Huang H., Zhang G., Gao Y., Xuan Ju., Lu J. Semantic Structure-Based Word Embedding by Incorporating Concept Convergence and Word Divergence. *The Thirty-Second AAAI Conference on Artificial Intelligence*. 2018. Vol. 32. № 1.

240. Minsky M. A Framework for Representing Knowledge. *The Psychology of Computer Vision* (P. H. Winston, Ed.). McGraw-Hill, New York. 1975. PP. 1–76.

241. Mitrenga B. Gniazdo słowotwórcze przymiotnika «gorzki» w historii języka polskiego. *Bogactwo polszczyzny w świetle jej historii*. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. 2010. T. 3. S. 13–24.

242. Nowosad-Bakalarczyk M. Linguistic categories in onomasiological perspective. The category of quantity in contemporary Polish. *The Linguistic Worldview Ethnolinguistics, Cognition, and Culture*. PP. 227–244.

243. Shepel Y., Pidmohylna N., Amichba D., Shkurko O., Muliar I. Analytical and philosophical issues of studying current problems in the development of modern derivatology. *Linguistics and Culture Review*. 2021. Vol. 5 (S 4). PP. 419–430.

244. Vogelgesang T. Słownik gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego : 1 t. / H. Jadacka. 2001. 1410 s.

245. Waśkowski K. Gniazda słowotwórcze w badaniach historycznojęzykowych (na materiale polskiej leksyki animalistycznej). *Badania diachroniczne w Polsce*. 2015. S. 101–117.

246. Waszakowa K. Słowotwórstwo a niektóre założenia kognitywizmu. *Poradnik językowy*. Warszawa, 2004. № 2. S. 67–80.

247. Zych A. Struktura i semantyka polskich i rosyjskich gniazd słowotwórczych z przymiotnikami wyjściowymi nazywającymi barwę : monografia. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1999. 233 s.

	Прикметники	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Дієслова	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
	Прислівники	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Усього	-	11	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15
Усього (за I–V ст.)	Числівники	9	17	24	10	11	10	11	20	10	63	1	25	19	9	-	-	239
	Іменники	178	105	82	38	43	31	37	38	9	77	10	39	10	8	63	11	779
	Прикметники	179	196	120	74	35	36	36	35	12	84	6	56	14	4	25	5	917
	Дієслова	1	18	19	4	-	-	-	-	-	4	-	9	-	-	2	-	57
	Прислівники	48	32	26	7	6	6	6	8	6	11	-	11	3	-	18	3	191
Усього у СГ		415	368	271	133	95	83	90	101	37	239	17	140	46	21	108	19	2183

Таблиця 2

Структурні параметри словотвірних гнізд із числівниковими вершинами

Структурні Параметри	СГ																		
	один	два	три	чотири	п'ять	шість	сім	вісім	дев'ять	десять	сорок	сто	тисяча	мільйон / заст.	мільйон	перший / розм.	первий	другий	Усього
Лексичний обсяг	416	369	272	134	96	84	91	102	38	240	18	141	47	23	110	20			2201

Потужність	415	368	271	133	95	83	90	101	37	239	17	140	46	21	108	19	2183	
Ширина	217	188	131	79	49	38	43	46	22	61	14	59	40	13	62	12	1074	
Глибина	IV	V	V	IV	III	III	III	IV	III	III	II	IV	II	II	III	II	II-V	
Конкретні словотвірні ланцюжки: комбінація частин мови																		
Двокомпонентні	Num – Adj	82	119	76	56	16	18	17	19	6	15	6	19	11	-	10	2	472
	Num – N	21	18	15	6	15	5	9	6	3	4	7	4	6	1	25	1	146
	Num – Num	3	4	4	2	1	1	1	2	2	6	-	7	18	8	-	-	59
	Num – Adv	5	2	6	2	2	2	2	2	2	2	-	2	-	-	2	3	34
	Num – V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	1	-	4
Трикомпонентні	Num – Adj – N	87	33	18	4	7	4	7	4	3	8	-	3	-	-	8	3	189
	Num – Num – Adj	4	24	12	7	7	7	11	7	2	49	-	19	-	3	-	-	152
	Num – Num – N	1	9	9	5	11	7	9	13	-	32	3	17	1	-	-	-	117
	Num – Num – Num	5	8	12	3	4	4	5	11	3	37	-	9	-	-	-	-	101

Num – Adj – Adv	40	6	2	-	-	-	-	2	-	-	-	7	3	-	4	-	64
Num – N – N	18	3	2	1	2	2	2	1	1	4	-	3	1	4	9	4	57
Num – Num – Adv	-	9	8	5	4	4	4	4	4	9	-	2	-	-	-	-	53
Num – N – Adj	3	4	2	4	3	1	1	2	1	3	-	3	-	1	3	-	31
Num – Adv – Adv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	6
Num – N – Adv	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	5
Num – *Adj – Subst	-	1	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	5
Num – V – Adj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	4
Num – Adj – Adj	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Num – N – V	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Num – Num – V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1

Num – Num – N – Adj – N	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Num – Adj – Adj – Adj – Adv	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Num – Adj – Adj – N – N	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Num – Num – N – Adj – Adj	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Num – Num – Adj – Adv – N	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Num – Num – N – V – V	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Num – Num – N – *Adj – Subst	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Num – N – N – V – N	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1

	Num – Adj – V – V – V – V	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Усього	Усього СЛ за лексико-граматичною віднесеністю твірного слова та кінцевого похідного																	
	Лінійні	284	277	195	103	71	59	67	67	22	146	16	97	23	9	77	13	1526
	Кільцеві	8	12	16	6	5	5	6	13	5	43	-	15	18	8	-	-	159
	Усього СЛ за структурною характеристикою																	
	Бінарні	111	143	101	66	34	26	29	29	13	27	13	35	35	9	38	6	715
	Полінарні	181	146	110	43	42	38	44	50	14	162	3	77	6	8	39	7	970
	Усього СЛ	292	289	211	109	76	64	73	79	27	189	16	112	41	17	77	13	1685
Конкретні словотвірні парадигми: протяжність																		
Однозонні	Adj – N	49	33	11	4	6	5	6	5	3	11	-	3	-	-	6	3	145
	N – N	25	7	12	7	3	4	4	4	1	8	-	1	1	2	10	3	92
	N – Adj	4	5	4	4	3	4	1	3	1	2	-	1	-	-	3	-	35
	Adj – Adv	2	3	4	-	-	-	-	2	-	-	-	5	3	-	1	-	20
	Num – Num	-	-	3	-	-	-	-	-	2	4	-	1	1	-	-	-	11
	*Adj – Subst	-	2	2	-	-	-	1	1	-	2	-	-	1	-	-	-	9
	V – V	-	3	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
	Num – Adv	-	2	1	-	1	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	7

	Num – Num, Adj	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Num – Num, N	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
	N – N, Adv	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	N – Adj, Adv	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Adj – Adj, Adv	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Adj – N, Adj	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Adj – N, V	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	V – N, V	-	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
	V – V – Adj	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Тризонні	Num – Num, N, Adj	1	1	3	2	3	3	3	3	-	12	1	7	1	-	-	-	40
	N – N, Adj, V	-	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	5
	Adj – N, Adj, V	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	4
	N – N, Adj, V	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	3
	Num – N, Adj, Adv	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2

	Num – Num, N, Adj / *Adj	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2
	N – N, Adj, Adv	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2
	Num – N, V, Adv	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	N – N, Adj, V / *V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
	Num – N, V, Adv	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	N – N, Adj, V / *V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
	Num – N, V, Adv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Чотиризонні	Num – Num, N, Adj, Adv	1	2	2	1	2	1	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-	14
	Num – N, Adj, V, Adv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1

Усього СП за частиномовною належністю вершин																	
Числівникові	2	7	10	5	7	6	6	8	6	21	2	11	1	2	1	1	96
Іменникові	32	14	17	14	7	9	6	8	2	14	-	4	1	3	16	3	150
Прикметникові	89	45	18	4	6	5	6	7	3	11	-	9	3	-	9	3	227
Реконструйовані прикметникові	-	2	2	-	-	-	1	1	-	2	-	-	1	-	-	-	
Дієслівні	-	11	10	2	-	-	-	-	-	2	-	5	-	-	1	-	32
Реконструйовані дієслівні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
Прислівникові	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	7
Усього СП	123	82	58	25	20	20	19	24	11	50	2	29	7	5	30	7	512

ДОДАТОК Б

Дивергенція та конвергенція денумеративних словотвірних гнізд української мови: семантичне згасання

Таблиця 1

Дивергенція та конвергенція полісемантичних нумеративів із кількісною семантикою: семантичне згасання

Вершина СГ	Дивер- гентна структура	Мотивувальні семи	I ст.	II ст.	III ст.	IV ст.	V ст.	Усього
одін	СГ ЛСВ ₁	‘число’, ‘цифра’	+	-	-	-	-	-
		‘кількість’	+ / Ø – 47	+ / Ø – 85	+ / Ø – 27	-	-	159
	СГ ЛСВ ₂	‘самотній, одинокий’	+ / Ø – 4	+	-	-	-	4
		‘окремий, одинокий’	+ / Ø – 9	+ / Ø – 14	+	+ / Ø – 2	-	25
	СГ ЛСВ ₄	‘той самий’	+ / Ø – 14	+ / Ø – 16	+ / Ø – 6	-	-	36
		‘однаковий, тотожний’	+ / Ø – 2	+ / Ø – 6	+ / Ø – 2	+	-	10
	СГ ЛСВ ₅	‘цілісний, неподільний; єдиний’	+ / Ø – 11	+ / Ø – 20	-	-	-	31
	СГ ЛСВ ₆	‘окремий’	-	+ / Ø – 8	+ / Ø – 2	-	-	10
Еп СГ	послаблення семантики	-	+ / Ø – 27	+ / Ø – 3	-	-	30	
Інертні семи похідних полісемантів: усього			Ø – 87	Ø – 176	Ø – 40	Ø – 2	-	305
два	СГ ЛСВ ₁	‘число’, ‘цифра’	+	-	-	-	-	-

		‘кількість’	+ / Ø – 36	+ / Ø – 75	+ / Ø – 14	+ / Ø – 36	+ / Ø – 27	188
	Еп СГ	послаблення семантики	+ / Ø – 3	+ / Ø – 5	+ / Ø – 1	+ / Ø – 4	+ / Ø – 1	14
Інертні семеми похідних полісемантів: усього			Ø – 39	Ø – 80	Ø – 15	Ø – 40	Ø – 28	202
трі	СГ ЛСВ ₁	‘число’, ‘цифра’	+	-	-	-	-	-
		‘кількість’	+ / Ø – 71	+ / Ø – 50	+ / Ø – 17	+ / Ø – 8	+ / Ø – 2	148
	Еп СГ	послаблення семантики	+ / Ø – 1	+	+ / Ø – 1	-	-	2
Інертні семеми похідних полісемантів: усього			Ø – 72	Ø – 50	Ø – 18	Ø – 8	Ø – 2	150
чотири	СГ ЛСВ ₁	‘число’, ‘цифра’	+	-	-	-	-	-
		‘кількість’	+ / Ø – 26	+ / Ø – 19	+ / Ø – 9	+ / Ø – 8	-	62
	СГ ЛСВ ₂	‘оцінка’	-	-	+	-	-	-
Інертні семеми похідних полісемантів: усього			Ø – 26	Ø – 19	Ø – 9	Ø – 8	-	62
п’ять	СГ ЛСВ ₁	‘число’, ‘цифра’	+	-	-	-	-	-
		‘кількість’	+ / Ø – 36	+ / Ø – 31	+ / Ø – 7	-	-	74
	СГ ЛСВ ₂	‘оцінка’	+ / Ø – 2	-	-	-	-	2
	СГ ЛСВ ₃	‘рука’	+	-	-	-	-	-
	Еп СГ	послаблення семантики	+ / Ø – 1	+ / Ø – 1	-	-	-	2
Інертні семеми похідних полісемантів: усього			Ø – 39	Ø – 32	Ø – 7	-	-	78
сто	СГ ЛСВ ₁	‘число’, ‘цифра’	+	-	-	-	-	-

		‘кількість’	+ / Ø – 29	+ / Ø – 58	+ / Ø – 11	+ / Ø – 6	-	104
	СГ ЛСВ ₂	‘багато, невизначена кількість’	+ / Ø – 8	+	-	-	-	8
	Еп СГ	послаблення семантики	+ / Ø – 2	+ / Ø – 9	-	-	-	11
Інертні семеми похідних полісемантів: усього			Ø – 39	Ø – 67	Ø – 11	Ø – 6	-	123
тисяча	Т СГ	актуалізує всі семи	+ / Ø – 6	-	-	-	-	6
	СГ ЛСВ ₁	‘кількість’	+ / Ø – 49	+ / Ø – 2	-	-	-	51
	СГ ЛСВ ₂	‘велика кількість’	+ / Ø – 1	+	-	-	-	1
		‘великі гроші, капітал’	+ / Ø – 1	-	-	-	-	1
	СГ ЛСВ ₃	‘загін, ополчення’	+ / Ø – 1	+ / Ø – 2	-	-	-	3
Інертні семеми похідних полісемантів: усього			Ø – 58	Ø – 4	-	-	-	62
мільйон / заст. мільйон	СГ ЛСВ ₁	‘кількість’	+ / Ø – 17	+ / Ø – 1	-	-	-	18
	СГ ЛСВ ₂	‘велика кількість’	+ / Ø – 5	-	-	-	-	5
		‘народні маси’	+ / Ø – 1	-	-	-	-	1
		‘багатство, капітал’	+ / Ø – 1	+ / Ø – 7	-	-	-	8
	Еп СГ	послаблення семантики	↓	+ / Ø – 1	-	-	-	1
Інертні семеми похідних полісемантів: усього			Ø – 24	Ø – 9	-	-	-	33
Усього згасло семем			384	437	100	64	30	1015

Таблиця 2

Дивергенція та конвергенція полісемантичних нумеративів із порядковою семантикою: семантичне згасання

Вершина СГ	Дивер- гентна структура	Мотивувальні семи	I ст.	II ст.	III ст.	Усього
пéрший / розм. пéрвий	Т СГ	актуалізує всі семи	+ / Ø – 1	-	-	1
	СГ ЛСВ ₁	‘сталий порядок’	+ / Ø – 3	+ / Ø – 4	+ / Ø – 2	9
	СГ ЛСВ ₂	‘початковий перед наступним’	+	+ / Ø – 2	+	2
	СГ ЛСВ ₃	‘передовий щодо інших’	+ / Ø – 2	-	-	2
	СГ ЛСВ ₄	‘не існував, не було раніше’	+ / Ø – 3	+ / Ø – 4	+ / Ø – 3	10
		‘початковий; не пережитий раніше’	+	+ / Ø – 6	-	6
		‘ранній у сезоні’	+ / Ø – 2	+ / Ø – 2	-	4
	СГ ЛСВ ₅	‘рання, нижча форма’	+	-	-	-
	СГ ЛСВ ₈	‘найкращий’	+ / Ø – 4	+ / Ø – 3	+ / Ø – 3	10
		‘вагомий; головний’	+	+ / Ø – 4	-	4
	СГ ЛСВ ₁₀	‘минулий’	-	+ / Ø – 3	-	3
	Еп СГ	послаблення семантики	+ / Ø – 2	+ / Ø – 3	-	5
Інертні семми похідних полісемантів: усього			Ø – 17	Ø – 31	Ø – 8	56

другий	СГ ЛСВ ₁	‘сталий порядок’	+ / Ø – 1	+	-	1
		‘циклічний порядок’	+	-	-	-
	СГ ЛСВ ₂	‘неякісний; відмінний’	+ / Ø – 2	+ / Ø – 1	-	3
		‘невагомий’	+	+	-	-
	СГ ЛСВ ₅	‘порядковий зв’язок’	+	-	-	-
	Еп СГ	послаблення семантики	-	+ / Ø – 1	-	1
Інертні семеми похідних полісемантів: усього			Ø – 3	Ø – 2	-	5
Усього згасло семем			23	31	8	61

Таблиця 3

Дивергенція мотивувальних сем твірних моносемантів із кількісним значенням: семантичне згасання

Вершина СГ	Дивергентна структура	Мотивувальні семи	I ст.	II ст.	III ст.	IV ст.	Усього
шість	СГ ЛСВ ₁	‘число’, ‘цифра’	+	-	-	-	-
		‘кількість’	+ / Ø – 22	+ / Ø – 18	+ / Ø – 3	-	43
Інертні семеми похідних полісемантів: усього			22	18	3	-	43
сім	СГ ЛСВ ₁	‘число’, ‘цифра’	+	-	-	-	-
		‘кількість’	+ / Ø – 13	+ / Ø – 54	+ / Ø – 2	-	69

Інертні семени похідних полісемантів: усього			13	54	2	-	69
вісім	СГ ЛСВ ₁	‘число’, ‘цифра’	+	-	-	-	-
		‘кількість’	+ / Ø – 18	+ / Ø – 43	+ / Ø – 7	+	68
Інертні семени похідних полісемантів: усього			18	43	7	-	68
дів’ять	СГ ЛСВ ₁	‘число’, ‘цифра’	+	-	-	-	-
		‘кількість’	+ / Ø – 10	+ / Ø – 8	+	-	18
дéсять	СГ ЛСВ ₁	‘число’, ‘цифра’	+	-	-	-	-
		‘кількість’	+ / Ø – 29	+ / Ø – 157	+ / Ø – 6	-	192
	Еп СГ	послаблення семантики	+ / Ø – 1	-	+ / Ø – 2	-	3
Інертні семени похідних полісемантів: усього			Ø – 30	Ø – 157	Ø – 8	-	195
сóрок	СГ ЛСВ ₁	‘кількість’	+ / Ø – 10	+ / Ø – 2	-	-	12
Усього згасло семем			83	272	20	-	375

Таблиця 4

Кількісний розподіл похідних полісемантів у структурі денумеративних словотвірних гнізд української мови

Ступені творення	Кількість ЛСВ СГ	один	два	три	чотири	п'ять	шість	сім	вісім	дев'ять	десять	сорок	сто	тисяча	мільйон / заст.	мільйон	перший / розм.	первий	другий	Усього
		I	двозначні	51	28	29	10	7	9	5	12	3	13	6	13	18	12	9	3	228
	тризначні	7	7	5	1	5	-	2	1	-	2	-	2	7	-	5	-	44		
	чотиризначні	12	-	1	-	2	-	-	-	-	1	-	2	1	-	2	-	21		
	п'ятизначні	3	-	1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	-	1	1	-	11		
	шестизначні	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	4		
	семизначні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
	дев'ятизначні	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1		
	дванадцятизначні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1		
	Усього	75	35	36	12	16	10	7	13	4	17	6	19	26	13	18	3	310		
II	двозначні	55	26	16	2	12	13	14	24	4	59	1	15	2	3	9	1	256		
	тризначні	12	9	8	5	2	-	3	-	-	11	-	9	-	1	4	-	64		
	чотиризначні	12	5	-	1	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-	2	-	25		

	шестизначні	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	семизначні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	дев'ятизначні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	дванадцятизначні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Усього	1	15	5	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	25
V	двозначні	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
	тризначні	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	чотиризначні	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
	п'ятизначні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	шестизначні	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	семизначні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	дев'ятизначні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	дванадцятизначні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Усього	-	8	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього (за кількістю ЛСВ)	двозначні	114	67	55	16	21	24	20	38	7	76	7	29	20	15	18	4	531
	тризначні	19	23	16	6	7	-	5	1	-	13	-	17	7	1	12	-	127
	чотиризначні	24	14	1	1	4	-	4	-	-	1	-	2	1	-	4	-	56
	п'ятизначні	5	1	2	1	2	1	-	-	1	2	-	1	-	1	2	-	19
	шестизначні	3	3	2	1	1	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	14

	семизначні	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	дев'ятизначні	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	дванадцятизначні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Усього у СГ		166	108	76	26	35	25	29	39	8	92	7	53	28	17	37	4	750

Усього прикметників із неускладненим синтагматичним СЗ	3	7	5	1	1	1	1	1	-	1	-	1	1	-	1	-	24
<i>Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘ознака за відношенням до того, що названо твірним іменником’ мутаційного типу деривації</i>																	
«Num + -(и)- + -н(ий)/(ій)»	4	13	48	35	16	18	20	19	8	56	-	-	-	-	-	-	237
«Num + -(о)- + N + -н(ий)/(ій)»	98	82	3	-	-	-	-	-	-	-	-	8	2	1	10	4	208
«Num + -(и)- + N + -ов(ий)»	1	4	19	18	2	6	3	8	3	14	-	-	-	-	-	-	78
«Num + -(о)- + N + -ов(ий)»	27	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	6	-	1	1	72
«Num + -(о)- + N / Subst + -(ий)»	20	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	5	2	-	-	55
«Num + N + -н(ий)/-(ій)»	-	2	-	2	2	2	4	2	-	-	-	16	-	-	-	-	30
«Num + -(и)- + N + -(ий)»	-	-	10	8	3	2	1	1	-	3	-	-	-	-	-	-	28
«Num + -(ох)- + N + -н(ий)/(ій)»	-	9	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21
«Num + -(о)- + N + -ев(ий)»	7	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	19
«Num + -(и)- + N + -ев(ий)»	-	-	3	-	-	-	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	7

«Num + -(и)- + N + - чат(ий)»	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«Num + -(и)- + N + - ан(ий)»	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«Num + -(а)- + N + - ерн(ий)»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
«N + N + -ов(ий)»	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
<i>Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘ознака за дією, що названа твірним дієсловом’ мутаційного типу деривації</i>																		
«Num + -(о)- + V + -н(ий)»	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	5
Усього прикметників із ускладненим синтагматичним СЗ	160	170	100	65	27	28	33	31	11	77	6	48	13	3	17	5	794	
Усього прикметників зі складною мотивувальною базою	163	177	105	66	28	29	34	32	11	78	6	49	14	3	18	5	818	
Усього похідних прикметників	179	196	120	74	35	36	36	35	12	84	6	56	14	4	25	5	917	

<i>СЗ 'демінутивність' модифікаційного типу деривації</i>																	
«N + -ок»	1	1	3	1	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	2		12
«N + -к(а)»	1	-	2	1	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	1	-	8
«N + -еньк(а)»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
«N + -очк(а)»	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«N + -чик»	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«N + -ечк(а)»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
«N + -к(о)»	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«N + -к(а)»	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
<i>СЗ 'носій предметної ознаки' мутаційного типу деривації</i>																	
«N + -ник»	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
«N + -ар»	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2
«N + -(и)»	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2
«N + -к(а)»	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«N + -ат(а)»	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«N + енк(о)»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
«N + -іст»	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«N + -ик»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
<i>СЗ 'стилістична маркованість того, що названо твірним іменником' модифікаційного типу деривації</i>																	

«N + -к(а)»	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	5
«N + -ець»	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
«N + -ят(а)»	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
«N + -ник»	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«N + -ень»	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«N + -ак(и)»	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«N + -к(и)»	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«N + -иц(я)»	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
<i>СЗ 'особа за предметністю' мутаційного типу деривації</i>																	
«N + -ець»	-	2	1	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	6
<i>СЗ 'предметність за особою' мутаційного типу деривації</i>																	
«N + -цтв(о)»	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3
«N + -івств(о)»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
<i>СЗ 'половина того, що названо твірним іменником' модифікаційного типу деривації</i>																	
«пів- + N»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Усього вдіменникових іменників	31	10	17	10	4	5	6	5	1	11	-	9	1	4	14	4	132

СЗ 'носії кількісної ознаки' мутаційного типу деривації																	
«Num + -к(а)»	1	3	4	-	4	2	2	1	1	9	1	2	1	-	-	-	31
«Num + -ник»	-	1	-	-	1	2	-	2	-	6	-	-	1	1	-	-	14
«Num + -ин(а)»	1	-	1	1	1	-	-	3	-	1	-	-	1	-	2	-	11
«Num + -ак»	1	-	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	8
«Num + -н(я)»	-	1	1	-	2	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	8
«Num + -ик»	-	-	-	-	1	1	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	7
«Num + -ок»	-	1	1	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	5
«Num + -ер»	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	3
«Num + -ин(и)»	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	3
«Num + -ірк(а)»	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
«Num + -ерн(я)»	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
«Num + -ух(а)»	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
«Num + -ц(я)»	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
«Num + -0»	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
«Num + -ець»	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2
«Num + -ак(а)»	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«Num + -ер(а)»	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«Num + -инк(а)»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1

«N + N»	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Усього іменників із неускладненим синтагматичним СЗ	6	5	7	2	-	-	1	2	1	1	3	-	-	-	14	-	42
<i>Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘абстрагована предметність’ мутаційного типу деривації</i>																	
«Num + -(и)- + N + -(я)»	-	2	4	5	7	5	5	5	-	20	-	-	-	-	-	-	53
«Num + N + -(я)»	-	2	2	2	2	2	4	2	-	-	-	16	-	-	-	-	32
«Num + -(о)- + N + -(я)»	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	1	-	11
«Num + -(и)- + Num + -(и)- + Num + -(я)»	-	-	-	-	2	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	6
«Num + -(а) + N + -(я)»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2
«Num + -(о)- + N + -j(a)»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
«Num + -(и)- + N + -j(a)»	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
<i>Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘носій предметної ознаки’ мутаційного типу деривації</i>																	

«Num + -(и)- + N + -іvk(a)»	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«Num + -(о) + N + -(и)»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
<i>Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘опредметнена дія’ мутаційного типу деривації</i>																	
«Num + -(и)- + V + -ств(о)»	-	-	1	1	1	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	7
«Num + -(о)- + V + -ств(о)»	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
«Num + -(е)- + V + -ств(о)»	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
«Num + -(о)- + V + -(а)»	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
«Num + -(и)- + V + -ість»	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«Num + -(о) + V + -0»	1	1			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	4
«Num + -(и)- + V + -0»	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
«Adv + V + -(и)»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
<i>Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘носій процесуальної ознаки’ мутаційного типу деривації</i>																	

«Num + -(o)- + V + -ець»	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	5
«Num + -(o)- + V + -к(а)»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3
«Num + -(o) + V + -0»	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
«Num + -(o)- + V + -ник»	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«Num + -(o)- + V + -ач»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
«Num + -(o)- + V + -н(і)»	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
<i>Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘носій ознаки’ мутаційного типу деривації</i>																	
«Adv + Par + -(і)»	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Усього іменників із ускладненим синтагматичним СЗ	34	27	20	13	17	11	18	13	1	28	3	20	3	-	18	4	230
Усього іменників зі складною	40	32	27	15	17	11	19	15	2	29	6	20	3	-	32	4	272

мотивувальною базою																	
Усього похідних іменників	178	105	82	38	43	31	37	38	9	77	10	39	10	8	63	11	779

Таблиця 3

Похідні числівники

СГ	один	два	три	чотири	п'ять	шість	сім	вісім	дев'ять	десять	сорок	сто	тисяча	мільйон / заст.	мільон	перший / розм.	первий	другий	Усього
Словотвірна модель																			
СЗ числівників із простою мотиваційною базою																			
<i>СЗ 'порядкове відношення до дискретної кількості' мутаційного типу деривації</i>																			
«Num + -(ий)»	1	3	6	2	4	4	4	5	4	17	-	8	-	-	-	-	-	-	58
«Num + -н(ий)»	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	4
«Num + -ов(ий)»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
«Num + -ерт(ий)»	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
<i>СЗ 'недискретна кількість від дискретної' мутаційного типу деривації</i>																			

Усього числівників із неускладненим синтагматичним СЗ	1	6	6	2	3	3	3	3	5	20	-	12	-	-	-	-	64
<i>Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘порядкове відношення до дискретної кількості’ мутаційного типу деривації</i>																	
«Num + -(и)- + Num + -н(ий)»	3	-	1	1	1	1	1	9	-	12	-	-	10	5	-	-	44
«Num + -(о)- + Num + -н(ий)»	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	1	-	-	10
«Num + -(ох)- + Num + -н(ий)»	-	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	9
«Num + Num + -н(ий)»	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2	2	-	-	-	6
Усього числівників із ускладненим синтагматичним СЗ	6	2	5	2	1	1	1	10	-	12	-	4	18	7	-	-	69
Усього числівників зі складною мотиваційною базою	7	8	11	4	4	4	4	13	5	32	-	16	18	7	-	-	133
Усього похідних числівників	9	17	24	10	11	10	11	20	10	63	1	25	19	9	-	-	239

«по- + Num + -е/-є»	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3
«на- + Num»	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3
«Num + -ічі»	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«Num + -ичі»	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«Num + -е»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
«Num + -о»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Усього відчислівникових прислівників	-	10	9	7	6	6	6	6	6	11	-=	2	-	-	4	3	76
<i>СЗ 'спосіб реалізації дії, що названо твірним прислівником' модифікаційного типу деривації</i>																	
«в-/у- + Adv»	-	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	9
«в-/у- + Adv + -о»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2
«по- + Adv»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
«Adv + -о»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
<i>СЗ 'надмірний ступінь адвербіальної ознаки' модифікаційного типу деривації</i>																	
«най- + Adv»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Усього відприслівникових прислівників	-	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7		14

«Num + -(о)- + N + -о»	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«Num + -(и)- + N + -0»	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«Num + N + -0»	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
<i>Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘адвербіалізація фразеологізму’ транспозиційного типу деривації</i>																	
«Phras (до-) + Num + -(о)- + Phras (N) + -(а)»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2
Усього прислівників із ускладненим синтагматичним СЗ	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
Усього прислівників зі складною мотивувальною базою	5	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	13
Усього похідних прислівників	48	32	26	7	6	6	6	8	6	11	-	11	3	-	18	3	191

«з- + V»	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«по- + V»	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
<i>СЗ ‘зробити / стати таким, як названо твірним дієсловом’ модифікаційного типу деривації</i>																	
«по- + V»	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«з- + V»	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
«роз- + V»	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
<i>СЗ ‘повторна реалізація дії, що названа твірним дієсловом’ модифікаційного типу деривації</i>																	
«пере- + V»	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
<i>СЗ ‘якийсь час побути тим, що названо твірним дієсловом’ модифікаційного типу деривації</i>																	
«по- + V»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Усього віддієслівних дієслів	-	16	17	2	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	37
<i>СЗ ‘робити / бути таким, як названо твірним іменником’ мутаційного типу деривації</i>																	
«N + увати»	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-	5
«N + -ати»	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
<i>СЗ ‘зробити таким, як названо твірним іменником’ мутаційного типу деривації</i>																	
«з- + N + -увати»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1

Усього вдіменникових дієслів	1	1	-	1	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	1	-	7
<i>СЗ 'робити таким, як названо твірним числівником' мутаційного типу деривації</i>																	
«Num + -іти»	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
«Num +-увати»	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2
«Num + -ити»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Усього відчислівникових дієслів	-	1	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	5
<i>СЗ 'дія за ознакою' мутаційного типу деривації</i>																	
«Adj + -ити»	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Усього відприкметникових дієслів	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Усього дієслів із простою мотиваційною базою	1	18	19	4	-	-	-	-	-	4	-	2	-	-	2	-	50

СЗ дієслів зі складною мотиваційною базою																		
<i>Ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ 'стати таким, як названо фразеологізмом' мутаційного типу деривації</i>																		
«о- + Phras (Num + -(о)- + N) + -іти»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	3
«на + Phras (Num + -(о)- + N) + -іти»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2
«на- + Phras (Num + -(о)- + N) + -ути»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
«о- + Phras (Num + -(о)- + N) + -ути»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Усього дієслів із ускладненим синтагматичним СЗ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	7
Усього дієслів зі складною мотиваційною базою	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	7
Усього похідних дієслів	1	18	19	4	-	-	-	-	-	4	-	9	-	-	2	-	57	

Маркування фреймових компонентів семантики в денумеративному словотворенні української мови

Таблиця 1

Тематичний аспект фреймів у денумеративному словотворенні української мови: П-пропозиції числівників та Л-пропозиції дериватів

Субфрейми з маркуванням фреймів	ВС	Слот у когнітивному вияві
ЛСВ ₁ один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сто	'кількість / цифра / число'	'дискретна кількість'
ЛСВ ₁ один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, сорок, сто, тисяча,	'кількість'	'відношення', 'дискретна кількість', 'недискретна кількість', 'дискретно-недискретна кількість', 'жіночність', 'зменшеність та пестливість', 'зменшеність', 'тотожність', 'частковість', 'перенаправлення дії', 'тривання дії', 'завершеність дії', 'актуалізація дії', 'повторність дії', 'визначеність тривання дії', 'пестливість', 'якість

мільйон / заст. Міліон		способу реалізації дії', 'кількість способу реалізації дії', 'черговість способу реалізації дії', 'кількісний вияв ситуації'
ЛСВ ₄ одін	'той самий'	'жіночність', 'тотожність', 'пестливість', 'якість способу реалізації дії', 'якісний вияв ситуації', 'кількість способу реалізації дії'
ЛСВ ₄ одін	'однаковий, тотожний'	'жіночність', 'пестливість', 'підсилення', 'якість способу реалізації дії', 'якісний вияв ситуації'
ЛСВ ₂ одін	'окремий, одинокий'	'жіночність', 'пестливість', 'якість способу реалізації дії', 'кількість способу реалізації дії', 'якісний вияв ситуації'
ЛСВ ₆ одін	'окремий'	'жіночність', 'якість способу реалізації дії', 'якісний вияв ситуації'
ЛСВ ₄ перший / розм. первий	'не існував, не було раніше'	'тотожність', 'кількість способу реалізації дії', 'темпоральність ситуації'
ЛСВ ₂ перший / розм. первий	'початковий перед наступним'	'тотожність', 'якість способу реалізації дії', 'вагомість способу реалізації дії', 'черговість способу реалізації дії'
ЛСВ ₁₀ перший / розм. первий	'минулий'	'тотожність', 'якість способу реалізації дії', 'темпоральність ситуації'
Епідигматична частина фрейму одін, два, три, сто	'послаблення семантики слотів фрейму'	'підсилення', 'якість способу реалізації дії', 'якісний вияв ситуації'

ЛСВ ₁ перший / розм. первий, другий	‘сталий порядок’	‘жіночність’, ‘пестливість’
ЛСВ ₅ один	‘цілісний, неподільний; єдиний’	‘якість способу реалізації дії’, ‘якісний вияв ситуації’
ЛСВ ₈ перший / розм. первий	‘найкращий’	‘якість способу реалізації дії’, ‘якісний вияв ситуації’
ЛСВ ₈ перший / розм. первий	‘вагомий; головний’	‘якість способу реалізації дії’, ‘якісний вияв ситуації’
ЛСВ ₂ мільйон / заст. міліон	‘багатство, капітал’	‘жіночність’
ЛСВ ₂ чотири	‘оцінка’	‘жіночність’
ЛСВ ₂ один	‘самотній, одинокий’	‘пестливість’
ЛСВ ₂ сто	‘багато, невизначена кількість’	‘якість способу реалізації дії’
ЛСВ ₂ тисяча	‘велика кількість’	‘якість способу реалізації дії’
ЛСВ ₅ другий	‘порядковий зв’язок’	‘черговість способу реалізації дії’
ЛСВ ₄ перший / розм. первий	‘початковий; не пережитий раніше’	‘темпоральність ситуації’

ЛСВ ₂ другий	‘неякісний; відмінний’	‘якісний вияв ситуації’
ЛСВ ₅ один	‘цілісний, неподільний; єдиний’	‘якісний вияв ситуації’
ЛСВ ₁ другий	‘циклічний порядок’	‘черговість способу реалізації дії’
Типова частина фрейму перший / розм. первий	‘актуалізація всіх слотів фрейму’	‘пестливість’

Таблиця 2

П-пропозиції похідних числівників мутаційного типу деривації

СЗ	Первинні ПС	Вторинні ПС	Актант 1	Предикат	Актант 2
‘ <i>порядкове відношення до дискретної кількості</i> ’	‘кількість – предикат – кількість _п (Num)’	‘кількість – предикат – кількість _в (Num)’	дискретно-недискретна кількість	відноситися	дискретна кількість _п , дискретна кількість _в
‘ <i>недискретна кількість від дискретної</i> ’	‘кількість – предикат – кількість _п (Num)’	‘кількість – предикат – кількість _в (Num)’	недискретна кількість	[<i>складається з / називає</i>]	дискретна кількість _п , дискретна кількість _в

‘порядкове відношення до дискретно-недискретної кількості’	–	‘кількість предикат кількість _В (Num)’	– дискретно-недискретна кількість	відноситися	недискретна кількість _В
‘дискретна кількість від порядкової’	–	‘кількість предикат кількість _В (Num)’	– дискретна кількість	[ε]	недискретна кількість _В
‘розташований на невизначеній дискретній кількості’	‘кількість предикат кількість _П (Num)’	–	– дискретно-недискретна кількість	[знаходиться в межах]	дискретно-недискретна кількість _П
ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ ‘порядкове відношення до дискретної кількості’	‘кількість предикат кількість _П (Num–Num)’	– ‘кількість предикат кількість _В (Num–Num)’	– дискретно-недискретна кількість	відноситися	дискретна кількість _П , дискретна кількість _В
неускладнене синтагматичне СЗ	‘кількість предикат кількість / ЧИСЛО _П (Num–Num)’	–	– дискретна кількість / число, дискретно-недискретна	[складається з] / називає, [знаходиться в межах],	дискретна кількість _П , [дискретна кількість _П] / число,

			кількість, [дискретна кількість] / число, недискретна кількість	дорівнювати, складатися з / називати, означати, [складатися з]	недискретна кількість _п
--	--	--	---	---	---------------------------------------

Таблиця 3

Л-пропозиції в денумеративному словотворенні: модифікати, транспозити

СЗ	Первинні ПС	Вторинні ПС	Актант 1	Актант 2
Модифікати				
<i>‘особа жіночої статі, що співвідноситься з відповідною особою чоловічої статі’</i>	–	<i>‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_{в (N)}’</i>	жінка, [дочка], [дружина]	чоловік
<i>‘демінітивність’</i>	–	<i>‘об’єкт – об’єкт_{в (N)}’</i> <i>‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_{в (N)}’</i>	зменшеність та пестливість, зменшеність, пестливість	грошова одиниця, цифра, число, кількість, вид транспорту,

		<p>‘суб’єкт-тварина – суб’єкт-тварина_В (N)’</p> <p>‘сукупний суб’єкт-особа – сукупний суб’єкт-особа_В (N)’</p>		<p>запряжені коні, геометричні фігури, місце зберігання напою, міра, частина чого-небудь, тварина, сукупність осіб, одиниця рахунку, число, цифра, [кількість], група, вид транспорту, марка автомобіля, геометрична фігура, одиниця земельної площі, рослина, особа</p>
<p><i>‘стилістична маркованість того, що названо твірним іменником’</i></p>	–	<p>‘об’єкт – об’єкт_В (N)’</p> <p>‘суб’єкт-особа – суб’єкт-особа_В (N)’</p>	<p>нейтральність, розмовність, розмовність та застарілість</p>	<p>хімічна сполука, засіб праці, грошові одиниці, особа, сукупність осіб, об’єкт як ситуація</p>

		‘сукупний суб’єкт- особа – сукупний суб’єкт особа _{В (N)} ’ ‘об’єкт-кон’юнктор – об’єкт-кон’юнктор _{В (N)} ’		
‘половина того, що названо твірним іменником’	–	‘об’єкт – об’єкт _{В (N)} ’	половина сотні	об’єкт
‘перенаправлення дії, що названо твірним дієсловом’	–	‘предикат-суб’єкт / предикат-об’єкт – предикат _{В (V)} ’	набути (ставати, бути, робитися, виявлятися, ділитися, розташовуватися, з’єднуватися, перешикуватися)	тривалий поділ, тривале збільшення, збільшення, тривалість процесу звільнення (тварини), поділ, звільнення (тварини), тривале розташування, з’єднування, розташування, з’єднання

'тривання дії, названої твірним дієсловом'	—	'предикат – предикат _в (v)'	тривало реалізувати дію	збільшення, розташування та з'єднання, поділ, повторний поділ, звільнення (тварини), порядковість покарання особи
'доведення до результату дії, що названа твірним дієсловом'	—	'предикат – предикат _в (v)'	завершити реалізацію дії	поділ, збільшення, сплутування (ніг)
'зробити / стати таким, як названо твірним дієсловом'	—	'предикат – предикат _в (v)'	завершити дію, стати, зробитися, [розташувати, з'єднати]	збільшення
'повторна реалізація дії, названа твірним дієсловом'	—	'предикат – предикат _в (v)'	повторна реалізація дії	поділ

<i>‘якийсь час побути тим, що названо твірним дієсловом’</i>	—	<i>‘предикат – предикат_В (V)’</i>	визначена тривалість дії	дія особи
<i>‘спосіб реалізації дії, що названо твірним прислівником’</i>	—	<i>‘модус-модус_В (Adv)’</i>	спосіб реалізації дії	спосіб реалізації дії
<i>‘надмірний ступінь адвербіальної ознаки’</i>	—	<i>‘модус – модус_В (Adv)’</i>	вагомість способу реалізації дії	спосіб реалізації дії
<i>‘гіпокористична недискретна кількість’</i>	—	<i>‘кількість – кількість_В (Num)’</i>	пестливість кількості	недискретна кількість _В
<i>‘гіпокористична ознака кількості’</i>	<i>‘ознака – кількість_П (Num)’</i>	—	пестливість ознаки	кількість _П , дискретна кількість _П , єдність кількості _П та дискретно-недискретної кількості _П
<i>‘сильний вияв ознаки’</i>	—	<i>‘ознака – ознака_В (Adj)’</i>	підсилення ознаки	ознака

'який відбувся після того, що названо твірним прикметником'	—	'ознака — ознака _В (Adj)'	темпоральність ознаки	ознака
Транспозити				
'адвербіалізація ознаки'	—	'модус-кон'юнктор — ознака _В (Adj)'	спосіб реалізації дії	ознака
'адвербіалізація кількості'	'модус-кон'юнктор — КІЛЬКІСТЬ _П (Num)'	'модус-кон'юнктор — КІЛЬКІСТЬ _В (Num)'	спосіб реалізації дії	недискретна кількість _В , дискретно-недискретна кількість _В , дискретна кількість _П
'адвербіалізація предметної ознаки'	—	'модус-кон'юнктор — об'єкт _В (N)' 'модус-кон'юнктор — суб'єкт _В (N)'	спосіб реалізації дії	об'єкт як носій цифрового, числового та кількісного значення, вид транспорту, об'єкт темпорального змісту

				суб'єкт-особа
<i>ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ 'адвербіалізація предметної ознаки'</i>	—	'модус-кон'юнктор — об'єкт _В (Num-N)'	спосіб реалізації дії	об'єкт
<i>ускладнене синтагматичне СЗ зі СЗ 'адвербіалізація фразеологізму'</i>	'модус-кон'юнктор _П (Phras(Prep)–Num–Phras(N))'	—	спосіб реалізації дії як ситуація	фразема
<i>'абстрагована ознака'</i>	—	'об'єкт-кон'юнктор — ознака _В (Adj)'	абстрактність як ситуація, властивість як ситуація, стан і властивість як ситуація, наявність чого-небудь як ситуація, [звучання] як ситуація,	ознака

			[перебування] як ситуація, стан як ситуація, [визнання] як ситуація, абстрактність як ситуація, якість, властивість як ситуація, властивість як ситуація, властивість та стан як ситуація, якість як ситуація	
<i>‘абстрагована дія’</i>	–	‘об’єкт-кон’юнктор – предикат _{В (V)} ’	ситуативна дія	дія, потенційна дія
<i>‘абстрагована кількість’</i>	‘об’єкт-кон’юнктор – кількість _{П (Num)} ’	–	ситуація єдності, ситуація переваги	дискретна кількість _П , дискретно-

				недискретна кількість _п
--	--	--	--	---------------------------------------

Словотвірні гнізда з числівниковими вершинами в сучасній українській мові

Таблиця 1

Базове слово	I ст.	II ст.	III ст.	IV ст.
оді́н	один-а́к (5) один-е́ць (5) один-е́р(а) одн-ин(а́) один-и́ц(я) (9) о́дн-і́сть (4) одн-а́к(ий)	одина́ч-к(а) (3) одинач-о́к одинак-ува́ти оди́н-чик оди́нц-ем одні́н-н(ий) одини́ч-к(а) (2) одини́ч-н(ий) (3) одна́к-ов(ий) одна́к-о	мати-одина́чк(а) одини́чн-і́сть одна́ков-і́сть однаков-і́сіньк(ий) одна́ков-о (2)	однакові́сіньк-о

	<p>один-áрн(ий) одн-éньк(ий) одн-íсіньк(ий) (3) одн-íськ(ий) (3) один-óк(ий) (3)</p> <p>оди-на́-дцять</p>	<p>одинáрн-ик</p> <p>одинóк-ість одинóч-к(а) (6) одинóч-н(ий) (3) одинó-цтв(о) (3) одинóк-о (2) одинáдцят-еро одинáдцят-(ий) одинáдцят-к(а) (3) <u>одинáдцят-и-мільйóн-н(ий)</u> (2) #-мілья́рд-н(ий) (2) #-ті́сяч-н(ий) (2) #-клас-ник #-лі́т-н(ий) (2) #-метр-óв(ий)</p>	<p>одинóчн-ик (2)</p> <p>одинáдцятиклас-ниц(я)</p>	<p>одинóчн-иц(я) (2)</p>
--	---	--	--	--------------------------

	<p><u>одн-о-тісяч-н(ий)</u> (2) #-мільйон-н(ий) (2) #-мільярд-н(ий) (2) #-бóр-ств(о) #-вír-ець #-гóд-ок #-грома́д-ник #-двóр-ець #-дерéв-к(а) #-дúм-0 #-дúм-ств(о) #-жéн-ець #-жóн-ств(о) #-звúк</p>	<p>#-місяч-н(ий) (2) #-рíч-н(ий) (2) #-том-н(ий) одновíр-к(а) одногóд-к(а) однодвíр-ськ(ий) однодúм-н(ий) однодúм-ець (2)</p>	<p>одинадцятитóмн-ик однодúмн-ість однодúмн-о однодúм-ниц(я) (2)</p>	
--	---	--	---	--

#-зерн-я́нк(а)			
#-ка́ш-ник	однока́ш-ниц(я)		
#-кіст-я́нк(а)			
#-кла́с-ник	однокла́с-ниц(я)		
#-клуб-ник	одноклуб-ниц(я)		
#-ко́л-к(а)			
#-ку́рс-ник	одноку́рс-ниц(я)		
#-лю́б-0	однолю́б-к(а) однолю́б-ець		
#-лю́б-ств(о)			
#-мо́в-ець (2)			
#-плем-е́нець (4)			
#-плем-і́нець (4)			
#-плем-і́нник (4)	одноплемі́н-ниц(я) (4)		
#-полч-а́нин	однополча́н-к(а)		
#-прі́звищ-ник	однопрі́звищ-ниц(я)		
#-рі́г			
одн-о́-рілл(я) (2)			
#-се́л-ець	односе́л-иц(я)		

#-сельч-áнин	односельчáн-к(а)		
#-сільч-áнин	односільчáн-к(а)		
#-сёрд-(я)			
#-станіч-ник (2)			
#-стр(ій)			
#-фамі́л-ець			
#-фамі́ль-ник	однофамі́ль-ниц(я)		
одн-ó-хідь-0			
#-члén	одночлén-н(ий) (у 2) (2)		
	одноакт-івк(а)		
#-áкт-н(ий)			
#-áтом-н(ий)			
#-бáн-н(ий)			
#-бáрв-н(ий) (2)	однобáрвн-ість (2)		
#-б́іч-н(ий) (4)	одноб́ічн-ість (4)		
	одноб́ічн-о (3)		
#-бóк-(ий) (4)	однобóк-ість (4)		
	однобóк-о (4)		
#-бóрт-н(ий)	однобóртн-ість		

<p>#-валéнт-н(ий) (2)</p> <p>#-ва́ль-н(ий)</p> <p>#-ве́рх-(ий)</p> <p>#-вэ́сл-(ий)</p> <p>#-весл-о́в(ий)</p> <p>#-вiмiр-н(ий) (2)</p> <p>#-вiдсoтк-oв(ий)</p> <p>#-вiк-ов(ий)</p> <p>#-вiр-н(ий)</p> <p>#-вiс-н(ий) (2)</p> <p>#-вiтpи́ль-н(ий)</p> <p>#-вyх-(ий)</p> <p>#-годiн-н(ий)</p> <p>#-голoв-(ий)</p> <p>#-голoс-(ий) (2)</p> <p>#-голoс-н(ий) (2)</p> <p>#-гoрб-(ий)</p> <p>#-гpи́вен-н(ий) (2)</p>	<p>одновалéнтн-iсть (2)</p> <p>одновiмiрн-iсть (2)</p> <p>одновiмiрн-о (2)</p> <p>одновiр-ств(о)</p> <p>одновiсн-iсть (2)</p> <p>одноголoсc-(я) (2)</p> <p>одноголoсн-iсть (2)</p> <p>одноголоcн-о (2)</p>		
---	--	--	--

	<p>#-гру́п-н(ий) (2)</p> <p>#-де́н-н(ий)</p> <p>#-до́ль-н(ий) (2)</p> <p>#-до́м-н(ий)</p> <p>#-ду́ш-н(ий) (2)</p> <p>#-елеме́нт-н(ий) (2)</p> <p>#-жа́нр-ов(ий)</p> <p>#-жи́ль-н(ий) (2)</p> <p>#-за́ряд-н(ий) (2)</p> <p>#-звúч-н(ий) (2)</p> <p>#-згі́д-н(ий) (4)</p> <p>#-змі́н-н(ий)</p> <p>#-зна́ч-н(ий) (3)</p>	<p>одногру́пн-ик</p> <p>однодн-íвк(а) (2)</p> <p>одноде́н-к(а) (2)</p> <p>одноде́н-ність</p> <p>одноде́нн-о</p> <p>однодо́мн-ість</p> <p>одноду́шн-ість (2)</p> <p>одноду́шн-о (2)</p> <p>одноелеме́нтн-ість (2)</p> <p>однозвúчн-ість (2)</p> <p>однозвúчн-о (2)</p> <p>однозмі́н-к(а)</p> <p>однозна́чн-ість (3)</p> <p>однозна́чн-о (4)</p>	<p>одногру́пн-иц(я)</p>	
--	--	---	-------------------------	--

	<p>#-йме́нн-(ий)</p> <p>#-калі́бер-н(ий) (2)</p> <p>#-ка́мер-н(ий) (2)</p> <p>#-кача́н-н(ий)</p> <p>#-кварти́р-н(ий)</p> <p>#-ківш-éв(ий)</p> <p>#-ківш-óв(ий)</p> <p>#-кімна́т-н(ий)</p> <p>#-кліти́н-н(ий) (2)</p> <p>#-кі́н-н(ий) (2)</p> <p>#-клас-н(ий)</p> <p>#-ковш-éв(ий)</p> <p>#-ковш-óв(ий)</p> <p>#-колі́й-н(ий)</p> <p>#-колі́р-н(ий)</p>	<p>одно́йме́нн-ість</p> <p>одно́йме́нн-о</p> <p>однокалі́берн-ість (2)</p> <p>однока́мерн-ик</p> <p>однока́мерн-ість (2)</p> <p>однокліти́нн-ість</p> <p>однокі́н-к(а)</p> <p>одноколі́й-к(а)</p> <p>одноколі́йн-ість</p> <p>одноколі́рн-ість</p> <p>одноколі́рн-о</p>	<p>однока́мерн-иц(я)</p>	
--	--	--	--------------------------	--

	#-колі́с-н(ий) (2) #-ко́л-ов(ий) #-кольор-о́в(ий) #-компо́нент-н(ий) #-копі́т-(ий) #-корен-е́в(ий) #-кра́тн(ий) #-крі́л-(ий) (2) #-крóв-н(ий) #-ку́поль-н(ий) #-ла́мп-ов(ий) #-лемі́ш-н(ий) #-лі́к-(ий) #-ліні́й-н(ий) (2) #-лі́т-н(ий) (2) #-манда́т-н(ий)	однокомпо́нентн-і́сть однокра́тн-і́сть однокра́тн-о однокра́овн-і́сть однолі́к-і́сть однолі́нійн-і́сть (2) однолі́нійн-о (2) однолі́т-ок (2) однолі́тн-ик одноманда́тн-і́сть	однолі́т-к(а) (2)	
--	--	---	-------------------	--

#-мані́т-н(ий)	однома́нітн-ість однома́нітт-(я) однома́нітн-о		
#-ма́с-н(ий) (2)			
#-ма́ст-(ий) (2)			
#-мі́р-н(ий) (2)	одномі́рн-ість (2) одномі́рн-о (2)		
#-мі́с-н(ий)			
#-мо́в-н(ий)	одномо́вн-ість		
#-моме́нт-н(ий)	одномоме́нтн-ість одномоме́нтн-о		
#-мото́р-н(ий)			
#-напра́влен(ий)	однонапра́влен-ість однонапра́влен-о		
#-насі́н-н(ий)	однонасі́нн-ість		
#-но́г-(ий) (2)	одноно́г-ість (2)		
#-о́к-(ий) (2)	одноо́к-ість (2)		
#-осо́іб-н(ий) (2)	одноосо́ібн-ик (2)	одноосо́іб-ниц(я) (2)	
		одноосо́ібни-цтв(о)	

	<p>#-особ-о́в(ий) (2)</p> <p>#-ось-ов(ій)</p> <p>#-пала́т-н(ий)</p> <p>#-па́л-(ий)</p> <p>#-па́луб-н(ий)</p> <p>#-па́ростк-ов(ий) (2)</p> <p>#-па́рті́й-н(ий)</p> <p>#-па́рус-н(ий)</p> <p>#-перлюстк-о́в(ий)</p> <p>#-па́ль-н(ий) (3)</p> <p>#-пла́н-ов(ий) (4)</p> <p>#-пле́мі́н-н(ий) (4)</p>	<p>одноосі́бн-ість (2)</p> <p>одноосі́бн-о (2)</p> <p>одноособо́в-ість (2)</p> <p>одноособо́в-о (2)</p> <p>одноосьо́в-ість</p> <p>однопала́тн-ик</p> <p>однопала́тн-ість</p> <p>однопа́л-ість</p> <p>однопа́рті́й-ець</p> <p>однопа́рті́йн-ість</p> <p>однопла́нов-ість (4)</p> <p>однопла́нов-о (4)</p> <p>однопле́мі́нн-ик (4)</p>	<p>одноосі́бниць-к(ий) (2)</p> <p>однопала́тн-иц(я)</p> <p>однопа́рті́й-к(а)</p> <p>однопле́мі́нн-иц(я) (2)</p>	
--	--	--	---	--

#-поверх-о́в(ий)	одноповерхо́в-ість		
#-по́люс-н(ий) (4)	однопо́люсн-ість (4)		
	однопо́люсн-о (4)		
#-поля́р-н(ий) (4)	однополя́рн-ість (4)		
	однополя́рн-о (4)		
#-порожні́н-н(ий)			
#-прогíн-н(ий)			
#-про́філь-н(ий)	однопро́фільн-ість		
#-прохі́д-н(ий) (4)			
#-проце́нт-н(ий)			
#-ра́з-о́в(ий) (3)	однора́зо́в-ість (3)		
	однора́зо́в-о (2)		
#-ре́йк-ов(ий)			
#-рі́вн-е́в(ий) (2)	однорі́вне́в-ість (2)		
#-рі́д-н(ий) (2)	однорі́дн-ість (2)		
	однорі́дн-о (2)		
#-рі́ч-н(ий) (2)	однорі́чн-ик (3)		
	однорі́ч-к(а)		
#-ро́г-(ий)			

	<p>#-спóр-ов(ий)</p> <p>#-спрямóван(ий)</p> <p>#-ста́й-н(ий) (5)</p> <p>#-стат-éв(ий) (2)</p> <p>#-ствóль-н(ий)</p> <p>#-сте́бл-(ий)</p> <p>#-сто́вбур-н(ий)</p> <p>#-сто́п-н(ий)</p> <p>#-сторóн-н(ий) (6)</p> <p>#-стру́н-н(ий)</p> <p>#-сту́лк-ов(ий)</p> <p>#-ступен-éв(ий) (2)</p> <p>#-ступі́н-част(ий) (2)</p>	<p>односпрямóван-ість</p> <p>односпрямóван-о</p> <p>одностайн-ість (5)</p> <p>одностайн-о (5)</p> <p>одностайн-е (2)</p> <p>одностатéв-ість (2)</p> <p>одноствóл-к(а)</p> <p>односто́пн-ість</p> <p>односторóнн-ість (6)</p> <p>односторóннь-о (2)</p> <p>одноступенéв-ість (2)</p> <p>одноступенéв-о (2)</p> <p>одноступі́нчаст-ість (2)</p> <p>одноступі́нчаст-о (2)</p>		
--	---	--	--	--

<p>#-ступі́н-чат(ий) (2)</p> <p>#-схі́л-(ий)</p> <p>#-схі́ль-н(ий)</p> <p>#-ті́п-н(ий)</p> <p>#-то́м-н(ий)</p> <p>#-то́н-н(ий)¹ (3) (“який звучить однаково, одноманітно; однозвучний (у 1 знач.)”, “який має один тон забарвлення; одноколірний; однобарвний // у знач. ім.”, “однаковий, незмінний (у 1 знач.)”)</p> <p>#-то́нн-(ий)² (2) (“який важить одну тонну”, “розрахований на одну тонну вантажу”)</p>	<p>одноступі́нчат-ість (2)</p> <p>односупі́нчат-о (2)</p> <p>одноті́пн-ість</p> <p>одноті́пн-о</p> <p>одното́мн-ик</p> <p>одното́нн-ість (3)</p> <p>одното́нн-е (3)</p> <p>одното́нн-о (3)</p>		
--	--	--	--

<p>#-ту́мб-ов(ий) #-утро́б-н(ий) #-фа́з-н(ий) (2) #-харáктер-н(ий) #-цилі́ндр-ов(ий) #-ці́ль-н(ий) (2) #-ча́с-н(ий) #-часті́н-н(ий) #-чле́н-н(ий) (у 1) (2) #-ша́р-о́в(ий) #-шлю́б-н(ий) #-що́гл-ов(ий) #-я́дер-н(ий) #-я́йц-ев(ий) (2) #-я́рус-н(ий) одн-о́-кінь-0 одн-о́-руч-0 одн-о́-час-0</p>	<p>одноцилі́ндро́в-ість одноці́льн-ість одноча́сн-ість одноча́сн-о одночасті́нн-ість одночле́нн-ість одношлю́бн-ість одноя́дерн-ість одноя́русн-ість</p>		
--	--	--	--

одно-сёрдн-е			
одно-сёрдн-о			

Таблиця 2

Базове слово	I ст.	II ст.	III ст.	IV ст.	V ст.
дв́а	дв-о́є	двѝй-ко двой-ко́ (2) дво́ј-ечко дво́ј-ечник двој-ін(а́) двѝй-к(а) (4)	дво́єч-ниц(я) двѝйк-о́в(ий) в-двѝйк-у в-двѝйз-і в-двѝйц-і у-двѝйк-у у-двѝйз-і у-двѝйц-і		
		двѝй-н(я́) (2)	двѝйн-я́т(а) (2)	двѝйня́т-к(о)	

		<p>двій-нік (4) двој-áк(ий)</p> <p>двој-і́ст(ий) (2)</p> <p>двій-н(ій) (4) по-двій-н(ий) (4) двій-ча́ст(ий) двій-ча́т(ий) двој-і́ти (2)</p>	<p>двійник-óв(ий) (4) дво́як-о дво́як-і́сть дво́іст-і́сть дво́іст-о</p> <p>дво́ї-нн(я) (4) дво́їти-ся (2)</p> <p>з-дво́їти (2)</p>	<p>двійня́т-к(а) двійникóв-і́сть (4) дво́яко-ді́хаюч-(і)</p> <p>з-дво́їтися 1 (4) здво́ј-енн(я) (6) здво́їти-ся 2 (4) здво́ј-увати (2)</p> <p>здво́ј-ен(ий) (4)</p>	<p>здво́юва-нн(я) (4) здво́юва-н(ий) (3) здво́ювати-ся (4) здво́єн-і́сть (4)</p>
--	--	--	---	--	---

			пере-дво́їти (2)	передво́ј-увати (2)	передво́юва-нн(я) (2)
			по-дво́їти (3)	подво́ј-енн(я) (3) подво́ј-ен(ий) (6) подво́ј-увати (3)	подво́єн-ість подво́юва-нн(я) (6) подво́ювати-ся (3)
			роз-дво́їти (2)	роздво́їти-ся (3) роздво́ј-енн(я) (5) роздво́ј-ен(ий) (3)	роздво́єн-ість роздво́єн-о роздво́ювати-ся (2)
		в-дво́є (2 зн.) на-дво́є (2 зн.) у-дво́є (2 зн.)		роздво́ј-увати (2) роздво́їти-ся (2)	
		<u>двој-е-бо́р-ств(о)</u> (4)	двоєбо́р-ець		
		#-же́н-ств(о)	двоєже́н-ець		
		двој-у́-рід-н(ий)			
		двој-е-ду́ш-н(ий)	двоєду́шн-ість		

	<p>дв-і́чі (2)</p> <p>в-дв-о́х</p> <p>у-дв-о́х</p> <p>дв-а́-дцять</p>	<p>в-дв-і́чі</p> <p>у-дв-і́чі</p> <p>двадц-я́т-(ий)</p> <p>двадц-я́т-еро</p> <p>двадц-я́т-к(а) (3)</p> <p>двадц-я́т-ок</p> <p>в-двадц-я́т-е</p> <p>в-двадц-я́ть-о́х</p> <p>у-двадц-я́т-е</p> <p>у-двадц-я́ть-о́х</p> <p><u>двадц-я́т-и-г-ра́н-ник</u></p> <p>#-лі́тт-(я)</p> <p>#-рі́чч-(я)</p> <p>#-гра́дус-н(ий)</p> <p>#-де́н-н(ий)</p> <p>#-лі́т-н(і́й) (3)</p>	<p>двоєду́шн-о</p>		
--	---	---	--------------------	--	--

	два-на́-дцять	#-поверх-о́в(ий) #-пуд-о́в(ий) #-рі́ч-н(ий) (3) #-то́м-н(ий) #-хвилі́н-н(ий) #-п'ят-и-ті́сяч-ник двана́дцят-(ий) двана́дцят-еро двана́дцят-к(а) (2) <u>дванадцят-и-ба́ль-</u> н(ий) #-годі́н-н(ий) (2) #-гра́н-н(ий) #-де́н-н(ий) #-дюйм-о́в(ий) (2) #-ку́т-н(ий) #-лі́т-н(ій) (2)	двадцятито́мн-ик двадцятихвилі́н- к(а) (2) дванадцятк-о́в(ий) дванадцятигра́нн- ик		
--	---------------	--	---	--	--

	<p>дві-сті</p> <p><u>дв-о-тісяч-н(ий)</u> (2)</p> <p>#-бі́й (3)</p> <p>#-бо́р-ј(а)</p> <p>#-ве́рст-к(а)</p> <p>#-ві́рш</p> <p>#-ві́р-ј(а)</p>	<p>#-метр-о́в(ий)</p> <p>*дванадцятипа́лий</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (2)</p> <p>двохсо́т-(ий)</p> <p><u>двохсот-лі́тт-</u>(я)</p> <p>#-рі́чч-(я)</p> <p>#-кілограм-о́в(ий)</p> <p>#-кілометр-о́в(ий)</p> <p>#-лі́т-н(ій) (3)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (3)</p> <p>двобі́й-ник</p> <p>двові́р-н(ий)</p>	<p>дванадцятипа́л(а)</p> <p>(субст.,</p> <p>“дванадцятипала</p> <p>кишка”)</p>		
--	---	--	--	--	--

	#-владд-(я) #-діш-н(і) #-дюйм-івк(а) #-з'ябр-ов(і) #-кóл-к(а) #-коп'іт-(і) #-к'рапк(а) #-літг-(я) #-óкис-0 #-окс'ід #-п'ілл-(я) #-п'ерст-(я) #-р'ічч-(я) #-руш-ник #-с'ім'янк-(а)	двоп'іль-н(ий) двор'уш-ниц(я) двор'ушниц-тв(о) двор'ушниц'ь-к(ий) двор'уш-н(ий) двор'ушнич-ати			
--	---	---	--	--	--

	#-члѐн #-хвѐст-к(и) #-бáль-н(ий) #-барабáн-н(ий) #-бáрв-н(ий) #-бѐч-н(ий) (3) #-бóрт-н(ий) #-валѐнт-н(ий) (2) #-валю́т-н(ий) #-ввѐгнут(ий) #-вгнѐт(ий) #-вѐктор-н(ий) #-весл-ов(ій) #-вид-ов(ій) #-вимѐр-н(ий)	двочлѐн-н(ий) (у 1) (2) двобѐчн-їсть (3) двобѐчн-о (3) двовалѐнтн-їсть (2) двовѐкторн-їсть двовѐмѐрн-їсть двовѐмѐрн-о	двочлѐнн-їсть (у 1) (2) двобѐчно-симетрѐчн(ий)		
--	--	---	---	--	--

#-відва́льн(ий)				
#-відéр-н(ий)				
#-відсотк-óв(ий)				
#-ві́с-н(ий)				
#-во́д-н(ий)				
#-гла́в-(ий)				
#-годíн-н(ий)				
#-голóв-(ий)				
#-голóс-(ий)	двогóлосс-(я)			
#-голóс-н(ий)				
#-голос-н(ій)	двоголóсн-о			
#-гóрб-(ий) (2)				
#-гóстр(ий)				
#-гран-н(ий)				
#-дека́д-н(ий)				
#-дéн-н(ий)				
#-дíск-ов(ий)				
#-дít-н(ий)	дводítн-ість			
#-до́ль-н(ий) (2)				

	<p>#-до́м-н(ий) (2)</p> <p>#-до́н-н(ий)</p> <p>#-елеме́нт-н(ий)</p> <p>#-єди́н(ий)</p> <p>#-жи́ль-н(ий) (3)</p> <p>#-зе́рн-(ий)</p> <p>#-змі́н-н(ий)</p> <p>#-зна́ч-н(ий)¹ (2)</p> <p>(“який має два значення // який може бути витлумачений у двох значеннях; який має двояке значення”, “який має в собі нескромний або непристойний натяк”)</p>	<p>дводо́мн-ість</p> <p>двоєди́н-ість</p> <p>двозерн-я́нк(а)</p> <p>двозна́чн-ість</p> <p>двозна́чн-о</p>			
--	---	---	--	--	--

	<p>#-зні́ч-н(ий)² (“який складається з двох знаків”)</p> <p>#-зуб-н(ий) (2)</p> <p>#-ка́мер-н(ий)</p> <p>#-кана́ль-н(ий)</p> <p>#-ка́ртридж-ев(ий)</p> <p>#-касéт-н(ий)</p> <p>#-кварті́р-н(ий)</p> <p>#-квітк-о́в(ий)</p> <p>#-кілометр-о́в(ий)</p> <p>#-кімна́т-н(ий)</p> <p>#-кі́н-н(ий)</p> <p>#-клас-н(ий)</p> <p>#-колéс-(ий)</p> <p>#-ко́лій-н(ий)</p> <p>#-колі́р-н(ий)</p> <p>#-колі́с-н(ий)</p> <p>#-кол-о́в(ий)</p>	<p>двока́мерн-ість</p>			
--	---	------------------------	--	--	--

	#-кольор-óв(ий) #-компонéнт-н(ий) #-кóнтур-н(ий) (2) #-координáт-н(ий) #-корен-éв(ий) #-кóрпус-н(ий) #-крáтн(ий) #-крíл-(ий) (2) #-кúт-н(ий) #-лáмп-ов(ий) #-лемíш-н(ий) #-лiк-(ий) (2) #-лiц-(ий) (2) #-лiт-н(ий) (3) #-лiтр-óв(ий) #-лопат-éв(ий)	двокóнтурн-iсть (2) двокрáтн-о дволи́ч-н(ий) дволи́к-iсть (2) дволи́т-ок дволи́т-к(а)	дволи́чн-iсть дволи́чн-о дволи́точ-ок		
--	--	--	---	--	--

#-метал-éв(ий)				
#-метр-óв(ий)				
#-міс-н(ий)				
#-місяч-н(ий) (3)	двомісячн-ик (2)			
#-мóв-н(ий)	двомóвн-ість			
#-мотóр-н(ий)				
#-нóг-(ий)				
#-óк-(ий)				
#-опúкл(ий)				
#-основ-н(ій)				
#-палáт-н(ий)				
#-пáл-(ий)				
#-пáлуб-н(ий)				
#-партій-н(ий) (2)	двопартійн-ість (2)			
#-поверх-óв(ий)	двоповерхóв-ість			
#-пóлюс-н(ий) (2)	двопóлюсн-ик двопóлюсн-ість (2)			
#-поля́р-н(ий) (2)	двополя́рн-ість (2)			
#-порóд-н(ий)				

#-порі́д-н(ий)				
#-проце́нт-н(ий)				
#-проце́сор-н(ий)				
#-пуд-о́в(ий)				
#-раз-о́в(ий) (2)	дворазо́в-о (2)			
*двораме́нний	двораме́нн(е) (субст., “двораменне и”)			
#-ре́йк-ов(ий)				
#-рі́вн-е́в(ий)				
#-рі́ч-н(ий) (3)	дворі́чн-ик дворі́ч-к(а) (2)			
#-ро́г-(ий)				
#-ру́ч-н(ий) (2)				
#-ря́д-н(ий)	дворя́д-к(а)			
#-рядк-о́в(ий)				
#-саже́н-н(ий)				
#-сажн-е́в(ий)				
#-сві́т-н(ий)				

#-секці́й-н(ий)				
#-сері́й-н(ий)				
#-сі́м'ядо́ль-н(ий) (2)				
#-сі́ч-н(ий)				
#-скла́д-н(ий)				
#-склад-о́в(ий)				
#-спа́ль-н(ий)				
#-ста́т-е́в(ий) (2)	двостатéв-і́сть (2)			
#-ство́ль-н(ий)	двоство́л-к(а)			
#-сто́п-н(ий)				
#-сто́ро́н-н(ий) (3)	двосторо́нн-і́сть (3)			
	двосторо́ннь-о (3)			
#-стру́н-н(ий)				
#-сту́лк-ов(ий) (2)				
#-ступе́н-е́в(ий) (2)				
#-ступі́н-ча́ст(ий) (2)				
#-сугло́б-ов(ий)				
#-схі́л-(ий)				
#-тавр-о́в(ий)				

#-та́кт-н(ий) (2)	двота́ктн-ість (2)			
#-та́кт-ов(ий) (2)				
#-тижн-éв(ий) (2)	двотижнéв-ик			
#-то́м-н(ий)	двото́мн-ик			
#-тру́б-н(ий)				
#-ту́мб-ов(ий)				
#-фа́з-н(ий) (2)	двофа́зн-ість (2)			
#-хвилі́н-н(ий)				
#-хвиль-ов(ій)				
#-хво́ст-(ий)				
#-цилі́ндр-о́в(ий)				
#-цифр-о́в(ий)				
#-чле́н-н(ий) (у 2) (2)	двочле́нн-ість (у 2) (2)			
#-ша́р-о́в(ий)				
#-шві́дкіс-н(ий)				
#-шлю́б-н(ий)	двошлю́бн-ість			
#-щогл-о́в(ий)				
#-яйц-éв(ий)				
#-ярус-н(ий)				

<p><u>дв-ох-тісяч-н(ий)</u> (2) #-адрес-н(ий) #-акт-н(ий) #-аршін-н(ий) #-атом-н(ий) #-електрód-н(ий) #-елемéнт-н(ий) #-ста́п-н(ий) #-ось-ов(ій) #-укі́с-н(ий) #-ярус-н(ий) <u>обі́-дв(а)</u> #-дв(і) оби-дво́є дв-о-парн-о-но́г-(і)</p>	<p>обі́дві-руч-0</p>	<p>в-обидві́руч</p>		
--	----------------------	---------------------	--	--

		трóй-ц(я) трой-áк(ий) трој-íst(ий) трóј-іти (2)	трояк-о троїст-ість трої-нн(я) (2) троїти-ся (2) по-трóїти с-трóїти ² (“розташовувати, з’єднувати по три, по троє”) 	по-трóїтися 1 потрóј-енн(я) (2) потрóј-ен(ий) (2) потрóј-увати потрóїти-ся 2 стрóј-ен(ий) ² (“дієприкм. пас. до строїти”) стрóј-увати стрóїти-ся ² (“розташовуватися, 	 потрóюва-нн(я) (2) потрóювати-ся стрóювати-ся
--	--	--	--	---	--

		<p>трі́й-ко</p> <p>трі́й-к(а) (6)</p> <p>трі́й-н(я)</p> <p>трі́й-ц(я) (5 зн.)</p> <p>*трі́йний</p> <p>по-трі́й-н(ий) (3 зн.)</p>	<p>трі́йк-а́р</p> <p>трі́йч-а́т(а)</p> <p>трі́йч-а́к(і)</p> <p>трі́єч-к(а) (6)</p> <p>трі́єч-ник</p> <p>трі́йч-а́ст(ий)</p> <p>трі́йч-а́т(ий)</p> <p>в-трі́йк-у</p> <p>у-трі́йк-у</p> <p>трі́йн-я́т(а)</p> <p>трі́йн-і́к</p> <p>трі́йн(é) (субст., “трі́йне правило”)</p> <p>потрі́йн-і́сть (3)</p> <p>потрі́йн-о (3)</p>	<p>з’єднуватися по три (по троє)”)</p> <p>трі́йча́т-к(и)</p> <p>трі́єчн-и́ц(я)</p> <p>трі́йча́т-к(а)</p> <p>трі́йник-о́в(ий)</p>	
--	--	---	--	--	--

	<p>тр-ічі (3)</p> <p>в-тръ-о́х</p> <p>у-тръ-о́х</p> <p>трі-дцять</p>	<p><u>трој-е-жѣн-ств(о)</u></p> <p>#-кратн(ий)</p> <p>трој-у́-рід-н(ий)</p> <p>в-трое́</p> <p>на́-трое́</p> <p>у-трое́</p> <p>в-трічі</p> <p>у-трічі</p> <p>тридцят-(ий)</p> <p>трі́дцят-єро</p> <p>тридцят-к(а)</p> <p>тридцят-ок</p> <p><u>тридцят-и-лі́тт-(я) (2)</u></p> <p>#-рі́чч-(я) (2)</p> <p>#-гра́дус-н(ий) (2)</p> <p>#-лі́т-н(ій) (3)</p>	<p>тросе́жѣн-єць</p> <p>тросе́крат-0</p> <p>тросе́кратн-о</p>		
--	--	--	---	--	--

	<p>три-на́-дцять</p> <p>три́-ста</p> <p><u>три́</u>-дев'ять</p> <p>#-десять</p> <p>три-льйо́н</p> <p>тр-и-ті́сяч-н(ий) (3)</p>	<p>#-рі́ч-н(ий) (3)</p> <p>трина́дцят-(ий)</p> <p>трина́дцят-еро</p> <p>трина́дцят-к(а) (2)</p> <p><u>тринадцят-и-лі́т-н(ій)</u></p> <p>(2)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (2)</p> <p><u>трьохсо́т</u>-(ий)</p> <p>трьохсот-ті́сяч-н(ий)</p> <p>(2)</p> <p>#-лі́т-т-(я)</p> <p>#-рі́чч-(я)</p> <p>#-лі́т-н(ій) (2)</p> <p>#-пуд-о́в(ий)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (2)</p> <p>тридев'я́т-(ий)</p> <p>тридеся́т-(ий)</p> <p>трильо́н-н(ий)</p>			
--	--	---	--	--	--

<p>три-то́н² (“інтервал у музиці”) #-у́х тр-и-хо́рд #-чле́н #-щети́н-ник #-ба́ль-н(ий) (2) #-ба́рв-н(ий) #-бі́ч-н(ий) #-вале́нт-н(ий) #-ве́рст-(ий) (2) #-верст-о́в(ий) (2) #-ві́мір-н(ий) #-вимі́р-о́в(ий) #-віко́н-н(ий) #-ві́с-н(ий) #-гла́в-(ий) (2) #-годи́н-н(ий)</p>	<p>тричле́н-н(ий) (у 2) (2) триве́рст-к(а) триві́мірн-ість триві́сн-ість</p>			
--	--	--	--	--

<p>#-ГОЛÓВ-(ий) (2) #-ГОЛÓС-(ий) #-ГОЛÓС-н(ий) #-ГрАн-н(ий) (2) #-дЕн-н(ий) #-дÓль-н(ий) #-дЮйм-Óв(ий) (2) #-електрÓд-н(ий) #-зМІн-н(ий) #-знАч-н(ий) #-зУб-(ий) #-кАмер-н(ий) #-кілометр-Óв(ий) (2) #-кімнАт-н(ий) #-кÓлір-н(ий) (2) #-колІс-н(ий) #-кольор-Óв(ий) (2) #-кÓрпус-н(ий) (3) #-крАтн(ий)</p>	<p>тридЮймів-к(а) (2)</p> <p>трикрАтн-о</p>			
--	---	--	--	--

	<p>#-ку́б-ов(ий)</p> <p>#-кулачк-о́в(ий)</p> <p>#-ку́т-н(ий)</p> <p>#-лі́ст-(ий)</p> <p>#-лі́ній-н(ий)</p> <p>#-лі́т-н(ій) (2)</p> <p>#-лопат-е́в(ий) (2)</p> <p>#-метр-о́в(ий)</p> <p>#-мі́р-н(ий) (2)</p> <p>#-мі́с-н(ий)</p> <p>#-мі́сяч-н(ий) (2)</p> <p>#-мо́в-н(ий) (2)</p> <p>#-мото́р-н(ий)</p> <p>#-но́г-(ий)</p>	<p>трилі́ній-к(а)</p> <p>трилі́т-ок</p> <p>трині́г-0 (3)</p> <p>трино́г-(а) (2)</p> <p>трино́г-(и)</p> <p>трині́ж-к(а) (2)</p> <p>трині́ж-ок (3)</p> <p>трині́ж-ник (2)</p>			
--	--	---	--	--	--

	<p>#-пáл-(ий) (2) #-пáлуб-н(ий) #-поверх-óв(ий) (2) #-процéнт-н(ий) (3) #-пуд-óв(ий) #-раз-óв(ий) *трирамéнный #-р'íч-н(ий) (2) #-р'я́д-н(ий) #-рядк-óв(ий)</p>	<p>тринóж-ити</p> <p>триразóв-о тирамéнн(е) (субст., “трираменне т”)</p> <p>трир'я́д-к(а)</p>	<p>тринóжити-ся</p> <p>роз-тринóжити</p> <p>с-тринóжити (2)</p>	<p>роз-тринóжитися 1 (2) розтринóжити-ся 2 (2) розтринóж-увати розтринóж-ен(ий) стринóж-ен(ий) (2)</p>	<p>розтринóжувати-ся (2)</p>
--	--	---	---	--	------------------------------

<p>#-сажн-éв(ий) #-серій-н(ий) #-секцій-н(ий) #-склад-óв(ий) #-стóп-н(ий) #-сторóн-н(ій) #-струн-н(ий) #-стулк-óв(ий) #-ступен-éв(ий) #-ступін-част(ий) #-ступін-чат(ий) #-тáкт-н(ий) (2) #-тóм-н(ий) #-тóнн-(ий) (2) #-трúb-н(ий) #-фáз-н(ий) (2) #-фáз-ов(ий) (2) #-ход-ов(ій) (2) #-частк-óв(ий) (2)</p>	<p>тритóмн-ик тритóн-к(а)</p>			
---	------------------------------------	--	--	--

	#-члѐн-н(ий) (у 1) (2) #-шар-óв(ий) #-щóгл-(ий) #-щóгл-óв(ий) #-ярус-н(ий) <u>тръ-ох-áкт-н(ий)</u> #-арші́н-н(ий) #-áтом-н(ий) #-електрóд-н(ий) #-елемѐнт-н(ий) #-заря́д-н(ий) #-ліні́й-н(ий) #-ось-ов(ій) #-програ́м-н(ий) #-шві́дкіс-н(ий) #-ярус-н(ий) #-ко́нь-0 <u>три-свят(ій)</u>	трьохзаря́д-к(а) трьохлі́ній-к(а) трьохóс-к(а) в-три́конь у-три́конь			
--	--	--	--	--	--

#-кля́т(ий) тр-и-єди́н(ий) в-три́-дешев-а в-три́-дорог-а у-три́-дешев-а у-три́-дорог-а	трикля́т-у́щ(ий)			
---	------------------	--	--	--

Таблиця 4

Базове слово	I ст.	II ст.	III ст.	IV ст.
чоти́ри	че́тв-єро четв-е́рт(ий)	четві́р-ко в-че́тверо у-че́тверо чве́рть-0 (4)	<u>чверть</u> -фіна́л #-вік-ов(ій) (2) чве́рт-к(а) (7)	чвертьфіна́ль- н(ий) чвертьфіна́л-іст чве́рт-очк(а) (6)

	<p>четв-ёр четв-ерік (3) четв-ерн(я) четв-ірк(а) (5 зн.) четв-ерн(ій)</p>	<p>чѐтверть-0 (3) четвѐрт-áк четвѐрт-ін(а) (3) четвѐрт-увáти в-чѐтвѐрт-е у-чѐтвѐрт-е по-чѐтвѐрт-е <u>четвѐрт-о-клáс-ник</u> #-кúрс-ник четвѐрг-óв(ий) четвѐрик-óв(ий) (3) четвѐроч-ник</p>	<p>чвѐрт-увáти четвѐртач-óк четвѐртін-к(а) (2) четвѐртін-н(ий) четвѐртувá-нн(я) четвѐрт-óван(ий) по-четвѐртувáти (2) четвѐртоклáс-ниц(я) четвѐртокúрс-ниц(я) четвѐроч-ниц(я)</p>	<p>по-чвѐртувáти (2)</p>
--	---	---	---	---------------------------------------

	<p>в-чотирь-о́х у-чотирь-о́х чотир-на́-дцять</p> <p>чоті́ри-ста</p> <p><u>чотир-и-тісяч-н</u>(ий) (2) #-бо́р-ств(о) #-ві́рш</p>	<p>чотирна́дцят-(ий) чотирна́дцят-еро <u>чотирнадцят-и-лі́тт-</u>(я) #-рі́чч-(я) #-лі́г-н(ій) (2) #-поверх-о́в(ий) #-рі́ч-н(ий) (2) #-рядк-о́в(ий) #-стру́н-н(ий) <u>чотирьохсо́т-</u>(ий) #-лі́тт-(я) #-рі́чч-(я) #-лі́г-н(ій) (3) #-рі́ч-н(ий) (3)</p> <p>чотириві́рш-ов(ий)</p>		
--	---	--	--	--

	<p>#-зя́бр-ов(і) #-кут-ник #-лі́тт-(я) #-пі́лл-(я) #-о́кис #-рі́чч-(я) #-а́кт-ов(ий) #-ба́рв-н(ий) #-бі́ч-н(ий) #-валéнт-н(ий) #-вeрст-(ий) (2) #-верст-о́в(ий) (2) #-вeсл-о́в(ий) #-вiмiр-н(ий) #-вiс-н(ий) #-гвинт-о́в(ий) #-гла́в-(ий) (2) #-голóв-(ий) (2) #-голóс-(ий)</p>	<p>чотирипі́ль-н(ий) чотирио́кис-eнь чотиривeрст-к(а) чотириголóсс-(я)</p>		
--	---	---	--	--

	<p>#-голóс-н(ий) #-гóрбик-ов(ий) #-грáн-н(ий) #-дéн-н(ий) #-дорíжк-ов(ий) #-знáч-н(ий) #-кáмер-н(ий) #-канáль-н(ий) #-кíмнáт-н(ий) #-клáс-н(ий) #-колíр-н(ий) #-колíс-н(ий) #-кольор-óв(ий) #-кóрпус-н(ий) #-крáтн(ий) #-кúт-н(ий) #-лемíш-н(ий) #-лíт-н(ий) (2) #-метр-óв(ий)</p>	<p>чотиригрáнн-ик</p>		
--	--	-----------------------	--	--

	<p>#-міс-н(ий)</p> <p>#-мотор-н(ий)</p> <p>#-ног-(ий)</p> <p>#-ок-(ий)</p> <p>#-пал-(ий)</p> <p>#-палуб-н(ий)</p> <p>#-пелюстк-ов(ий)</p> <p>#-поверх-ов(ий)</p> <p>#-програ́м-н(ий)</p> <p>#-раз-ов(ий)</p> <p>#-річ-н(ий) (2)</p> <p>#-рядк-ов(ий)</p> <p>#-ряд-н(ий)</p> <p>#-сері́й-н(ий)</p> <p>#-склад-ов(ий)</p> <p>#-сті́н-н(ий)</p> <p>#-сто́п-н(ий)</p> <p>#-сторóн-н(ий) (2)</p> <p>#-стру́н-н(ий)</p>			
--	---	--	--	--

	#-схіл-(ий) #-та́кт-н(ий) (2) #-то́м-н(ий) #-цилі́ндр-ов(ий) #-цифр-о́в(ій) #-шар-о́в(ий) <u>чотирь-ох-тісяч-н(ий)</u> (2) #-ось-ов(ій)	чотирито́мн-ик		
--	--	----------------	--	--

Таблиця 5

Базове слово	I ст.	II ст.	III ст.
п'я́ть	п'я́т-(ий) п'я́т-еро	в-п'я́т-е у-п'я́т-е п'яті́р-ко п'ятер-і́к (2) п'яті́р-к(а) (у 1, 3, 4, 5) (5) п'ятер-н(я́) 2 п'яті́р-н(я́) 2	п'ятерик-о́в(ий)

	<p>п'ят-ák (2)</p> <p>п'ят-ерн(я) 1</p> <p>п'ят-ін(а) (2)</p> <p>п'ят-інк(а)</p> <p>п'ят-ірк(а) (у 2) (5)</p> <p>п'ят-ірн(я) 1</p> <p>п'ят-к(а)² (6) (“те саме, що п'ятірка”)</p> <p>п'ят-ниц(я)</p> <p>в-п'ять-óх</p> <p>у-п'ять-óх</p> <p>п'ят-деся́т</p>	<p>п'яті́р-н(ій) (2)</p> <p>в-п'я́теро</p> <p>у-п'я́теро</p> <p>п'ятач-óк (4)</p> <p>п'ята́ш-н(ій)</p> <p>п'ятак-óв(ій)</p> <p>п'я́тнич-н(ій)</p> <p>п'ятдеся́т-(ій)</p> <p>п'ятдеся́т-к(а) (3)</p> <p>п'ятидеся́т-ник (3)</p> <p><u>п'ятдеся́т-и-лі́тт-</u>(я) (2)</p>	<p>п'ятачк-óв(ій) (4)</p> <p>п'ятидеся́т-ниц(я) (2)</p>
--	--	---	---

	<p>п'ят-на́-дцять</p> <p>п'ят-со́т</p> <p><u>п'ят-и-тісяч-н</u>(ий) (3)</p> <p>#-бо́р-ств(о)</p> <p>#-зло́т-ник</p> <p>#-клас-ник</p>	<p>#-рі́чч-(я) (2)</p> <p>#-лі́т-н(ій)</p> <p>#-рі́ч-н(ий)</p> <p>п'ятна́дцят-(ий)</p> <p>п'ятна́дцят-еро</p> <p><u>п'ятна́дцят-и-лі́тт-(я)</u> (2)</p> <p>#-рі́чч-(я) (2)</p> <p>#-лі́т-н(ій)</p> <p>#-рі́ч-н(ий)</p> <p>п'ятисо́т-(ий)</p> <p>п'ятисо́т-к(а) (2)</p> <p><u>п'ятисо́т-лі́тт-(я)</u> (2)</p> <p>#-рі́чч-(я) (2)</p> <p>#-лі́т-н(ій)</p> <p>#-рі́ч-н(ий)</p> <p>п'ятибо́р-ець</p> <p>п'ятиклас-ни́ц(я)</p>	<p>п'ятисо́т-енн(ий) (2)</p>
--	---	---	------------------------------

	<p>шіст-на́-дцять</p> <p>шіст-со́т</p> <p><u>шест-и-тісяч-н(ий)</u> (2)</p> <p>#-бо́р-ств(о)</p> <p>#-клас-ник</p> <p>#-ку́т-ник</p> <p>#-лі́тт-(я) (2)</p> <p>#-пі́лл-(я)</p> <p>#-рі́чч-(я) (2)</p>	<p>#-рі́ч-н(ий) (2)</p> <p>шістна́дцят-(ий)</p> <p>шістна́дцят-еро</p> <p>шістна́дцят-к(а)</p> <p><u>шістна́дцят-и-лі́т-н(ій)</u> (2)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (2)</p> <p>#-склад-о́в(ий)</p> <p>шестисо́т-(ий)</p> <p><u>шестисот-лі́тт-(я)</u> (2)</p> <p>#-рі́чч-(я) (2)</p> <p>#-лі́т-н(ій) (2)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (2)</p> <p>шестибо́р-ець</p> <p>шестиклас-ниц(я)</p> <p>шестипі́ль-н(ий)</p>	<p>шістна́дцятилі́т-к(а)</p>
--	---	---	------------------------------

	<p>#-шаг-овік</p> <p>#-весл-ов(ий)</p> <p>#-годін-н(ий) (2)</p> <p>#-гран-н(ий)</p> <p>#-дєн-н(ий)</p> <p>#-дюйм-ов(ий) (2)</p> <p>#-знач-н(ий)</p> <p>#-клас-н(ий) (2)</p> <p>#-кратн(ий)</p> <p>#-кріл-(ий)</p> <p>#-кут-н(ий)</p> <p>#-літ-н(ий) (2)</p> <p>#-місяч-н(ий) (2)</p> <p>#-пал-(ий)</p> <p>#-поверх-ов(ий)</p> <p>#-пуд-ов(ий)</p> <p>#-раз-ов(ий)</p> <p>#-річ-н(ий) (2)</p> <p>#-ряд-н(ий)</p>	<p>шестигранн-ик</p> <p>шестидєн-к(а)</p> <p>шестидюймів-к(а)</p>	
--	---	---	--

	#-сері́йн-н(ий) #-ствóль-н(ий) #-стóп-н(ий) #-тóм-н(ий)	ШЕСТИТÓМН-ИК	
--	--	--------------	--

Таблиця 7

Базове слово	I ст.	II ст.	III ст.
сі́м	сьóм-(ий) сéм-еро сі́м-к(а) (2) в-сі́м-óх у-сі́м-óх	сьом-áк (2) в-сьóм-е у-сьóм-е сéмер-ко семер-íк в-сéмеро у-сéмеро	сьомач-óк (2) семер-íц(я) семерíч-н(ий)

	<p><u>сем-и-тісяч-н(ий)</u> (2)</p> <p>#-бо́р-ств(о)</p> <p>#-грíвен-ик</p> <p>#-ді́л</p> <p>#-зі́р-і(а)</p> <p>#-клас-ник</p> <p>#-кут-ник</p> <p>#-лі́тт-(я) (2)</p> <p>#-пі́лл-(я)</p> <p>#-піл-к(а)² (“те саме, що семипілля”)</p> <p>#-рі́чч-(я) (2)</p> <p>#-сві́ч-ник</p>	<p>#-рі́ч-н(ий) (4)</p> <p><u>сімсот-лі́тт-(я)</u> (2)</p> <p>#-рі́чч-(я) (2)</p> <p>#-лі́т-н(ий) (2)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (2)</p> <p>семиді́ль-ник</p> <p>семиді́л-у́х(а)</p> <p>семиклас-ни́ц(я)</p> <p>семипі́ль-н(ий)² (“прикм. до семипілля”)</p>	<p>семиді́ль-ни́ц(я)</p>
--	---	--	--------------------------

<p>#-годи́н-н(ий) (2)</p> <p>#-гра́н-н(ий)</p> <p>#-де́н-н(ий)</p> <p>#-клас-н(ий)</p> <p>#-кратн(ий)</p> <p>#-ку́т-н(ий)</p> <p>#-лемі́ш-н(ий)</p> <p>#-лі́т-н(ій) (3)</p> <p>#-мі́ль-н(ий)</p> <p>#-мі́сяч-н(ий)</p> <p>#-пі́ль-н(ий)¹ (“який має сім пілок, сім полотнищ”)</p> <p>#-пуд-о́в(ий)</p> <p>#-п’я́д-н(ий)</p> <p>#-раз-о́в(ий)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (3)</p> <p>#-саже́н-н(ий)</p> <p>#-сажн-е́в(ий)</p>	<p>семигра́нн-ик</p> <p>семиде́н-к(а)</p> <p>семилі́т-к(а) (3)</p> <p>семилі́т-ок</p> <p>семипі́л-к(а)¹ (“спідниця із семи пілок, семи полотнищ”)</p> <p>семирі́ч-к(а) (2)</p>	
---	---	--

	#-сажнь-ов(ій) #-струн-н(ий) #-тижн-ев(ий) #-тóm-н(ий) #-тóнн-(ий) #-ярус-н(ий) *семигрівенний	семитóмн-ик семигрівенн(ий) (субст., “монета вартістю в 20 копійок”)	
--	--	---	--

Таблиця 8

Базове слово	I ст.	II ст.	III ст.	IV ст.
вісім	вóсьм-(ий) (2)	вoсьм-ín(а) (2) вісьм-ін(а) вoсьм-úх(а) в-вóсьмеро у-вóсьмеро в-вóсьм-е у-вoсьм-е	вoсьмúш-к(а) (2)	

	<p>о́сьм-(ий)</p> <p>во́сьм-еро</p> <p>ві́сім-к(а) (3)</p> <p>в-вісьм-о́х</p> <p>у-вісьм-о́х</p> <p>вісім-деся́т</p>	<p>осьм-а́к (2)</p> <p>осьм-і́н(а) (2)</p> <p>осьм-у́х(а) (2)</p> <p>восьмер-і́к (2)</p> <p>вісьмер-і́к (2)</p> <p>вісімк-о́в(ий)</p> <p>вісімдеся́т-(ий)</p> <p>вісімдеся́т-ник</p> <p>восьмидеся́т-ник</p> <p><u>вісімдеся́т-и-мільйо́н-н(ий)</u> (2)</p> <p>#-мілья́рд-н(ий) (2)</p> <p>#-ті́сяч-н(ий) (2)</p> <p>#-лі́тт-(я) (2)</p> <p>#-рі́чч-(я) (2)</p>	<p>осьму́ш-к(а) (2)</p> <p>*восьмері́чний</p> <p>вісімдеся́т-ниц(я)</p> <p>вісімдеся́тник-(и)</p>	<p>восьмері́чн(е)</p> <p>(субст.,</p> <p>“восьмеричне и”</p>
--	--	---	---	--

<p>#-мі́льяр-д-н(ий) (2)</p> <p>#-ті́сяч-н(ий) (2)</p> <p>#-бо́р-ств(о)</p> <p>#-ві́рш</p> <p>#-грíвен-ик</p> <p>#-клас-ник</p> <p>#-кут-ник</p> <p>#-ні́г (2)</p> <p>#-пі́лл-(я)</p> <p>#-ру́к-(і)</p> <p>осьм-о-глас-іj(е)</p> <p><u>восьм-и-біт-ов</u>(ий)</p> <p>#-вєсл-óв(ий)</p> <p>#-годíн-н(ий) (2)</p> <p>#-гран-н(ий)</p> <p>#-дєн-н(ий)</p> <p>#-заряд-н(ий)</p> <p>#-знáч-н(ий)</p> <p>#-клас-н(ий)</p>	<p>восьмиті́сячн-ик</p> <p>восьмиклас-ниц(я)</p> <p>восьмипі́ль-н(ий) (у 1) (2)</p> <p>осьмоглас-н(ий)</p> <p>восьмигранн-ик</p>	<p>осьмогласн-ик</p>	
---	--	----------------------	--

	#-крати́н(ий) (2) #-ку́т-н(ий) #-лі́т-н(ій) #-метр-о́в(ий) #-місяч-н(ий) (2) #-но́г-(ий) #-пі́ль-н(ий) (у 2) (2) #-поверх-о́в(ий) #-промен-е́в(ий) #-раз-о́в(ий) (2) #-рі́ч-н(ий) (2) #-розря́д-н(ий) (2) #-рядк-ов(ий) #-склад-о́в(ий) #-сто́п-н(ий) #-стру́н-н(ий) #-то́м-н(ий)	восьмикрати́н-о (2) восьмилі́т-ок восьмиразо́в-о (2) восьмирі́ч-к(а) восьмито́мн-ик		
--	---	---	--	--

Таблиця 9

Базове слово	I ст.	II ст.	III ст.
дév'ять	дев'ят-(ий) дév'ят-еро дев'ят-ін(и) дев'ят-к(а) (5) в-дев'ять-óх у-дев'ять-óх дев'ят-деся́т дев'ят-на́-дцять дев'я-но́-ст(о) дев'ят-со́т <u>дев'ят-и-ві́рш</u>	в-дев'ят-е у-дев'ят-е дев'ятер-і́к в-дév'ятеро (2) у-дév'ятеро (2) дев'ятна́дцят-(ий) <u>дев'ятна́дцят-и-лі́т-н(ій)</u> (2) #-рі́ч-н(ий) (2) дев'яно́ст-(ий)	дев'ятерик-óв(ий)

	#-клас-ник #-баль-н(ий) #-гран-н(ий) #-ден-н(ий) #-кілометр-ов(ий) #-літ-н(ий) #-метр-ов(ий) #-місяч-н(ий) #-поверх-ов(ий) #-річ-н(ий) трій-дев'ять	дев'ятиклас-ниц(я) дев'ятигранн-ик дев'ятиповерхів-к(а) дев'ятиріч-к(а) тридев'ят-(ий)	
--	---	--	--

Таблиця 10

Базове слово	I ст.	II ст.	III ст.
дéсять	десят-(ий) десят-еро	в-дес'ят-е у-дес'ят-е десятер-ійк десятер-іти	десятерик-ов(ий)

	<p>десят-ін(а) (2)</p> <p>деся́т-к(а) (5)</p> <p>деся́т-ник (2)</p> <p>деся́т-ок (4)</p> <p>на́-дцять</p> <p>в-десять-о́х</p> <p>у-десять-о́х</p> <p><u>деся́т-и</u>-мільйо́н-н(ий) (2)</p> <p>#-мілья́рд-н(ий) (2)</p> <p>#-ті́сяч-н(ий) (2)</p>	<p>в-де́сятеро (2)</p> <p>на-де́сятеро</p> <p>у-де́сятеро (2)</p> <p>десяти́н-к(а)</p> <p>десяти́н-н(ий) (2)</p> <p>деся́точ-к(а) (5)</p> <p>десятч-а́н(ий)</p> <p>десятк-о́в(ий)</p> <p>з-десятк-ува́ти (2)</p> <p>*десяткува́ти</p> <p>десятник-ува́ти</p> <p>деся́точ-ок</p> <p>на́дцят-(ий)</p>	<p>зде́сятк-о́ван(ий) (2)</p> <p>зде́сятк-о́вувати (2)</p> <p>десяткува́-нн(я)</p> <p>десятникува́-нн(я)</p>
--	---	---	--

#-бо́р-ств(о)	десятибо́р-ець	
#-ві́рш		
#-кля́с-ник	десятикля́с-ниц(я)	
#-ку́т-ник		
#-лі́тт-(я) (2)		
#-рі́чч-(я) (2)		
#-ба́ль-н(ий)		
#-ве́рст-(ий) (2)	десятиве́рст-к(а)	
#-гра́дус-н(ий)		
#-гра́н-н(ий)	десятигра́нн-ик	
#-грíвн-ев(ий)		
#-де́н-н(ий)	десятиде́н-к(а)	
#-кілометр-о́в(ий)	десятикіломе́ртів-к(а) (2)	
#-кля́с-н(ий) (2)		
#-кра́тн(ий)		
#-ку́т-н(ий)		
#-лі́т-н(ій) (2)	десятилі́т-к(а)	
#-ме́тр-о́в(ий)		
#-мі́сяч-н(ий) (3)		

	<p>#-но́г-(ий) (2)</p> <p>#-поверх-о́в(ий)</p> <p>#-пуд-о́в(ий)</p> <p>#-раз-о́в-(ий) (3)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (2)</p> <p>#-ря́д-н(ий) (2)</p> <p>#-стру́н-н(ий)</p> <p>#-то́м-н(ий)</p> <p>#-то́нн-(ий)</p> <p>#-хвилі́н-н(ий)</p> <p>два́-<u>дцять</u></p>	<p>десятирі́ч-к(а)</p> <p>десятито́мн-ик</p> <p>десятихвилі́н-к(а) (2)</p> <p>двадцят-(ий)</p> <p>два́дцят-єро</p> <p>двадцят-к(а) (3)</p> <p>двадцят-ок</p> <p>в-двадцят-є</p> <p>в-двадцять-о́х</p> <p>у-двадцят-є</p> <p>у-двадцять-о́х</p> <p><u>двадцят-и-гранже́н-ник</u></p>	
--	---	---	--

	три-#	#-лі́тт-(я) #-рі́чч-(я) #-гра́дус-н(ий) #-де́н-н(ий) #-лі́т-н(ій) (3) #-поверх-о́в(ий) #-пуд-о́в(ий) #-рі́ч-н(ий) (3) #-то́м-н(ий) #-хви́лін-н(ий) #-п'ят-и-ті́сяч-ник тридц́ят-(ий) три́дцят-єро тридц́ят-к(а) тридц́ят-ок <u>тридц́ят-и-лі́тт-(я)</u> (2) #-рі́чч-(я) (2) #-гра́дус-н(ий) (2) #-лі́т-н(ій) (3)	двадцятито́мн-ик двадцятихви́лін-к(а) (2)
--	-------	--	--

	<p>п'ят-<u>деся́т</u></p> <p>шіст-#</p> <p>сім-#</p>	<p>#-річ-н(ий) (3)</p> <p>п'ятдеся́т-(ий)</p> <p>п'ятдеся́т-к(а) (3)</p> <p>п'ятидеся́т-ник (2)</p> <p><u>п'ятдеся́т-и-літт-</u>(я) (2)</p> <p>#-річч-(я) (2)</p> <p>#-літ-н(ій)</p> <p>#-річ-н(ий)</p> <p>шістдеся́т-(ий)</p> <p>шістдеся́т-ник</p> <p>шест(и)деся́т-ник</p> <p><u>шістдеся́т-и-літт-</u>(я) (2)</p> <p>#-річч-(я) (2)</p> <p>#-літ-н(ій) (2)</p> <p>#-річ-н(ий) (2)</p> <p>сімдеся́т-(ий)</p> <p><u>сімдеся́т-и-літт-</u>(я) (2)</p> <p>#-річч-(я) (2)</p> <p>#-літ-н(ій) (3)</p>	<p>п'ятидеся́т-ни́ц(я) (2)</p> <p>шістдеся́т-ни́ц(я)</p> <p>шестидеся́т-ни́ц(я)</p>
--	--	---	---

	два-#	<p>одина́дцят-еро</p> <p>одина́дцят-к(а) (3)</p> <p><u>одинадцят-и-мільйо́н-н(ий)</u> (2)</p> <p>#-мі́льярд-н(ий) (2)</p> <p>#-ті́сяч-н(ий) (2)</p> <p>#-клас-ник</p> <p>#-лі́т-н(ій) (2)</p> <p>#-метр-о́в(ий)</p> <p>#-мі́сяч-н(ий) (2)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (2)</p> <p>#-том-н(ий)</p> <p>двана́дцят-(ий)</p> <p>двана́дцят-еро</p> <p>двана́дцят-к(а) (2)</p> <p><u>дванадцят-и-ба́ль-н(ий)</u></p> <p>#-годи́н-н(ий) (2)</p> <p>#-гра́н-н(ий)</p> <p>#-де́н-н(ий)</p> <p>#-дюйм-о́в(ий) (2)</p>	<p>одинадцятиклас-ниц(я)</p> <p>одинадцятитомн-ик</p> <p>дванадцятк-о́в(ий)</p> <p>дванадцятигранн-ик</p>
--	-------	---	---

	<p>три-#</p> <p>чотир-#</p>	<p>#-кúт-н(ий)</p> <p>#-лiт-н(ий) (2)</p> <p>#-метр-óв(ий)</p> <p>*дванадцятипáлий</p> <p>#-рiч-н(ий) (2)</p> <p>трина́дцят-(ий)</p> <p>трина́дцят-еро</p> <p>трина́дцят-к(а) (2)</p> <p><u>трина́дцят-и-лiт-н(ий)</u> (2)</p> <p>#-рiч-н(ий) (2)</p> <p>чотирна́дцят-(ий)</p> <p>чотирна́дцят-еро</p> <p><u>чотирна́дцят-и-лiтт-(я)</u></p> <p>#-рiчч-(я)</p> <p>#-лiт-н(ий) (2)</p> <p>#-поверх-óв(ий)</p> <p>#-рiч-н(ий) (2)</p> <p>#-рядк-óв(ий)</p>	<p>дванадцятипáл(а) (субст., “дванадцятипала кишка”)</p>
--	-----------------------------	--	--

	<p>п'ят-#</p> <p>шіст-#</p> <p>сім-#</p> <p>вісім-#</p>	<p>#-струн-н(ий)</p> <p>п'ятна́дцят-(ий)</p> <p>п'ятна́дцят-еро</p> <p><u>п'ятна́дцят-и-лі́тт-</u>(я) (2)</p> <p>#-рі́чч-(я) (2)</p> <p>#-лі́т-н(ій)</p> <p>#-рі́ч-н(ий)</p> <p>шістна́дцят-(ий)</p> <p>шістна́дцят-еро</p> <p>шістна́дцят-к(а)</p> <p><u>шістна́дцят-и-лі́т-н</u>(ій) (2)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (2)</p> <p>#-склад-о́в(ий)</p> <p>сімна́дцят-(ий)</p> <p>сімна́дцят-еро</p> <p>сімна́дцят-к(а)</p> <p><u>сімна́дцят-и-лі́т-н</u>(ій) (2)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (2)</p> <p>вісімна́дцят-(ий)</p>	<p>шістна́дцятилі́т-к(а)</p>
--	---	--	------------------------------

	<p>дев'ят-#</p> <p>три-десять</p> <p>кілька-десять</p> <p>кілька-на-дцять</p> <p>сто-на-дцять</p> <p>*десяцький</p>	<p>вісімнадцят-еро</p> <p><u>вісімнадцят-и-мільйон-н(ий)</u> (2)</p> <p>#-мільярд-н(ий) (2)</p> <p>#-тисяч-н(ий) (2)</p> <p>#-літт-(я) (2)</p> <p>#-річч-(я) (2)</p> <p>#-літ-н(ій) (2)</p> <p>#-метр-ов(ий)</p> <p>#-річ-н(ий) (2)</p> <p>дев'ятнадцят-(ий)</p> <p>дев'ятнадцят-и-літ-н(ій) (2)</p> <p>дев'ятнадцят-и-річ-н(ий) (2)</p> <p>тридесят-(ий)</p> <p>стонадцят-(ий)</p> <p>десяцьк(ий)</p> <p>(субст., “поліцейський служитель”, “ватажок десятки”) (2)</p>	
--	---	---	--

Таблиця 11

Базове слово	I ст.	II ст.
сорок	<p>сорок-о́в(ий) (2)</p> <p>соро́ч-ин(и)</p> <p>сорок-а-лі́тт-(я) (2)</p> <p>#-п'я́т-к(а)</p> <p>#-рі́чч-(я) (2)</p> <p>#-ві́д-ерн(ий)</p> <p>#-годи́н-н(ий)</p> <p>#-гра́дус-н(ий) (2)</p> <p>#-лі́т-н(ій) (2)</p> <p>#-метр-о́в(ий)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (2)</p> <p>сорок-о-в'у́ст</p> <p>#-пу́д</p> <p>#-у́ст</p>	<p>сорокі́в-е́ць</p> <p>сороков-і́н(и)</p> <p>сорокі́в-к(а) (2)</p>

Таблиця 12

Базове слово	I ст.	II ст.	III ст.	IV ст.
стó	сóг-(ий) (2) сóг-к(а) (4) сóг-н(я) (6) від-сóг-ок (4)	в-сóг-е у-сóг-е сóг-еньк(а) сóгн-ик (3) сóг-éнн(ий) (5) пів-сóгн(я) дв-о-відсотк-óв(ий) одн-о-відсотк-óв(ий)	сотнич-éнк(о) сотнич-íх(а) сотник-íвн(а) сотник-íвств(о) (3) сóтнич-к(а) сóтник-ів (3) сотник-увáти (3) сóтен-ств(о) (3)	 сотникувá-нн(я) (3) по-сотникувáти (3)

	<p><u>ст-о-мільйон-н(ий)</u> (2) #-ті́сяч-н(ий) (2) сто-на́-дцять <u>ст-о-літ-ник</u> (2) #-лі́тт-(я) (2) #-но́г-(а) #-рі́чч-(я) (2) #-ба́рв-н(ий) #-гекта́р-н(ий) #-гла́в-(ий) #-голо́в-(ий) #-голо́с-(ий) #-голо́с-н(ий) #-гра́дус-н(ий) #-грам-о́в(ий) (2) #-жи́ль-н(ий) #-звúк-(ий) #-клі́тк-о́в(ий)</p>	<p>ст-о-ві́дсотк-о́в(ий) (б) стона́дцят-(ий) стони́ж-к(а) стоба́рвн-о стоголо́с-о стоголо́сн-о</p>		
--	---	---	--	--

	<p>#-крíл-(ий)</p> <p>#-лі́к-(ий) (2)</p> <p>#-лі́т-н(ий) (3)</p> <p>#-лі́тр-о́в(ий)</p> <p>#-ме́тр-о́в(ий)</p> <p>#-о́к-(ий)</p> <p>#-проце́нт-н(ий) (6)</p> <p>#-пуд-о́в(ий) (2)</p> <p>#-раз-о́в(ий) (2)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (3)</p> <p>#-ру́к-(ий)</p> <p>#-сві́чк-о́в(ий)</p> <p>#-то́нн-(ий)</p> <p>#-у́ст-(ий)</p> <p>#-язи́к-(ий)</p> <p>#-кра́тн(ий) (2)</p> <p>ві́сім-со́т</p>	<p>сто́метрів-к(а)</p> <p>сто́проце́нтн-і́сть (6)</p> <p>сто́разо́в-о (2)</p> <p>сто́ру́к-о</p> <p>сто́крат-к(а)</p> <p>сто́крат-0</p> <p>сто́кратн-о (2)</p> <p><u>во́сьмисо́т</u>-(ий)</p>		
--	--	--	--	--

	<p>дві-сті</p> <p>дев'яно́-ст(о)</p> <p>дев'ят-со́т</p> <p>кілька-со́т</p> <p>п'ят-со́т</p>	<p><u>восьмисот-тісяч-н(ий)</u> (2)</p> <p>#-лі́тт-(я)</p> <p>#-рі́чч-(я)</p> <p>#-лі́т-н(ий)</p> <p>#-рі́ч-н(ий)</p> <p>двохсо́т-(ий)</p> <p><u>двохсот-лі́тт-(я)</u></p> <p>#-рі́чч-(я)</p> <p>#-кілограм-о́в(ий)</p> <p>#-кілометр-о́в(ий)</p> <p>#-лі́т-н(ий) (3)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (3)</p> <p>п'ятисо́т-(ий)</p> <p>п'ятисо́т-к(а) (2)</p> <p><u>п'ятисот-лі́тт-(я)</u> (2)</p> <p>#-рі́чч-(я) (2)</p>	<p>п'ятисо́т-енн(ий) (2)</p>	
--	---	---	------------------------------	--

	<p>шіст-сót</p> <p>півторá-ста</p> <p>пів-ста́</p> <p><u>на-ст-о-біс-іти</u></p> <p>#-ѓйд-нути</p> <p>#-чотр-і́ти</p> <p><u>о-ст-о-біс-іти</u></p> <p>#-ѓйд-іти</p> <p>#-ѓйд-нути</p> <p>#-чотр-і́ти</p> <p><u>до-ст-о-біс-а</u> (2)</p>	<p>#-лі́тт-(я)</p> <p>#-рі́чч-(я)</p> <p>#-лі́т-н(ій) (3)</p> <p>#-рі́ч-н(ий) (3)</p> <p>шестисóт-(ий)</p> <p><u>шестисот-лі́тт-(я)</u> (2)</p> <p>#-рі́чч-(я) (2)</p> <p>#-лі́т-н(ій)</p> <p>#-рі́ч-н(ий)</p> <p>насточорті́-л(ий)</p> <p>остоѓидж-ен(ий)</p> <p>остоѓид-л(ий)</p> <p>осточорті́-л(ий)</p>		
--	---	---	--	--

#-ліх-а (2)			
-------------	--	--	--

Таблиця 13

Базове слово	I ст.	II ст.
тісяча	<p>тісяч-н(ий) (3)</p> <p>тисяч-ін(а) (3)</p> <p>тісяч-инк(а) (3)</p> <p>тісяч-ник (4)</p> <p>тісяч-к(а)</p> <p>*тісяцький</p> <p><u>тисяч-о-літт-</u>(я) (3)</p> <p>#-річч-(я) (3)</p> <p>#-верст-(ий)</p> <p>#-верст-ов(ий)</p> <p>#-гол-ов(ий)</p> <p>#-голос-(ий)</p>	<p>тісяч-ниц(я) (2)</p> <p>тісяцьк(ий) (2)</p> <p>(субст., ”начальник тисячі військового ополчення // помічник посадника”, “сільський старшина”)</p> <p>тисячоголос-о</p>

<p>#-кілограм-óв(ий)</p> <p>#-кілометр-óв(ий)</p> <p>#-кратн(ий)</p> <p>#-літ-н(ий) (2)</p> <p>#-óк-(ий)</p> <p>#-пуд-ов(ий)</p> <p>#-раз-ов(ий)</p> <p>#-річ-н(ий) (2)</p> <p>#-тóнн-(ий)</p> <p>#-úst-(ий)</p> <p>вісімдесят-и-тíсяч-н(ий) (2)</p> <p>вісімнадцят-и-# (2)</p> <p>восьмисот-# (2)</p> <p>восьм-и-# (2)</p> <p>дв-о-# (2)</p> <p>дв-ох-# (2)</p> <p>десят-и-# (2)</p> <p>одинадцят-и-# (2)</p> <p>одн-о-# (2)</p>	<p>тисячоóк-о</p> <p>тисячоúst-о</p> <p>восьмитíсячн-ик</p>
---	---

<p>п'ят-и-# (3)</p> <p>сем-и-# (2)</p> <p>ст-о-# (2)</p> <p>тр-и-# (3)</p> <p>трьохсот-# (2)</p> <p>трь-ох-# (2)</p> <p>чотир-и-# (2)</p> <p>чотирь-ох-# (2)</p> <p>шест-и-# (2)</p> <p>двадцят-и-п'ят-и-тісяч-ник</p>	
--	--

Таблиця 14

Базове слово	І ст.	ІІ ст.
<p>мільйон /</p> <p>заст.</p> <p>міліон</p>	<p>міліон-н(ий) (2)</p> <p>мільйон-н(ий) (2)</p> <p>міліон-ёр (2)</p>	<p><u>мільйонн-о-голос</u>-(ий)</p> <p>#-літ-н(ій)</p> <p>#-тонн-(ий) (2)</p> <p>міліонёр-к(а)</p>

<p>мільйон-ёр (2)</p> <p>мільйон-ник (5)</p> <p>мільйон-щик (2)</p> <p>вісімдесят-и-мільйон-н(ий) (2)</p> <p>вісімнадцят-и-# (2)</p> <p>восьм-и-# (2)</p> <p>десят-и-# (2)</p> <p>одинадцят-и-# (2)</p> <p>одн-о-# (2)</p> <p>трь-ох-# (2)</p>	<p>мільйонёр-к(а) (2)</p> <p>мільйонёр-ш(а) (3)</p> <p>мільйонёр-ськ(ий)</p> <p>мільйон-щиц(я) (2)</p>
--	--

Таблиця 15

Базове слово	I ст.	II ст.	III ст.
пёрший / розм. пёрвий	перв-ák (4) пёрв-енець (2)	первác-к(а) первач-ók (4)	первác-ечк(а)

	<p>перш-енств(ó) (3) перв-ин(á)</p> <p>перш-ин(á) пéрв-істок (2)</p> <p>пéрш-ість (3) пéрш-еньк(ий) (12) пéрв-існ(ий) (5)</p> <p>перв-увáти пéрш-е (4)</p>	<p>першенств-увáти (3) первін-к(а) первін-н(ий) (3) в-первин-ý у-первин-ý перші́н-к(а) пéрвіст-к(а) (3) пéрвісточ-ок (2)</p> <p>пéрвісн-ість (5) пéрвісн-о (4) первісн-о-общі́н-н(ий)</p> <p>пéрш-0 в-пéрш-0 в-пéрше най-перше по-пéрше (2)</p>	<p>першенствувá-нн(я) (3)</p> <p>перві́нн-ість (3)</p> <p>пéрвісточ-к(а) (3)</p> <p>найперш-0</p>
--	---	--	---

	<p>пéрв-о в-пéрв-е у-пéрв-е <u>перв-о-в'ік</u> #-зім-ј(а) #-зім-к(и) перв-о́-літ-ок (2) #-начáл(о) #-о́браз #-о́пис-0 #-причі́н(а) #-пу́т-ок #-пу́тт-(я) #-р'і́д-е́нь #-род-я́щ(а) #-свяще́ник #-тв'і́р</p>	<p>у-пéрш-0 у-пéрше перво́-сп-(и)</p>	
--	---	---	--

	<p>#-цві́т (3) <u>перш-о-відкрив-а́ч</u> #-джерел(о́) (3) #-дру́к (2)</p> <p>#-елеме́нт #-клас-ник #-ку́рс-ник #-категóр-ник #-осно́в(а) #-посе́лен-ець #-причи́н(а) #-прохо́д-ець (2) #-рі́ч-ник #-твѝр #-ті́л-к(а) #-тра́вень #-цві́т <u>перв-о-бу́т-н(ий) (3)</u></p>	<p>первоцві́т-н(ий) першодрук-а́р першодрук-о́ван(ий) (2)</p> <p>перщоклас-ниц(я) першоку́рс-ниц(я) першокатегóр-ниц(я)</p> <p>першорі́ч-ниц(я)</p> <p>першотравн-е́в(ий) (2) першоцві́т-н(ий) первобу́тн-ість (3)</p>	
--	--	---	--

	<p>#-вихід-н(ій)</p> <p>#-зв́ан-(ий)</p> <p>#-зд́ан-н(ий) (2)</p> <p>#-нарóджен(ий)</p> <p>#-р́ід-н(ий)</p> <p>#-рóд-н(ий)</p> <p><u>перш-о-екра́н-н(ий)</u></p> <p>#-квітн-éв(ий)</p> <p>#-клас-н(ий)</p> <p>#-кúрс-н(ий)</p> <p>#-престóль-н(ий)</p> <p>#-розря́д-н(ий)</p> <p>#-ря́д-н(ий)</p> <p>#-со́рт-н(ий)</p> <p>#-травн-éв(ий) (у 1) (2)</p> <p>#-черг-óв(ий)</p>	<p>первозда́нн-ість (2)</p> <p>перворóд-ств(о)</p> <p>першокласн-о</p> <p>першорозря́дн-ик</p> <p>першоря́дн-ість (2)</p> <p>першоря́дн-о (2)</p> <p>першосо́рт-ість (2)</p> <p>першочерго́в-ість</p> <p>першочерго́в-о</p>	<p>першорозря́дн-иц(я)</p>
--	---	---	----------------------------

Таблиця 16

Базове слово	I ст.	II ст.
дру́гий	в-дру́г-е у-дру́г-е по-дру́г-е <u>друг-о-клас-ник</u> #-ку́рс-ник #-рі́ч-ник #-ті́л-к(а) #-клас-н(ий) (2) #-розря́д-н(ий) (2) #-ря́д-н(ий) #-со́рт-н(ий) (2) #-черг-о́в(ий)	другокла́с-ниц(я) другоку́рс-ниц(я) другорі́ч-ниц(я) другорі́чниц-тв(о) другорозря́дн-ик другоря́дн-ість другосо́ртн-ість (2)

